

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
69
8 G
45

MARCI

HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, ALBAE EPISCOPI OPERA.

Quorum catalogum ſequens pagella continet.

ANTVERPIAE,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
M. D. LXVII.

EORVM, QVAE IN HOC OPERE HABENTVR, CATALOGVS.

M. HIERONYMI VIDAE

Poëmata omnia, tam quæ ad Christi veritatem pertinent, quàm ea quæ haud planè disiunxit à fabula, vtraq; seorsum ab alteris.

Primo loco continentur,

Hymni de rebus diuinis, nunc primum editi.

Christiados libri VI.

Secundo autem volumine,

De Arte poëtica libri III.

De Bombyce libri II.

Scachia, liber I.

Bucolica, Eclogæ III.

Carmina diuersi generis, pleraque non antehac edita.

MAR. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS ALBAE EPISCOpi Hymni de rebus diuinis nunc primùm editi.

DEO OPT. MAX.

ACCIPE summe pater, summi fabricator olympi,
Quæ tibi, quæ nato, quæ amborũ carmina amori
Sacra ferẽs cecini, cælíque Quiritibus olim,
Dum vacat, atque humiles iuuat altè linquere terras,
Et fortunatas superum percurrere sedes.
Ipse ego, tentatum multis opus ante, camœnas
Vertice ab Aonio duxi Iordanis ad vndas.
Pérque Palæstinos saltus, super ardua sisto
Montis Idumæi, sæpe vnde fauentibus auris
Tollere se, & liquidas mecum iuuat ire per oras,
Et cælum peragrare, adytísque insistere diuûm,
Atque tuos etiam non exhorrescere vultus.
Nulla erat ante via: prærupta, atque aspera saxa,
Et densi latè obducebant omnia vepres.
Ipse manu validam quatiens vtraque bipennem
Latum limitem ago fruticum cedentibus vmbris.
Iámque aditus datur, atque via licet ire patenti.
Sat ludo, scénæque datum. Ludicra priorum,
Fictáque sat vacuas tenuerunt carmina mentes.
Nam quis non teneros molli pede lusit amores,
Et nemora, & fontes, atque inter pocula lusus?
Aut quis non diuósque viros in prælia miscet,

Dum validos iuuat arma, tubásque æquare canendo?
Vana superstitio mentitos numina diuos
Iam sileat. pudeat scelerum, quæ plurima cælo
Affingunt. pudeat sedes scelerare beatas
Versibus, & superos probris inuoluere nostris.
Iam pia relligio cœlo caput extulit, aurea
Luce fugans tenebras, haud falsi numinis index.
Carmina nunc mutanda, nouo nunc ore canendum,
Iámque alias siluas, alios accedere fontes
Edico iam nunc polluto calle relicto
Hac iter esto. huc Musarum reuocantor alumni.
Hac casti vates in relligione manento.
Iam teritur via facta recens, veniúntque vocati
Certatim vates. noua cursu semita feruet.
Quam iuuat interdum vestigia nostra legentes
Cernere nos iuxta iuuenes per amœna vireta
Eductos studio nostro decerpere flores,
Quos capiti imponant plexa sibi quisque corona?
Spero etiam fore, cùm, quæ nos extundimus ipsi
Infabricata, aciéque retusa, vtcunque dolata,
Dum me deficiunt aliis rupta ocia curis,
Dum populos mihi commissos pascóque, regóque,
Olim aliquis diuis, & Musis carior ipsis
In melius feret, atque impensius arte polibit.
Et quæ vi nostra primo patefacta labore est,
Mollius ille viam solidabit marmore secto
Auro addens etiam decus, & Gangetide gemma,
Vt teneant oculos discrimina mille colorum.
Mî sat erit specimen clari monstrasse laboris,
Vt superet mox ille, vt pulchra præmia laudis
Prima ferat, primos felix potiatur honores,

Inde

Inde alij, atque alij semper melioribus auris.
Hæc quæcunque tamen tibi, qualiacunque sacramus,
Summe pater. cui nam hæc potius de more dicemus
Mortali, in terris qui gratus digna rependat?
Præmia nulla hominum moror. haud me purpura regum
Vlla mouet: nullos nos supra inhiamus honores.
Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Tuscorum Medycum persoluit honorum,
Et sat opum, rebus cum maximus alter, & alter
Præesset, præstantésque viros ad digna vocando
Munera ad egregias pretiis accenderet artes.
Nil vltra in terris quæro par regibus ipsis
Contemptu rerum, contemptu diues honorum.
Tu mihi solus ades. mihi tu persoluere solus
Præmia magna, meísque potes subscribere votis,
Nulla licet meritis abs te sint debita nostris
Præmia: tu nisi quæ nobis victoribus offers
Sponte tua bonus, at nil tale merentibus ipsis,
Dum sontes, & adhuc dubia certamus arena.
Nam licet humanæ non spernas munera vocis,
Nil nostri tamen oris eges, laudúmque tuarum
Omnia plena sonant cœlo, terráque maríque.
Siqua mei tamen est ratio tibi habenda laboris,
Quæ tua magna quidem in genus indulgẽtia nostrũ est,
Da pater, extremæ cùm vitæ aduenerit hora,
Te præsente mori, nil me terrentibus vmbris,
Inq́ue tuos animam amplexus effundere ouantem.
Hoc tantum mihi, plura aliis optantibus adde.
HOCCE quid est? vbi sum? quæ mentẽ insueta libido
Sollicitat? solito longè mihi pectora maior
Arripuit calor, & labefactis oßibus hæsit,

 In so-

Insolitóque meas nouus est vapor igne medullas.
Quo rapior? quo vota trahunt? quæ tanta cupido
Seuocat abductam mortali à corpore mentem,
Ignotásque vias latè iubet ire patentis
Aetheris, & liquido mihi sedem figere cælo?
Terra vale, curæqúe humiles, hominésque valete.
Nulli audita cano. veterum omnibus obuia vatum
Carmina iandudum, & mortalia cuncta perosus
Tollor humo, totúsque leuem prope vertor in auram,
Aëreásque plagas superare, & linquere nubes
Sub pedibus, rapidóque viam coniungere Soli
Dulce mihi, summóque in vertice sistere mundi.
Non iter occurrens nostrum tot motibus aër
Detineat studio spectandi, & quæque legendi.
Nil moror aut ventos, aut sæui fulminis alas,
Nubésque, pluuiásque, niuésque, albásque pruinas,
Eque coloratus cælestem nubibus arquum
Fœderis antiqui monimentum insigne per æuum.
Omnia iam vulgata, meas neque clara morentur
Astra vias, non sideribus voluentibus orbes
Instabiles, gelidæ quis nescit cornua Lunæ,
Aut quibus indicta est radiantis regia Solis?
Ipse licet Sol alta petat, totiésque profundi
Impositus cæli dorso liquidum æthera tranet,
Ille meis longè inferior tamen euolet alis.
Altius ipse viam ingredior. quodcunque creatum,
Infra me iacet: alituum gens incola cæli
Ipsa etiam subsunt acies post terga relictæ.
Supra axes mundi, supra mirantur euntem
Sidera, vestigantem ecquid sit originis expers,
Quódque, vt morte caret, pariter quoque nesciat ortus.

Quod semper fuerit, quod nunquam cœperit esse,
A uctorémque sui se tantum nouerit ipsum,
Cætera cùm penitus fuerint ipso omnia ab vno.
Hoc molimur opus, voti hæc summa ardua nostri.
Ignotum piceáque procul caligine septum
Nubibus in mediis acie deprendere tendo,
Quicquid id est, magnum certè, & mirabile nosco
Numen habere, licet lateat, fugiátque videri,
Quídue sit ignorem, cuncti tamen esse videmus,
Clarius atque suo longè se lumine prodit.
Ac veluti, obiectu nebulæ cùm delitet olim,
Tum nemo potis est obductum cernere Solem,
Non tamen ignorem qua cæli parte prematur
Obsessum iubar, immenso quod lumina mundo
Sic etiam positum, lucémque, diémque ministrat,
Æthereíque, vtcunque ignis traducet imago.
Haud secus id nostros sub sensus ire recusat,
Nec se oculis planè mortalibus explicat vnquam.
Esse tamen scimus, mentísque indagine porrò
Deprensum largo sentimus pectoris haustu
Vndíque diffusum, nobísque in viscera lapsum,
Corda mouens intus non missæ murmure vocis,
Sed tacito impulsu, atque potenti numinis aura,
Qua nos vsque mouet. Quo verò id nomine dicam?
Aut nullum, aut prorsus non enarrabile nomen.
Illi nomine enim quid opus discriminis ergo,
Cùm nullis penitus regnet consortibus vnum?
Non animal, non res, non pars, non fœmina, non mas,
Quicquid es: ô seu vis, seu mens, seu spiritus ille,
Qui mare, qui terras, qui cælum nomine comples,
Cuncta mouens, mota amplectens, amplexa gubernans:

P rimò te esse quidem cuncti sentimus, & vnum,
I nde bonum simul experti, verúmque vocamus.
N ec tamen es tantum, verúsque, vnúsque, bonúsque,
C etera ceu possunt dici quoque pleraque. sed tu
I psum esse, ipsum vnu, verúmque, bonúmque vocaris,
Q uæ tamen inter se haud distant diuersa, sed vsque
S unt connexa adeo, vt penitus sint quattuor vnum,
N ec confusa vno tamen inuoluuntur aceruo.
S ingula sed propria ratione, & nomine distant,
I nque vicem secreta suo se munere produnt.
M ira quidem hæc: tibi sed nil est mirabile porrò.
Q uod fieri nequit, ipse potes, potes omnia quando.
N ec tibi vis vlla obstat. agis simul omnia. nec te
E st opus ante animo, quod agis, versare sagaci.
Q uod vis, id potes, idque simul molimine nullo
P erficis vsque. tuum sanè est opus ipsa voluntas.
Q uod loqueris, facis idem: opus & vox editur vnà.
V t dixti, vt subitò ad verbum emersêre creata
O mnia, & ex nihilo cœpit splendescere mundus.
T u rerum tu principium, tu terminus idem.
P rincipium sine principio, sine fonte scatens fons.
T u tibi principium, tibi met tu terminus ipse.
I ncipis abs te, si incipis, in te desinis ipsum.
I ncipis iccirco nunquam, non desinis vnquam,
C eu se qui sequitur longis anfractibus vsque
P er sua decurrens vestigia labitur annus.
N ec se sponte sua discedens deseret vnquam,
D onec tempus erit, donec qui tempora cœpit,
F iniet idem, instantis origo, & terminus æui,
C um volet, haud idem sibi finis, & exitus ipsi.
N on tibi heri, non cras, non quod fuit, aut erit olim,

Obii-

Obiicitur, sed nunc, hodiéque haud labitur vnquam.
Quod factum, infectum facis, indictúmque videri,
Quod dictum est, penitúsque hominũ de mẽte reuellis.
Quod nunc est, tibi semper erit. nec præterit ætas,
Nec te tempus habet. quæ nobis cunque futura,
Sunt tibi facta, oculísque tuis subiecta, priusquam
Terra patens foret, aut cæli pulcherrimus ordo.
Tunc neque tempus erat, neque post, neque dicier ante.
Omnia solus eras, in te omnia, tunc quoque te nos
Aut cælo dignos, aut certe sontibus vmbris
Transcripsisse ferunt, & iam sua præmia cuique
Pro meritis soluisse, vel vt tua certa voluntas,
Quamuis hinc longe fuimus post tempore creti.
Proinde preces cum stat nobis tibi fundere, laudésue,
Ante audis, quàm sint conceptæ in pectore nostro,
Et benefacta hominum, & commissa piacula nosti,
Ante homines dias veniant quam lucis in oras.
Omnia scis, & cuncta vides tibi lumina mille,
Mille acies, at parua loquor, tu lumina totus,
Totus & ipse acies, nec quicquam te latet horum,
Quæ sunt, quæ fuerunt, quæ sero deinde futura.
Nec tibi opus luce ad visum, neque lumine. tu lux
Ipse tibi, tu cuncta illustrans lumina lumen.
Et latebras quærant mortales turpibus orsis,
Nec metuant oculos incurrere cuncta videntis?
Non vsquam locus vllus, vbi non ipse quiescas,
Omnibus inque locis ades omni tempore præsens
Diditus in parteis omnes: tamen omnis vbique
Integer vsque manes. nec te regio vlla prehensum,
Conclusúmue vsquam cohibent loca, liber vbique
Funderis, atque extra nullus te terminus arcet.

A ccessus tibi sunt nulli, nullíque recessus.
Q uicquid habes, tibi fixum adeò, atque tenaciter hæret,
V t nequeat traduci aliò, neque vertier vnquam.
D um luces, lux ipsa quidem es: dum viuis, id ipsum es
V iuere: dum sapis, ipsa adeò sapientia tecum est,
V t nusquam queat ab sese diuellier ipsa.
Q uandoquidem nihil es concreti, aptiue secari
I n partis, sed mens purißima corporis exors,
I pse tuis pollens opibus, nihil indigus extra.
I ccirco vsque tibi constas, & sedibus iisdem es,
N ec te operum piget auctorem, non pænitet vnquam.
E t siquando opus inceptum non perficis, & te
S ubducis, non consilium immutabile vertis,
I n melius sed flectis opus. neque enim illa voluntas
T um primùm subit: à prima sed origine rerum
S ic fixum stabat menti, immotúmque sedebat.
N am veluti varios in serta recentia flores
I ungere nos iuuat, & longo contexere tractu,
A tque ita consertos diuum suspendere templis:
A eternas sic te in seriem connectere causas
A eternam perhibent, vt firma lege sequatur
V sque alia ex alia, stabilis neque desinat ordo.
H as præter nihil in terris, cælóue maríue
E uenit: eueniunt præeuntibus omnia causis:
V t non è nostro cadat vllus vertice crinis
T e sine, non vllæ in siluis ex arbore frondes.
V nus cuncta moues causarum maxima causa.
E t nihil est Fortuna, *nihil quoque denique* Casus,
I ncertum quodcunque cadat, nisi nomina vana,
Q uæ sumus infirmis commenti sensibus ipsi.
Q uippe obscura licet sint pleraque, & abdita nobis,

Fit

F it tamen haud quicquam quod non prouideris antè,
Q uàm vasti æthereos mundi procuderis orbes,
S eclorumque nouus procedere cœperit ordo.
A tque ideo nobis interdum si qua videntur
F acta quidem temere, & penitus ratione vacare:
N on tamen euersæ te protinus accusamus
I ustitiæ, at potius nebulis adscribimus atris,
E t tenebris, quibus indociles inuoluimur ipsi.
Q uis mentem abstrusam, quis numinis alta profundi
C onsilia exploret? latet inscrutabilis ordo,
E t series longa tegitur conserta catena.
A nte oculis alti mortalibus abdita ponti
A ntra legam, penetrémque imi sola operta profundi,
O bstinata vaga tua quam vestigia mente.
O ccultasque vias penitus deprehendere possim.
V sque lates, gaudesque nigris obnubilus vmbris,
N ec toto appares vsquam mortalibus ore.
Q uas ego non latebras, quas non mundi impiger oras
N equicquam scrutatus, inaccessósque recessus
S æpe adij, dum te per plana, per ardua quæro,
A ctus amore tui flagransque cupidine vultus,
N ubila quo cæli, tempestatesque serenas!
N am quoniam in terra visum te sæpe recenti
A udieram, priscisque parentibus ore locutum,
P rimùm terram adij, multum scitatus ab illa,
E cquid forte suis latitantem viderit antris
T eque, tuosque adytus, & inobseruabile porrò
N orit iter. nihil illa meo sermone mouetur,
S ed circunfuso se ostendit in aëre tantùm
P endentem, atque suis libratam nixibus offert.
T um pictos variis prætendit floribus agros,

Tot syluas, tot de nullo quoque semine plantas,
Pomaque, & haud vno nitidas è germine fruges,
Tempore quæque suo vice prouenientia certa,
Tum varias latè diuerso in corpore vitas,
Alituum, pecudumque genus, genus omne ferarum,
Quæque suam certo seruantia fœdere formam,
Naturæ & stabili se propagantia lege.
Hec opus omne tuum, hæc manuum monimenta tuarũ.
Tu sator, atque opifex rerum, atque ipsius origo
Naturæ, si quicquam illa est, nisi nomen inane.
Te tamen haud vllis terrarum partibus vsquam
Aspicio, tua nec coram fas ora tueri,
Nec nisi sese oculis præbent mortalia nostris.
Inde abeo, & quoniam cùm nondum luminis ortu
Clara foret tellus, sed adhuc in nocte lateret,
Fumida suffundens cæcæ caliginis vmbras,
Iam tuus æquoreis innabat spiritus vndis
Luce recens orti perfundens cærula ponti.
Protinus immensi conuertor ad æquora ponti
Vestigans, liquidis ecquis Deus erret in vndis.
Apparet vastus tumidarum gurges aquarum:
Nil nisi pontus adest, variæque sub æquore formæ
Monstraque, deformes phocæ, atque immania cete.
Totque alij vitreo nitidi sub gurgite pisces,
Qui sese vsque etiam generatim in secla propagant,
Quadrupedum vt genus omne, vt vitæ pennipotentũ,
Nec minus vndisoni maris admirabile visum est
Ingenium, accessus tot certa lege, recessusque,
Et modò crescentis salsas superare lacunas
Littora, detecto modò se subducere fundo,
Bisque die id, dum Sol semel vndique circuit orbem.

Ista quidem auctorem longe super omnia magnum,
Artificem præséque ferunt, vltróque fatentur:
At nihil hic simplex nostris non sensibus haustum,
Subiectúmue oculis video, nil funeris expers,
Necdum oculos lux illa explet lux maxima nostros
Lucis inaccessis habitans pulcherrima in oris.
Post hinc digrediens volucres quoque tollor in auras,
Aëreásque plagas, si fors tu spiritus auris
Misceris, gaudésque leues percurrere tractus.
Occurrunt mihi ventorum spirantia flabra,
Nimbíque, & pluuiæ, atque niues, canæqúe pruinæ,
Et ros, concretíque instar salis horrida grando,
Fulguráque, elisisqúe corusci è nubibus ignes,
Quæqúe mouent humiles audita tonitrua mentes.
Magna quidem hæc visu artificem testantia magnum.
Nam quis non deus, humana sed stirpe creatus,
Altiuúmue etiam superum de gente volucri
Tam varium excudat tanta arte coloribus arquum,
Mortalíue manu opus haud imitabile fulmen?
Parua sed ista tuæ mihi sunt vestigia lucis.
Necdum se mihi vis aurai simplicis illa,
Spiritus ille offert replens nullo omnia tactu.
Nondum te teneo. qua te regione requiram?
Quo sequar? vt perhibent tibi sedes arduus æther.
Aethera conscendam. quis quæso accommodet alas
Præpetis euanti mihi nunc super astra columbæ?
Astra sequar pennis, puráque in luce quiescam.
Iámque adeo immensi suprema volumina mundi
Intueor propius rapida vertigine volui,
Cetera in obliquum aduerso nitentia motu
Sidera per stabiles orbis, qui voluitur, axes,

V nde dies nocti semper succedit. & usque
M ensibus exactus in sese voluitur annus,
V erqúe suo rediens semper se tempore profert
P ost Hiemē, sequitúrque Aestate Autumnus inhærens,
V ix oculis propiora fero mortalibus astra.
A dmiror lucem, admiror rutilantia longè
L umina, & inuenti mihi spes accenditur ignis,
Q uem cupio, quem dudum inhians toto æthere quæro.
V t vero æthereæ lucis fontémque, domúmque
L ongius aspexi medium inter sidera Solem
A uricomum, & totum radiis vibrantibus aureum,
L ætitia exilui, neque tantum lucis in vllo,
Q ui non longè esset supra omnia, credere quibam.
L ux tamen illa expers vitæ, & sine sensibus ignes,
L ux alia de luce, aliis déque ignibus ignis,
A rtificémque suum ceu cetera sidera nouit.
N ecdum oculis sese præbet nitor aureus ille,
Q ui cùm cuncta mouet, non est obnoxius vlli,
E xterius qui se moueat. se conciet ipsum
S ponte sua exoriens nunquā, vt neque desinet vnquā.
R estabant vnà aligeræ toto æthere mentes,
A ctheteæ cælestum animæ, vitæqúe volucres,
P rimorem stipant quæ mentem examine denso
V sque ministerio intentæ, iussǽqúe rotatu
S idera perpetuo torquent voluentia mundi.
A ccessi, mediúmque dedi me lætus in agmen.
H ìc choreæ, hìc cantus hilares, thyasiqúe, choriqúe,
G audiáque, & læti lusus, hìc omnia læta.
I llum adeo, mihi qui visus præstantior omni
I llorum è numero, sanctum ceu numen adoro.
I nclamant omnes, in primis verba precantis

Ipse

Ipse arcet, refugítque, humilis cui thura parabam,
Séque deum negat, atque dei vix cernimus ipsi
Instar, ait, simul ad laudes, & carmina lætus
Interrupta redit, cantúsque instaurat, & illud
Sanctius, ac claris longè sublimius astris
Cum socius lumen canit indefessus, & usque,
Læta cohors regem læto clamore salutans,
Sanctus, Sanctus, ait, Sanctus, ter maxime, térque
Optime, quo melius nihil, at nihil omnia præ te.
Tu pater es, tu te fœcunda mente volutans
Ipsum met te totum obiens, in téque reflexus
Concipis ipse tui exemplum, tuæ imaginis instar,
Haud vlli visum, sed inobseruabile prorsum.
Ceu cùm secum aliquid mortales farier orsi
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quàm vox aëreas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborũ haud simile est hominũ, dum corde premũtur,
Sed sine principio dictu mirabile verbum,
Quod semper fuit, est, & erit sine fine, sine vllo
Interitu æternum, nullóque obnoxius æuo
Fœtus, ab æterno genitus, sine matre parente
Filius, æterno proles æquæua parenti.
Semper es, & nunquam tecum vnicus ipse fuisti,
Quin fuerit tecum pariter quoque, & vnica proles.
A vobis nunquam alter abest. regnatis vterque
Omnipotens, & vterque ingens, immensus vterque,
Et pariter deus, æqualísque potentia vtrique.
Quin & concordes, vósque inter mutua amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu æternum semper spiratis amorem.

Quod

Q uódque ab vtroque fluit, consorti Spiritus aura
N umen habet, paritérque Deus quoque regnat vbique
O mnipotens, ceu tu, omnipotens, ceu Filius ipse.
T reis tamen esse Deos si quis putat, auius errat:
V num numen idem tribus est, tribus vna voluntas,
V na eadémque tribus natura, atque vna potestas,
M aiestásque eadem, atque Deum ter dicimus vnum.
Q uandoquidem quod tu, sit quamuis alter, & alter,
H aud tamen est qui tu, ast alius numeratur vteruis,
N ec natus pater est, nec natus spiritus, aut tu
A lteruter, vestrum sua sunt discrimine certo
M unera cuique: nihil confusum est, inqúe volutum,
T ergeminóque Deus polles cumulatus honore,
T e nullus fuit ante Deus, neque post erit vllus.
V nus es, æterno qui numine cuncta gubernas
A bditus, ingens, omnipotens, ter vbique tremendus,
C uncta supercilio quatiens, cuncta igne corusco
T errificans, cæli superas dum concutis arces.
H æc memini, atque alia alterni miranda canebant,
E t mihi sublimem lucem eminus ostendebant,
L ucem admirandam, quam cernunt clarius ipsi,
C ùm sint æthereæ, & nullo prope corpore mentes,
D ura quibus tristis præclusa est ianua leti.
A t mihi mortali in medio caliginis atræ
V isa est clausa, nigráque procul circundata nocte.
I ncertum possim nebulosam an dicere lucem,
L ucentémne magis nebulam iubar intus inesse,
D ignosco tamen aurifluis fulgoribus ingens,
Q uódque omnem exuperat magno discrimine lucem,
S i quicquam fas supremæ componere luci,
V nde omnis ceu fonte fluit lux cetera largo.

Terrenam vt superant cælestia lumina lucem,
Cætera vt ingenti concedunt sidera Soli
Lumine, Sólque animos cælestes aureus infra est,
Sic tibi non tantum assurgit lux omnis vbique
Ætheris immensi, tibi sed collata repente
Fit nox, & nigra pallens obducitur vmbra.
Inde mihi siquis quandoque eruperit ardens
Per cælum radius, mentíque affulserit ignis,
Præterit, & rutila cæli fugit ocior aura
Quæ cecidit, seu visa polo cecidisse sereno,
Nec blando mihi fas oculos saturare nitore.
Si mihi nunc siquis velamina nubis opacæ
Demat, & exertum penitus det cernere lumen,
Quod colimus, cui thura damus, cui ponimus aras,
Ignotúmque animis cupidis ardemus, & vsque
Flagrantes acri frustra tabescimus igni,
Quóue magis sensu comprendere tendimus, ægrósque
Altius in cælum visus attollimus, hoc tu
Effugis, aspectúque magis tua subtrahis ora
Nube tegens, piceæqúe inuoluis nubis amictu:
Exiguámque tuæ miramur imaginis vmbram.
Ac veluti siquis Solis, Lunæúe labores
Deficiente velit paulatim cernere luce,
Non ille arrectos extollat ad æthera vultus.
Verùm aut subiectis cælum speculetur in vndis,
Aut vitro lucente, vbi plurima ludit imago.
Sic nobis altum spectantibus ora tueri
Fas nunquam tua, nec veram prope cernere formam.
Infirmi nequeunt humani luminis orbes.
Maximus es, nemo quantum tamen expedit vnquam,
Optimus es, nulli qualem tamen edere fas est.

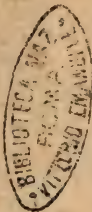
Credo

Credo equidem faciem propius, tuáque ora tueri,
Atque vti es omnino potis est haud noscere quisquam,
Terrena quàm mole diu, membrísque prematur.
Auersum te terga oculis vix cernimus ægris.
Et potius, quid non sis quiuis promere posit,
Quàm vera valeat penitus te reddere forma,
Quippe tuæ aspicimus tantum vestigia dextræ.
Quicquid habet tellus, mare, cælum, quicquid & æther
Latipatens, opus omne tuum: quodcunque videmus,
Sentimúsue, tuum est: nobis hæc reddit imago
Plurima te in speculo, liquidísque tuemur in vndis.
Terga tuæ sunt hæc, & posteriora figuræ.
Proinde quis amota te posit comminus vmbra
Ferre oculis, qualis, quantúsue amplecteris omnia,
Vndique diffusus, nullo de lumine lumen,
Lux nulla de luce, omnis sed lucis origo?
Nemo equidem credo vim tantam luminis absque
Interitu ferat, aut torrentis flumina lucis.
Iccirco te mortales, metuúntque, tremúntque,
Seque tuæ cupidos solantur imagine formæ,
Atque etiam ad veros non audent tollere vultus.
Omnibus es timor, vnde Deum dixisse priores
Te credunt aliqui veræ rationis egentes.
Te vulgus tremat, & mortalis cetera turba,
Sísque aliis metus, vt libet, ac formidinis horror.
At mihi blandus amor, mihi sis placidissimus ardor,
Noctes atque dies toto te pectore versem.
Te sine sit mihi dulce nihil, te pro omnibus optem,
Vnum depeream: totis hunc sensibus æstum
Implicitem: hunc imis exardens ossibus hauriam,
Hoc mihi soluantur flagrantes igne medullæ.

H os mihi mens vnos semper suspiret amores,
N unquam operum, nunquam meritorũ oblita tuorum.
Q uòd sim, quòd viuam, quòd sensu animóque capaci
P rædıtus vtar, vti sanctæ tuæ imaginis instar,
M uneris omne tui est: tibi gratia debita soli,
C ui nunquam dignas potis vllus soluere grates
P ro meritis, licet ille sacræ se destinet aræ
S ponte sua, & sæuos torrendum iactet in ignes.
S ancte veni, neque te iam aspectu subtrahe nostro.
L ux nulla de luce, vllo haud de lumine lumen,
O nitor exoriens nostræ pulcherrime nocti.
Q uo fugis? appare mihi tandem, & nube remota
E xerere, atque tuo flagrantem refice vultu,
V oxque meas age nunc primum tua personet aures.
T e semel inspecto vitam haud finire recusem,
S i nequeam insolitam vim lucis ferre profusæ.
S ed potero, atque operum patiens amor omnia vincet,
Q ui me iamdudum male habet, totísque medullis
V rit, tabentíque animo te suggerit vnum:
V num te noctu, te luce vsque aucupor vnum
V sque tui desiderio perfixus amoris.
A c veluti, ab nemorũ quem dudum algentibus vmbris
E xciuere canes, medióque egere sub æstu
A equora per longo camporum libera cursu,
C eruus hians liquidæ fontem memor optat aquai,
S uetus vbi gelida sese perfundere lympha:
H aud aliter fontem mea te sitis arida viuum
S uspirat, cælóque cadentem demoror imbrem.
R umpe moras, age, fons viuus, cæli aureus imber
L abere, & aurifluo labris sitientibus amne
A ffer opem, arentémque sitim ros imbrifer exple.

Iandu-

I amdudum desiderio genibúsque solutis
D eficio exanimis, tua dum frustra atria lustro,
O stiáque insisto immensam claudentia lucem.
P ande fores: te pande mihi: per te datur vnum
A d te aditus, túque ipse tuimet ianua clausa es.
S uscipe me, & validas intranti suffice vires,
E t mihi quicquid opum, quicquidúe daturus honorum
T olle precor, mihi te solum, nudúmque repende.
E s mihi pro rebus cupido satis omnibus vnus.
E gredere, optatos fulgur velut exere vultus,
E t ferrugineum caliginis aufer amictum,
L umine Sol oriens rigat vt cæli arua recenti.
S i verò, cùm sis passim ingens, totus vbique,
R espuis externos sine corpore spiritus haustus.
A tque ipsi verè penitus tibi cerneris vni,
Q uòd nihilominus præ te sit corporis exors,
Q uódue loco certis non insit partibus orbis:
S altem parua tuæ lucis scintilla corusco
E micet igne, meámque serenus discute noctem.
C ernere si nequeo, temet sis quantus in ipso,
Q uod dabitur, simul orbem acri lustraueris igni,
A t saltem, qui sis in rebus, quantus abundes
I n nobis, quantúsque animis cælestibus insis,
A spiciam, dulcíque tuo fruar eminus ore.
T antum si mihi non pigeat te ostendere, qualem
A ffulsisse ferunt vacuis in saltibus olim
P astori Isacidæ, soceri dum pasceret agnas
C ollucente rubo, flammísque ardente coruscis,
C ùm tamen illæso frondes cum stirpe virerent,
A ut quale effusum per cornu vasile transit
L umen, & inclusus transpectu cernitur ignis,

Quanquam ô, sed mea me grauiora piacula tardant,
Ne te ferre queam, qualem te legifer idem
Palmiferi vidit nimboso in vertice Sinæ
Fulminibus crebris fumanti monte tonantem.
Da mihi te, eq́ue rubo tua vox vtcunque feratur,
Meq́ue voca, mea nec quicquam commissa morentur,
Si potuit quondam qui teq́ue, tuósque petebat
Insidiis, sanctum de cælo cernere lumen,
Teq́ue audire, fuit postquam ad meliora vocatus,
Exutus veterem Paulus cum nomine mentem:
Me quoque verte. tuum est misereri, & parcere semper
Subiectis, corámque admissa fatentibus vltrò,
Quos tuus ipse sui gnatus lauit amne cruoris,
Quando operis tibi cura tui, nec deseris vnquam
Quos semel in dias eduxti luminis oras,
Sponte sua sibi ni desint, perdántque volentes.
Mentibus in nostris semper seris aurea recti
Semina, si quicquam ingredimur te iudice dignum,
Tu nobis das velle prius, dein sufficis aptam,
Qua fieri id possit, vim: nec te subtrahis vnquam,
Tramite ni recti male suasi sponte relicto
Labimur in scelus, & votis agitamur iniquis.
Atque tuam oppositis animis auertimur auram.
Tunc fugis, & fœdis abes irreuocabilis orsis.
Nam quamuis hominē admoneas, foueásque, tegásque,
Quodlibet audendi est tamen omnibus æqua potestas,
Et nobis laxas nostri vsque relinquis habenas,
Iustitiæ tantum memores rectíque piíque
Esse iubes, atque ipse coli te præcipis vnum.
Et quamuis mortale genus nil promere possit
Laude tua dignum, nec quicquam mente capaci

Concipere

Concipere egregium: neque enim te pingere veris
Fas cuiquam dictis, sed inenarrabile numen
Maiestásque tua est, nostras tamen optime laudes
Non refugis, gaudésque hominum pietate benignus.
Quippe tener simul emersit per inania mundus,
Cuncta tuas ora in laudes soluêre repente,
Artificémque agnouit opus, te lucidus æther,
Te sancti volucres noua gens radiantis olympi,
Et numen sensêre tuum polus alter, & alter,
Lunáque, Solqúe recens, & sidera matutina.
Omnia plaudebant, supera omnia læta sonabant,
Et cecinêre nouum tibi carmen vesper, & ortus.
Intereà aëreis sua erat quoque plurima campis
Lætitia, & toto strepuêre tonitrua cælo,
Continuoque ignes fulsêre in nube corusci,
Atque humiles rutila lustrârunt lampade terras.
Nec vos immensi mora distulit æquora ponti.
Exultastis aquæ plausu, exultastis arenæ,
Et caudis nitidi plauxistis marmora pisces.
Cernere erat, qua cæruleas supereminet vndas,
Omniferam dorso tellurem murmure læto
Intremere, & celeri velut assultare chorea.
Necdum quadrupedes gustarant pabula in aruis,
Nec variæ volucres rostro se pascere acuto
Assuerant: prius omne pecus, prius omne volantum,
Reptantúmque genus mira te laude ferebant,
Et rerum auctorem, seruatorémque canebant.
Ipse latens, mediísque in nubibus igne coruscus
Gaudebas, operíque tuo faber indulgebas.
Qualis, cui crescit natorum plurima pubes,
Omnes cùm videt insignes pietate, sibique

Subiectos, pater ille animum labefactus amore
Laetatur secum, & tacito sub pectore gestit.
Tandem natus homo est, coepítque animata moueri
Gleba recens, caelóque arrectos tollere vultus.
Illi prae cunctis animantibus ipse dedisti
Diuinos altae mentis diuinitus haustus,
Vt nullum in terris propiùs te accedat, & vndis
Ingenium haud verae omnino rationis egenum.
Muneris iccircò tanti memor ore canebat,
Et meritas toto soluebat pectore grates
Cum consorte tori incedens per amoena vireta,
Halantésque tibi flores, & serta legebat.
Felix ô nimiùm, tecum si foedere pacto
Mansisset dictis, nec turpi iura resoluens
Arsisset voto, vetitíque cupidine pomi
Séque, suúmque genus veniens mersisset in aeuum,
Omnia suffundens mortis nigrore repente.
Tu tamen ô nostras nimium miserate ruinas
(Suasit amor) demum nos vltrò in pristina reddis,
Nec sinis in tenebris, altáque voragine volui,
Nam tandem auxilium caelo demittis ab alto,
Qui reduces noctis nos tantae euolueret vmbris.
Non tot veridicis olim de vatibus vnum
(Quod poteras) non alitibus de ciuibus vnum,
Qui caeli supera alta colunt, sed munere tali
(Quae pietas! qui tantus amor?) tuus vnica proles
Fungitur ille, tui vera, atque simillima imago
Filius aeternum qui tecum viuit, & vnum
Est, & idem tecum, tibi nec diuellitur vnquam.
Nascitur humana sub imagine, nascitur ille
Qui semper fuit, est, & erit, cui sidera parent:

Mortalíque Deus tegitur sub mole, nec artus
R espuit humanos, nec vitæ incommoda nostra
F actus homo, mortíque etiam se subiicit vltrò,
V t nos æternæ mortis de faucibus haustos
❡ *E riperet, claróque humiles inferret olympo.*
I lle etiam, mundo cùm venerit vltimus æui
T erminus, ante noua quàm flagrent omnia flammæ,
A rce tuo missu ad terram descendet ab alta
A etheris, vt vitas hominúmque, & crimina discat
Q uæsitor, quem non bene vel malefacta latebunt,
P ro meritis statuet pœnas, & præmia cuique.
C ùm verò ingenti flamma arserit orbis vbique,
C ontinuo tellure noua, cælóque recenti
C ernere erit lustrata hominum volitare per auras
C orpora clara magis cæli radiantibus astris,
O mniáque ætherei complere sedilia cæli.
T u pater in mediis tot millibus æthere summo
T otus collucens, radiísque micantibus ardens
L onge omnes supra pro maiestate sedebis
C um nato æquipotente, tuúmque afflabis amorem
O mnibus, atque tuo lætos dignabere vultu,
V nde animis venit alma quies, sine fine voluptas,
T unc te sicut es, & sine nube videbimus atra,
E t nil iam leuibus speculi debebimus vmbris,
F elices omnes, & conditione beati,
Q uisque sua, haud animis tendent optantibus vltra,
A lter & alterius non suspirabit honores.
O mnibus vnus erit iunctis amor, atque fouebunt
M utua se, dulcíque animis ardore liquescent.
N ec se vlli poterunt posthac summittere culpæ.
V t cæli volucres post prima pericula ciues.

T er felix ſine fine quies, ſine fine voluptas.
T unc neque erit finis, neque tempus. deſinet æuum,
Q uódq; eſt, quódq; olim fuit, & quod deinde ſequetur
V num erit. immenſi requieſcent ſidera mundi,
M obilis & circum torqueri deſinet orbis,
I pſe etiam curſúsque ſui, aſſiduíque laboris
O blitus Sol ſtabit. iners nihil edet in auras
T erra parens. nil iam gigni, nil creſcere, alíue
C ernere erit: nil mutari, nil denique obire,
O mnia ſemper erunt eadem, terra, æquora, cælum,
S ideráque vltrici mundi luſtrata fauilla
H aud infra ætherei fulgebunt lumina Solis,
L umina, quæ ſolita mundo nunc luce miniſtrat.
T unc mage erit longo Sol lucidus interuallo.
N ullus erit nimbus, nullæ toto æthere nubes,
Q uæ ſeſe obiiciant, & opacum lumen obumbrent.
O tia mundus aget: tu ſolus gignere prolem
V nigenam perges fœcundo in ſecula verbo.
G ignendi nec finis erit, & vterque beatam
C oncordi afflatu ſemper ſpirabitis auram,
S ol vti inexhauſtum nihil vnquam mittere lumen
D eſinit, vſque noua perfundens omnia luce,
O mnia perpetuo conſeruans fota calore.
V nus cuncta reges: eris omnia in omnibus vnus.
I n te vnum conuerſi animis flagrantibus omnes,
M irari, amplectíque omnes, paſcíque, fruíque,
A eternúmque tuas reſonabunt omnia laudes.
S alue ſumma boni, fons veri, lucis origo.
S i quid iuſtitiæ eſt nobis, rectíque, piíque,
S i quicquam virtutis, id omne, id fluminis inſtar
A te fonte venit recti omnis, cum tibi iuncti

Heſi-

Hæsimus, hanc trahimus tua per commercia partem.
Tu pietas, tu iustitia es, tu cetera virtus
Omnis, & in nostras emanas vndique mentes.
Tu vigor es rerum, tu vis, tu lucidus ille
Splendor, quo cæli regitur pulcherrimus ordo.
Tu Soli radios, tu præbes augmina Lunæ,
Ceteráque accendis, pascisque micantia cæli
Sidera luce tua, & totum iubare æthera vestis.
Secula tu reparas semper fugientia mundo
Tempora dispensans, annos, mensesqúe, diesqúe,
Et lucis, noctisqúe pares tu diuidis horas.
Atque orbis velut es sator vnicus, omnium origo,
Sic etiam tu cunctarum concordia rerum,
Tu mundi tu concentus, tu consona Musa
Perpetua in seriem nectens elementa catena,
Suspendísque grauem telluris in aëre molem,
Et suspendis aquas, tot vasti stagna profundi,
Atque pares orbis lati moderaris habenas.
Omnia solus agis, solus pater omnia curas.
Nec te centimanum dicam tamen. es tibi totus
Ipse manus, totúsque oculi, digitíque, pedésque,
Brachiáque, & mundo noua semina sufficis vnus.
Vsque nouas animas in membra recentia fundis
Humani generis sator indefessus, & orbem
Finibus in cunctis variis animantibus imples.
Nec sine te it quicquam aëreas in luminis oras.
Per te concipiunt fœcundis imbribus agri.
Semináque educit dias calor almus in auras.
Gramine conuestis sola: versicoloribus arua
Floribus appingis, pictísque tapetibus ornas
Semper vere nouo: nec certus rumpitur ordo.

Spicea

Spicea serta gerens, maturáque semina curuæ
Falce legens, alimenta animantibus ingruit æstas.
Rore leui arentes reficis nocte humidus herbas:
Hinc varia arboribus pendentia poma coloras,
Et nitidas lentis suspendis vitibus vuas.
Venit hyems, niue, & albenti tegis arua pruina,
Tellurémque gelu premis, & vaga flumina sistis.
Tu quoties libuit, veluti deprompta reclusis
Thesauris profers ventorum immitia flabra
Imbripotens, nimbos, tempestatésque coërces.
Fulguribus terras, & sæuo fulmine terres.
Omnia mox cæli detecta luce serenas,
Aëreas equitans nubes, latéque sonoris
Ventorum inuectus pennis caua nubila differs.
Das leges, & iura polo tibi curia sancti
Aetheris obsequitur, nutúsque obseruat heriles
Sanctorum chorus alituum. tibi in omnia summum
Imperium: tu rex regum: tibi sceptra, tibi ipsa
Regna accepta ferunt reges, & numen adorant
Accurui, votísque vocant, metuuntqúe, tremuntqúe,
Atque humiles vni tibi corda ferocia ponunt.
Insani, tibi qui se frustra opponere signis
Infestis audent, atque irrita bella lacessunt.
Quandoquidem ceu das, adimis quoque regna superbis.
Quanta tuæ sit vis, quàm sæua potentia dextræ,
Cælestum volucrum scit quondam maximus ales,
Olim qui roseo ceu Lucifer ore nitebat,
Et matutino præbebat lumina cælo.
Cum sociis nunc in tenebris, & nocte profunda
Sedibus infelix æterno carpitur igni
Noctipotens umbris terror crudelibus, & fax,

Lucife-

L ucifugisque animas miseras exercet in oris.
S cit Babylon superas educta turre sub auras
T errigenas quali disieceris ense gigantes.
S cit Segoris, scítque infelix Asphaltidos unda
A ccola, quas urbes subito telluris hiatu
H auseris, & pluuio gentem deleueris igni
A usam immane nefas, vim cæli inferre ministris
A ligeris teneræ iuuenum sub imagine formæ.
T antus agit furor insanos, tam cæca cupido.
T u pedibus salsas das ire impunè per vndas
S uspensis genti, dum vim fugit hostis, amicæ,
E t mare veliuolum concreta diuidis vnda.
N ec mora, vorticibus pelagi in se deinde reuersis,
A rma inimica, viros, currúsque sub æquore mergis,
E t duram Aegyptum luctu posternis amaro,
Q uam non vlla prius potuerunt edita cælo
F lectere signa iræ cælestis nuntia monstra.
T u potes hostiles nullo ariete vertere muros
A d solum clamorem hominum, sonitúmque tubarum.
T u quoties opus, insolitis terroribus hosti
A duerso immittis tenebrásque, metúmque, fugámque,
E t conuersa adigis dare terga sequacibus vmbris.
V ox tua terribile est tonitru, tua dextera fulmen.
T u populum innumerum deserta per inuia vectum
C oncreto cæli pauisti rore tot annos.
T u largum duris è rupibus elicis amnem.
T u dulces in aquas fontes conuertis amaros.
T u rerum quandoque vices, & fœdera rumpis,
E t quas fixisti leges, idem ipse refigis.
H inc precibus validi herois, dum prælia tendit,
S ol cælo stetit immotus, mirantibus astris,

Cæli-

Ceteráque assiduos requierunt sidera cursus.
Hinc conuersa retro quoque flumina subsedêre,
Aut subito obsceno manarunt rubra cruore,
Et segnis quadrupes humana voce locuta est.
Olim etiam pluuiam multos innubilus annos
Haud aër dedit, & latices latuêre reposti.
Ante haustum largis delêras imbribus orbem.
Tu cererem exiguam nati conuertere in artus
Diuinos, corpúsque potes sacrantis ab ore.
Quid mirum, si ferrum etiam natet amne liquenti
Suspensum, nec mole graui subsidat in ima?
Si vim sponte suam dediscat mitior ignis,
Nec pueros cremet in media fornace canentes?
Arida si nitido reuirescens germine virga
Non expectatos det obusto cortice flores?
Per te etiam surdis penitùs sæpe auribus orti
Sunt visi claras audire & reddere voces.
Nec non capti oculos, & blanda luce carentes
Iucundum cæli potuerunt cernere lumen,
Vt sileam, quos in media iam morte iacentes
Incolumes seruas, nutúque in pristina reddis.
Quin etiam extinctos, ima & tellure repostos,
Cùm libet, amissæ reuocas ad munera vitæ,
Idqúe alijs das posse, tuas qui pectore casto
Implorant vires, & sanctum numen adorant.
Nil adeò nostris tam viribus inconcessum,
Quod non eualeat quisquis te pectore toto,
Toto corde colit, totis te sensibus haurit.
Ille etiam auulsos in salsas æquoris vndas
Transferet, ac coget per inania currere montis.
Ille etiam velut ante oculos ventura videbit

Vaticinans, populísque canet longe ante futura.
Largiùs ipse homini te sæpe infundis amico,
Cetera de nihilo quem propter cuncta creasti.
Illum etiam demum cæli dignaris honore.
Respice nos bonus, & nodo tibi necte tenaci.
Nos facere id potis est vnum, ac seruare beatos.
Nam quicunque tibi se iunxit, & altiùs hæret,
Téque habet, omnia habet, nulliúsq; indigus vltrà est.
Omnia sunt in te, per te omnia, te omnia ab vno.
Si quid opus, nulli dees, omniáque omnibus vnus
Sufficis, & te, qui sis omnibus omnia, præbes.
Tu vigor es fessis, iactatis æquore vasto
Tu portus, tu fons liquidæ sitientibus vndæ.
Tu requies, tu pax animis placidissima nostris.
Tu modus es rerum, mensúsque, & dædala forma,
Metáque, tu pondus, numerúsque, ordóque, decórque.
Tu cunctis communis honos, tu vita, salúsque,
Tu cunctis communis amor, tu plena voluptas
Omnibus, & virtus. abs te sapientia, si qua est
Mortali: tu lex, tu spes certissima, tu lux,
Tu via, tu ratio. desunt mihi carmina, desunt
Verba, tibi quo plura cano, tibi plura canenda
Restant mortali non euoluenda labore.
Non te orbes capiunt, non ampli semita cæli
Ardua, non ratio, non mens, non denique sensus.
Atque adeò maris immensi tot stagna, tot vndas
Ebibere enitor, totúmque haurire profundum.
Hic mihi si æternum sonet immortalis aheno
Gutture vox, centúmque obeant hæc munera linguæ,
Semináque excudam laudum vsque abstrusa tuarum,
Haud equidem exiguam sperem comprendere partem.

Sint ideo potius tibi nostra silentia laudi.
O decus, ô iubar æternum, inuiolabile lumen.
Summum vnúmque bonũ, summarũ maxima summa.
Si quid honos, si quid laus, si quid gloria, id omne
Vnus habes, tibi honos, tibi laus, tibi gloria soli.

DEI FILIO, DEO OPT. MAX.

PRINCIPIO ante æui primordia, & ante creata
Omnia, verbum erat æternũ, immemorabile verbum,
Vsque Deum propter residens, haud numinis expers
Diuinique haustus, sed erat quoque numen idipsum,
Eque Deo Deus, & verum de numine numen,
Quod Deus æterna produxit origine, nullo
Temporis obsequio se in semet mente reflectens,
Concipiénsque suæ proprium hinc sibi imaginis instar,
Quo sine nil horum constat, quæcunque creata.
Fons vitæ, fons lucis erat mortalibus ægris.
Lux ea sed tenebris primò radiabat in altis,
Nec claram cæcæ lucem agnouêre tenebræ.
Hûc missus vates, lucem qui proderet almam
Gentibus, & largo lustraret lumine mundum,
Veridicóque rudes prænuncius ore moneret,
Non lux ipse quidem, sed tanti luminis index.
Lux erat ille autem, qui primo lumine semper
Affulget primas mundi ingredientibus oras.
Non aberat mundo mundi fabricator, at ipsum
Auctorem haud agnouit opus, sed ei obstitit orbis,
Inque sua aduenientem alij exclusere, neque illum
Admisêre sui: sed quotquot luce recepta
Accepêre, piis tum primum oblata facultas,
Et monstrata via est, qua cæli surgere ad auras

Possent,

Possent, séque Deo ceu pignora iungere cara,
Lustrati velut, atque iterum diuinitus ortus.
Nam verbum omnipotens (agite hîc assurgite dictis
Mortales venerati animis) mirabile verbum
Dilapsum cælo moribundos induit artus,
Factus homo Deus, & nostris habitauit in oris,
Vnde salus omnis nobis est orta sepultis.
Tantáne te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor, cæli vt de lumine claro
Te nostris velles vltrò immiscere tenebris,
Cùm sis æterni proles æterna parentis,
Luciferum ante satus roseum? tu Lucifer ipse,
Ceteráque astra tuo tu lumine cuncta serenas,
Qui gigni neque cœpisti, neque desinis vnquam,
Principio semper genitus, gignendus & vsque,
Principium de principio, de fonte oriens fons.
Tu Sol, atque idem splendor de Sole resurgens,
Splendor qui Solem illustras splendoribus ipsum,
Lux de luce micans, clarum de lumine lumen.
Sol, omnis fons iustitiæ, pietatis origo.
Splendor, qui totum illustras splendoribus orbem.
Tu mortale hominum genus ipsa ab origine rerum
Vidisti curas humiles, & vana fouere
Consilia, accuruum terris, cælestium inane.
Huc ideo accesti moribundo corpore septus
Te medium dans inter nos, intérque parentem:
Vt nos erudiens nunquam ante audita moneres,
Arcanis inscripta notis in codice clauso.
Quem septem custodibant adamantina signa.
Hic veterum coram euoluens oracula vatum
Lustrasti nos luce noua, vt concreta videntes,

Atque oculis subiecta, etiam possemus adire,
Quæ fugiunt hominum visus, vix peruia menti,
Atque ita nos veheres tua per vestigia ad astra,
Qualis auis, non iam implumes cum sedula natos
Inuitat, tendítque volatu educere in auras,
Ipsa superuolitat nidum alludentibus alis,
Paulatímque leui se tollit in aëra lapsu.
Non alia humanum genus arte obtusa tot annos
Corda gerens poterat sublimi pectore digna
Concipere, & volucri cælum tramittere mente.
Nam tibi cuncta pater, quæ sunt, quæue ante fuêre,
Quæue dehinc ventura, vni detexit, & æquè
Omnia scis, & cuncta vides, videt omnia vt ille,
Te quamuis genuit pater auctor, non tamen vnquam
Te fuit ante pater. nunquam non ipse fuisti
Filius æterno soboles æquæua parenti.
Ceu, quamuis longe æternis pereuntia distant,
Splendor ab igne oritur, splendorem non tamen ignis
Ante iit, at simul atque ignis tum cœpit oriri,
Ortus item pariter splendor diffulsit ab igni,
Aeternusque foret pariter, si æternus & ignis.
Non pater est te maior. habes patris omnia, & in te
Est pater, vt genitore itidem tu semper in ipso es.
Quæque potest pater, æquè eadem potes omnia ab illo,
Tantum te genuit pater amplius, ipse neque illum
Gignis, nec pater es, sicut neque filius ille.
Tu patris æterni æterna, atque simillima imago,
Tu patris inuicti robur, tu dextera, & ingens
Brachium, inexhaustúsque vigor, virtúsque perennis.
Tu patris æterni es sapientia cuncta videntis.
Quæ maria, & terras, cælum, æthera, cuncta creauit.

Nam Deus æthereos cum mundi excuderet orbes,
Aëreásque plagas conflaret: cúmque liquores,
Et circumfusas laticum suspenderet vndas,
Libraretque suo tellurem pondere nixam,
Inque vicem validis connecteret omnia vinclis,
Ipse aderas operi indulgens, nutu omnia firmans,
Omnia componens. sine te nihil: omnis vbique
Est per te decor, & rerum pulcherrimus ordo.
Namque sinu patris ipse aderas noua cuncta creantis
Ante mare, & terras, cæli ante patentia regna,
Ante humiles colles, ante alta cacumina montes,
Fluminaque, & fontes genitus. præerupta priusquam
Fundamenta graui telluris mole locaret,
Filius extabas ante omnia secula natus,
Amplexúsque patrem æterno deuinctus amore
Gaudebas tecum, torrens vnde illa voluptas
Illa immensa fluit, gaudent qua cuncta creata,
Quæ sensus hominum supra est, super omnia abundãs.
Auribus vt nemo hanc, nemo vnquam mente capaci
Hauserit in terris. animas ea sola beatas
Efficit æthereis exemptas corpore in oris,
Vt nihil vlterius quærant, nihil amplius optent.
Tu tamen ô nostros adiisti sponte labores,
Mortalésque auras hausisti has noctis in vmbras
Editus, humanósque puer collectus in artus,
Verus homo, verus pariter Deus, vnus vtrunque
Nasceris, & cæli nostri non respuis oras,
Eque sinu patris in terras te deiicis imas
Solis lucis egens, cùm sis fons lucis, & ipsum
De nihilo extuderis, nulláque è lampade Solem,
Ceteráque illustrans cæli succenderis astra.

Nasceris, & subito aspectu cælum omne serenas
Editus in lucem pura de virginis aluo,
Quæ penitus thalami, tactúsque ignara virilis
Numinis afflantis sancta concepit ab aura.
Nasceris: in terris pax nascitur aurea tecum,
Pax omnem sensum exuperans, insueta voluptas.
Nasceris, vt verni species patefacta diei
Omnia lætitia perfundis, gaudia vbique
Plena feris: mella rorant dulcedine montes
Vndique, mellifluæque redundant nectare valles
Vndique, felici distillant omnia rore.
Nam cælum omne liquens, cælíque volubilis orbes
Desuper insolitis tunc imbribus irrorarunt,
Et pluuiam nubes felici rore dedêre,
Quo tellus imbri, Zephyrísque tepentibus alma
Concepit grauis, & gremio flos ortus aperto
Exeris os, campísque comas diffundis apricis
Circum suaue rubens, & circumfusa coloras
Gramina diuinos longè rus halat odores.
Tu ros, tu pluuia, éque polo fluis aureus imber.
Expectatus ades tot secula ab omnibus imber.
Candida te excipiunt intactæ vellera lanæ,
Nec tamen excepto maduit lana humida ab imbri.
Porta æterna manet cæli alto in limine clausa,
Per quam aditus nulli penitus fuit orbis ab ortu.
Ipse sed ingrediens soli tibi sponte patentes
Isquéredisqué, fores, nec claustra immota resignas,
Quale vitrum radiis penitus Sol transit adactis,
Illæsóque domus subit interiora metallo,
Intimáque illustrans penetralia lumine vestit.
Plurima forte olim serpens tabo, atque venenis

Fontésque, fluuiósque lacúsque infecerat omneis,
Omnes errabat mors passim infusa per vndas.
Circum victa siti longas effusa iacebant
Per ripas armenta, genus simul omne ferarum,
Nulláque suspectas labris arentibus vndas
Libabat quadrupes, vicináque flumina tantum
Spectabant veritæ cæcum sub gurgite virus.
Ecce ferus ceruo assimilis, capreæuè fugaci
Montis ab aërei decurrens vertice summo
Tramite decliui saltus præteruolat altos.
Iamqúe fugam per plana tenens ingentia campi
Transmittit spatia, & volucri volat ocior aura.
Conuertêre oculos commota armenta repente
Ad sonitum, atque viam venienti abducta dedêre.
Ille lacum ingrediens longo ferit æquora cornu,
Fronte quod in media solum gerit. ilicet omnis
Ad tactum subitis feruoribus æstuat vnda,
Exultántque vada, spumísque incanuit amnis.
Nec mora, prosiluêre feræ simul vndique in vndas:
Securæqúe mali medicatum hausêre liquorem.
Currite montanæ vos, hûc accurrite nymphæ,
Ferte rosas. legite alipedi candentia vestro
Lilia, narcissósque, & purpureos hyacinthos.
Texite odoratas vario de flore coronas,
Atque salutiferum sertis innectite cornu.
Tu noster quadrupes cæli ô lux clara sereni.
Vertice ab æthereo, tu nostræ causa salutis
Certa venis, tuáque omne abigit præsentia virus,
Grex lectarum ouium cæsis custodibus ibat
Omnis Idumæis passim dispersus in aruis.
In pecus omne feræ grassari impune, fremebant

Hic illic miseris balatibus omnia circum.
Pastor ab aduerso Carmeli vertice missus
Venisti tu cogere oues, ouiúmque mederi
Vulneribus pius, ingluuiémque inhibere luporum,
Vnius vt tandem pastor foret vnus ouilis.
Currite Idumææ vos, hûc properate puellæ.
Visite pastorem nunquam ante hæc secula visum:
Cernite vt incessu grauis, vt spectabilis ore
Egregio, formáque viros supereminet omneis,
Cuncta Deo similis, vultum, vocémque, colorémque,
Haud spirans mortale. Dei quantum instar in illo?
Sternite humum venienti, & olentia spargite vbique
Gramináque, & flores, calathísque occurrite plenis.
Et patrio de more nouum date gutture carmen.
Equis Idumæo venit ecce è tramite pastor
Transiliens colles, montana cacumina tranans,
Diuini speciei iuuenis pulcherrimus oris,
Vndique diuinum iactans de corpore amorem?
Equis odorato vt thalamo nouus ecce maritus
Egrediens multo incedit sublimis honore,
Fragranti lætos humeros adopertus amictu,
Atque ipsos blando monteis excurit amore?
Omnia amant iuxta, mitescunt omnia circum.
Currite pastores, pastorem visite amantem.
Currite longinquis reges à finibus orbis.
Dona parate opibus, regúmque inuisite regem.
Sed quid ego aspicio textum illi informe rubore,
Squalentem guttis tunicam? chlamys atra colorem
Insolitum veluti calcata duxit ab vua,
Compressíque pedum macularunt vincla racemi.
Ah tibi quis niueos tam fœde infecit amictus?

Ah tibi quo species euanuit illa repente,
Qua sanctorum animæ in cælo lætantur amorum
Alituum cælestum acies, gens æthere nata?
Túne ille æternæ splendor nitidissime lucis,
Pulcher luce magis, roseo formosior astro,
O cæli iubar, ô oriens, ô Lucifer alme
Lumine cuncta rigans, illustrans omnia luce.
Lucis vbi nunc ille nitor: tun' Phosphorus ille,
Præbebas mundo qui lumina matutinus?
Quem quondam vario rerum ipsa in origine cantu
Laudabant celeres mundi septemplicis orbes,
Laudabant elementa tuum admirata decorem,
Laudabant alternantes & vesper & ortus,
Lunáque Sólque Polóque orientia sidera vtroque.
Hei mihi Lucifero quantum mutatus ab illo es!
Hei mihi mutato quàm factus decolor ore?
Quàm niger aspectu, quàm deformatus amictu!
Quis te percoxit tantus calor? haud tibi vultus
Sol æstu infuscat: non purpura tinxit amictus.
Longè alius rubor, atque alij infecêre colores.
Solus amor nostri fuit horum causa malorum.
Solus amor fusci fuit idem causa ruboris.
Vnus tu nobis collectas comprimis vuas
Suppositus trabe, mole graui, sub pondere iniquo,
Deque tuo expressi tortu fluxêre liquores,
Et totum quæ vina hilarant dulcedine mundum.
Ast etiam quænam iuuenili in corpore cerno
Vulnera? quàm lata patefactum molle fenestra
Pectus hiat! plantæ quàm dira cuspide fixæ?
Ecce manus ambæ ferro quoque arantur acuto,
Vulnificísque caput redimitus sentibus horres,

Affixúsque trabi vitam heu quoque deniquefundis.
Cui hominum hoc de te licuit scelus? an Deus istis
Vulneribus, mortíque etiam succumbit acerbæ?
Ipsi tunc etiam flerunt tua funera montes:
Astráque saxa tuo doluerunt fissa dolore.
Ipsa parens frugum sese mœstissima tellus
Planxit, & insolito tremuit succussa fragore,
Nec potuit lachrymas sol dissimulare, serenam
Cùm ferrugineo faciem velauit amictu.
Ah dolor, admissi nullius conscius, insonsqúe
Occidis, & pœnas aliena ob crimina pendis,
Qui neque contraxti proauitam ab origine culpam,
Nec tenui ipse tuum maculasti crimine nomen,
Nos inconcessa decerpsimus arbore poma.
Vnde omnis spes nostra absumpta, salúsque sepulta,
Ipse tuo cunctam soluisti sanguine noxam
Arboris affixus plantas & brachia trunco,
Nostra tua de peste salus, de funere vita
Nostra oritur, letíque tuo languore valemus.
Nanque licet mortale tibi & violabile corpus
Esset, mortali vt matris de sanguine cretum,
Nulla tamen furti obstabant contagia auiti,
Antiquæúe notæ suberant vestigia nusquam,
Quam generi princeps hominum generator inurens
Heu genus infelix transmisit in omne nepotum.
Quandoquidem intemerata parens genitricis in aluo
Ipsa suæ afflanti circumdata numine, labem
Vel non admisit, vel protinus eluit omnem.
Tu volucris fœta illa, tuo quæ sanguine natos
Pascis, & admoto terebras tibi pectora rostro.
Agnus eras sacer ille, patri mactandus ad aram

Victima morte obita qui nostra admissa piares,
Abluerésque tuo nos hostia sancta cruore.
Tanta molis erat nos cæli in regna reponi,
Vnde procul pulsi malesuadi fraude colubri
Sedibus ignotis tot longe errauimus annos,
Fallacis colubri, hamatæ qui agmine caudæ
Magnam etiam superum detraxit ab æthere partem.
Vincis io, atque hydro tandem obluctatus acerbo
Infernas penetras sedes, & morte subacta
Viuis adhuc vita meliore, animásque piorum
Carcere perfracto erebi vastator ab vmbris
Eripis, & tecum cæli alto in culmine sistis:
Tu leo promissus magni de sanguine Iudæ
Nasceris ille, malísque venis occurrere nostris.
Vincis io, & magna vi vincula nostra refringis,
Vincula queis sibi nos addictos hostis habebat,
Atque triumphatum compescis viribus orcum.
Quique modo informi leto sine honore iacebas,
Iam pulcher visu, iam formosissimus ore
Pristina diuini præ te fers signa decoris,
Atque agis insignem repetens supera alta triumphum.
Qualis vbi exutus senium, nitidúsque iuuenta
Puniceis surgit Phœnix à funere plumis,
Iámque suos adit Aethiopes, Indósque reuisit.
Circa illum volucres variæ comitantur euntem,
Et vario indulgent cantu, plausúque sequuntur.
Tu lapis, informi primo quem mole iacentem
Proiecère viri, neque eum inter læuia saxa
Miscuerunt operi, mox ipsa in fronte locatus
Aedibus in summis, qua prominet angulus extra,
Parieti vtrique datus validis compagibus omne

Nectis opus, totáque nites spectabilis arce.
Nec tamen hîc indefensos nos deseris vnquam.
Vsque foues præsens, & amico numine firmas,
Nósque mari in vasto tot tempestatibus arces,
Nec sinis abruptis victa rate obire procellis.
Tu pelagi velut in medio firmissima cautes,
Quam neque conuellunt venti, neque fluctibus vnda.
Hac super alta nouæ posuisti mœnia genti,
Quæ totum daret aucta tuis sub legibus orbem:
Hîc adeo fessis statio tutissima nautis,
Hûc, quæ sæpe mari in medio nostra ardua puppis
Aestuat insanis ventorum exercita flabris,
Se recipit, temnítque minas, & murmura ponti.
Vsque inuicta silex te sæuis obiicis vndis.
Impetus huc omnis, illisáque frangitur vnda.
Obice quo defensa, licet vi crebra fatiscat,
Tuta tamen ponto nunquam caua mergitur alnus.
Tu nos, olim vt pollicitus, non deseris vnquam:
Tu nos de cœlo præsens pascísque, tegisque,
Sufficis æternæ tu nobis pabula vitæ.
Tu noster victus, tu nobis pabulum, & esca,
Tu cælo ros concretus demitteris alto
Suauis, & optatos referens cuique ore sapores.
Tu nobis liquidæ emanas fons viuus aquai.
Flumine ab æthereo semper sitientia labra
Nostra rigas, largúmque in nobis efficis amnem,
Cuius rursus aquæ salit vsque ad sidera cursu
Impetus, & superum lætantem temperat vrbem.
Abs te omnis vis nostra oritur, vigor omnis abundat.
Nostráque siqua tuo firma est in robore virtus:
Tu velut in campis latis vberrima vitis

Brachia protendens, nos ceu qui plurimus inde
Palmes agit sese, laxísque effundit habenis,
Et grauidus circum nitidis exuberat vuis.
Tu fortunati abstrusus thesaurus olympi,
Aurum vbi cælicolum, & gemmæ seruantur, & omnes
Cæli claudis opes ditissimus, atque recludis.
In nos vsque etiam mortales largus inundas.
Hinc omnis pleno dimanas copia cornu.
Abs te omnis auri vis, atque opulentia abundat.
Quod semel æterno longe ante exordia rerum
Munere concessit genitor tibi, conditor orbis,
Semper habes, nec cùm hîc terrenos induis artus,
Amittis quicquam decoris cælestis in æthra.
Non te adeo intactæ claudebant viscera matris
In terris, vt non quoque in æthere luce micares
Idem eadem, æterno genitus sine matre parenti.
Nec minus, ac prius æthereo Deus altus olympo
Regnabas cum patre, licet terráque, maríque,
Errares homines inter mortalia curans,
Verus ibi, hic verus, nec nos ludebat imago,
Et plagis cùm te obiiceres morti obuius vltrò.
In te solus homo sensu tulit aspera morte,
Nec Deus est quicquam lacero tum corpore passus.
Nam diuina quidem, quæ simplex, quæúe tuentum
Reiicit aspectum complecti nescia sensu,
Cùm natura sibi applicuit mortalia membra,
Naturámq; hominum, haud maculas contraxit ab illis,
Nulláque per talem admisit contagia nexum,
Sed penitus seorsum pura, atque intacta remansit,
Cui nihil omnino terrenæ labis inhæsit.
Dissimiles species natura vtriusque repugnant.

Sicut

Sicut vbi immundas Sol lambit lumine fossas,
Tetra vbi proluuies graue olet cœnóque, fimóque,
Non tamen effusi radij, dum sordibus errant,
Infusas ducunt ea per commercia sordes.
Rursum igitur solito pariter sublimis honore
Regnas, humani præ te fers corporis artus
Amplius, intacta quos traxti e virgine nascens,
Filius omnipotens patris omnipotentis, & hæres.
Sed quod erat mortale olim, & violabile corpus,
Nunc immune necis stellas super emicat omnes,
Præfulgénsque nouo premit ipsum lumine Solem,
Quæque tuos anima accessit diuinitus artus,
Formari inciperes sanctæ cum matris in aluo,
Numinis insolito tecum dignatur honore,
Felicésque animas, longe supereminet omneis,
Tecum vna imperium cæli omnipotentis adepta.
Nánque tibi, quæcunque vsquam potis esse, potestas
Omnis vbique data est cælo, terráque, maríque,
Omnia vt æterna ditione in secula frenes.
Insuper insigni es genitoris munere adeptus
Præclarum, & dictis non enarrabile nomen,
Insolitum euectum super omnia nomina nomen,
Quod cælum tellúsque tremunt, atque infera regna,
Supplicitérque vni genua accuruantur vbique.
Idem etiam effœto cum venerit vltima mundo
Tempestas, rapidis qua flagrent omnia flammis,
Mortales iterum missu genitoris in oras
Aduenions, hominum vt vitas, & crimina quæras,
Pro meritísque voces ad pœnam, & præmia quenque.
Te genus humanum aspiciet fulgere per auras
Aëreas fulua in nebula, quem mille sequentur

Sancto-

Sanctorum hinc, atque hinc acies, cœtúsque volucrum.
Quattuor ære cauo ventos de partibus orbis
Omnibus humanum genus huc excire iubebis,
Omnibus innumeræ gentes à finibus ibunt
Magnum ad concilium, non tantum corpora viua,
Verùm etiam quondam defuncta cadauera vita,
Ossáque ab excisis surgent rediuiua sepulcris,
Atque iterum blandæ data inibunt limina lucis.
Mille hominũ hinc, illinc acies, nouáq; agmina vbique
Occurrent tibi per volucres liquidi aëris auras.
Interea magni simulator iudicis hostis
Seditione potens multos sub imagine falsa
Ludet, & abductos recto sub signa vocabit,
Atque tibi infestas contrarius instruet alas.
Quem verus mundi pro talibus arbiter ausis
Turbine corripiens terræ ima in viscera condes.
Vt verò genus humanum tot millia campis
Institerint latis, victor medio ipse theatro
Secernes, dextráque pios in parte locabis,
Læta gregem ceu pastor agens in pascua mites
Matutinus oues semper seiungit ab hœdis.
Læua autem coges sontes miserabile vulgus.
Tum cælum quoque signa dabit. tum cardine rupto
Axis vterque loco absiliet, stellæque ferentur
Aethere præcipites. tum Sol ferrugine tectus
Protinus amissa ceu mœrens luce latebit,
Lunáque obisse suum mirabitur obruta lumen.
Omnia noctescent tenebris caliginis atræ.
Tum flammæ vltrices, vibratáque fulgura cælo
Corripient subitis mortalia cuncta fauillis.
Ardebunt fontes: ardebunt flumina, & alta

Aequora

Aequora, flammescétque auris candentibus aër,
Et veter extremos considet mundus in ignes.
Tum cælo lignum venerabile sideris instar
Fulgebit nostræ monimentum insigne salutis,
Aethere mixta comas ramis felicibus arbos.
A læua sontes, & quos scelera impia damnant,
Ibunt infernos erebi flammantis in ignes,
Omnes vt sua quenque prement commissa, cremandi.
Dextra autem insontes, quorúmue oblita piacla,
Digrediens terris tecum ad tua regna vocabis,
Felicem quenque in sedem, quam cuique parauit
Protinus à prima pater æquus origine rerum,
Insigníque vehes victor super astra triumpho.
Salue vera Dei Soboles, rex ætheris idem,
Bis genite, humani generis certissima vbique
Spes, atque indubitata salus, lux aurea mundi,
Nobiscum Deus, interpres superúmque, hominúmque.
Tu capitis nostri gemmis contexta corona,
Ipsum tu caput, & decus omne, & gloria nostra.
Tu rex, tu nostri dux agminis inclytus ille,
Quem metuunt infernæ acies gens æthere pulsa.
Te custos, vigil, & magni tu pastor ouilis.
Tu medica arte potens, qui vulnera nostra mederis.
Tu via, tu veri vis, tu te vita secutis.
Tu nostri fundamentum templi, atque columna,
Templum ipsum & cælo contermina vertice turris,
Perqúe gradus ara assurgens aræqúe sacerdos.
Ianua tu, ac reserans cæli penetralia vectis.
Tu ratis, & portus, tu lex, tu legifer ipse.
Tu folia euoluis signato in codice clausa,
Abstrusásque notas, septenáque claustra resignas,

Te

Tu nobis nostra auersum ob commissa parentem,
Et mala pro meritis cuique, haud toleranda parentem
Concilias bonus, atque tua pro gente precando
Vsque assurgenti te comminus obiicis iræ,
Vulneráque ostendis, quæ quondam es corpore passus
Deditus, & laceros pro nobis detegis artus.
Tu patris admotus dextræ, subnixus eodem
In solio immensum consorti numine mundum,
Maiestate eadem, pariter frenatis habenis.
Omnia perpetuo afflantes recreatis amore:
Omnia concordi reparatis secula nutu.
A genitore fluit per te vis omnis amoris,
Mutua quo inter sese & amant, redamántque beati
Cælicolæ, inqúe vicem mortales spiritus ille,
Qui mare, qui terras, qui cælum numine complet,
Vobiscum Deus ipse etiam, tres ordine certo,
Numen idem, tres tergemino Deus vnus honore,
Maximus, optimus, omnipotens in secula regnas.

SPIRITVI SANCTO, DEO OPT. MAX.

AN DEVS *in nobis? quid nos mortalibus oris*
Seuocat, ô, nostrásque rapit super æthera mentes?
Non ea vis opis humanæ, non pectoris huius:
Desuper extimulat numen. Deus insidet ipse,
Intus agit Deus, & nostro se pectore versat.
Hoc duce mortales fines transcendimus aptis,
Cognatísque animis cælo supera alta tenentes.
Hoc sine prostratíque solo, in tenebrísque voluti
Iactamur, nec mens nobis ignobilis altum
Quicquam agitat. quicquid recti, sanctíque mouemus,

Hoc manat de fonte: boni hinc fluit omnis origo.
Hoc de Sole oritur lux, hoc de lumine lumen,
Quo fruimur, quo nos supra nos tollimus acti,
Hoc uno afflati præcordia ab igne calemus.
Si nunc ille meis sese implicet ossibus ignis
Plurimus, & sancto me cæli incendat amore:
Si lux illa meis oculis se lumine largo
Explicet & nubem de pectore differat atram,
Quo me tollere humo valeam, & sublimia cæli
Rimari, quo fas acie sit cernere coram,
Vnde ea vis ipsa, vnde calor, quo fonte redundet
Indeprensus amor, qui tanti luminis ortus.
Si mihi nunc ipsum referet se denique numen,
Seq́ue, suúmque initum, primúmque ab origine fontem.
Fallor? an ille ruit calor? ecce mihi artubus ardor
Ingruit. ante oculos lux en mihi plurima oberrat.
Vnde noua hæc species? vnde hæc tam clara repente
Tempestas? iam tollor humo, iam plurima nubes
Rarescit, soluítque aciem tenebræq́ue dehiscunt.
Iam videor (liceat dictis res pandere opertas,
Quisquis es, ore tuum sit fas recludere numen)
Iam videor, qua siderei plaga lucida cæli,
Vera vbi pax, vbi summa quies, vbi plena voluptas
Cernere sublustri non enarrabile lumen
In nebula, immensum radiis quæ circuit orbem.
Luminis in medio regem ipsum ardentis olympi
Ingentem, immensum, miro splendore prementem
Omnia, & humanos stringentem lumine visus.
Omnia maiestas replet: omnia gloria obumbrat.
Propter eum sedet en gnatus patris vnica proles
Aeterni æternus, pariter sine stirpe, sine vllo
Semine,

Semine, principióque carens, & temporis exors:
Quem pater vsque alta se in semet mente reflectens
Ipse suæ æternum concepit imaginis instar,
Arcanum ceu sub tacito nos pectore verbum
Concipimus, quod mox linguáque sonoque receptum
In vocem formetur & extra rumpat in auras.
Ambobus par maiestas, par gloria, & vnum
Numen idémque, quod est genitor, pariter quoq; natus,
Vnum ambo, æternus pariter, immensus vterque,
Omnipotens & vterque, orbis fabricator vterque.
Nil patris sine, nil nati sine numine cretum.
Ecce autem vlterius, quis tanti luminis ardor?
Mira oculis mihi se facies nutantibus offert.
Hic ego totum aciem cuperem me vertere in ipsam,
Inque oculos, tenuémque in mentis simplicis auram,
Res incomprensas sensu quo cernere possem.
Quis porrò tantis radiis globus igneus ille
Circuitu longo amplexus cæli aurea templa?
Vt procul absiliunt flammæ hinc, atque inde coruscæ,
Vt porrò absistunt scintillæ, vt & ignis anhelat,
Et facibus crebro emissis fluit aureus imber?
Quàm placida mihi demulcet præcordia flamma?
Quàm mira mihi pertentat dulcedine pectus?
Aut me animus fallit, mentémque insomnia ludunt,
Aut domus hæc sancti fornáxque, & fomes amoris.
Hûc omnis conflatus amor, conflata voluptas
Omnis, & ex omni concessit gratia cælo.
Nam quis tertius ille, micat qui propter vtrunque:
A genitore fluens per natum numine iuncto?
In mediis vix apparet splendoribus aurea
Nube, mea prohibet quæ lumina, circumfusus.

Quàm similis, páque ambobus? quã numine compar?
Hic Deus hic, ni fallor, adest. quem denique quæro,
Quem sequor, humana quem tendo expromere voce
Implentem maria, & terras, cælíque profunda
Numine, & ampliuaga recreantem protinus aura,
Non factum, genitúmue, nec vllo auctore creatum
Profluit ecce patris, gnatíque è numine eodem.
Numen idem, semétque ideo procedit ab ipso
Numen idem, calor omnipotens, diffusilis aura
Perpetuo itque, redítque reciproca, mutuus ardor,
Amborum communis amor. hic aureus ille
Halitus: Hic Deus ille, hic amor, quo cuncta creata
Omnia quo constant, quíque omnia condita seruat,
Et maria, & terras, aurásque, & sidera cæli,
Atque homines, & quæ sub cælo animantia viuunt,
Quadrupedum genus, & volucrũ, vitásq; natantum,
Gramináque, & stirpes, animáque carentia saxa,
Erutáque effossa tandem tellure metalla,
Omnia quæ in nihilum redeant collapsa repente,
Sustentata fuant, nisi tanti numinis aura.
Hic amor est, quo mortales regnator olympi
Prosequitur bonus. hic idem, quo nos quoque contra
Grati illum ardemus, quo se superíque, hominésque
Mutua amant inter sese pietate fouentes.
Hic amor est cæli, terrarum hæc mutua flamma
Cuncta fouens, nodúsque tenax, & amabile vinclum,
Cælestum vix magna, Dei immemorabile donum.
Hinc omnis pietas, hinc omnis denique virtus.
Aura potens, amor ignipotens, spirabile numen,
Spiritus ipse, tui apparent vestigia vbique
Numinis ampla, tuũ est quodcunq;, vbicũq; videmus.

Tu

Tu patris æterni virtus, tu dextera, & ipsi
Tu digiti, quibus immensum fabricauit olympum
Rerum opifex, quibus ingentem per inania librat,
Et circunfuso suspendit in aëre molem,
Cuncta tuis elementa ligans contraria vinclis,
Muneribúsque tuis passim plena omnia abundant.
Cùm pater omnipotens cum nato immania mundi
Mœnia constituens cæli procuderet orbes,
Tertius ipse aderas (neque enim distractus ab illis)
Omnia componens. iam tum aurea luce coruscus,
Summa equitans leuibus mulcebas æquora flabris,
Iam tum purgatis liquentem fluctibus vndam
Flamine lustrasti quæ dehinc mortalibus ægris
Elueret prima contractam ab origine labem,
Vnde salus animis proauita fraude sepultis.
Inde rudes illi prima illa à stirpe parentes
Terrarum obliti cœpêre ad sidera mentes
Tollere, mortalémque hominem desuescere, puro
Pectore concepto per te iam desuper igni,
Et peragrare acie cæli sublimia templa
Admissi superæ depasci lumina lucis,
Vimqúe Dei paulatim animis sentire latentis
Occultam, ingentem, tum veri pectore pleno
Cernere venturos casus, longéque remotos
Veridica populis porrò prædicere voce.
Hinc sacri tripodes, hinc sancta oracula diuûm,
Hinc Solymi vates numeris arcana locuti,
Carmináque ediderunt diæ præsaga Sybillæ.
Idem à stirpe feros, & duro pectore agrestes
Erudiens subito egregias diuinitus artes,
Instruis, atque loqui docto das ore repente,

Et causas orare, & sanctas condere leges.
Nam genus humanum terris extollere ab imis
Ad cæli iubar, & superis adiungere tendis,
Nubiferóque vehis nos aëre in æthera purum,
Nec quisquam sanctis excluditur ætheris oris
Aut fato aduerso, aut alicuius numinis iræ
Debitus æternis mundi ante exordia pœnis.
Cùm primum dias exorti luminis oras
Visimus antiqua suffusi labe parentis,
Qui seséque, suumque genus corrupit in æuum,
Immemor heu nimium promißi fœdere pacti,
Indecores cælo vix lumina tollimus ægrè,
Prostratíque solo sine spe, sine honore iacemus
Transcripti infernis erebi post funera flammis.
Vsque adeo veteris serpunt contagia noxæ.
Tu verò nostris vbi sensibus aspirare
Incipis, auxilióque venis fera corda mouendo,
Admoniti incipimus paulatim agnoscere rerum
Auctorem, regémque hominum, superumque fatentes
Oramus nobis facilem, veterúmque malorum
Nos piget, & vitæ execramur facta prioris.
Iam magis atque magis (neque enim tu deficis vsquã)
Spe veniæ haud dubia audemus confidere rebus.
Iamque iuuat, quæcunque iubent oracula, legésque
Explorare animis, & iussa capeßimus vltro.
Continuò, ne sint nobis facis abdita fraudi
Nostra admissa tegens, & crimina noxia deles
Imbre tuo, veterúmque malorum obliuia misces,
Atque nouam in nobis mentem, noua corda renatis
Sufficis, absterságue nitent noua cuncta senecta,
Et simul optato mentes succendis amore,

Quo cælo placiti, quo digni euadimus astris.
Hoc superum pater insigni nos munere donat
Sponte sua bonus, haud nostra pietate merentes.
Non opis id nostræ, non nobis tanta facultas.
Ni pater omnipotens ad cari vulnera nati
Respiceret, qui morte obita mala nostra piauit,
Humanúmque suo lauit genus omne cruore,
Inde salus, operum inde omnis fiducia nostrûm.
Ne qua tamen priscæ subsint vestigia labis,
Sponte caput sacris de more immergimus vndis,
Præsenti quas illustras tu numine præsens,
Et veluti instillas vitam hoc sub gurgite mersis,
Vnde renidescunt animæ, velut æra corusca
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
His opibus firmati animi, his radicibus actis
Tollunt se, in meliúsque suis quoque viribus vsi
Crescunt, & superas per se nituntur ad auras,
Dum pietate sua meriti post funera cælum
Concilio superum, atque æterna pace fruantur.
Hæc promissa piis animis vberrima merces,
Præmia tanta manent tam paruo parta labore.
Te sine nil tamen audemus, nil possumus ipsi,
Et benefacta parum valeant sine numinis auræ
Nostra tui. non tantum animos impellere nostros
Incipis è tenebris reuocans in lumen apertum
Sponte tua haud meritis nostris (à te omnis opum vis
Nostra oritur: nostri tu fons, & causa vigoris)
Verùm etiam mox ipse iuuas comes additus vsque,
Fortunásque tua nostros virtute labores.
Ac veluti arescant herbæ, siluæque comantes
Intereant nisi mater alens radicibus imis

S ufficiat vires, occultáque pabula tellus.
S ic noster sine te vigor, & vis desinat omnis
H austa citò, incassúmque fluant sine fruge labores.
M ille animis sese obiiciunt discrimina nostris.
M ille nocent pestes, occultúsque imminet hostis
S emper, & egregiis hominum inuidet additus orsis.
Q uot scelerum facies, tot nobis retia tendit,
T ot laqueos: quis enim queat hos euadere casses?
A st vbi noctipotens manus haud ignara nocendi
I ncautos petit inferno summissa barathro
L ucifugæ pestes, tetræ sine corpore vitæ,
I ntentántque dolos, nobísque illudere doctæ
N ituntur recto captas abducere mentes.
I licèt ipse ades, & medio in certamine fessis
A ffulges, retegísque dolos, atque irrita frangis
T entamenta, tuóque magis nos numine firmas.
O mnibus auxilio es, satis omnibus vnus vbique
D iditus, & gentes passim diffusus in omnes.
N ec quenquam tu muneribus bonus eximis vltro.
I pse tuis omnes inuitas, allicis omnes
O mnibus incutiens blandum in præcordia amorem.
I nfelix, qui te non audit crebra vocantem,
P ulsantémque diu, duro sed corde reluctans,
S ed tua iussa negans clausas dimittere in aures
A h miser oblato sese subducit amori,
I pse suis obstánsque bonis lucémque perosus.
Q uo monitus te quisque libentius audit, eo illi
S emper ades, propiórque, & numine largius imples.
E t cui tu semel indulges, non deseris vnquam,
S ese sponte sui nisi deserat immemor ipse
H eu nimium infelix, ab semet proditus ipso.

Nam

Nam simul atque animus maculis se infecit aberrans
Curriculo huc illuc palanti corde, relictis
Limitibus, superum, ac recti contemptor, & illex,
Continuò fugis, ac polluta ab sede recedis.
Persentit miser ille tuum euanescere numen,
Omniáque in peius ruere, & retro acta referri,
Et magis, ac magis vsque obtusa rigescere corda,
Qui modo sidereo tendebat lumina cælo
Arrectus penetrans acie sublimia olympi,
Colloquioqúe fruens superûm: nunc obsitus vmbris
Obscuris, atque ora solo teterrima pressus
Serpit humi, in cœnóque graui sine honore volutat,
Cunctáque se circum tenebris noctescere cernit.
Qualis, qui modò conspectis tendebat in armis
Actus equo prima signans intonsa iuuenta
Ora puer, forma ante alios pulcherrimus omnes,
Si, cùm primum castra subit, forte acta sagitta
Hostis ab aggeribus candentia pectora fixit,
Voluitur: ora modis tabescunt pallida miris:
Labitur omnis honos, fugit omnis gloria formæ:
Et modò qui toto spirabat corpore amorem
Nunc grauis aspectu est, aurásque incestat odore,
Sic animus te præsenti nitidissimus olim,
Te fugiente situ, ac tenebris inuoluitur atris
Decolor, atque omni formæ spoliatus honore.
Sic olim, qui matutini sideris instar
Larga ministrabat radianti lumina cælo
Lucifer ille chori caput aliti, & iubar, alto
Excussus cælo, lucémque exutus in ima
Coniecit sese & nigris immiscuit vmbris.
Fortunatus & ille, Dei quem filius olim

Vnicus in partem regni, sortémque locarat,
Bis senos inter proceres lectißimus ibat.
Verùm sponte sua deiectus culmine tanto
In præceps ruit abs tete sine luce relictus.
Tanta tui immemorem ceperunt tædia amoris.
Non tamen, vt primum te quisque auertitur, illum
Deseris omnino longa irreuocabilis ira.
Sed longe obseruas, tendat quocunque secutus,
Atque iterum, atque iterum mulces, nec deficis vnquã:
Ac veluti genetrix puerum, qui plurima fugit
Conscius ob malefacta domi, séque abdidit altis
In siluis, nunc hûc errans, nunc auius illûc,
Prosequitur pia, & incassum vestigia ponè
Obseruata legit. precibus nunc allicit illum,
Nunc commota minas addit, si forte latescens
Audiat, & voces incertas irrita iactat,
Quàm metuit néue esca feræ, neu præda latroni
Incomitatus eat, torrentísue incidat vndis?
Haud secus auersa siquis te mente reliquit
Ah miser, oblitúsque sui, ingratúsque salutis,
Prosequeris, rursúsque vocas, rursúsque remulces
Auersum, inuitúmque trahis. si forte vocatus
Audiit, indoluítque admißis crimina fassus,
Lustratúsque sacerdoti commißa piauit,
Protinus insinuas illi te, iterúmque reuisis,
Sopitósque iuuat rursus succendere sensus,
Fœderáque ablutis maculis in prima reponis.
Nec semel id satis: at quoties te auertitur ille,
Te toties vltro auerso placabilis offers.
Est veniæ locus vsque, & habent peccata regressum,
Nec requies, donec vitæ labentibus annis

Vltima

Vltima cuique dies moribundi aduenerit æui.
Tantus amor nostri, tanta custodia curæ.
Fortunatam animam, macula cui contigit omni
Detersa afflari tam sancta desuper aura,
Cui datur incendi tam sancto desuper igni,
Semper & in dulci flagrando viuere flamma.
Illa Deum, Deus illam vltro bonus ardet, amantíque
Indulgens vltrò dulcem respondet amorem.
Quicquid agit, fluit insolita dulcedine amoris.
Semper amat tecum dulcíque in amore quiescit.
Tota in amore, parum curans mortalia, fixa est.
Nec potis est ipsum tam sanctum numen amare,
Quin quoque mortales iuncto simul ardeat igni.
Ante alios tamen ô felices, terqúe beatos,
Atque quater, grauida qui te genitricis in aluo
Hauserunt, neque dehinc in dulces luminis oras
Exorti excussêre tuum de pectore numen,
Sed culpæ exortes, & vita puriter acta
Seruauêre tuum intacti sub funere munus.
Id paucis concessum autem, quos æquus amasti,
Et quibus eximia indulsisti numinis aura.
Non tamen, excepto diuini corpore nati,
Te tam præsenti quisquam vnquam numine passus,
Quàm quondam Iudæa genus, pulcherrima virgo,
Quæ superum puro concepit ab æthere regem
Semine de nullo, nullis temerata hymenæis.
Munere tu solus functus thalamíque, thoríque
Virgineam implesti fœcundis flatibus aluum.
Huc omnis vis, huc æstus profluxit amoris,
Erupítque ingens totis fornacibus ignis.
Quo verò aggrediar post matrem carmine, quanto

N umine, quàm largo torrente vndaueris ipsos
I n partus? mecum hic fandi vis victa laborat,
V erbáque res superat, maioráque viribus audeo,
A rdua, inaccessa, & nulli concessa priorum.
Q uanto animus, qui numen erat flagrasse putandus
I gne intus, toto cum dulcem corpore amorem
I actaret: quacunque viam spectabilis ibat
H uc, illuc circum ora, ferens gratissima cælo,
O mnia inundabant mira dulcedine, amabant
O mnia, non ipsi montes ardore vacabant.
V sque adeò occultos afflabas sensibus ignes,
E t lætos membris haud vlli visus honores.
O lim etiam apparens oculis mortalibus olli
L uce palam, cunctísque videntibus affulsisti
P ræpetis in faciem collectus, & alba columba
O ra gerens, mira de cælo voce secuta.
P òst iterum te mortales mortalibus ægri
C onspexêre oculis manifesto numine ferri,
C ùm sonitu cælo illapsum sub imagine flammæ
M ultifidæ, linguis veluti vibrantibus aureis,
T orrificísque locum implesti splendoribus omnem.
F ilius omnipotens patris omnipotentis vt olim
P ollicitus fore sidereas rediturus ad arces,
V t pro se in terris sua deinceps munera obires,
N ec nos in tenebris volui patierêre relictos.
P rotinus ecce viri calefacti numinis igni,
Q ui modò morte ducis prostrati cuncta timebant
I n latebris, nunc intrepidi mira ore loquuntur,
M ira sonant: varias linguis, longéque remotas
I nter se gentes imitantur munere vocis,
V no, eodémque sono diuerso more locuti,

Agno-

Agnoscunt populi patriæ commercia linguæ,
Verbáque, quisque suæ, atq; eadem discrimina vocum.
Quíque modò indociles vitam piscosa secundum
Flumina venatu tenui sine more trahebant,
Edocti nunc mira canunt præcepta per vrbes
Continuò penetrant aulas, & limina regum
Contra stare ausi soliorum edicta superba,
Bisseníque, hominum genus id, te præside freti
Extincti ducis, ac deuicta à morte reducti
Nobile per gentes omnis vexêre trophæum,
Et factum egregium totum sparsêre per orbem.
Inde alij, atque alij tanto pro nomine vitas
Effudére alacres in aperta pericula euntes.
Atque ita terrarum totius protinus orbis
Tam varias linguis gentes, quàm moribus omnes
Iunxisti, vt populus iisdem sub legibus vnus
Extemplo fieret, studiísque, & amore coirent.
Hac homines tu pace ligas, iis nexibus vnum
Efficis, & vinclo nectis fera corda tenaci.
Infelix domus illa, vrbes cælestibus illæ
Inuisæ, quas igne tuo non plurimus afflas.
Tu placidam per corda seris mortalia pacem,
Blandáque mortali præbes solatia vitæ
Lætitia ingentem perfundens vndique mundum,
Per te odia, & lites, per te fera bella quiescunt.
Tu pacem regésque inter, populúmque, patrésque
Concilias. das te in medium, & sacra fœdera sancis,
Tu thalamos socias, noua tu connubia iungis,
Quæque homines pacta inter se, conuentáque firmant,
Ipse ligas, propria vt maneant compagibus arctis.
Quodcunque incipimus recti, quodcunque paramus,

Aspicis,

A spicis, & cursu in medio nostra orsa secundas,
N ec quicquam ordimur, nisi nomine rite vocato
A nte tuo, stratique solo genibúsque voluti
A uxilium, atque tui flammam imploramus amoris.
I pse venis: tu pectoribus mala gaudia nostris
E xcutis, abstergísque animos, puròsque reuisis,
E t nos largus opum dono septemplice lætos
I nsignis, nostrásque vehis super æthera mentes.
T u matutinus, tu vespertinus & imber
A ureus ille venis cælo sitientia corda
N ostra rigans, lætísque feraci frugibus exples.
C ùm sese obiecit nobis res dura repente,
H æremúsque diu ancipites, animísque labantes
I n tenebris versamur, ades lux protinus, & nos
I nstruis, ac mentem pulsa caligine lustras.
N ec cunctaris, vbi tristis præcordia mœror
N ostra premit: solator ades, dulcémque profundis
L ætitiam mœstis, & gaudia mentibus affers,
T errorésque animis arces, & numine amico
P ectora demulcens pulsa formidine firmas.
I nsuper & nobis quæcunque, vbicunque pericla
O bijciunt sese, nusquam nos deseris ipse,
N usquam abes, & duce te casus euadimus omnes.
S alue hominum pax & requies, diuina voluptas:
H uc ades, atque tuum populis innecte calorem.
S i quando validis hominum fera pectora flammis
F lagrasti, & rapidis feruoribus indulsisti,
N unc opus igne tuo, nostras succende medullas
A crius, & totis nobis incumbe caminis.
A dspice mortales quàm densa nube premantur,
A ut quibus in tenebris iaceant, quo frigore segnes

Algescant

Algescant animi priscæ pietatis inanes.
Incipiant flammis desueta calescere corda,
Et cælum adspicere, & iucundum cernere lumen,
Exutique dolos recti accendantur amore
Rursus, & ad priscas referant se moribus arteis.
Præcipuè tamen obscura caligine mersa,
Quæ sanctum euersi Germania numen ab aris
Expulit, & cælum sceleratis prouocat armis,
Luce tua verum agnoscat lustrata, nec vltra
Sæuiat, at veteri pietate resuscitet aras,
Vnáque nobiscum sit ei sententia concors.
Quod si sponte tuis stimulis parêre recusat,
Et lucem refugit, furijsque insistit ijsdem,
Sit nostros saltem reges diuinitus inter
Iam iam aliquis pariter pietate insignis & armis,
Cui largo infundas diuinum numine robur,
Atque habilem pariter membrísq; animísque vigorem,
Quo sese præstans animi, patiénsque laborum
Audeat indomitis vrgenti opponere bello,
Atque armis petere, atque malo ad meliora vocare,
Ac ferro latè serpentem excindere pestem.
Vt coëant animi: & studijs communibus acta
Nobiscum tendat gens effera, sentiat vnum.
Si qua tamen lapsis contagia moribus obstant,
Et vetus in nobis virtus elanguit illa,
Illa, prior qua fama ætas super æthera adibat,
Irrepsítque situs deiectis legibus ater,
Rursus nostra tua recalescant pectora flamma,
Huc iace sancte tuis tedam è fornacibus vnam,
Quæ totum accendat sanctis ardoribus orbem.
Nos primùm pete, qui in sedem conuenimus vnam,

Saxa

Saxa vbi depressum condunt prærupta tridentum·
Hinc atque hinc, varijs acciti è sedibus orbis,
Vt studijs iuncti atque animis concordibus vnà
Tendimus duce te freti succurrere lapsis
Legibus, & versos reuocare in pristina mores,
Téque ideo cœtu celebramus, & ore ciemus,
Sancte veni, penitus te mentibus insere nostris
Aura potens, amor omnipotens, cæli aurea flamma.

IESV CHRISTO OPT. MAX.

ET SOLVS latè locus est, & fletibus aptus,
  Et redijt, qua non mœstior vlla dies.
Ipsi etiam montes, densæ hac in rupe cupressi,
  Ipsæ etiam querulo vertice flere iubent.
Tunc etiam silices durum sensere dolorem,
  Et rupti ingenti dissiluere sono.
Tunc etiam, sed iam erumpit mihi pectore fletus,
  Et lachymas oculi fluminis instar agunt.
Flere iuuet saltem, lachrymísque explere dolorem,
  Quando aliud nihil est quod tibi persoluam.
Mutua nec satis est, vitámque rependere vitæ,
  O qui nostra tuo funere damna leuas.
Nos patris æterni nostra irritauimus iras
  Fraude, cruore tuo tu probra nostra lauas.
Nos dulces vetita decerpsimus arbore fœtus,
  Distentus dira tu trabe furta luis.
O nimium nostros nimium miserate labores,
  O nostri nimium, nil memor ipse tui.
Non genus humanum, non mundi machina tanti,
  Non tanto merces digna labore fuit.
Scilicet æterni proles æterna parentis

Factus

Factus homo, sontes ne moriamur, obis.
Quem pater ipse fui sine origine, concipit instar,
Dum sese æterno cogitat vsque animo.
Me miserum, quæ te pietas pulcherrime rerum,
Tam noua, qui quæso, tam nouus egit amor?
Ah sat erat, te sidereis de sedibus actum
Tædia virginei longa tulisse vteri.
Aut hinc mortales eductum in luminis auras,
Cum pecore agresti delituisse casa?
Inde vagum huc illuc nostros adijsse labores,
Dum mundum ad leges & noua iura vocas.
Neue ignominias memorem, aut quæ plurima inultus
Passus es indigno corpore ludibria.
Hei mihi non auibúsue ferísue cubilia desunt,
At rerum auctori desit vbique locus.
Sola fuit, tibi quæ nodosis roboribus crux
Heu nimium durum præbuit hospitium.
Hæc fuerat seruis pœna olim, hæc furibus æqua,
Quos tecum cerno mortem obijsse parem.
Quæ tam dira manus? quænam tam barbara porrò
Gens tantum obtusis sensibus ausa nefas?
Quò ruitis miseri? qui tantus mentibus error
Insidet? in vestrum tenditis exitium.
Me potius, meme, qui feci, hoc perdite ligno.
Hic nihil admisit. fraus mea, furta mea.
Te ne ita cum diris pendêre latronibus, omnis
Vitai cursus cui sine labe fuit?
Qui neque contactu intemeratæ virginis alui
Contraxti antiquæ signa luenda notæ.
Sed genitrix pura cæli concepit ab aura,
Nec potuit facies dissimulare genus.

Vt sileam benefacta, tot & miracula rerum,
Quæ non humana perficiuntur ope,
Insigni poteras forma, & iuuenilibus annis
Immissæ pectus reddere molle feræ.
Pulcher luce magis, vel sidere matutino,
Oceanus liquidis quod modo lauit aquis.
Sed quem hic te aspicio? hæc facies tuáne illa serena?
Híne oculi? hic roseo gratus in ore color?
Aureáne hæc menti lanugo? hoc verticis aurum
Propexum? hic toto corpore priscus honos?
Qua modo cunque ibas, blandi noua semina amoris
Iactabas, dulci in ore sedebat amor.
Húncne ego conspicio te formosissime rerum?
Heu color, heu species quàm tua facta alia.
Squalidula vt facies, vt lassula lumina liuent,
Languidula vt ceruix, mortua vt ora iacent.
Non ea cæsaries, concretáque sanguine barba,
Non est is planè qui modo vultus erat.
Serta tamen capiti, regísque insignia cerno,
Sed quæ vulnificis sentibus hirta rigent.
Et pictum video corpus iuuenile rubore,
Sed quem haustus flagris sparsit vbique cruor.
Ne palmas morer, aut terebratas cuspide plantas,
Hei mihi, quàm latum pectore vulnus hiat!
Quod tulit æs, quænam hasta tuo intepuisse cruore:
Nec tum æs delicuit? nec fuit hasta cinis?
Cùm Sol ipse caput nitidum abditus obscurarit,
Et vasto tellus sit tremefacta sinu?
Debueras Sol æterna ferrugine cælum
Occulere, & terris vsque negare diem.
Debueras tellus æterno percita motu

Collabi

Collabi humano haud vltra adeunda pedi.
At vos monstriferi quid tunc ô barbara ponti
Condita desertis æquora littoribus?
Quæ vos quæ tenuêre moræ? quibus abdita claustris
Hic nulla effusis signa dedistis aquis?
Vos tum diluuio mersas absumere terras
Aequum erat, atque hominum fluctu abolere genus.
Nam quid enim cælum, atque vltores ætheris ignes
Flebilibus precer hîc in mea vota modis,
Cùm pater & cæli, rapidi moderator & ignis,
Qui poterat flammis omnia diluere,
Ipse suum gnatum pro nobis iusserit vltrô
Supplicium infandæ morte subire trabis?
Agnus eras sacer ille, sacram mactandus ad aram,
Nobis æterno hostia sacrà patri.
Fixum erat id cælò, nulla pote mole moueri,
Nil sol, nil tellus, nil maria alta iuuent.
Tu quoque te nostræ es largitus sponte saluti,
Et tibi pro cunctis dulce obiisse fuit.
Atque ideo orabas moriens veniam hostibus ipsis.
Ne foret hoc vlli munus inane tuum.
Hoc quoque nos fruimur, grato sed amore dolemus,
Et memores tumulo soluimus exequias.
Tu tamen exutus, quæ morti obnoxia, viuo
Sedibus æthereis corpore sceptra tenes.
Venturus nostras extremo tempore noxas
Quæsitum, cùm res funditus igne ruent.
Aspice nunc bonus, & dignos nos effice, quos tunc
Exemptos pœnis in tua regna vehas.

IN EVCHARISTIAM.

THVRA pij date thura: volet vapor ater ad auras:

Suppliciter genibus nixi aduoluamur ad aram.
Numen inest, magni præsentia numinis instat:
Christus adest, veróque animis se corpore nostris
Terrenam in speciem, vescis sub frugibus offert,
Mortalésque fugit crusti sub imagine visus,
At verò, quod non oculi sensúsque capessunt
Obtusi comprensum, animi vis viuida sentit
Interius, pulsáque fides caligine monstrat
Indubitata, Dei ex ipsius vocibus orta.
Quod neque percipiant animi, nisi luminis aura
Diuini euecti extulerint se nubila supra,
Oblitíque hominem penitus, cælestibus apti.
Ergo age prisca fides nostro succurre labori.
Quod renuunt sensus, ratio quod nostra refutat,
Ipsa doce, in tenebrísque tua nos erige luce,
Illustrans, certa dum relligione parentum
Annua sacra ferunt ciues, tantóque paratu,
Intendúntque vias, & textis compita inumbrant,
Hostia qua festam ducenda est sancta per vrbem
Ordine flammarum longo, pompáque frequenti.
Nos quoque solennem læti comitemur honorem.
Flore nouo spargamus humum, fundamus odores
Veris opes varias, intérque canamus eundum
Lætitiam ingentem, & sacræ mysteria lucis,
Vt cæli quondam rex omnipotentis homo idem
Ac Deus, humanos indutus corporis artus
Bis sex cum sociis epulatus nocte suprema
Insolitásque dapes, insuetáque pocula mensis
Intulerit, miranda nouo de more locutus:
Vtque laboratam cererem, immendicatáque liba
Fregerit, & sociis dederit partitus in omnes,

Dilue-

D iluerítque merum patera libantibus eadem,
V tqúe omnes verbis extremum affatus amicis
N on illas de more dapes, non pocula sueta
T estatus dare, sed formam sua viscera in illam
V era, ac viua nouis epulanda apponere mensis.
H oc est corpus, ait, meus hic de vulnere sanguis
F undendus, commissa hominum qui diluat omnia,
H oc este, hoc omnes haurite ex pocula fonte.
S ic facite, & posthac seruate in secula morem,
E t sacris moniti iam nunc assuescite mensis.
N am quoties hæc verba meo mea nomine docti
N ota super sanctis repetetis frugibus ore,
I pse adero, totóque epulis subitò inserar almis
C orpore, visceribúsque meis, & sanguine opimo
E xcipiam lætos, veteris solamen amoris.
E t nunquam nostri hinc abolescet gratia lethi.
I nfelix verò his dapibus quicunque carebit
A uersus, tanti meritíque & muneris exors:
N ulla illi post funus erunt commercia nostri.
V os tamen has lustrati animis accedite mensas,
E t manibus puras puris contingite fruges.
E ste procul quibus est fœdi mens conscia facti,
V ita piis erit, atque eadem mors sontibus esca.
V no eodémque salus fluet atque è fonte venenum.
S ic ait. atque suis manibus sese ipse ferebat,
I pse onus, ipse oneris pariter moderator, & auctor,
O mnes dum sacro libamine pauit ad vnum.
F actorum ac decorum monimentum insigne suorum.
Q uem ritum moniti mox seruauêre minores,
L ibamúsque sacrum sacro cum sanguine corpus.
N am simul ante aram verba illa augusta sacerdos

Protulit ore premens, cælo dilapsus ab alto
Christus adest, viuóque epulis se corpore miscet:
Illa crediderim cæli ardua tecta sub hora
Feruere, stellatásque fores, atque ostia pandi,
Plumipedésque acies læto descendere olympo,
Et terras petere, atque aram se examina circum
Fundere, cælestíque dapes sepire corona,
Et totum effundi tanta ad spectacula cælum,
Dum numen sese terrenis inserat escis.
Non tamen omnino manifesto corpore vulgo
Dat se in conspectum, visus tactúsque refugit
Externa tectus forma, nec crede sapori.
Dum gustu exploras Cererem, laticésque Lyæos
Diuinum in corpus, versósque in sanguinis vndam.
Nam penitus re mutata manet ipsa figura,
Quæ fuit ante, manet faciésque, colórque, sapórque
Pristinus, & quamuis id sit, quod non fuit ante,
Quale tamen fuit ante, manet, quantúmque videtur,
Nil versum exterius, sed enim simile omnia priscæ
Naturæ, vt specie queat vna fallere visus
Obtusos, dum sola oculis & sensibus ipsa
Obiicitur species, frugúmque occurrit imago,
Quæ gustum, visúmque hominum, tactúmque lacessit.
Intus Christus inest, & inobseruabile numen.
Tum, quamuis animo, atque oculis diuersa simul se
Obiiciant, aliúdque oculis, aliúdque tuentes
Mente volutemus, tantum tamen vna subest res,
Vnáque vis, neque enim coëunt duo corpora in vno,
Quod ratio vetat, & prorsum natura refellit.
Haud secus exuuias indutus, & ora leonis
Incedat si forte aliquis plaudente theatro,

Non

Non duo tunc pariter considant pelle sub illa
Vir, feráque. at potius dicam exteriora leonis,
Interiora hominis: quid enim componere fando
Diuina humanis prohibet, sublimibus ima?
Credite mortales, mentésque abducite ab ægris
Sensibus, atque animo cælum peragrate volucri.
Credite: ne titubate: hîc vera est corporis vmbra,
Hîc corpus verum, hîc est vera cruoris imago,
Hîc verus cruor, ipse suimet Christus imago.
Credite mortales: animos adhibete, fidémque.
Mortales genus infirmum confidite dictis
Illius, qui nec fallit, neque fallitur vnquam.
Quandoquidem nihil externæ clarissima dicta
Lucis egent, per séque suo se lumine produnt.
Ante mare, & tellus, & cæli concidat axis,
Illius quàm cassa fide sint aurea dicta,
Sanguine quæ moriens nobis testata reliquit.
Non tamen ad nostras acies venit, hácque nigranti
Stipat se veluti nebula, atque obducitur vmbris,
Quanta sit vt nostræ fidei indulgentia tectus
Exploret, non visa iubens nos credere, ceu quæ
Luce palam sunt vsque oculis obnoxia nostris.
Cùm tener orbis adhuc foret, ac pubentibus annis,
Iam tum relligio hæc atauos incessit agrestes.
Iam tum aliquis longè præsaga mente recludens
Sacra abstrusa rudem congesto cespite in aram
Triticeos orbes, & liquida vina ferebat,
Plurimáque orabat cæli conuersus ad axem.
Quæ fieri humana nequeunt ope, cuncta Deo vni
Peruia sunt, & plana: potest Deus omnia quando.
Ille potis mediis pueros educere flammis

Illæsos, nutúque ignem sopire furentem.
Ille potis summus ferrum suspendere in undis,
Vt natet, & non iam propria vi tendat ad ima.
Ille etiam, quoties penuria adegit edendi,
Millia multa hominum solis saturauit in agris,
Et cerere è tenui ingentes conflauit aceruos.
Illius imperium pauet omnis victa potestas.
Assurgit rerum natura, elementáque parent
In quacunque iubet migrantia sæpe figuram.
Qui potuit liquidas in vinum vertere lymphas,
Aut virgam in colubri sinuosos flectere tortus,
Rursus & in veterem formam transferre colubrum,
Non poterat sanctum in sua viscera vertere crustum
Funditus, atque etiam forma ipsa pascere sensus,
Atque nouam subito ecce oculis offerre figuram,
Nec se conicere in miras tecto ore latebras?
Illi aliter visum, ne viscera forte cruenta
Humanum horreret genus, attactúsque paueret,
Dum premeret tremulā mandens sub dentibus escam.
Nam sicui veram in speciem manifestius olim
Ostendit sese, nudóque apparuit ore,
Ac tepido emicuit saliens cratere fugatis
Sanguis imaginibus, stetit, immotúsque sacerdos
Abstinuit tactu, atque impasta altaria liquit,
In solitam donec redierunt omnia formam.
Haud secus, admota qui morbis arte medentur,
Ne gustu horrescāt languens, medicamen amarum,
Melle linunt super, & dulci sub cortice condunt.
Ne verò quo liba modo, quóue ordine quære
Tenuia diuinos Christi conflentur in artus
Vi sermonis, & omnipotenti numinis aura.

Nulli fas hominum mortali corpore septo
Scire ea, vix volucres norunt sine corpore mentes
Aligerum genus, ætherei gens incola cæli.
Tantum agite: properate: sacris discumbite mensis:
Diuinas libate dapes, libate beata
Pocula, velatúmque dapis sub imagine numen
Concipite. intus inest numen: Deus insidet intus:
Christus adest, & nos inuitat corpore vesco.
Ne dubitate: Deus simul hîc, simul æthere in alto
Cunctus adest, simul hîc, simul & quocunq; vocatur,
Rite tamen templis in cunctis, omnibus aris,
Diuinum dum farre pio libamus honorem.
Quódque hîc, est & ibi pariter discrimine nullo.
Totus ibi, hîc totus, neque eum tempusúe, locusúe
Esse vetant, quibus haud diuina obnoxia, vbique.
Quin etiam violare manu ne parcite liba
Mystica, & in socios partiri protinus omnes.
Nam fragilem quotcunque in frusta incideris orbem
Cælestis libi, Christi inuiolabile corpus
Restat idem in cunctis, orásque amplectitur omneis,
Nec findi in parteis vllas diuina potest vis.
Nos tamen albentem frugémque, & fissile crustum,
Et liquidos latices veneramur numinis instar.
Non quia sint ipsum numen color ille, sapórque,
Sed quia diuini sint numinis argumenta,
Significéntque oculis, quod mens inde altius hauriat,
Quod nequeunt oculi, nequeunt deprendere sensus.
Atque ideo exiguo quouis in fragmine Christum
Accipimus, quauis sacrati in parte liquoris
Nanq; subest sanctũ, vt nunquã sine sanguine corpus,
Sic quoque non suberit sanctus sine corpore sanguis.

Nec toto hic maius, quàm quæ pars esse videtur.
Quantus ibi, hîc tantus. Deus haud includitur vllis
In spatiis, nec fas metiri corpora sancta.
Omnis ibi, hîc omnis, hîc integer, integer illîc.
Sicut vbi, quanquam ratio diuersa, liquenti
Sæpe lacu in noctem Lunæ resplendet imago
Plurima, & hîc illîc sese speculantibus offert
Omnibus vsq; eadē, atque sui ipsa simillima vbiq; est.
Sicut item speculi si in partes fregeris orbem,
Quicquid ab aduerso reddebat imaginis orbis
Integer, illud idem pars quælibet vndique reddet,
Nec plura in toto quàm mox in parte videbis.
At verò quanquam qui se sub frugibus offert,
Ille idem est, patris æthereâ qui regnat in aula,
Hîc aliter tamen, atque illîc, vtcunque se habet res.
Ille idem est, etiam trabe qui pendebat ab alta.
Hic tamen exemptus morti vim haud accipit vllam
Artubus immortale, atque impenetrabile corpus,
Cui morbi nihil officiant, algorúe, famesúe:
Nec toties morti locus est in corpore Christi,
Qui semel admissis pro nostris obtulit vltro
Ipse suum caput æterno sacra victima patri.
Multa licet sanctis toties eat hostia ab aris,
Et matutinis renouentur funera sacris.
Tum quamuis, dum languentum seruantur in vsus
Sancta adytis occlusa, situ consumpta vetusto
Interdum aspicias, squalentiáque exiguus mus
Carpserit, aut similes tulerint libamina pestes,
Vim nullam admittit tamen inuiolabile corpus.
Nam rerum species vbi cœptæ peste teneri
Pollutæ, numen subito euanescit in auram,

Cor-

Corporis exuuias laceras sine honore relinquens.
Relliquiæ restant ambesæ, ingloria signa.
Quæ pietas, qui tantus amor tibi maxime rerum,
Vt Deus æterni soboles æterna parentis
Tam fragili ingrediens vltro pro fruge venires,
Atque homini fieres repetitis pabula mensis,
Et matutinis toties sacra hostia in aris?
Hoc erat ille sacer, qui quondam apparuit agnus
Suppositus pueri insontis pro cæde parata.
Hoc erat ille, vetus quem gens epulata quotannis
Mandebat ritè, ac solenni more sacrorum
Cum festinata cerere, atque agrestibus herbis.
Festinata ceres tu nobis, tu mola adorea,
Farque pium, tu liba sacros lectissima in vsus,
Liba, quibus nulli fas quondam assuesse profanos.
Hoc erat illa atauis deserta per inuia nostris
Protinus è cælo veniens errantibus esca.
Copia nil aliud tostæ tanta illa volucris
Desuper insolitum nidorem halantibus auris
Nil aliud ros concretus portenderat ille
Dulcis, & optatos referens cuique ore sapores.
Vescimur hoc verè nunc cæli rore, fugata
Nube palàm: veros nunc icta è caute liquores
Haurimus, laterísque tui nos irrigat vnda
Mixta mero suaues misces namque inde liquores,
Et dulci ambrosia, dulci nos nectare pascis.
O hominum miserate famem, miserate labores
Vno cum satures tot cæli examina verbo
Alituum cælestûm acies, tot millia millium.
Quæ tibi tanta fuit rerum pulcherrime cura?
Qui tibi tantus amor nostri, vt tua viscera nobis

O biiceres epulanda, dares te in pocula, in escam,
Quos tamen ex humili finxisti puluere quondam
Infirmos, decorísque tui nihil instar habentes?
Tu volucris fœta illa, tuo quæ sanguine natos,
Visceribusqúe tuis terebrato pectore pascis.
Tu, quoties facimus, téque vltro in vota vocamus
Verborum memores, cæli ecce allapsus ab aula
Candidus ille venis agnus, viua hostia ad aram,
Quam veterum portendebant oracula vatum,
Cordáque nostra simul replet ecce inopina voluptas.
Elicimus tenui liquidis te murmure ab astris
Visceribus non nostra tuis quò viscera alantur,
Nec tuus vt sanguis nostri pars sanguinis haustus
Euadat. neque enim confuso corpore in vnum
Miscentur quæ morte carent mortalibus addita.
At potius veluti gemmæqúe, aurumqúe medentur
Corporibus sæpe affectis, morbísque resistunt:
Non quòd ea stomachi rapido concocta calore
Paulatim sese languentum in viscera vertant:
Sed quia vi quadam inspergant admota latenti
Lætitiam, dulcíque hilarent præcordia motu.
Sic quoque tu nostris animis, & mentibus hærens
Robur ades, vires occultáque pabula præbes,
Nec quicquam in nostros tua viscera digeris artus.
Sed potius nos admotus te vertis in ipsum.
Hinc primum specimen degustant corpora nostra
Vitæ immortalis, superúmque assuescimus æuo.
Quippe hominum sic diffusus per pectora vbique
Mutua mortales concordes fœdere iungis
Æterno. quos pascis amas, quos corpore sancto
Efficis, vno eodémque repente in amore calescunt,

Et

Et dulci inter se nodo iuncti vsque tenentur,
Atque ita nobiscum Deus hic mortalibus oris
Vsque manes, verti dum cœli desinat orbis,
Olim vt pollicitus. nec habent promissa regressum.
Te duce securi gradimur per quæque viarum
Aspera, suscepto te non deest copia victus.
Tu dux, tu comes: æterni tu copia victus.
Et quæ deficimus, tu nobis omnia supples.
Siquà forte labant in nobis spesqúe, fidesqúe,
Continuò tua nutantes præsentia firmat.
Teqúe omnis præsente viget fiducia nostra,
Solis nota piis, vulgo inconcessa voluptas.
Accedo has quoties epulas, subito æthera mente
Concipio, subito mihi sensus eripis omnes,
Inqúe tui aspectu liquido ardens corde quiesco,
Sanctum, augustum, almum, cœli admirabile munus,
Qua te voce sonem? quo te nunc nomine dicam?
Nullum te dignum reperimus carmine nomen.
Nullum te dignum verbis molimur honorem.
Salue vita hominum, non enarrabile donum,
Desuper illabens noua cœlo gratia aperto.
Per te melliflui rorant dulcedine montes.
Per te melliflua complentur nectare valles.
Omnia inexhausto mellis torrente redundant.
Omnia amant: sancti tu nobis pabula amoris
Sufficis, æterni tu nobis pocula amoris,
Ipse amor, ipsa animis nostris innexa voluptas.

I. CHRISTO OPT. MAX.

De Carolo V. Imper.

DE CONIVRATIS *Germanis hæc dicat arma*
Christe tibi, has victor Carolus exuuias.

Non

Non hoc ille sibi tanto discrimine bellum est
  Aggressus, curæ sed tua causa fuit:
Quò gentem euersas victam reuocaret ad aras,
  Nec caderet priscus relligionis honos:
Obiecit sese furiis Aquilonis iniquis,
  Nec timuit sæuis obuius ire feris.
Vicit ô, & fusos disiecit montibus hostes.
  Gens fera procubuit Cæsaris ante pedes.
Iámque adeo ille, animo sibi qui promiserat alto
  Imperia, atque Aquilas, cernitur ire minor.
Qui gentem in regem regni spe captus inani,
  Inque suum armauit membra coacta caput.
Quo ruis ah demens? quæ te tam dira cupido
  Impulit? ipse tuum tendis in exitium.
Sic adeo virtus, sic magni Cæsaris arma
  Nota tibi, & nusquam cedere docta manus?
Non Aquilæ imbellis forti contendit hirundo:
  Non metuit cerui cornua longa leo.
Cùm pugna abstinuit, tua demens arma timori
  Esse ratus, subito tu tibi victor eras,
Tollebásque animos vento tumefactus inani,
  Iam meditans ipsi demere scéptra Ioui.
Ille autem, parcens cùm prælia detractaret,
  Horrebat gentis cæde madere suæ,
Contigit en nulla tandem victoria cæde:
  Victus es, & nusquam sanguine inundat humus,
Hac opus arte fuit, cognatæ ita parcere genti,
  Hoc decuit ciues vincere marte pium.
Haud minor inuitos ciues seruasse putandus,
  Quàm foret externos sternere cæde, labor.
Sed quoties reuuit collatis cernere signis,

Te toties vicit: ter tua causa iacet.
Terq́ue piam Deus hac causam ratione probauit.
Pro vero steterunt numina. cede Deo,
Cede, animísque tumentibus altos exue fastus,
Et patrum sanctis legibus obsequere.
Nec tantum in te possit amor sceleratus habendi.
Desine sacrilega carpere sacra manu.
Iam redeat versa ad mus Germania auitos
Armipotens. prisco viuere more iuuet.
Sentiat vnanimis nobiscum nube remota:
Sit nobis eadem relligio, & pietas.
Siqua tamen lapsis contagia moribus obsunt,
Mutua communi probra lauemus aqua.
Et quæ de spatio palantia deflexêre,
Priscorum ad rectum nos reuocemus iter.
Interea Cæsar claris assuete triumphis,
Qua iam cæpisti tendere, perge via.
Hac iter ad cælum: duri, claríque labores
Exemptum morti te super astra vehent.
Iamq́ue tibi longe cedit superata vetustas:
Iam tua Romulidum gloria obumbrat auos.
Et maiora manent, licet hæc sint maxima. de te
Sidera venturi nuntia mira parant.
Grata tua est cælo pietas, mensq́ue optima. nil est
Quod metuat virtus præside tuta Deo.
I præstans animi, maioráque mente capesse.
I decus, i vera gloria militiæ.
Ille eris, immensum qui Christi legibus orbem
Subiicias, vbi Sol cunque colorat humum.
Iam iam vnum duce te reget vnus pastor ouile.
Disiectas cogi te duce oportet oues.

Christe gregis pastor tanti, rex maxime regum
Huic tua pugnanti prælia dexter ades.
Cumq́ue tua intrepidus subeat tot vbique pericla
Pro causa, obiectis da superare malis.
Atque diu incolumem serua mortalibus oris.
Hoc tuta in terris vindice sit pietas.

IN I. CHRISTI CRVCEM.

NAM *quod te memorem, quo cæsum è vertice lignum*
Dulce optanti animo mihi robur, amabilis arbos?
Te bona crux nimbi, tempestatésque coruscæ,
Infernæq́ue potestates fugiuntq́ue, tremuntq́ue,
Inq́ue tuos aciem nequeunt intendere ramos.
Infelix olim fueras, feraléque lignum
Supplicij genus, informis trabs hospita lethi.
Nunc prope numen habes. sancta, & venerabilis arbor,
Cælo mixta comas caput inter sidera condis
Hospitis ingentis pulcherrima reddita tactu.
Te tulit ante humeris, quem tu mox ipsa tulisti
Rex hominum, superúmque, Dei certißima proles.
Depositi ingentis, capitis tibi credita cura
Tam cari: tanti tu pignoris vnica custos.
Fortunata, tibi diuinos contigit artus
Tangere, tam sanctíque inspergi rore cruoris.
Fortunata, salus in te omnis nostra pependit:
In te meta fuit nostrorum extrema malorum.
Per te iam pater omnipotens mortalibus ægris
Dat veniam, & veteres bonus obliuiscitur iras.
Pro nobis stetit, atque reis pro sontibus ipse
Filius orauit causam, & nece diluit vltro
Crimina. tu sedes oranti grata fuisti.

Victima pro nobis magno sese ille parenti
Obtulit: oblato tu nobilis ara fuisti.
Illum afflictum atro sudantem sanguine præsens
Vidisti, & vitam per cuncta exempla trahentem,
Tandem animam longis singultibus expirantem.
Fortunata arbos, in te ille vnicus ales
Deposuit senium, moribundósque exuit artus,
Vt nouus exurgens rursus, nitidúsque iuuenta
Aethereas pennis cæli remearet ad auras
Omnigenum volucrum cantu, & plaudentibus alis.
Fortunata arbos, in te fœta illa volucris
Molle sibi rostro pectus terebrauit acuto,
Atque suo implumes saturauit sanguine natos.
Quæ pietas? qui tantus amor? nos crimine nostro
Occidimus: moriens nos ille à morte reduxit,
Deleuitque notas, quas non contraxerat ipse.
Nos ideo nunquam è stratis consurgimus orta
Luce, vel ingressa iam nocte ad strata redimus,
Nostra tuo quin nos armemus pectora signo,
Et tua lustratæ imprimimus vestigia fronti.
Nil agimus, nil incipimus, nil pectore magnum
Molimur non ante tuo munimine tecti,
Auspiciis tu nostra tuis incepta secundas.
Tu nostrum augurium, tu sors, tu præpetis omen.
Quin etiam ad quosuis motus, ad murmura quæque,
Et strepitus improuisos noctúque, diéque
Ad tua confugimus tremefacti protinus arma,
Queis freti vanum reuocamus corde timorem,
Proinde tibi magni curuato poplite reges
Oscula dant proni, positísque insignibus vltro
Assurgunt, tectámque auro gemmísque micantem

Suspen-

Suspendunt inter baccata monilia collo,
Et duce te audentes in aperta pericula vadunt,
Praemittúntque tuum pugnanda in praelia signum.
Iamqúe Aquilis tua Romulidum mage nota figura est,
Hoc signo dux in campis pugnauit opertis
Inclytus infernas acies, obscoenáque contra
Castra, Erebíque plagas victor penetrauit ad imas.
Exemítque pios vinclis, & carcere caeco,
Quos secum spoliis veheret super aethera opimis.
Nobile tu signum, tu pompae insigne praeibas
Semper, & egregij testis praenuntia facti.
Templorum te culminibus, te turribus altis
Erigimus. tu summa tenes fastigia. vbique
Turres, tecta tua sunt omnia tuta sub vmbra.
Cumqúe omnes nos extremo sub tempore vitae
Deseruêre, comes remanes tu sola, nec vnquam
Amplexu, dum spiramus, diuellere nostro.
Nec tantum viuos, sed & aurae munere cassos
Tutaris, positósque cauis impressa sepulcris.
Quid mirum summo si te veneramur honore?
Ipsi etiam pueri laeti, immixtaeqúe puellae
Serta tibi, & flores nectunt, tibi carmina dicunt,
Te celebrant coetu, te festa fronde coronant.
Iamqúe adeo late in terris tibi templa, tibi aras
Mortales statuunt, tibi cerea dona cremantur,
Et pia thura, diémque tuo de nomine dicunt.
Ac prope diuinos orbis largitur honores,
Haud quia sit numen, quia sit tibi sensus, at olli
Ista ferunt, cuius leto tibi gloria parta est.
Quin suprema dies arsuro vbi venerit orbi,
Sideris in morem fulgebis, & aethere toto

Flagrantem insolita lustrabis lampade mundum.
Luce piis addes animos. at sontibus ingens
Horror eris. cupient retro transacta referri
Lustra, suis frustra orantes obliuia factis.
Tu lignum porrò illud eras, medicabile lignum,
Tactu cuius aquam in dulcem fons versus amarus.
Tu lignũ, genus in quo hominũ, genus omne animantũ
Seruatum quondam immensis euasit ab vndis.
Túne etiam malus, túne ille altissimus olim,
In quo sublatus pendebat aheneus anguis?
In te oculos conuersi omnes, conuersa tenebant
Ora: salus id erat serpentum morsibus ictis.
Quippe hominũ infernus genus omne momorderat anguis.
Tu nobis, tu complexo serpente mederis
Omnibus, & validos in pristina sospita reddis.
Tu nos infernis penè haustos eripis vndis.
Tu dulces in aquas fonteis conuertis amaros:
Et lacrymas tandem nostras in gaudia vertis.
Salue hominum indubitata salus, spes certa quietis
Aeternæ. per te patet alti ianua cæli,
Vtque orbi quondam ingressa est mors arbore ab illa,
Per te hominum generi sic tandem reddita vita est,
Effice mortales curis mortalibus omnes
Oblitis per te diuinæ luce fruamur,
Amplexíque tuos tollamur in ardua ramos.
Vitam autem quia non datur omnibus exhalare
Tali in sede, ipsumqúe imitari funere regem,
Vt pueri infirmo nequeunt medicamina ferre
Corpore, & altrices ipsæ acria pocula sumunt,
Ad pueros virtus tamen hausto in lacte redundat.
Sic fluat extincti diuino è corpore regis

In nos transfusus dolor, & præcordia tangat.
Saltem animo, saltem mœsto doleamus amore
Noctes atque dies, neque nos conturbet amaror,
Verùm ea amarities nobis medeatur, & ægra
Quæ nunc nostra iacent recreentur corda, necisque
Illius emanet nostra in præcordia virtus,
Sponte suo nostras qui soluit sanguine pœnas.

MAGNAE MATRI VIRGINI.

AT QVO diua tuas mortali carmine laudes
Ingrediar, quas cælestes cælestibus oris
Vix audent tentare chori? nec mole grauantur
Corporea, atque tuos coram mirantur honores.
Ipse, mihi quoties animum tua viuida imago
Impulit, atque aciem te contra tollere tendo,
Obruor, & nimia perfundor luce, nec absens
Ferre tui valeo radios, aut spicula vultus.
Nam tu Sole velut diuinum corpus amicta
Incedis regina, caput redimita coronis
Sidereis. tibi sub pedibus micat aurea lunæ,
Igneáque astra premis subter labentia mundi.
Mente olim pater omnipotens te legerat alta
(Nondum mundus erat) multis de millibus vnam,
Quæ cæli regem pareres enixa sub auras.
Atque ideo postquam diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum se perdidit ipse,
Seqúe suumqúe genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es, veteríque imperuia noxæ,
Seu tua te genetrix intactam, & prorsus auitæ
Secretam maculæ grauida concepit in aluo,
Seu simul atque vtero concreta es, cælicolûm rex
Communem exemit labem, purámque reliquit,

N e tuus exoriens pura dilapsus ab æthra
P arte olim fœtus foret insincerus ab vlla,
N ec priscam traheret materno à sanguine labem.
T éque dehinc crescens procul omni innoxia culpa
S anctam, incorruptam seruasti præside amico
T uta Deo, ac veluti lætis nitidissima campis
V irga oritur, primósque nouo dans vertice flores
I n regum fortunatos traducitur hortos,
C ontinuo sedes liquisti paruula auitas
T empli adytis oblata, parentum debita votis,
S ancta vbi priscorum vatum monimenta reuoluens
S ensisti superum regem tot vocibus olim
P romissum terris mortali matre oriturum.
I am tum lætitia, dulcíque cupidine pectus
C apta, Deum casta versabas mente propinquum,
E t venerans matri fœta pia dona parabas,
S i sors ô vestris ea sors contingeret oris,
S i vestro concessa forent ea munera seclo.
N escia venturi nondum tua gaudia cernis.
N ondum Nympha tuos persentis pectore honores.
I am iam, nulla mora, adueniet demissus ab astris
N untius. ille tuas quàm lætis vocibus aures
M ulcebit? quanto implebit præcordia amore
P ennipotens? tu cælicolum acceptissima regi,
P lena Deo, nuribus felix magis omnibus illa es.
P arce metu: humanum virgo obliuiscere morem:
C oncipe diuinos haustus, téque insere Cælo.
N on aliam porrò manet huius gloria partus.
T u rerum auctorem tactus ignara virilis
C oncipies, grauis æthereæ diuinitus aura,
S oláque virgineum seruabis fœta pudorem,

Vellus vti lanæ impenetrabile restitit imbri,
Cetera cùm madeat grauibus circum humida nimbis:
Tu porta æternùm clausa, superum ipse per illam
Ingreditur rector, nec claustra immota resignat.
Tu rubus ille oculis flamma crepitante cremari
Visus, at illæsæ mansere in stipite frondes.
Hinc etiam pueris media in fornace pepercit
Ignis, & innocuæ lambebant corpora flammæ,
Hæc te monstra petunt vnam, hæc miracula tangunt.
Promissis nec sera fides: simul ecce repente
Cum tonitru medium veluti discedere cælum
Vidisti, simul auricoma circundata nube
Sensisti præsens in te descendere numen
Desuper afflatam leuiter spirantibus auris.
Quis tibi tunc sensus? qui virgo in pectore motus?
Credo equidem, tibi cor dulci flagrabat amore,
Et penitus totis ardebas suaue medullis,
Tum quoque lætitia, ac mira dulcedine pectus
Delicuisse reor, tibi cum montana petenti
Læta occurrit anus cognato à sanguine iuncta,
Atque vtero exultante tuos præsensit honores,
Felicémque vteri te térque, quatérque vocauit.
Tu verò, teneri qualis rosa plena pudoris,
Ore rubens cælo referebas carmine grates,
Teque adeò indignam, & meritam nil tale canebas.
Parua sed hæc. maiora manent. date lilia plenis,
Virginei date thura chori, date serta canistris.
Nascitur humana sub imagine, nascitur infans,
Qui semper fuit, est, & erit, sine fine, sine vllis
Principiis Deus, immensi quem mœnia mundi
Non capiunt, visúsque hominum, tactúsque refugit.

Sæpe mihi videor te poplite cernere virgo
Subnixam, infantémque recens mirarier ortum,
Flagrantem, & radiis late vibrantibus aureum,
Téque tuos prono venerantem pectore fœtus,
Attonitúmque ſenem tantis vix hiſcere monſtris.
Felices nimium paſtores ô quibus olim
Contigit in ſtabulis inſuetos cernere partus.
Tantum ô ſi quoque me ſi ſecula veſtra tuliſſent,
Pauiſſémque meas veſtris in ſaltibus agnas:
Me ſine monſtratum vos nunquam iſſetis ad antrum
Carminibus moniti cæleſtibus. ipſe ego primus
Speluncæ foribus virides ſilueſtria myrtos
Munera ſuſpendiſſem, & florea ſerta tuliſſem,
Inſuper & canna ceciniſſem carmina agreſti,
Carmina, quæ tibi nunc regina vtcunque laboro.
Nec me felici quiſquam extruſiſſet ab antro
Amplius, vſque tibi famulari dulce fuiſſet,
Infantíque, ſeníque tuo. tum me neque veſtro
Indignum viles ſtipulas ſubſternere aſello.
Hic ego vidiſſem reges puero ampla ferentes
Munera ab Aethiopum terris duce ſidere vectos
Ante tuos, caríque pedes procumbere nati.
Vidiſſem volucres te mira in veſte miniſtros
Sæpius affari, curáſque auertere dictis,
Solaríque inopem vario in diſcrimine rerum,
Dum puero metuis, capitíque pericula caro
Longe arces animo ſemper ſuſpenſa labanti.
Vſque adeò ſenis in templo morientis inhærent Simeon
Senſibus extremæ voces, cum iuſſa recenti
Pro partu geminas aris fers dona columbas,
Affore, cùm tibi virgo animum dolor occupet ingens,

E t quasi cor gelidum pertranseat ensis adactus.
N ec veterumq; deerant responsa horrentia vatum,
G natum pro multis mactandum funere acerbo.
I ámque minis tum facta fides, iam nuntius ales
N octe senem monet in somnis consurgere, tecúmque
A ccelerare fugam, patriæ neque fidere terræ,
N e rex, dum sceptris cauet haud securus auitis,
D iuinam sobolem crudo necet efferus ense.
I mpie, mentis vbi es? quo te rerum impulit error?
Q uid pueros iugulas cunis, & ab vbere raptos?
T éne putas posse æternis occurrere olympi
C onsiliis? morti nondum est obnoxius infans,
N ondum iussa patris supremi munera obiuit
I n terris: nondum factis se ingentibus orbi
S upra hominem ostendit per tot miracula rerum,
Q uæ non humanis opibus, non artibus edet:
A nte nouas condet leges, noua fœdera mundo:
A nte salis sicco pede cærula percurrenda:
S edandi imperio fluctus, canæqúe procellæ:
A nte graues linquent languentia corpora morbi
I llius ad nutum rursusqúe ad munera vitæ
C onsurgent, quorum tellus iam texerat ossa.
I lle etiam prius exigua, mirabile, fruge
M illia multa hominum desertis pascet in oris.
I lle etiam tacitas hominum intra pectora curas
I nspiciet. siluæ arebunt, terræqúe dehiscent,
N ec grauia ora ferent, verbis dum fulminat, hostes,
O mnia quæ coram admirans lætabere virgo.
I n primis tibi cor mira dulcedine, tanget,
C ùm puer in templis, adolent dum sacra, relictus,
Q uæsitúsque diu velut ecce repente oriens Sol

Lucidus, ore oculísque nitentibus apparebit.
Illum de magnis mirabere rebus agentem,
Et veterum dictis referantem oracula vatum
Primores inter proceres, iuuenúmque magistros,
Quos omnis iam tum bis sex vix mensibus actis
Erudiet puer, atque rudes docto arguet ore
Aureus, immortale sonans (mirabile dictu)
Sensibus illapsus penitus præcordia tanget,
Et dulcem toto iaciet de corpore amorem
Luce recens orta, vel sidere pulchrior aureo.
Tunc illam circunfusæ longo ordine matres
Laudibus attollent, quæ tales optima partus
Ediderit, tenerísque immulserit vbera labris.
Illum amplexa sinu, toto illi pectore inhærent
Oscula fragranti capiti, dabis oscula fronti
Sidereæ, stellísque pares libabis ocellos
Ore alterna flagrans dulci præcordia amore.
Nec minus inde etiam tacita lætabere mente,
Fontis aquam latices cum Bacchi vertet in atros
Te mandante tuo promet liquentia vina
Munere, & insolitos hospes mirabitur haustus.
Hæc tibi mater erunt: oberit nihil ante tyranni
Vesani furor. ipsa tamen cælestibus vltro
Consiliis pare, quæ fidus detulit ales.
Tolle moras: pete Niliacas interrita sedes.
Cuncta fauent: tibi nox nigranteis explicat alas,
Et te sublustri gradientem amplectitur vmbra.
Cernis vt intonsi prærupta cacumina montes
Demittant, plaudántque comis nemora alta coruscis,
Et solitum præter varios humus afflet odores?
Illa, credo, etiam noctu volucrésque, feræque

Aduentante Deo numen ſenſere propinquum,
Obuiáque abrupto ſtupuerunt flumina curſu.
Donec lætanti vos Nilus condidit alueo,
Fama vbi iam totam non læta impleuerat oram
Bethlem largiſsimo puerorum vndaſſe cruore,
Dum tuus ante omnes nequicquam quæritur infans.
Quid tibi tunc animi? toto hæſit pectore ſanguis,
Et tua ceu gelidus ſubiit præcordia mucro.
At non hic virgo veſtrorum hæc meta laborum
Hæſerat, ingentis neque erant ea debita luctus
Tempora: verùm olim longe maiora manebant.
O dolor: horrendæ quis morti crederet illum
Deberi, pater eſt cui clari rector olympi,
Cui mare, cui tellus, cui cælum paret, & æther?
Verùm ſponte neci caput obuius obtulit ipſe,
Primi hominum vt lueret ſcelus exitiale cruore
Ipſe ſuo, moriénſque genus mortale piaret.
Id placitum patri æternum, cæloque ſedebat.
Id quoque venturi virgo tu præſcia noras,
Cuncta oblita velut tamen, atque ignara malorum
(Tantus amor matris) crudeli victa dolore es.
Fama tuas ſimul ac ſæuiſsima perculit aures,
Heu gnatum ſcelere exceptum, inſidiiſque ſuorum
Vnigenam ſummos fœdatum immaniter artus
Trudi ad ſuppliciũ, atque trabem iam ſtare nefandam.
Exiuiſſe ferunt ſubito extra mœnia, & omnes
Te plangore vias, quemulóque impleſſe vlulatu.
Qualis auis paſtu rediens, cui paſtor ab alta
Arbore ſuſpenſum nidum deiecit, & auſert
Implumes fœtus etiam nunc ore querentes.
Illa volat circum, vix ſe raptoris ab ore

Tem-

Temperat, & querulis late loca vocibus implet.
Tunc tuæ inhumanæ miseratæ incommoda rupes,
Atque tuo aëreæ siluæ doluêre dolore.
Ast vbi pendentem ferali robore porrò
Vidisti approperans, mediáque in morte teneri
Iactantem huc, illuc oculos, si forte suorum
Si quem forte alas inimicas cerneret inter,
Deficis, & fessos ægrè collaberis artus.
Quos gemitus? quas deinde trabem complexa querelas
O re dabas? non hæc olim tibi gaudia cælo,
Non promissa tibi hæc diuino pignore dona.
Sic nuribus te felicem magis omnibus vnam?
Sic ventura tuos florere in secula honores?
Felices illas, fortunatásque vocabas,
Pignora cara quibus flere ipso in limine vitæ
Contigit. & longo paulatim assuescere luctu.
Parcite mortales iter illac forte tenentes,
Quos omnes in sese, atque in sua funera mater
Victa animi armatos lacrymosis vocibus excit;
Ipsa quoque vt simul in trunco moriatur eodem.
Parcite, & aërei nimbosa cacumina montes,
Ne cadite in matrem subita conuulsa ruina,
Exorata licet, licet vltro sæpe vocata,
Dum iuuat immitem sic saltem explere dolorem.
At non sic etiam positus caræ genitricis
Filius oblitus media te in morte supremum est
Affatus: quas ô voces? quæ verba vel ipsi
Pectore ab inualido rupit miserabilis hosti?
Tandem in te ah moriens morientia lumina liquit,
Et dulcem, vt potuit, vultu signauit amorem.
Hic tu muta siles, lacrymísque absumpta profusis

Non iam vllos gemitus, non iam vllos amplius edis
Singultus: tacito dolor intus pectore sæuit.
Ipsa parens frugum pro te mœstissima tellus
Planxit, & ingenti tremuit succussa fragore,
Et silices erat hic nulla vi cernere apertos
Findere se, & mœsti, vt poterant, dare signa doloris.
Palluit aspectu cælum, atque illustre repente
Desuper insolitis vmbris caput alta petens Sol
Occuluit, medióque die nox plurima oborta est,
Et populi æternas mundo timuere tenebras.
At non te longo virgo intabescere luctu
Passus, vbi primos lux tertia protulit ortus,
Iam nigras erebi sedes populatus, & vmbris
Et ducens sursum manes, animásque piorum
Euasit tumulo, saxúmque reliquit inane,
Atque tibi primum diuino apparuit ore:
Post aliis, sibi quos lectos subiunxerat olim
Consortes tantorum operum, sociósque laborum.
Quas lachrymas tibi crediderim excussisse repentem
Lætitiam? quali tibi tum præcordia motu
Exultasse? fides tua quæ præsenserat vsque.
Nunc oculis adaperta vides: nunc clara liquet res.
Aspice vt exutus moribundos filius artus
Diuinam induerit speciem, inuiolabile corpus
Insolitis radiis, insueta luce coruscum.
Parua mora: hinc terris illum supera alta relictis
Vidisti petere, atque caua se condere nube,
Ad cælúmque aperire viam mortalibus ægris.
Nec tamen in terris desertam, inopémque reliquit,
Dum mortalis adhuc vitali vesceris aura.
Ipse sed omnipotens tibi plurimus insidet, & te

Noctes

Noctes atque dies præsenti numine seruat.
Præside quo, quæcunque premant, secura malorum,
Cælestûm degis moribundo corpore vitam,
Nunc veterum relegens latebrosa oracula vatum,
Nunc animo cælum peragrans, totáque volutans
Mente Deum frueris nati omnipotentis amico
Numine, perpetuum tibi qui tuus afflat amorem.
Desuper ambrosia hac, dulci hoc te nectare pascit.
Iamqúe dies aderat lætissima, qua tibi terras
Linquere fas erat, & claro succedere cælo.
Vix placido moriens clausisti lumina letho,
Turbine corriperis rapido, veherísque per auras
Solis inardescens radiis. te lucida nubes
Purpurea longè fulgentem amplectitur aura,
Te circumuolitant dextra, læuáque frequentes
Alituum cœtus, cæli stellantis alumni,
Subuectámque ministerio te præpetis alæ
In sublime ferunt sanctæ de vertice Idumes
Pastores admirati videre sub auras
Enantem, & claro signantem tramite cælum.
Talis ab Eois aurora attollitur vndis,
Talis luna recens roseo caput exerit ortu,
Vtraque sed longè obtuso tibi lumine cedit.
Sed néque te primo iubare æquet maximus ipse
Sol lucis fons exoriens comitantibus horis.
Sic cælum expectata subis, thiasiqúe choríque
Te circum, & liquidi resonant per nubila cantus
Castrorum in morem, nitidis cum exercitus armis
Pulcher it, ære acies de monte aduersa refulget.
Antiqui proceres, gentis decora alta vetustæ
Occurrunt, vatesqúe pij ventura loquuti

Excipiunt lætam, & summa ad fastigia ducunt,
Lætitiáque fremunt superi. Mariam alta beati
Ingeminant per templa chori, Mariámque frequentant,
Ingentíque procul reboant supera ardua plausu,
Et totum exercent intus noua gaudia cælum.
Filius hic etiam sancti regnator olympi,
Qui dextræ æterni patris aßidet, æthera torquens,
Optatos dedit amplexus, tibíque oscula fixit
Pronus, & æterno matrem deuinxit amore.
At pater insignem solio sublimis ab alto
Aeterna capiti implicuit de fronde coronam,
Affixítque tuæ gemmantia sidera fronti,
Et super alituum superum templum omne locauit
Sublimem: rerum dominam, cælíque potentem,
Vnde humiles mundi labentis despicis orbes,
Lunámque, Stellásque, videntémque omnia Solem,
Augustæqúe procul telluris inertia rides
Pondera, & insanis exercita pectora curis.
Salue sancta parens: eadem salue innuba virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iudæ,
Cui pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiáque acceptam matres superextulit omnes.
Qua primum dias prodisti in luminis auras,
Luce eadem nostræ spes est exorta salutis.
Fœmineos lapsus, ignominiámque pudendam
Vlta tui generis genus ipsum ad sidera tollis.
Prisca hominum genitrix, & matrum maxima mater
Prima tulit generi tristis contagia lethi.
Tu virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vtero mortalibus ægris.
Illa dedit merso lachrymas, tu gaudia mundo.

Illa

I lla hominũ inuexit pœnas: tu præmia, per te
I anua aperta piis cæli, quam clauserat illa
C ircumuenta dolis malesuadi & fraude colubri.
I psum tu valido victrix pede proteris anguem,
F rustra insultantémque, & sibila colla mouentem.
M unere quo superas cæli regina per oras
I nueheris, cælíque nurus te mille sequuntur,
M ille chori celebrant, seruatricémque frequentant.
C elicolæ assurgunt omnes: tibi regia paret
A etheris immensi, quodcunque, vbicunque creatum,
I nfra te longè iacet, & tua iussa facessit.
N os quoque diuinos, vt cuique est copia, honores
L argimur. tibi centum aræ, tibi maxima centum
T hure calent delubra: tuis pia munera templis
A fferimus casiásque, & nardi halantis aristas.
I psæ te matres adeunt, peplúmque ferentes
T extilibus donis augent, & templa coronant
P rimitiis florum, ac suspensis frondibus vmbrant.
V t primum fari incipiunt, te nomine iussi
C ompellant, primáque sonant te voce minores.
O mnis vbique tuis indulget laudibus ætas,
O mnis vbique domus: totæ de turribus vrbes
T e veniente die, te decedente salutant,
P lurimáque auratis resonat tibi tibia templis.
T u laudes bona mortales, tu munera vocis
H umanæ non spernis, opus nihil indiga nostræ.
V ota hominúmque precésque audis, vbicũque vocata,
R ite tamen, nostrósque leuas miserata labores.
T u bellum, morbósque graues, pestémque famémque
A uertis, cælíque minas, tot sospita mortes,
T ot clades, tot das miseris euadere casus,

Vtque mari magno iactatos turbine nautas
Seruat stella, polo si tandem effulserit alto:
Sic tua lux, quæcunque instent, quæcunque premantue,
Nos regit, inque omni tutos discrimine reddit.
Nunc o stella maris nostri nos aspice præsens:
Eripe tot pelagi pene haustos fluctibus atris.
Nunc lucem, lucisque tuæ iubar exere, & orbi
Exorere, ac radiis nigrantem discute nubem.
Ne, quæso, ne nos inopes hic desere, si quid
Dulce tibi fuit in terris, & amabile quicquam,
Per te, per carum oramus tua pignora natum,
Perque sinus illos, quibus hærens vagiit infans,
Brachiaque implicuit collo, innexusque pependit
Dulce onus interdum, perque vbera quæ tener hausit,
Per pueri dulces risus, perque oscula blanda,
Per teneros lusus, per quicquid denique in illo
Dulce fuit tibi curarum, gratumque leuamen,
Ipsum illum patris ad solium complexa precando
Da genitrix facilem: & si forte piacula nostra
Auersum terris faciunt, tu sedula nobis
Concilia, vt iustas patris in nos leniat iras.
Et quæcunque suis merito miscetue paratue,
Diluat ille sui præsenti rore cruoris.
Mille procul cerno nobis instare pericla.
Mille neces, rebus prope versis, mille ruinas.
In nos Turca ferox toto ruit agmine, & armis
Cuncta mouens nos extremis conatibus vrget,
Iamque sibi ingentes orbis promittit habenas.
Interea nostri, quos huic se opponere monstro
Aequum erat, inter se reges fera bella mouentes
Confligunt, totoque (nefas) concurritur orbe.

Tu tantum terrorem animis labentibus aufer.
Tu nobis tu diua, pios miserata, quietem
Redde petens, placida mitescant secula pace.

BEATO MICHAELI.

QVEM *te esse dicam præpetum pulcherrime,*
Quo te profectum ex agmine,
Cæli volatu qui pererras atria
Armis coruscus aureis?
Tune ille cælitum inclytus princeps ducum,
Dux alitum ales mentium.
Quas ipse in orbis maximus primordio
Creauit omnium sator,
Aulæque præposuit beatos incolas
Felicioris ætheris?
Vt te ferocem intueor ense, vt ænea
Hosti imminentem cuspide,
Simul iuuentæ flore, & impubi gena,
Et ore dulci amabilem.
Vt arma pectus masculum fulgentia
Plumæ vt leues humeros decent.
Salue volucris alme ductor agminis,
Cui creditæ cæli fores.
Tu contudisti insanientis Phosphori
Bellator insolentiam.
Contaminata cum manu ille corruit
Inhospitale sub chaos,
Vbi silentes territat remugiens
Vmbras tremendo murmure.
Satis supérque debitas pœnas luit
Inefficax superbia.
Vltore te referre militaria

Te

Te signa fusis hostibus
Videre ouantem sidera admirantia.
Vterque te vidit polus.
Et ipse summus ciuium in medio pater
Laudauit alitum choro,
Post quem tibi omnis aula cæli militat
Secreta cœtus in nouem.
Regi ipse semper aßides propinquior
Reconditorum particeps,
Quæ deinde subsequentibus tu detegis
Mox alter aperit alteri,
Ad infimum descenderit donec gradum
Semper minor scientia.
Nec alter alteri inuidet præstantiam.
Sed sorte quisque amplus sua est.
O plurimum beata gens cælestium,
Felix genus volatile.
Vos solis vsque illius intuemini
Os, quo beantur omnia,
Metus nec vllus vellicat, ne forte sit
Perennis hæc felicitas,
Quæ fixa clauo firmius adamantino
Hæret moueri nescia.
Vos ætheris regis ministri sidera
Torquetis, & cæli vagos
Orbes rotatis, vnde tempus & dies,
Et noctis immotæ vices.
Vos temperatis aëris flatus truces,
Imbres, pruinas, & niues,
Et fulminum sæuas coërcetis faces,
Ne mundus ingens conflagret.

Vobis profundum in æquor est imperium aquas
Volubiles regentibus,
Globúmque terræ sustinetis pendulæ,
Et quicquid in terra viget.
Vos alites hero ab supremo crebrius
Ad nos venitis nuntij,
Deíque nostra afflatis almi pectora
Inusitato numine,
Animísque nostris insidetis additi
Ducésque adestis in via,
Nos donec exemptos humo nil muidi, in
Vestros adoptetis choros.
Adeste nobis: nanque quos vos prælio
Fregistis hostes, nos premunt,
In nósque victi virus omne colligunt,
Et tutò inermes prouocant.
Adeste: diris pestibus resistite
Non insueti laureis.
Tuque ô supremo ductor agminis die
Princeps ades certantibus,
Cùm falsa veris addita exprobrant probra,
Absolue nos calumniæ.
Vitásque corpus exuentes suscipe
Hasta procacem arcens manum.

EX CANTICO MOSIS.

CANTEMVS *inclyto ætheris regi Deo,*
Deo omnium fortissimo.
Incomparabili extulit se gloria
Suam hîc potentiam explicans,
Equos & equites hostium sub æquore
Vorticibus inuoluit rubro,

Deus ille virtus mea, Deus potentia,
Mei & triumphi gloria,
Deus salutis auctor effectus mea
Seruat sua me dextera,
Deus hic meus, præ omnibus diis mihi:
Eius canam vsque gloriam.
Deus hic parentium meorum antiquitus:
Eius canam potentiam.
Deus velut bellator arma Pharaonis,
Currus & omnem exercitum
Nos insequentem fluctibus maris asperi
Inhospitalibus obruit.
Huic nomen omnipotens: potentes hostium
Demersit alto principes.
Illos profunda ponti inexplicabili
Hausit vorago gurgite.
In ima desedêre, ceu moles grauis
Excisa monte ab arduo.
Dextera tua Deus omnium pulcherrimo
Sese trophæo insigniit.
Dextera tua hostem contudit validissima:
Tuos es vltus æmulos.
Excanduisti! absumpsit ira eos tua,
Flamma aridam vt stipulam vorat.
Excanduisti iratus! in eos æquoris
Opes coëgisti humidas.
Nobis recessit vnda, & alti gurgites
Lato relicto limite,
Fundum vt per imum de manu insequentium
Elaberemur hostium.
Videns propinquum hostis omnibus mare

Patêre concauum ratus,
Alensquê inanes spes ait secum: insequar,
Concludam eos, spolia auferam:
In hostium pecunias grassabimur,
Auro potiti explebimur:
Stricto dehinc ferro irruemus acriter,
Totum genus delebimus.
Hæc colloquentes irriti falsas vias
Medio tenebant æquore.
Tuus ecce spiritus repente insibilat,
Concretáque vnda soluitur.
Nec æreas fert humido tergo rotas:
Omnes in ima, plumbum vti,
Pelagi profunda corruêre protinus.
Nos iam recepti littore:
Eiecta porrò vidimus cadauera
Virûm, atque equorum fluctibus.
Quis tibi queat bellantium fortissimus
Virtute compararier?
Tu sanctitate incomparabili inclytus:
Tu fortitudine vnicus
Orbi vsque maxima exhibes miracula,
Quæ nullus alter audeat.
Dextram tuam excitasti, & hausit terra hians
Repente vires hostium.
Genti tuæ verò dedisti te ducem
Iam seruitute liberæ
Nostri misertus, nos vt in pinguissimum
Traduceres manu solum.
Hæc audientes vndique populos pauor
Inuasit, ac simul dolor.

Fama hac Palestina omnis attonita iacet,
    Et ora Chananeitis tremit
Cum regibus populísque barbaris. tu eos
    Metu coactos illiga.
Pertranseat donec tuorum exercitus
    Immobiles stent, ceu silex:
Nobis nec obstent. sed tibi placitum genus
    Super aquilarum alis vehes
Montem ad beatum: hæreditario in solo
    Vt surculos lectissimos
Nos inseras, domúmque in altam transferas,
    Quam fabricasti tu tibi.
Sacrarium Deus tuum, quod affabrè
    Tuæ expoliuerunt manus.
Regnans, io triumphe, victor imperat
    Aeternùm, & amplius Deus.
Ingressus eques Aegyptius mare inuium
    Tot curruum rex millibus,
Rex ætheris eum immersit æquoris rubri
    Sub vorticosis fluctibus.
Ast Isaci nepotibus tendentibus
    In medio iter strauit mari.

DIVO DAVIDAE
Regi Prophetæ.

FACESSITE hinc vani Poëtarum greges,
    Auferte vestra hinc somnia.
Non est quod audiam, quod amplius legam
    Diserta vestra carmina,
Seu Græca, seu Latina sint ea, vt lubet.
    Me Musa detinet altior:
Inusitatæ dulcior citharæ sonor

Meis inerrat auribus,
Et intimis altè insidens præcordiis
Totum mihi me surripit.
Iordanis vsque ab algida Cygni audio
Ripa canori carmina.
Vt ille luce, vt nocte de multa canit,
Quæ nullus antea audiit.
Cui te sacrorum conferam vatum parem?
Cui regum eundem comparem?
Quid maius in te mirer? an peritiam
Belli, an canendi gloriam?
Artisúe, quas callere reges addecet
Clauum tenentes vrbium?
Pastoris vltimus Ephrathæi è liberis
Oues paternas pauculas
Pascens puer iam tum imperabas omnibus
Amabilis pastoribus.
Iam te supremus ætheris rex legerat,
Cui regni habenas crederet.
Pascente te nihil timebant pascua,
Feræ abstinebant saltibus.
Fremens supremum grauiter vrsus in tuis
Efflauit vlnis halitum,
Tuóque pressu vastificus olim Leo
Discerptus ingens occidit.
Tu mole vasta corporis teterrimum
Puer gigantem ab hostium
Vallo superbis prouocantem vocibus
Vellet sibi qui congredi,
Et insolenter exprobrantem ciuibus
Turpem tuis ignauiam,

Cùm muta legis omnis tuorum absisteret,
Nec quisquam adire comminus
Auderet: ipse aggressus vltrò fortiter
Neci dedisti. protinus
Insonuit ad cælum grauiter immanibus
Perculsa tellus artubus.
Tum facto in hostes impetu, innumerabiles
Inuictus ense demetis.
Nec sustinere versa possunt agmina
In terga dextræ vim tuæ,
Quotiésque confecto redibas prælio
Multis peremptis millibus
Auro coruscus, omnium pulcherrimus,
Ipsos amore vrens agros,
Victori ab oppidis puellæ vbique obuiæ
Tibi canebant carmina,
Supráque regem ipsum efferebant laudibus
Ter inclytum, ter amabilem.
Quid mox? vbi ætas firma venit, regiis
Elapsus insidiis quater
Vt regis inimici necem defleueris,
Cui sponte bis peperceras,
Manu in tua cùm esset, tot ense iniurias
Vlcisci, & hostem perdere.
Hinc regnum adeptus pace vt alta rexeris
Late subactis hostibus.
Deo vt tot ædem sumptibus parauéris,
Quam filius mox conderet.
Tu luce pugnabas manu, noctu fide
Arguta agebas gratias.
Deo vsque grata concinebas carmina

Haud munerum tot immemor,
Quibus tuos euexit ad sidera atauos
Ab orbis vsque exordio.
Tot hic triumphos, tot canis miracula
Antiqua gentis prælia.
Quin & futura præuidens longe refers
Coram velut præsentia,
Et nasciturum prædicas mortalibus
Heroa de Deo Deum,
Qui nostra penitus demeret piacula,
Cruore nos lauans suo:
Nobísque nostra ostendis idem tempora,
Et nosmetipsis indicas.
Salue procul videntium vatum optime,
Regum idem aue lectissime:
Nobis ab alto dexter ades, & nos tua
Prece iunge summo numini.
Nobis tuis initier vestigiis
Detur: imitentur te duces
In præliis, reges sequantur formulam
Tuam in regendis vrbibus.
Sat mihi foret tua æmulari carmina,
Dum fila percurro citharæ.
Quod si neque id penitus datum est accedere,
Nec pluma tam alta volat mea,
Abstrusa mitto versibus mysteria,
Diuina mitto euoluere,
Quibus alta cæli transilis cacumina,
Quibus inferum penetras chaos.
Vnum erudiri aueo. doce saltem meis
Orare veniam noxiis.

Vnis mihi his te præbeas saltem rogo
In versibus imitabilem,
Quibus iuuentæ errata deprecans studes
Placare regem cælitum.
Vt flebilibus, atque miserabilibus modis
Nostros in animos influis,
Miserere, miserere ô mei Deus, iterans,
Mecum tua age clementia.
Ego enim piacula mea noui. quod male
Feci, mihi est vsque in oculis.
Soli tibi peccaui, iniquè egi pater
Tuis sub oculis impius.
Contaminatis sum parentibus satus,
Conceptus ipso in crimine.
Tu, quicquid admissum est, tua indulgentia
Ignosce noxiæ immemor.
Delicta dele. nequiter facta occule,
Meas remitte amentias,
Et, inquinatum quicquid in me est, dilue,
Me rore respergens tuo:
Nouámque mentem in me, nouum cor suffice,
Vtrúmque verte in alterum.
Afflatu aura numinis mirabili,
Hilara tuo me spiritu,
Demum ita priori restitutum gratiæ
Aspice benigno lumine.
Laudes aperies ita mihi labia ad tuas,
Flectantur vt tibi impij.
Meæ tibi hæ sint victimæ. hos immolem
Super tuum altare vitulos.

QVAESO quid id negocij? quamobrem boni
Semper premuntur improbis obnoxij?
Quo nullus ortus maior vnquam gentium
Dei loquentis vera testimonio,
Perit perit vates ter ille maximus
Insanientis mulieris libidine,
Quod abdicari is tenderet regem illico
Oportuisse inauspicatis nuptiis
Fratríque reddi clamitarit coniugem,
Ipsa ferente incesta animo id ægerrimo,
Vatíque pestem interminante pessimam.
Tantúmne mulieri vspiam licentiæ?
Indignus ille qui satus sit masculus,
Cui serio imperat mulier, & arduis
In rebus aduocata semper consulit,
Cùm procreandos coniuges ob liberos
Tantum viris sint additæ imperantibus,
Nec fœminæ ingenio suopte pessimæ,
Sed sint equorum sicut optimum genus,
Eumqúe, quem vult sessor incedant gradum.
Freno vni si vti sciant quisque in suas,
Possit carere mundus hac molestia,
Nec tot fuissent gentibus tragœdiæ.
Mandauit illa saltitanti filiæ
Incesta, regem posceret sibi aurei
Tradi amputatum vatis in disco caput.
Mero ille, ludo, amore captus annuit
Iuratus. in patina sacrum affertur caput
Squalore fuscum, tabo, & atro sanguine
Horrentibus quotquot aderant conuiuio.

Conuiuium incestum: efferum spectaculum.
Insane, cæce, brute rex, tun' optimi
Viri muliebri offers caput libidini?
Tun' inclytum, sanctum, Deóque proximum
A Solis almo aspellis almi lumine,
Quem tu colebas, expetebas pessima
Tua exprobrantem probra confidentiùs?
Lugete valles, antra, solitudines,
Et quicquid est vbique montium auij
Lamenta, flebilésque voces rumpite
Tam destituta amabili solatio.
Non audietis amplius vocis sonum
Felicis aui nuntiæ. venisse iam,
Quem nesciebat nocte mundus obrutus,
Deum patri futurum, vt agnum victimam
Mortalibus qui tolleret piacula,
Cælíque clausas panderet nobis fores.
O pessime factum. adeon' innocentia
Cessit subacta? vicit impotens furor?
Nec Sol repente lucidum abdidit caput?
Nec terra ruptis dissiluit vinculis?
Nec ignibus coruscus orbis arbiter
Mortalia in cineres redegit omnia?
At at quieuit ira credo cælitum,
Cæli quod omnis cura id prouiderat,
Vates vt esset ille non modò voce qui
Deum indicaret editum mortalibus,
Vita sed ipsum, moribúsque redderet,
Et morte dira præuius præcurreret,
Quod tu sciebas ipsemet præsagio
Pectus futuri plene Ioannes sacrum,

Lubens-

Lubensque morti te obtulisti fortiter.
O morte felix non minus natalibus:
Quibus tibi queat nemo compararier.
Tu regis index cælitum prænuntius,
Tu matre sterili, an satus diuinitus
In matris aluo labe communi omnium
Ante expiatus, quàm fores luci editus,
Nec noxiæ vlli mox fuisti obnoxius.
Ne te inquinarent ciuium commercia,
Siluis latebas victitans in abditis.
Siluestre mel stillans vetusta ab ilice,
Nucésque, & vnguibus reuulsa gramina
Regale erat semper tibi conuiuium.
Præbebat vltro viua flumen pocula.
Pelles ferarum delicatam purpuram,
Hic nationes perluebas flumine
Suadens proborum voce pænitentiam,
Monstránsque ad altas ætheris viam domus.
Felix ter ô, & amplius qui venerat
Maculas lauare, & omnium piacula,
Dei regentis cuncta vbique filium
Tu proluisti vulgus inter ceterum.
Sanctum lauacrum, balneum admirabile.
Nec te fefellit artubus mortalibus,
Sed nare ceu canis procul odora feram
Numen sagaci deprehendisti pectore.
Repente gurgite aureo resplenduit,
Igni fluentum ceu flagrantibus vadis
Tuis simul vox insonuit ampla auribus,
Ruptis vt olim cælum vbi tonat nubibus,
Quem proluebas, quis foret, denuntians.

Salue

Salue orientis alme Solis lucifer
Iubar propinquum gentibus prænuntians:
Ades: & adhuc quicquid potes, nos erudi,
Et rectam ad astra errantibus viam indica,
Nostrísque abolitis nos piaculis laua.

DIVO PETRO APOSTOLO.

De eius cathedra.

PAPAE! potestate vspiam mortalium
Diis proxima adeo quenquam in altum subuehi,
Vt summus vnus ceteris mortalibus
Præscribat, illi nemo prorsus omnium:
Mussent sed omnes, spontéque vni pareant
Pietate sola adducti in animis insita
Suapte vi parentiúmque ritibus!
Porrò ille mortales adhuc apud manens
Quæcunque de hominum constituerit noxiis,
Sunt rata apud ipsos cælites arbitria,
Animæque corporum expeditæ nexibus
Siue illigarit idem eas, seu soluerit,
Hærent ligatæ, & inferis fornacibus
Cremantur igne, vel solutæ deuolant
Feliciores cælitum inuectæ domos.
Recto modo arbitrio, nec errore id fuat.
Dei hæc potestas maximi, Dei optimi est
Communicata filio vnigenæ optimo,
Et maximo, de virginis vtero edito,
Mortalibus cùm se artubus mundo obtulit
Spectabilem, doloribúsque obnoxium,
Mortíque acerbæ pro salute publica.
Ille inde tibi mortalibus præ omnibus
Eam reliquit ætheris repetens domos,

Hæreditario velut iure caperes,
Tibique concessit suas prorsus vices
Petre, siue Cephas, seu Simon dici eligis.
Quid hoc negoti? quo tuo istuc facinore
Meritum esse dicam, quáne gratia rear?
Tu pisculento natus in gurgustio,
Parentibus sanè satus pauperrimis,
Nulla inclytus nisi arte piscatoria,
Nihil patrasti gloriosi facinoris,
Nonnulla potius, si merita perpendimus,
Malefacta te plane arguunt, & pessima
Quidem, ferenda neque gregario in homine.
Tun' ille, qui tutus, proculqúe periculo
Magnifica verba prolocutus ampliter
Spoponderas te mille subiturum neces,
Si opus fuißet, pro duce meritißimo?
At mox vbi vsus venit, in discrimine
Deserere eum haud puditum est, ab hostium globo
Obsessum, inermem, dum metu perterritus
Fuga saluti consulis turpißima,
Fædéque dißimulans tibi vsquam cognitum
Eum ter abiurasti amicus optimus.
Conuincimus se habere ita hæc, nec quispiam
Potest negare. pœnitentia hanc tamen
Mœrens luisti noxiam celerrima.
Factum putamus prouide diuinitus
Deo volente, scilicet, quò sontibus
Expertus hinc ignosse disceres reis
Statim futurus arbiter mortalium.
Quod deinde factum est, nanque tibi concreditas
Tot ciuium vitas fouens humanitus

Nullo vsus imperio, acerbitateue,
Benignitate temperabas vnica.
Demum quod olim perperam peccaueras
Morte expiasti gloriosa occubans
Pulchre pro eodem, quem antea fefelleras:
Atque is fuisti tam ardua in prouincia,
Nunquam vt pigitum eum sit, tibi hanc qui credidit.
Tibíque succedere adeo innumerabiles
Alium, deinde alium instituit in secula,
Eadem vt potestate pariter praecellerent
Sella sedentes in tua, eodémque solio,
Consultum vt hominum generi ita deinceps foret,
Omnes vt vnum agnoscerent vltrò caput.
Periculosum, forte si quis dixerit,
Tandem haec potestas in potentiam exeat,
Merumqúe regnum hominis soluti legibus
Latissimè patenti adeo licentia.
Tua Petre cautio haec. tuum est succurrere
Gregi tuo olim, ne vnquam id ei mali accidat.
Es vbi caueri id detur, es apud quem omnia
Orare possis, faciléque istuc assequi.
Quare, quod hominum legibus fieri est nefas,
Saltem impetrato, ita ipse, qui solus potest,
Tantae potestati modum statuat Deus,
Nobis vt vsque praesit optimus pater,
Pietate sanctus re magis, quàm nomine,
Castis initiis qui ad honores repserit,
Non imperandi cupidus, aut sitiens opum:
Qui non oues deserat, vbi lupum aspexerit,
Euiscerandas, dum timet rebus suis,
Vt canit olim pastor omnium optimus:

Nihil

Nihil sibi arroget, nisi id iure optimo,
Sed ipse sibi sit sponte lex, & terminus,
Quem præterire peste peius censeat.
Et, quam rogarit ipse, legi obtemperet,
Menteætheri semper quam humo propinquiore
Priuata penitus missa faciat omnia,
Domus suæ oblitus, suûmque liberûm.
Primùm procuret publica, æquus proximos
Sibi remotósque eodem habeat omnes loco,
Dum Christiano censeantur nomine.
Sitiat & omnium salutem æquè, ac suam:
Ac pastor vt sibi traditas oues domum
Reducere omnes satagit, vna ne absuat,
Sic creditas animas sibi mortalium
Deo optimo resignet vltimo is die
Pro singulis paratus, haud tibi degener,
Mortem si opus sit, oppetere pulcherrimam.
Talem vsque nobis, si merebimus, patrem
Dabit, nec vnquam negliget suos Deus.

DIVO IOANNI APOSTOLO.

EEQVA leues adeò se cæli ardentis in auras
Tollit auis? viden vt celeri super æthera penna
Enarit, liquidíque secat supera ardua mundi?
Vt nostris ablata oculis, vix denique visa
Radit iter facili lapsu, neque conciet alas?
Stare putes, nec gressum vsquam proferre volando
Aethereis cæli libratam corpus in auris.
Sed tacitam secum cælesti in lumine pura
Luce frui, propiúsque vago succedere Soli
Gaudentem, & liquidos oculis depasciet ignes,
Obtutu hærentem, lucis dulcedine mira.

Quod

Quod genus hoc volucrũ? neque enim regina volantũ,
Quæúe altam præpes supra volat ardea nubem.
Fortunate ales qua te de gente volucrum,
Qua de stirpe rear? neque enim te præpete pluma
Credo equidem fretum, neque enim pernicibus alis,
Humano sed te potius de semine cretum:
Quisquis es, auguror, haud nostræ rationis inanem.
Nec tamen agnosco, corpúsne, an corporis expers,
Quicquid id est, sese liquidas super efferat auras.
Quales sæpe hominum mentes, animíque volucres
Corporis in terris terrena mole relicta
Tollunt se, & superi peragrant confinia cæli
Summa leues, celsáque diu regione fruuntur.
Quis verò ille adeo felix, cui contigit vni
Longe alios supra sese alite tollere sensu,
Rimaríque acie nostros fugientia visus,
Sanctáque cælestûm penitus penetralia adire,
Et cæli insueto libare è fontibus haustu?
Quid fuerit vasti longe ante exordia mundi,
Omnia quo constent, quo cuncta auctore creata,
Quæ sunt, quæ fuerunt, & quæ ventura sequentur.
Mira quidem hæc. nam cuncta sibi iam redditus ales
Ore canit, nostrósque vehit super æthera sensus,
Insolitas rumpens voces, insueta locutus,
Vt verbum omnipotens dictu mirabile verbum
Illapsum cælo moribundos corporis artus
Induerit Deus, & nostris habitarit in oris,
Factus homo: illius decus, & facta inclyta testes
Vidimus, illius, inquit, uti stellantis olympi
Rege sati omnipotens, non enarrabile verbum
Vidimus, ac veros geniti attrectauimus artus,

Gratia

Gratia cui comes, & nudi vis plurima veri.
Quis canat hæc, nisi diuino qui numine plenus:
Cuiue olim rege ipse satus radiantis olympi
Eximio præsens eadem instillauit amore?
Quis canat hæc, nisi Ioannes, quem maximus heros
Vnigena in terris socium sibi pectore toto
Iunxit, præque alijs miro dilexit amore,
Atque vnum erudiit, superûmque arcana retexit?
Ales, Ioannes tu certe, ille inclytus ales
Alta petens sensu, cælique abstrusa recludens.
Felix, è tali cui talia plurima fonte
Haurire, & largo perdiscere contigit haustu,
Felix, quem tanto sancti rex ætheris ipse est
Complexus præsens mortali in corpore amore,
Et iuuenem iuuenis dilexit, amicus amicum.
Non genus ista tibi præclarum, aut vlla parentum
Nobilitas dedit exigua Bessaide creto,
Ars vbi erat tibi per ripas muscosa secundum
Flumina deceptos in retia trudere pisces.
Is tamen vnus eras generosis omnibus illi
Posthabitis, cui præcipuo indulgeret amore,
Quique parem sibi responderes gratus amorem.
Dulcis amor: dulces animi super omnia curæ,
Prædulces nexus amborum, & amabilis ardor.
Quenam mente rear tum gaudia vestra fuisse
Mutua, quásue vices flagrantis pectora amoris
Vtraque, quàm dulces subter præcordia flammas?
Te tamen ô certe felicem, terque beatum,
Euenit cui talis amor, cui qualis amicus
Nusquam aliàs inter mortalia corpora visus,
Gratus luce magis, vel sidere pulchrior aureo.

Aspiceres quoties oculos, pulcherrimáque ora,
Insolitúmque decus, totóque in corpore honores
Diuinos, visu dulcem iaculantis amorem,
An poteras totis non exarsisse medullis?
Audires quoties voces, & verba loquentis
Diuinas iuuenis voces, diuináque verba
Lætitiam ætheree instillantia mentibus aulæ,
An poteras totis non delicuisse medullis?
O certe te felicem quater, atque beatum
Cui se talis amans, soboles æterna parentis
Aeterni interdum est solitus committere seorsum
Omnibus ab caris, tutóque affarier vnum,
Inque omneis socium curarum admittere casus,
Et tibi diuinos animi concredere sensus.
Testis eras, cùm cælestem clam sæpe parentem
Affatus miras hauriret ab æthere voces,
Interdúmque suas diuino redderet ore
Illustris radijs, & clara luce coruscus,
Confessúsque Deum se toto corpore verso.
O quoties illum supra radiantia cæli
Lumina fulgentem Solis septemplice luce
Miratus subitis fulgoribus expauisti?
O quoties rupto velut acta tonitrua cælo
Territus ad voces diuinas contremuisti?
Ipse tibi placidis firmabat pectora dictis,
Arcebátque metus iuuenili vinctus amore
Consilia æterni referans æterna parentis.
Cúmque alios omnes sua per vestigia cælum,
Ingressos perimi sit funere passus acerbo,
Vnum te ferro exemit, plagísque cruentis,
Annis qui placida centum actis morte iaceres,

Si tamen absumpto defunctus corpore obisti.
Nam perhibent vulgo comperto corpore nusquam
Degere adhuc vitam Syriæ felicibus hortis,
Nec te posse mori, donec flammantibus auris
Vndique supremos mundus considat in ignes.
Atque ideo, immitis cùm te vis effera regis
Vreret impositum gremio exultantis aheni,
Nil æstus nocuit flammis stridentis oliui,
Molliter vnde vnctus tantum, haud exustus abisti.
Nec tibi supplicio exilium fuit. æquore vasto
Inclusus siluas, & inhospita littora circum
Ibas, ac veteres repetebas carmine amores,
Atque Deo plenus folijs inscripta notabas,
Quæ ventura forent labenti secula mundo
Clara videns, sed cuncta tegens obducta sub vmbra:
Sublustri tamen è nebula vndique tralucebant.
At non passus amor, tibi erat qui plurimus oris
Aethereis, pelagi arceri te semper ab vndis
Extorrem, merita sublato morte tyranno
Redditus in patriam vicinis gaudia terris
Quanta repente refers? tunc ad tua vota, precésque
Fama canit nuper defunctos munere vitæ
Aëreas blandi rediisse ad luminis oras,
Et tibi plus heros deuinctus amore rependit,
Quam pro te, ac pro fratre parens male cauta poposcit.
Ille etiam tibi supremo sub funere pendens,
Vt poterat, solitum ex oculis respondit amorem,
Et tibi dilectam genitricem credidit vni
Dulcibus extremum verbis affatus vtrunque,
Illa tibi vt genitrix, illi vt tu filius esses
Pro sese post hinc, dum in terris vita maneret.

T antus amor, tanto cumulatum liquit honore.
T antum in te potuit supremum munus amici,
N e tibi quam velles teda sociare iugali
I gnarusque, expersque tori, dum visus in orbe es.
S cilicet addecuit custodem virginis esse,
Q ui neque connubia, Veneris neque munera nosset.
S anctior intus amor, fax gratior intus edebat
N octes atque dies veniens illius ab ore,
Q ui caelum vultu, tempestatésque serenat
S ole oriente recens, vel Eoo pulchrior astro.
A nte ferunt hesterno etiam te vespere amico
I ncubuisse sinu, somno, ac moerore grauatum
C ui positus caput haerebas, sublimia caeli
A rcana hinc, sensusque Deum traxisse per omnes.
H îc tibi praecipue diuini pabula amoris
L argius hausta reor, quae verbis te inde iuuabat
S uauidicis latè mortales spargere in omneis.
N il nisi praedulcem, quaecunque effatus, amorem
O re loquebaris: tibi erat tibi dulcis in ore
S emper amor: blandum spirabas semper amorem:
M utua concilians hominum fera pectora dictis
I nter se placidaeque serens bona semina pacis,
V nus paciferi sator, atque hortator amoris,.
V nus amans, vnum nil curans praeter amorem.
O mnia amor tibi: viuus adhuc in corde vigebat
P riscus enim calor ille Deo abscedente relictus.
V iuus adhuc residebat amans in sensibus heros,
E t veterem innexus cordi integrabat amorem.
A c veluti, vt saxis liquefactis plurima fornax
I ncensa est, longóque ardens incanduit aestu,
M ateries subducta licet sit, pabuláque igni,

Ignis adhuc tamen intus ineſt, & flamma supernè
Luxuriat, viuáxque diu fuit ardor ad auras.
Felices ô mortales, ſi mutua ſeſe
Coniuncti pariter nullo diſcrimine amarent,
Inque vicem mites animis, ſine fraude fouerent.
Aurea conuerſis irent noua ſecula rebus.
Nil cuiquam deſit, nec opum vlli deſuat vber:
Diuitiæ fluerent vulgo: omnes omnia haberent.
Quandoquidē vnum animis omnes concordibus eſſent.
Auri dira fames, & habendi ſacra cupido,
Fraudésque, inſidiæque, & furta latentia abeſſent.
Omnibus vna etenim lætandi cauſa, dolendíque
Eſſet & vna ſalus, vnum & commune periculum,
Et labor, & lætis accedat gloria rebus
Tot curis hominum careat genus, omnibus omnia
Tuta forent, degant ſine vi, ſine cædibus æuum
Mortales ſecuri, altáque in pace quieſcant,
Et paſſim pleno fluat aurea copia cornu.
Hic fructus, placidi ſunt hæc commercia amoris.
Aureus hic hominum generi omnia ſufficit vnus.
Hoc vno ſumus, hoc orimur, hoc viuimus vno.
Vnus amor nobis præſentem numinis auram
Conciliat: quin ipſe fauor, quin gratia & ipſa
Qua fruimur, qua nos ſibi iungit numen amicum,
Luſtratóſque iterum qua nos in priſtina reddit,
Nil niſi amor pius eſt. ipſum quoque denique numen
Eſt amor ille Deus, Deus ille affuſus vbique
Regnat amor, cælúmque mouet, terráſque, fretúmque
Omnipotens requies hominum, ſuperûmque voluptas.
Talia ſuauiloquo per gentes ore canebas,
Omnibus inque locis miſcebas pocula amoris,

O mnia demulcens: discebant omnia amare.
O mnia largiflua dulcedine distillabant.
C ùm verò solus sola sub nocte relictus
E rrares, vbi corda sopor mortalia soluit,
N ulla quies animo tibi erat: sub pectore semper
V ersabas, quali fueris deiectus amico,
E t dulces nunquam insomni discedere curæ.
I llum absens oculis absentem cernere coram
V sque videbaris, blandósque agnoscere vultus,
O ptatósque oculos, & gratæ frontis honores,
C uius ab aspectu iucundo lumine cassi
S æpe resurgebant repetitas lucis in auras.
V sque videbaris dulces haurire loquelas,
C uius ab eloquio iam vitæ munere functi
S æpe resurgebant in blandas luminis oras,
A tque iterum dulcis visebant lumina lucis.
V sque animo tibi fixus erat, tibi dulcis imago
A nte oculos, blandum obuersari nomen ad aures,
Q uo superi cœtus, atque omnis curia cæli
A udito lætantur, & infera regna tremiscunt.
I llum per nemora, & siluas pérque alta canebas
L ittora, & in Solis per noctem montibus ibas.
R eddebant valles tibi IESON *vndique* IESON
S axa resultabant: iterabant omnia IESON.
H æc placidam semper duxti per munera vitam
D ulce querens dulci fallens ingrata querela
T empora, confectus donec membra ægra senecta
C orpore paulatim absumpto lux sola remansti,
E t sonus, in nostras qui nunc quoque laberis aures.
H uc ades ô seu te iam functum corpore cæli
R egia habet, seu viuus adhuc spiransque sub auris

Felices

Felices Arabûm saltus, & amœna peragras
Rura canens, felix vtcunque, vtcunque beatus,
Huc ades, & præsens te sensibus insere nostris.
Te reserante acie nostros superantia captus
Cernamus, quæ tu Aegæis vallatus ab vndis
Obscuris vera obducens ventura canebas,
Atque Deum colere, & nos assuescamus amare
Mutua te monstrante, piumque bibamus amorem.

DIVO ANDREAE
Apostolo.

Qvam veteres nulla arte tuo de nomine dictam
Cælicolûm regi quondam posuêre parentes,
Labentem, victámque situ renouauimus ædem
Andrea tibi, conspicuóque poliuimus ære,
Marmoréque è niueo candentem ereximus aram,
Huc quicquid nobis bellum exitiale reliquit,
Contulimus, tibi nec pro tempore rebus egenis
Defuimus, si fortunæ foret illa prioris
Copia nunc, nec opes nostras fera bella tulissent,
Forsitan hic lento templi quoque plurimus auro
Fulgeret tholus, & rigui plebs læta Ticengi
Diues te dignos aris inferret honores.
Illa Deum te post vnum veneratur, & omnem
In te spem locat, iratum tu sæpe tonantem
Concilias nobis, & iustæ te obiicis iræ.
Quandoquidem nihil omnipotens non annuit vltrò
Deuinctus tibi, nil veteri non donat amori,
Quæque olim in terris fuerat tibi gratia viuo,
Hæc eadem te consequitur cæli arce receptum,
Cælestûmque choros inter spectabilis omnes
Incedis bis sex procerum non vltimus vnus,

Q uos Deus humanos indutus corporis artus
S ubiunxit sibi delectos ex omnibus vnos,
R etiáque, & pisces, & flumina linquere iussit.
F ortunati omnes: vobis pro retibus, hamísque
A ethereus vigor est menti diuinitus altæ
A dditus, vnde animas hominum pro piscibus ipsas
V enari datur, & superûm coniungere regi,
A d superósque aperire viam mortalibus ægris:
P iscosis pro fluminibus, pro fluctibus alti
A equoris, ætherei vobis data regia cæli,
V entorum flabra vnde absunt violenta, nec vlla
T empestas metuenda, feri neque prælia ponti.
S ed placida, & sine fine quies, secura voluptas,
V otáque plena, omnísque animis exempta cupido est.
I am quid enim cupiant æterna lúce fruentes,
A tque bonis saturati omnes, & sorte beati
Q uisque sua dulci complexi mutua amore?
S ed vos præcipuo pater insigniuit honore
O mnipotens longè ante alios, quos scilicet omnis
C ùm suprema dies perituro illuxerit orbi,
A tque iterum natum cælo demiserit alto,
A rbiter vt vitas hominumqúe, & crimina quærat,
A ddet ei arbitrij socios. bis sena sedentes
V os solia accipient bis senos ardua: ibi omnis
V os tremet, atque metu mussans venerabitur orbis.
F ortunate, domus sub tecto pauperis ortus
C raticeo ad patrias pauper Bessaidos vndas
P iscator, tu sublimi conspectus honore
I udicis æterni lateri subiunctus amico
H ær bis, neque te sociorum ante iuerit alter
P ost fratrem, quem præfecit mortalibus olim

Arbiter

A rbiter ipse heros terrásque hominésque relinquens.
T u prior accessi diuina voce vocatus
A d lucem, verúmque datum est tibi cernere lumen
A nte alios, Petrus ipse tua est post voce secutus.
F ortunate, datum est tibi cæli cernere regem
M ortali, & sanctos manibus mortalibus artus
T angere: tum veras voces, diuináque verba
H aurire, & sociis toties accumbere mensis.
O ego tunc illas cur non sum natus ad vndas
P iscator? quos non hamos, quæ non caua lætus
R etia liquissem, & lembum, & cum flumine pisces,
N assásque, cratésque, & vimineos calathiscos,
E t tectum, & patriam, & caros? me denique & ipsum,
O mnibus adiiciens hæsissem protinus vni,
O mnia qui superat, quiqúe omnibus est satis vnus:
Quẽ qui habet, omnia habet, nulliusque indigus vltrà (est.
Quæ tu præsagi sensisti pectoris haustu.
O mnia despexti, præqúe vno nil ratus esse
C etera, flagrabas ardenti vnius amore.
I llum animo suspirabas noctésque diésque,
E t dulcem cupido pascebas pectore curam.
P ræcipuè postquam moriens terrena reliquit,
S ponte sua, & nostram deleuit sanguine labem.
P rotinus ætherea afflatus diuinitus aura
C um sociis, miróque animum inflammatus amore
Quos casus, quæ non discrimina sponte subisti
I ntrepidus, totum quò ferres facta per orbem
I llius, & sanctas vulgares vndique leges,
M ortalésque nouo lustrares luminis ortu?
C umque alias alius purgandas isset ad oras,
C ura tibi Scythiæ cecidit concredita sorti:

Quam postquam insolitæ recreasti lumine lucis,
Atque omnem factis implesti ingentibus oram,
Græcia restabat diuinæ impervia luci,
Dum nimium freta humanis sese artibus effert,
Nec cedit nisi fallaci ratione subacta,
Diuinæque potestati nihil arrogat vltrò,
Quæ sensus hominum longè prævertitur ægros,
Et refugit tardos animorum obnubila captus.
Protinus Argolicas perrexti gnauus ad vrbes.
Nec te vllæ tenuère moræ, quod multa piorum
Corpora missa neci Danais acceperis oris,
Præsidis Argiui inuidia, cæcóque furore.
Vt faciles omnis tibi Achaia præbuit aures,
Audiit vt mira rerum nouitate loquentem:
Atque animis verum, lucémque volentibus hausit.
Impie quid furis Aegea, luciqúe repugnas?
Téne putas posse illustres abscondere cæli
Auriconi flammas, ipsumqúe extinguere solem
Vndantem luce, ac toto res orbe rigantem?
Forsitan humentem nebulam proflare, breuémque
Obsessis poteris radiis obtendere nubem.
Erumpet lux, erumpet rutilantibus auris
Lampas, & aurifluа face nubila differet omnia.
Nempe pium nihil obstantem, nulla arma mouentem
Pro se vim contra, sed mortis amore ruentem
Optatæ infando potuisti perdere letho
Efferus: at clarum vis nulla extinguere nomen
Eualeat, quod per populos magno ore sonabat.
Sed quo tu magis obstabas, hoc latius illud
Serpebat, penitúsque animis hærebat adactum.
Id potuère, quibus præeras, ostendere Patræ:

Felices

F elices Patræ, quibus almam cernere lucem
H oc monstrante datum, & certam sperare salutem
P ignore tam certo. quis enim non se eximat vltrò
P rotinus abruptis, si detur copia, vinclis?
S ed tibi dulce senex (etenim ad te sancte reuertor)
V ilem per mortes omneis effundere vitam
P ro duce, qui sese nostra ob commissa necandum
O btulit, infamíque trabi suffixus obiuit.
Q uod mortis genus efferres cum multus ad astra
L audibus, & nostram hinc caneres prodisse salutem,
S upplicio obsequium simulans te affecit eodem
I mpius, ingentíque parem dedit esse magistro.
T e poteras tam crudeli subducere morti,
C ùm subitò tota vrbe ruens manus omnis in arma
A rsisset, diríque faces in tecta tulissent
P ræsidis, insonti tibi ni vincla arcta leuasset.
T u vitæ magno æternæ correptus amore
M ortalem optabas quàm primum effundere vitam,
A tque ideo tendens exutas vincula palmas
O buius orabas populum pietate furentem
N e faceret, studio tibi ne male amicus obesset,
N c prope iam partum eriperet sub fine triumphum.
A tque adeò sæuis qui tempestatibus actus
P er maria actus i dubio sub sydere iniqui,
S i quibus impegit ventorum munere tandem
L ittoribus, cumulóque ratem subiecit harenæ,
N on tam auido siccum arripiat telluris amore,
Q uàm tu tunc procul aspiciens feralia ligni
B rachia flagrabas: miráque cupidine captus,
I mpatiénsque moræ orabas dispendia tolli:
V tque obiturus olor moriens insueta canebas,

Et

Et dulcem amplectens inhiabas pectore truncum.
Vt te conspicio, vt te animo Crux alma volenti
Accipio, inscendóque libens, & pectore glisco!
Suscipe me: dignare tuo mea viscera fulcro,
Quæ prius ingentis diuinos hospitis artus
Læta onere insolito felici sede tulisti,
Vnde decus tibi per gentes, & gloria parta est.
Nunc ducis ingredior tanti vestigia longè.
Nec fuerit mihi rex tantum, dum vita manebat.
Me me etiam quamuis longe inferiora sequutum
Suscipe, & optato sublatum redde magistro.
Nam veluti angustas duplicis per roboris oras
Vere nouo ingrediens renouat se lubrica serpens:
Sic tua dulce mihi est nunc inter robora molem
Linquere, & exuuias moribundi corporis huius,
Liberiúsque poli volucri petere ardua lapsu.
Hæc repetens robur tandem es sublatus in altum,
Heu nimium duros perpessus morte dolores.
Nunc frueris placida felix in secula pace.
Salue bissenos inter pater optime patres:
Aspice nos bonus, atque tuo nos iunge magistro.

DIVO PAVLO APOSTOLO.

ET SVNT qui tendant cæli explorare profunda
Concilia, ac penitus tectas deprendere causas,
Nec dubitent in ius prope sacra voce vocare
Regem ipsum cæli, si forte quid euenit vsquam,
Legibus à nostris quod longè, ac moribus absit,
Obductum nube, ac picea caligine opertum?
Non equidem meritis præsentem numinis auram
Assequimur freti nostris: nostríque labores
Aut benefacta parum prosint, ni desuper adsit

Auxilium prius, & fauor omnipotentis olympi,
E quibus egregiè factis, quo munere Saulus,
Qui pietate Deum sibi conciliauit, vt vltrò
Tam nigra mentis de nocte repente vocatus
Tam claram in lucem, tantísque ereptus ab vndis
Tam tuta pelagi securus in arce sederet?
Ille quidem primis veri contemptor ab annis
Gaudebat Christo infestis se opponere signis,
Ne noua relligio surgens se ferret in auras,
Quam pater omnipotens tandem mortalibus ægris
Ostendit placitam sibi prisca nube remota,
Legiferi aduentu nati, qui cuncta nouaret,
Quóque magis sancti cultores incumbebant
Hanc veluti eductam struere, atque attollere cælo,
Atque recens latas orbi diffundere leges:
Acrius hoc vrgens animis hostilibus ille
Omnia deturbare: piísque obsistere cœptis,
Tantus amor patrias inerat defendere leges.
Ille etiam cùm pene puer pubescere primùm
Inciperet, mollique genas vestire iuuenta,
Sacrilegis sese adiunxit socia arma sequutus,
Dum Solymi insontem saxorum grandine dira
Obruerent iuuenem, qui primus sanguine fuso
Post cæli indigno mulctatum funere regem
Purpurea meruit caput insignire corona.
Nec dehinc ille etiam crescens iuuenilibus annis
Destitit incepto, vsque piis minus æquus, ad vnum
Omnibus intentans lethum, genus omne perosus:
Donec præcipitem altitonans, & ad ima ruentem
Suscepit pater, eximióque euexit honore.
Pro cæli obscuras latebras, noctémque profundam.

Sensi-

S ensibus à nostris quantum summata recedunt.
C ælicolûm arbitria & sortes, abstrusáque iura
I uribus humanis quanto discrimine abhorrent?
O mnibus horror erat Saulus meliora secutis
C æde madens multa, infandum, plenúsque minarum
T errorúmque potens Solymûm sæuibat in viis.
F orte olim missus primorum gentis ab vrbe
A rduus ibat equo, galea, cristísque superbus,
E nse minax hastáque, & ahena luce coruscus.
H aud impunè olli quisquam pius obuius isset:
Q uippe magistratus iussu discrimine nullo
C orreptos omneis atrox in vincla petebat.
Q uos pietas noua, relligióque incepta tenebat.
I ámque aduectus erat prope opimæ antiqua Damasci
M œnia, iam summas spectans de vertice turres.
E t iam se cædi spirans immane parabat
T erribiles acuens animos irásque, manúsque,
Q ualis nocte lupus, quem dudum insana libido
F aucibus errantem siccis exercet edendi,
C um caulas videt, & balatus haud procul audit,
I ncassum fremit, ac rictus frustratur hiantes.
P rotinus æthereà superûm regnator ab arce
(Q ui cæli tantus fauor?) hæc speculatus, amico
L umine respexit iuuenem in sua damna ruentem,
S uppósuítque manum dexter, mentémque benignam
C oncipiens in eum præsenti numine fouit.
N ánque improuiso vibratus fulgur ab æthra
T endenti venit ecce repens, & luminis aura
A fflatum æthereà lux plurima circumfulsit.
I licet actus equo ad terram ruit, atque relictis
C alce petens auras iacuit resupinus habenis.

Au-

A udijt hinc vocem horrificam: quid Saule, quid vltra
S aule furis, mihíque aduersis opponere castris?
N equicquam cælo arma moues, stimulóque repugnas.
S aulus ad hæc tenebris sustollens lumina obortis,
Q uæsiuit lucem frustra, extimuítque negata.
D emum hæc summisso vix hiscens pectore fatur:
S ancte edice: mones quæcunque, ego iussa capessam.
V ix ea, cùm volucres vox rursum audita per auras:
S urge age, solue metus, vrbi succede propinquæ:
H inc responsa feres, quæ porrò obeunda tibi instent,
Q ui te hac dehinc maneant pro relligione labores,
Q uæ pariter comitum iuxta manus audiit omnis,
O bstupuêre viri: nam vox veniebat ad aures
O mnibus hausta quidem: sed vocis cominus auctor
N usquam apparebat vocalibus additus auris,
V ix ægrè sese attollens surrexit, itérque
I ngrediens frustra tenebris tentauit in atris.
L apsantem, & dubios nitenti cuspide gressus
F irmantem manibus socij intra mœnia ducunt.
I am treis in tenebris exegerat vrbe receptus,
E t frugum, & laticum penitus sine munere Soles,
C ùm subitò Ananias, quo non seruantior æqui
T unc illa vrbe fuit, nec cælo gratior alter,
H ospitis antiqui penetrali in sede iacenti
I mprouisus adest, iussis cælestibus actus,
C ompellátque virum, & diuino pignore firmat.
S aule ades: huc animo tibi amico ab numine veni,
L uminis amissi iucunda vt luce recepta
D esuper affleris cæli omnipotentibus auris.
H aud ignota audis: eadem scio, nam modò qui me
H uc adigit, tibi detexit manifestius idem.

Ille tuos etiam mihi porrò ostendit honores,
Quanta tuæ faueat cæli indulgentia laudi,
Quàm iunctus superûm sis regi, præ omnibus vnus
Delectus iam, qui totum noua sacra per orbem
Diuulges verborum opifex, vberrimus oris
Quæ furiis modò carpebas agitatus iniquis,
Omnibus hæc propter caput obiectare periclis
Haud renues, vltróque insigni occumbere letho.
Hæc fatus liquida accumbum lustrauit in vnda,
Vnde animis scelus eluitur, veterúmque parentum
Crimine contractæ excedunt contagia labis.
Inde manum super imposuit, templísque sacratis
Præposuit, populísque ducem dedit esse docendis.
Interea afflato visi caua lumina circum
Scintillare ignes, velutique erumpere ahenæ
Squamæ oculis, lucémque hausit, visúsque recepit,
Atque suæ victu redière in pristina vires.
Continuò Saulo planè mutatus ab illo,
Qui modò vbique pios ferro vinclísque petebat,
Longè alios verso accepit cum nomine sensus,
Et iam Paulus erat. subitò illi copia fandi
Verborum, rerumquéque potens prudentia venit
Orta magis, studio quàm, aut vllo parta labore.
Iam claros hominum fandi fabricator adibat
Conuentus, medióque foro diuina loquutus
Pendentem populum insueto sermone tenebat,
Semine ab æthereo terris venisse virum, quem
Venturum toties vates cecinère per orbem,
Quo veterum lueret scelus exitiale parentum
Proditus, & læsum placaret sanguine numen
Ipse suo, morti pro cunctis deditus vnus.

Atque hæc crebra quidē, populósque ad sacra vocabat
Multa querens super extincto, super arbore multa
Infami, & pœnas fando integrabat acerbas.
Obstupuêre omnes, nimiúmque ea mira videri.
Vnde noua hæc species, tam versa repente cupido,
Et veterem in Pauli quærebant pectore Saulum.
Haud aliter suadente fame implacabilis ingens
Exitium pecori modò qui, cædémque parabat,
Ille Lupus, pleno si forte receptus ouili
Mitescat, iámque inter oues innoxius erret,
Et pauidos lambat, linguáque remulceat agnos.
Nec mora iam Solymûm magnæ quoque redditus vrbi
Commouit totam monstris ingentibus oram.
Vix oculis credunt: nec primum fiditur illi,
Insidiásque pij metuunt: vix ducere amicum
Possunt, quem tot erant experti cædibus hostem.
Parte alia patriis trepidi pro legibus omnes
Concurrunt vrbis primi, duríque resistunt,
Et se certatim contra exhortantur ad arma.
Bella cient, & saxa fremunt, rapit arma iuuentus.
Ille autem nullisúe minis, nullisúe periclis
Territus, inceptis perstat, nec flectitur vsquam.
Quóue magis pugnant acres, hoc amplius ore
Fulminat, atque aperit vetiti noua lumina veri,
Præfatus sanctas nil se conuellere leges,
Sed legum arcanos penitus recludere sensus,
Amotísque palam nebulis ostendere Solem.
Dum loquitur, circum ora silent, & sensibus imis
Illapsus faciles animos, ac mollia fando
Fingit corda premens, viuæque loquentis ab ore
Visæ exire faces, labrísque erumpere flammæ,

Et vibrans rupto velut æthere lingua tonare.
Iamqúe Palæstinam monitis impleuerat oram,
Atque omnes, genus Isacidum quas incolit vrbes
Coniugem degens sub vatis legibus æuum,
Cùm pater omnipotens templi in penetralibus altis
Astitit oranti, atque alias quoque luce carentes
Iussit adire plagas, aliásque capessere gentes,
Barbaricas, Graiásque, Italóque à sanguine cretas,
Quas coleret, lucísque nouæ splendore rigaret
Nil veritus, fidens nil se præsente timeret.
Ergo animi intrepidus nil ille horrebat acerbi,
Omnes per mortes mente imperterritus ibat
Sponte sua, quas ærumnas, quos mente labores
Inuicta tulit, hùc illùc, terráque, maríque,
Iactatus? non ille dapis, non ille quietis
Aut somni memor instabat, placitóque labori
Indulgere odiis primorum obiectus iniquis.
Ille etiam insidias muro demissus ab alto
Per funem euasit, nocti & se credidit atræ.
Ille etiam saxis quoties iactante petitus
Plebe tulit diros lapidum sub grandine iactus?
Terqúe magistratus virgis per compita sectus
Contempsitqúe minas, ignominiæqúe pudendæ
Verbera, diuini facibus succensus amoris.
Iamqúe illi carcer requies erat, vsque adeo omnes
Pertulerat leti securus vincla per vrbes.
Quid referam quoties veluti contagia secum
Dira ferens fuerit muris exclusus, & atra
Nocte graues tulerit cæli intractabilis iras
Inter saxa iacens pernox, sociúsque ferarum
Montibus aut gelidis, aut horriferis speluncis?

Flumina non illum ab ſtudio terrentibus vndis,
Aut obiecta feri tardarunt æquora ponti;
Terqúe mari in medio fracta rate nauit, & hauſtus
Noctem omnem, totúmque diem ſub gurgitis imo
Deerrauit leti paruo diſcrimine fundo:
Vt ſileam inſidiáſque hominum, incurſuſqúe ferarum,
Et quæ mille die non parua pericula adiuit,
Hic illic quo mortales in nocte iacentes
Obſcura erigeret bonus, in lucémque vocaret,
Palantéſque, proculqúe errantes tramite recto
Inueheret cælo ſibi per diuortia nota.
Cernere erat latè hic illic per regna, per vrbes
Atque hos, atque illos ad veræ ſurgere lucis
Lumina, luſtraríque vndis, & credere dictis.
Felices, Paulum magno quibus ore tonantem
Mulcentémque iras, inuictáque corda prementem
Coram audiſſe datum eſt, quantis ſcelera impia fando
Inuectus quateret, quantis aſſurgeret vndis,
Vel cum rege ſatum ſuperum omnipotente referret
Morte ſua noſtris vltro cauiſſe periclis,
Quanta animos mæſti afficeret dulcedine amoris
Egregiæ linguæ, fœcundo pectore veri,
Quantóue ipſe loquens intus flagraret amore.
Fruſtra eadem ſeri optabunt vidiſſe nepotes,
Et votis hoc in ſummis numerabitur vnum.
Iámque ea Graiugenum regnabat lingua per vrbes
Altitonans, victríxque animos ducebat hiantes.
Iamqúe nouis Aſiam ſacris permouerat omnem,
Reſqúe illi externis melius ſucceſſit in oris,
Verus vbi penitus Deus omnipotentis olympi
Rex ignotus erat, ſed diis ſimulata colebant

S axa hominum multo manuum fabricata labore,
I ámque opibus quondam Romæ suspecta Corinthus
P enè omnis nutare, suæ & diffisa Dianæ
A lta Ephesus celebri paulatim absistere templo,
M irataque virum doctæ narrantur Athenæ
O rantem, ignotíque Dei noua sacra canentem,
C armine quo capti è primoribus Actæorum
N onnulli ad verum properarunt surgere lumen
S ignorum memores, quæ quondam maxima Sole
V iderunt nulla cæli ratione subacto,
C ernere dum piget æterni fera funera regis.
H is actis venit in mentem Solyma alta redire,
Q uamuis multa palam vatum responsa minentur,
V inculáque ipse sibi vulgo canat inde, futurumque
E xitium sua nec Graiis vltrà ora videnda.
H îc circumfusi nequicquam plurima amici
O rabant, fletúque amplexi genua tenebant,
P arceret, infensæ ne se committeret vrbi
R ursus, vbi nuper perpessus haud mollia passus.
I lle autem precibus nequicquam flectitur vllis,
C œptum tendit iter: nec quæ tulit aspera quondam,
N unc subeunt, sed quò grauiora instare pericla
S entit, eò maior semper furit ardor eundi:
Q ualis nocturni pingues ad luminis ignes
P lurimus illectus volitans fert tangere flammam
I ucundam visu propiúsque accedere lucem,
V sque sibi admotam licet experiatur iniquam,
V rat & extremas in amatis ignibus alas:
N on tamen absistit ludo: sed lumina circum
I tque, redítque, vagóque assultat plurima gyro,
D um cadat, & moriens crepitanti pendeat igne.

Tantus

T antus amor lucis, flammæ tam dira cupido.
T alis abire fuga Paule imperterritus ardes.
N ulla quies animo: non mentem horrentia vatum
D icta mouent, cælíque minæ quæque ipse videbas
P ræscius Isacidum tibi tendi vincula in oris
P rimorum scelere, inuidia flagrantis Idumes,
D enique Romulea portendi funera in vrbe.
N octes atque dies optanti pectore versas,
I nstent quanta tibi capto discrimina terra,
Q uanta mari, Ausonias ibis cùm vinctus ad vrbes,
L ittora Graiorum subeunt relegenda, tot oræ,
T ot maria, atque vrbes, pelagóque tot insulæ in alto,
B elláque ventorum, tempestatésque futuræ,
I taliæ tandem portus, Lauiniáque arua,
E t pulcher Tybris: tibi enim super omnia in ipsis
R oma oculis, dirúsque Nero est, & Romulus ensis.
F elix Roma ducum non tantum elata trophæis
Q uantum morte tua, felicíque inclyta busto.
S cilicet huic vni cælum concesserat vrbi,
V t Cilicas inter natus Perseide Tharso,
Q uam vastum procul à nostris mare diuidit oris,
H ic spoliis moriens peteres supera alta relictis:
I lla tuos obitus vidit miserata cadentem,
E xplentem regis crudeles sanguine pœnas,
R egis inhumani materna cæde madentis.
I lla tuum vidit caput à ceruice recisum,
D um caderet, resilire icta ter pondere terra,
A tque solum vndanti toties signasse cruore,
A d signum subitos laticum erupisse liquores,
T reísque adeo, vt fama est, secretos margine fontis
D issiluisse, noua & maduisse aspergine terram.

N unc etiam sanctas venerati visimus vndas,
T eqúe illi socium donis, & honoribus addunt
V sque parem, cui rex cæli mortalia linquens
C redidit arbitrium, ac rerum commisit habenas.
V tqúe tibi consors fuit hic necis, atque laborum,
S ic aræ, sic sacrorum tibi iunctus honore est,
O ssáque vestra tegit pariter commune sepulcrum.
V os ambos pariter iuuat altæ mœnia Romæ
T utari, atque Italas studiis consortibus vrbes.
T u regis superûm interpres lectissimus vnus
A nte alios, vatúmque potens, orbísque magister
T errarum, edoctæ tibi debent vndique gentes,
A cceptámque ferunt veram tibi secula lucem.
I psi bisseni, rerum queis credita cura,
M irati proceres te mira arcana canentem,
L inquentem terras, atque æthera voce sequentem,
I nter quos ipsum, qui sese primus agebat,
C ùm veri specie deceptus tramite recto
D igrediens dubia inciperet regione vagari,
C orripere, in meliúsque ausus reuocare magistrum es.
T u falso Argolicæ delusum numine pectus
V irginis, atque illam rabido actam sæpe furore
S edasti, veróque implesti numine versam.
T u falsum magicum vatem artibus illudentem,
E t tibi nequicquam verbis certare parentem
O btutu solo teris, & lumen obortis
V icto adimis tenebris, cæcumqúe in nocte relinquis,
Q uærentem tenues manibus prensantibus auras,
Q uo nitens trepida regeret vestigia dextra.
V nus amor tibi fixus erat, cura vna sepultas
N octe animas reuocare noua ad noua lumina lucis.

Vtqúe

Vtque nouam semper traheres ad retia prædam,
Omnibus omnia eras, tu ciuis ciuibus ipsis,
Inter & externos externi verba sonabas.
Romanis Romanus eras, Argiuus Achiuis,
Omnes obsequio, simulatis moribus omnes
Concilians sic credentem circumuenit anceps,
Et volucrem ficta deludit imagine vocis.
Nemo adeo vacuis Gallorum in saltibus olim
Venatu aßiduo indulgens tot retibus apros
Implicat, aut canibus tot agit de vertice capros,
Quot tu hominum tibi corda die deuincta trahebas.
Tu lupus ille die primo nascentis in ortu
Cæde madens toto multum grassatus ouili,
Vespere dein prædam socios partitus in omnes,
Bissenum vt procerum moriens pater ipse mmori
Prædixit nato, vnde tibi descendit origo.
Iam tunc ille tuos spe percipiebat honores,
Quæ secum tulit ad manes solatia leti.
Quos verò semel illectos sub signa vocaras,
Hærebant validis tibi iuncti nexibus vsque.
Certi animo te ardente sequi, quocunque iuberes;
Illi etiam, quo liberiùs cælestia obirent
Mente, alacres rebus spretis mortalibus agros
Vendebant; pretiúmque tuos æs grande ferebant
Ante pedes tecum læti omnes rebus egenis.
Tu verò placita tibi paupertate fluebas
Tecum diues opum, rerum licet omnium egenus,
Atque inopum potius vertebas omnia in vsus.
Et tibi dulce famem manuum tolerare labore.
Per populos ideo gressum quocunque ferebas,
Ceu lux gratus eras, & magni numinis instar,

Digredientem ægrè semper dimittere ciues
Cum gnatísque, domóque ad littora curua sequuti,
Mutuáque amplexi, noctémque, diémque morati
Hærebant; totóque erat ingens littore fletus,
Remiuagámque ratem, quo fluctibus vsque dabatur,
Spectabant, donec pelago euanesceret alto.
Vixque inde auelli poterant bona verba precati.
Rex etenim omnipotens, quo se noua tolleret astris
Te duce relligio, sensusque vt flectere quires
Spectantûm hûc illûc, decus ori, oculísque decoram
Addiderat speciem, diuínque afflarat honorem
Tecum habitans, intus diffusus pectore toto.
Altior hinc, maiórque homine haud mortale sonabas.
Nam tibi sufficere ille animo præsentia semper
Verba niuis ritu, toto cum ex æthere ningit,
Ille tibi occultam quoque vim inspirare, nec vsquam
Deserere, vt tanto posses superare labori,
Claráque signa dabat cælo mortalibus, & te
Casibus eripere interdum, variísque periclis
Illæsum, vt quondam, cùm carceris ima teneres
Nil opis expectans humanæ, protinus ecce
Sub pedibus tota cœpta omnia in vrbe moueri
Ingenti terræ motu, quo cuncta soluta
Vincula parietibus patefactis carceris vltro.
Olim etiam egressum naui te vipera ab igni
Experrecta petens morsu nihil obfuit acri.
Vipereum hinc parere tibi genus omne, tuósque
Attrectare ferunt diras impune colubras.
Ille tuis etiam precibus, quæcunque petebas,
Annuere, humanis & nunquam viribus ausa
Posse tibi dabat, atque tuo indulgebat honori.

Hinc

Hinc quibus impositus vmbrabas tempora palmis,
Protinus afflati cæli diuinitus aura
Tollebant actas ab humo super æthera mentes,
Teque etiam orabant omnes, quibus ægra iacebant
Corpora: tu miseratus ope, auxilióque leuabas.
Et quoniam haud omneis poteras accitus adire,
Sæpe tuis ipsos operibant vestibus ægros.
Ad tactum pulsi linquebant corpora morbi.
Tu longo iam depositum languore parentem
Præsidis Ausonij morbo de corpore abacto
Seruasti reuocans ad priscæ munera vitæ.
Tu miserum incuruis plantis genua ægra trahentem
Stare iubes, pedibúsque suis consistere nixum.
Continuò ad vocem erigitur, mirabile visu,
Incessu properata ferens vestigia recto.
Tu puerum in somnis deiectum pariete ab alto,
Quassatúmque artus, crepitantiáque ossa refractum
Morte obita luci reddis, flentíque parenti
Incolumem, vtque prius, valido se robore agentem.
Tu tempestatem cælo multo ante sereno
Prædixti sociis nil tale timentibus augur,
Sed tamen è numero fracta rate defore nullum.
Hæc propter tibi diuinos manus omnis honores
Cùm ferrent strueréntque aras, & thura pararent,
Tu fugis, inspecto veluti qui forte colubro
Horruit, inque Deum oblatos traducis honores,
Qui mare, qui terras, cælum, æthera, cuncta creauit.
Nos animas viles, mortalia corpora fassus,
Pulueris exiguam partem, nil tale merentes.
Cuncta accepta refers illi, cui gratia, & omnis
Debetur cui laus, & honos, & gloria soli.

Quem propter tantos gaudebas ferre labores:
Præque vno, vnius tantum inflammatus amore
Omnia fastidis, cupis hunc, nil cetera curas:
Hunc vnum tibi cor, tibi mens hunc deperit vnum,
Quem semel expertus hausisti pectore toto,
Toto animo, tota seclusus corpore mente.
Fortunate animi, quod paucis contigit olim,
Hausisti mortalis adhuc mortalibus oris
Lucis inaccessæ iubar, immemorabile lumen.
Illa tibi viuo sublata nube tueri
Ora datum est, quorum aspectu illustrata beantur
Omnia, quæ superæ vix possunt cernere mentes
Alituum cælestum acies, gens incola cæli.
Fortunate animi, quàm dulci pectus amore
Tunc tibi flagrabat? quanta dulcedine? quali
Nectare perfusus præcordia distillabas?
O ego cur illo infelix, si fontibus ista
Præmia erant ipsis, non sum quoque tempore natus,
Seruatus sterile, extremúmque relictus in æuum?
Scita tamen cæli alta latent, penitúsque reposta,
Arbitria ad nostros non peruenientia sensus.
Omnia quæ te nunc oculis vidisse putarim,
Hæc adeo sunt illa, nefas quæ ferre sub auras
Mortali aiebas, sed relligione premenda.
Hinc largum epotus mortali pectore flumen
Hausisti, quo corda rigas, quo plenus inundas.
Hinc largam effulgens mortali lumine lucem
Hausisti, qua corda reples, qua nubila differs.
Et licet omne ipsum vulgo diffundere flumen,
Arcanámque tibi vetitum sit prodere lucem:
Attamen ipse adeò torrens fluis vndique, vt ad nos

S tillantes veniant transfuſim in pectora guttæ,
E qúe tuo erupti radij de Sole redundent.
T imotheus bibit inde, bibit Titus, inde Philemon,
E t Solymi in primis hauſere, humilíſque Coloſſe,
C umqúe Epheſo, ſolo nunc nomine clara Corinthus,
E t Galathæ, & Macedũ populi, Aemathiíq; Philippi,
A tque potens Latium, ac rerum pulcherrima Roma.
F elices, queis parta tuis ea gloria dictis.
N unc etiam monimenta manent, ſempérq; manebunt.
S alue hominum interpres, lux gentibus addite vbique.
N unc ades, obtentas hominum de cordibus vmbras
L umine pelle, tua luſtrati luce fruamur,
N ec tua quoſdam adeò dubios oracula reddant,
I n parteíſque animos varias obnubila raptent,
N e rem diſcerpens latè diſcordia turbet.
A ſpice vt hinc illinc ſtudia in contraria paſſim
O ppoſitæ inter ſe placitis diſcordibus vrbes
C onfligant, ſua dum ſtudiis inuenta tueri
A duerſis tendunt certi non cedere vtrique,
I nqúe ſuas certent hoſtes deducere parteis
C onuerſos, prò quanta animis diſcordia gliſcit?
Q uàm tenui, quàm raptim ingens exorta fauilla
V ndique ſeditio cælo caput extulit altum
P rotinus, & terras regnat bacchata per omnes?
I llinc nos contra totis Germania caſtris
I nuehitur, veterúmque audet patrum aurea ſcita
O bruere, & ſanctas dictis euertere leges:
S iue errore nouo capti, tenebríſque ſepulti,
S eu potius ſcelus eſt, animíſque volentibus errant.
N os contrà hinc tegimus priſcorum iura, tuíſque
R eſponſis freti leges tutamur auitas,

Fruſtra

Frustramúrque feros, vanósque eludimus ictus.
Illis affer opem, tuáque alta edissere sensa.
Ipse ades, atque animis te protinus insere captis,
Vt tandem nebula lucem mirentur abacta.
At nobis, nostris si quicquam m nibus obstat,
Si nostris quicquam insinceri mentibus hæsit,
Sit fas diluere, & precibus nos effice, & illos
Vnum omnes, simul infusa quo luce fruamur
Vnanimes positis odiis, eadémque fouentes
Lucis inextinctæ iubar: inuiolabile lumen
Quæramus, vitámque inhiemus fine carentem.
Interea pietas ea nos, is mutuus ardor
Tantus edat, quanto te olim flagrare canebas,
Vt cuperes aliis præ lætis omnibus vnus
Aeternùm miser ipse amplexu, atque ore carere,
Illius ore (ah ne sit fas mihi credere tantum)
Cuius ab aspectu fluit illa immensa voluptas,
Qua saturati animi cælestûm in secula gaudent.
Hunc tu oro hunc nobis innecte algentibus ignem.
Hæ flammæ n stro viuæ vsque in pectore alantur,
Dum tua fixi animis depascimur aurea dicta.
Tende preces ideo, nostrísque occurre periclis.
Ille tibi orandus pro nobis, qui tibi sese
Ostendit coram, tenebrísque euoluit ab atris,
Vt quoniam quos vult liber damnátue, probátue
Hos acuens, illos permissa nube retundens,
Vt libet, ipse operum dominúsque, poténsque suorum,
Nobis corda sinens non asperet ipse, sed vltrò
Molliat, atque sua præsens nos subuehat aura.

DIVO PAVLO APOSTOLO.

HOC Paule Christi ad optimi diuinitus
Conuerse partes Vida tibi fanum addicat
Haud passus obsoleta in æde tuum amplius
Solariolli nomen implorarier,
Places vt iram sæpe læsi numinis.
Id quicquid est tu muneris lubens cape,
Tuo & datorem sub patrocinio tege:
Tuósque ab alto spiritus ei suffice:
Fidei vt suæ docere queat accreditos,
Bonúmque cum illis nosse verum, & assequi:
O doctor orbis, institutor gentium.

DIVIS INFANTIBVS.
Beth. innocentibus.

BEATAE animulæ paruuli integelluli,
Quos hausit immanissimi regis furor
Ab vbere abreptos, parentium ab sinu.
Dum perdere simul autumat regno cauens
Incognitum sibi aureum puellulum,
Quem nuntiabat siderum præsentia
Regem vniuersis nuper ortum gentibus,
Vos vere veluti gemmulæ quas primulo
Adussit albicans pruina primulas,
Aetatulæ ipso concidistis flosculo.
Pro illo ante vobis contigit pulchrè mori
Qui pro omnium vita immolandus venerat,
Beatæ animulæ flosculi cælestium.

DIVO STEPHANO
Protomartyri.

DIIS alij laudes alius, & carmina dicant:
Te te ego Sancte puer, qui post fera funera regis

Cælicolûm insignem meruisti morte coronam
Primus, & effuso tinxisti saxa cruore,
Dum iuuenem inmetita testaris cæde peremptum.
Te Stephane ipse canam: tu, dum mihi vita manebit,
Muneribus, sempérque meo celebrabere honore.
Non tua nequicquam Leo mi delubra tuenda
Crediderit pater atque tuæ præfecerit aræ.
Huc ades ô seu felicis te regia cæli
Nunc habet, & superûm regis iuuat ora tueri:
Seu iuuat interdum mortalia visere templa,
Et patrias Solymorum arces lustrare, vbi quondam
Te perhibent sese indigenæ vidisse per alias
Iordanis ripas prima sub luce sedentem,
Dum liquido solus sacrum lauis amne cruorem,
Huc ades indignæ linquens loca conscia cædis,
Hic tibi digna domus, melior (ne despice) sedes.
Hanc patrio antiqui Ligures in littore molem
Ingentem posuêre, tibíque hæc templa sacrarunt.
Hic tibi thure calent, æternísque ignibus aræ.
Hic patrio de more canunt tua maxima facta,
Alterníque tuas iactant ad sidera laudes.
Ipse audis, tacitúsque lates, nec cerneris vlli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicunque tuam miser imploratum
Venit opem supplex, voti reus vsque recessit,
Donáque seruati tibi soluunt debita nautæ.
Salue sancte puer cæli decus, haud tibi quisquam
Cælicolas inter diuos certarit honore.
Tu proceres longe ante omnes, qui sanguine fuso
Ante diem vera pro relligionis amore
Proiecêre animas meriti post funera cælum,

Incedis

Incedis Tyrio chlamydem spectabilis ostro,
Purpureámque aciem ducis per lucida olympi
Atria. ductorem te cuncti sponte sequuntur,
Et tibi præcipuum non inuidet alter honorem.
Nam quis non magno te afflatum numine quondam
Protinus obstupuit mira, atque insueta loquentem,
Dum patrum intrepidus semper mandata facessis,
Quos olim comitésque viæ, sociósque laborum
Bissenos numero ipse omni delegerat heros?
Illi etiam tua sæpe adeo tua maxima facta
Mirati stupuêre, sacro dum numine plenus
Illa audésque, potésque puer, quæ scilicet æquè
Paucis posse datum est cælo diuinitus ante.
Non vllus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis inuictúmque ducem sine crimine morti
Demissum, regémque ipsum testaris olympi.
Fortunate puer, tibi sese regia cæli
Omnis, cælicolûmque domus patefacta reclusit.
Mortali tibi fas superûm vidisse parentem
Immensum, ingentem, qualis dijs cernitur vnis,
Et quantus, rutilans flammis, radiísque coruscus.
Ecce autem inuidiæ stimulis exercita iniquis
Effera te insurgit subito Solyma omnis in vnum.
Saxa fremítque, rapítque simul commota iuuentus,
Præcipitémque agitant, atque extra mœnia pellunt
Infantem & meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atque inde sonat circum caua saxeus imber
Tempora, & inscribunt sacram fera marmora frontem.
Ipsæ te rupes, ipsa & te flumina mœsta
Labentem vidêre, animaqúe extrema trahentem.
Tunc & te Libani flerunt palmeta propinqui,

E quę sacro aëreæ lacrymarunt vertice cedri.
Tu tamen attollens passas ad sidera palmas,
Immotósque oculos media ipsa in morte rogabas
Cælicolûm regem, crudeli parceret hosti,
Cùm ferus interea non ille absisteret ictu,
Sed magis atque magis stimulis agitatus iniquis
Sæuiret, donec lapidum sub grandine dira
Efflasti felicem animam, cælúmque petisti,
Vnde hominum curas rides miseratus inanes.
Supplicibusque faues, tua qui prece nomina poscunt.
Me nunc, qui nouus ingredior tua templa sacerdos,
Et tibi sacra fero puero puer, aspice præsens:
Da fraudis, scelerúmque exortem ducere vitam,
Da contemnere opes, & vulgi gaudia honores,
Et casto vsque tuis operari pectore sacris.

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

TANT'ANE te iuuenũ quondã pulcherrime virtus
Impulit, vt facibus flagrans melioribus intus
In medios diros tuleris fornacibus æstus
Impauidus, regémque ferum irritaueris vltro
Instaurantem ignes, incendiáque igne nouantem?
Me si bella mea paterentur viuere sede,
Pulcher vbi Tanarus rigat arua Ligustidis Albæ,
Sacra tibi sacer hæc hodie rite annua ferrem
Longe omnes supra in medios penetralibus astans,
Solennémque tibi, vt mihi mos, præfarer honorem,
Tectum auro caput effulgens, & vestibus aureus,
Prosequerérque tuas haud ficto carmine laudes,
Vt genere haud humili terra prognatus Ibera
Paruulus & dulcem patriam, carósque parentes
Liqueris Italiæ captus florentis amore,

V t flauū ad Tyberim, magnámque inuectus ad vrbem
A eneadum, cunctas quæ se super extulit vrbes,
H æseris Actæo Xysto, cui tempora fulgens
I nfula tergemina redimibat sacra corona.
V t dehinc ille tua virtute inductus, & acri
P ectore diuum adytis post se præfecerit vnum,
Q ui secum sanctæ libares frugis honorem
S emper, & in templis populos peragenda moneres.
V t demum ille neci pro relligione parentum
D euotus trucis inuidia, furiisque tyranni
M ille tibi instantes prædixerit ore labores
V eridico. ad mortem senior lætissimus ibat
E nsibus in mediis moriturí ponè magistri
A ctus amore pio sequeris vestigia, nec te
A bsterrere queunt edicta immitia regis.
S ed te luce palam mediis in millibus offers.
M e me etiam. quò tractus abis? quò proripis inquis
S ancte audi. casus quoque me tecum arripe in omnes.
E st hoc est etiam præsens in corpore virtus.
E st animus lucis contemptor, lucis amore
A lterius, toto quò dudum pectore tendo.
M e sine nulla tuis accedat gloria rebus.
O mnia constitui quæ me ad maiora reseruas?
T ecum tolle, tuísque volentem adiunge periclis.
T alia vociferans: quæ verò deinde sequuntur
M ens refugit luctu, atque animus meminisse perhorrēt
D eficit, & victi torpent ad carmina sensus.
Q ue pro sancta fides, quæso, superûmque, hominúmq;,
Q uæ quadrupes sacris viua vnquam est tradita flāmis
V ictima? quis memoret lacrymis sine talia sacra?
S umma tamen sequar, & rerum fastigia tangam:

Mox te digna canam, positis si tempora bellis
Mitescent, reddéntque meas mihi denique sedes,
Templáque, quæ surgunt tibi cæli educta sub auras.
Vrbis Romanæ imperio, sceptrísque potitus
Audierat Decius Xysti post funera Iberum
Diuitias templi iuuenem occuluisse repostas,
Ingens argentum priscorum munera regum,
Crateras magnos, lancésque, vrnásque, scyphósque,
Cymbiáque, & lychnos, vectésque, crucésq;, lebetésq;,
Et tripodas, mensásque, & cladem thuris acerras,
Effigiésque sacras, simulacráque grandia diuûm,
Hæc super & vestes ostróque, auróque nitenteis,
Inclusásque auro gemmas, auríque talenta
Plurima, quæ cuncta, hísque etiam maiora tyrannus
Pectore dudum inhians sibi iam spondebat auaro.
Continuò tota id propter Laurentius vrbe
Quæritur. ille die rerum haud ignarus agebat
Occultus vitam in latebris: sed nocte per vmbras
Ibat, & huc illuc inopum caua tecta subibat,
Quos omneis larga miserans ope sustentabat,
Donec, quicquid opum fuit, hos absumpsit in vsus.
Hinc tunica ad talos demissa inducitur aurea,
Sericáque ex humero dependet tænia læuo,
Fibula quam lateri dextro subnectit eburna,
Muneris ante aras commissi insignia nota.
Atque ita conspicuus, sacráque in veste coruscus
Emicat, & recto ad regem se tramite confert
Diuini iaculis haud mollibus ictus amoris.
Ibat ouans, cupidus ceu pactæ it coniugis olim
In thalamos iuuenis primæ ad noua gaudia noctis,
Si quando tamen in ripa subsistit amœni

Tybri-

Tybridis, aspectans auras, cælíque profunda,
Solis ad occasum versus, non te amplius, inquit,
Aspiciam diues regnis Hispania opimis,
Nec vos ô patriæ fluuij, caríque parentes,
Qui spem forte mei reditus agitatis inanem.
Túque ô Tybri vale. colles saluete Latini,
Quos colui, heroum tumuli, sacratáque busta,
Nec me sancta vrbis delubra videbitis vltrà.
Me terris meliora vacant nunc templa relictis.
Hæc ait, vnigénamque flagranti pectore Christum
Versabat memor. hunc amor ingerit ossibus ignem.
Cui rex: Túne sacrum furatus comprimis aurum,
Contemnísque Deos omneis, nouáque orgia templis
Inducis vana sub relligione dicatus?
Aut aurum huc deprome, Deúmque hic numen adora,
Aut Xysto inferias merita te morte remittam.
Ille autem intrepidè vultu immutabilis infit,
Irritátque virum dictis, & voce lacessit.
Quid Xysto me prærepto sæuissime terres,
Aurea quem iam nunc stellantis regia cæli
Accipit, & diuûm numerum non vltimus auget?
Pone auri, quam dudum animo spem pascis inanem.
Quicquid erat, quod quæris, inops, miserandáq; turba,
Abstulit, & cæli penetralibus abdidit imis.
Nec tua frigida saxa colo simulacra Deorum.
Est vnus mundi omnipotens fabricator, & auctor,
Qui mare, qui terras, qui cælum numine complet.
Hunc colimus. huc fas est omnia nostra referri.
His rex auditis curarum carpitur æstu.
Irarum cæcos tamen abdit pectore fluctus.
Stat cunctis prius artibus omnia pertentare,

Siue illum abſtruſi tenet auri extrema cupido,
Seu ſpeciem egregij iuuenis miſeratur, & annos.
Quippe erat ante alios forma ſpectabilis omnes
Vix prima ora puer ſignans intonſa iuuenta,
Atque illum hic vultu gratum mage fecerat ignis,
Quem ſparſus rubor accenſo ſubiecerat ori.
Nunc hos, atque illos aditus, blandíſque retentat
Vocibus oppugnans, nunc ſæua territat ira
Infrendens, variíſque incaſſum aſſultibus vrget.
At iuuenis magno cæli perculſus amore
Obſtat inacceſſus, penitúſque immobilis hæret
Contemptu vitæ, & mortis amore ſuperbus.
Hîc rex, ſe nihil vt vidit multa irritus arte
Profeciſſe, omnes irarum effudit habenas.
Continuò loris corpus iuuenile, flagríſque
Horrificis plumbo inſuto, atque hærentibus hamis
Subiecit, pulchróſque iubet fœdarier artus:
Sic cordi affixum ſperans diuellere Chriſtum.
Omnia quæ ſuperans animo, ingratúſque ſalutis
Perpeſſu grauia, & ſenſu aſpera pertulit heros.
Quem demum feſſis lacerum tortoribus imas
Trudunt in latebras, & tetro carcere claudunt.
Poſtera vix aderat lux, & iam nuntius ardens
Euolat ad regem, monſtríſque ingentibus implet.
Nil agimus rex: moliris fruſtra omnia porrò.
Carceris vt limen ſubiit Laurentius, ecce
Terrifica ſubitò viſa omnia luce cremari.
Reſpicimus: lacero puer actus ab æthere præpes
Pulcher adeſt, miróque abſterſit rore cruorem
Immundum, & priſcum membris afflauit honorem.
Hic lucem iucundam oculis Lucillus hauſit,

Quem

Quem penitus cæcum iamdudum lumine adempto
Vidimus, Hippolytúsque, omnis cui credita cura
Vinctorum, fœdè mutato pectore versus
Detrectat tua iussa, fidémque oblitus, & omnia
Vincula longe alio iactat se numine haberi,
Vana superstitio socios quæ serpit in omnes,
Quos simul allata lauit Laurentius vnda
Relligione noua, & magicis ligat artibus omnes.
Talibus accenso gliscit violentia regi.
Æstuat, & stimulis furiarum haud mollibus actus,
Magna parat, medióque foro iubet ilice secta
Ingentem struxisse pyram, iuuenémque superbum,
Ni cedat flammis viuum torrere minatur.
Protinus vndanti cæli alta ad culmina fumo
Ingens erigitur, dum robora pascitur ignis.
O qui res hominum, mortaliáque omnia summis
Imperiis regis, atque tuo sub numine torques.
Hæc'ne vides, paterísque? adeon' te deficit ignis,
Fessáque dextra tua est? cur cæli innubila cerno
Atria, & aëreos piceo sine turbine campos?
Cur tonitru ingenti cessas cælum omne ciere?
Disiice crudeles cælestibus ignibus ignes.
Hic nihil iste suos nisi nomina vana tyrannus
Sentiat esse deos. tremat vnum cuncta videntem,
Cuncta gubernantémque, & nutu cuncta mouentem.
Vósque adeo maria alta voco, pelagíque profunda,
Quæ siccam aßiduis tellurem tunditis vndis,
Fontesqúe, fluuiíque, lacúsque huc ite liquentes,
Et plenis diras riuis restinguite flammas.
Aut vos ô grauidæ pluuia succurrite nubes,
Et sancto infamem iuueni defendite pestem.

Iam superans altè congestam exhauserat ignis
Materiem, & multa stabant sola feruida pruna.
Huc statuunt fulcrum infandum, exitiale cubile
Vectibus intextum ferreis, atque ære rigenti
Compactæ in morem cratis, cui plurimus ater
Subiicitur fumus, semiustáque robora subdunt.
Ecce autem egregius iuuenis, miserabile visu,
Haud dubiā ad mortē rapitur: hinc cominus, atque hinc
Spectantes animis cuncti miserantur euntem.
Adiuuat insignem formam pudor. haud metus olli
Deiecit vultus pallentes morte propinqua.
Non aliàs grato magis vnquam apparuit ore.
Illum suprema Deus ille afflauerat hora,
Quem propter tantos libuit perferre labores,
Impreßítque genis diuini signa decoris,
Et totum multo corpus perfudit honore.
Vt paßim circunstantum rorantia vidit
Ora puer lachrymis, has fudit ad æthera voces:
Non mihi ob admissum fœdè tam dira parantur
Supplicia: hæc cælo iampridem me sacra debent:
Hìc mihi erit requies, cunctorum hìc meta laborum,
Quíque ferus vitam mortalem auferre tyrannus
Nunc tendit, meliorem affert mihi fine carentem.
Ille prius, cui sponte mea nunc immolor igni,
Pro nobis grauiora tulit, nos crimine nostro
Aeterni iustas patris irritauimus iras:
Ille luit diras insonti sanguine pœnas.
Ipse mihi hos ignes infuso protinus imbri
Desuper, aut solo posset restinguere nutu,
Cuius ad imperium pueris insontibus olim
Abstinuit vapor in mediis fornacibus ardens.

Ipse egomet precibus flexi illum, ne mihi mortem hanc
Deneret haudquaquam indecorem, auxilióque leuaret.
Neque ideo indefensum, inopē, atque reliquit inermem.
Totus adest animo tamen, & mentem erigit altam.
Olim tempus erit, cùm corda ferocia ponent
Romulidæ, & magnæ Christus dominabitur vrbi:
Tum neque per gentes erit hoc sine nomine lethum.
Hæc memorans medios per cœtus flebilis ibat.
Vt verò infandos peruentum est denique ad ignes,
Rursus ait cælum aspectans, Solémque cadentem,
Ardua cæli equitans Sol, splendórque alme diei,
Quandoquidem properas te gurgite tingere Ibero,
Funera vterque parens mea per te, hunc nesciat ignem
Quos nunc longinquis Hispania diuidit oris.
Fama incerta malum prius illis mitiget, & se
Spémque metúmque inter dubio solentur amore,
Atque ita quicquid id est assuescant ferre timendo.
Hæc fatus sacros humeris reiecit amictus:
Diffulsit roseos lumen iuuenile per artus,
Et dulcem toto iaculatus corpore amorem
Spectantum molli labefecit corda dolore.
Porrectum duro tandem extendêre cubili,
Quod dudum impositum subiecto incanduit igni.
Auertêre oculos ipsi, visúsque ministri
Abstinuêre, feri execrantes iussa tyranni.
Horruit aspectu cælum: perterrita toto
Sydera clara polo faciem obduxêre serenam,
Lunáque sublustri latuit circundata nimbo,
Atque adeò fortunatum nimiúmque beatum
Mundi oculum illustrem Solem, cui talia sacra
Contigit haud vidisse, infra dum circuit orbem.

Iamqúe vapor serpens per viscera viua per artus
Strinxerat expresso pingui sudantia membra.
At heros superans animis, patiénsque dolorum
Sustulit, vt potuit, turgentia lumina fumo,
Aetheráque aspectans tanti velut immemor ignis,
Oblitúsque sui cælestûm gaudia versat,
Quò properat lethi securus pectore toto
Viuus inest amor. vnum animo voluítque, tenétque
Hærentem, quantos obita morte ille dolores
Pertulerit Deus, atque Dei indubitata propago,
Quo clausum generi humano reseraret olympum,
Illiúsque graues dum versat pectore pœnas,
Ipse suas contemnit, obustísque artubus ardens
Iucundo fruitur sensu, lætúsque dolorum
Ipse per æstatem gelida sibi valle videtur
Propter aquæ riuum, vel fontem propter amœnum,
Aut flores varios legere, aut viridantibus herbis
Mollibus in pratis prædulces carpere somnos.
Iam magis ac magis ambusto de corpore sensus
Vndique diffugiens, & vitæ lumina linquens
Cesserat, & totos prope mors immissa per artus
Vaserat. irridens hostem tamen, ocius, inquit,
Viscera tosta viris epulanda apponite regi.
Hæc dicens vitæ morientia claustra reliquit.
Proiiciunt corpus, campíque in puluere linquunt
Deserto admotus medium perstrinxerat ignis,
Seruat adhuc medium priscæ vestigia formæ.
Quale rubens roseo malum plerunque colore,
Cùm cadit ante diem, maternáque brachia linquit,
Sole sub ardenti coquitur qua parte per æstum
Tabescens, pulchrum cutis alma amisit honorem.

Cetera

Cetera pars veteri manet inspoliata nitore.
Impie, mentis inops furiis, sæuissime regum,
Qui potes insontes, & corpora viua cremare,
Non scelus hoc Tybris, non tota plurimus vnda
Proluet Eridanus, nil ô nil proficis. olim
Adueniet lustris mundo labentibus ætas,
Cum domus Aeneæ præstans Romana propago
Insonti iuueni flammis extrema sequuto
Centum aras, centum magnis penetralia templis
Eriget, & tumulo diuinum imponet honorem.
Tu verò venerande puer sanctissima cælo
Digna anima informi quæsitos morte triumphos
Lætus adis, potuit mortalia membra tyrannus,
Et corpus sæuis tibi viuum exurere flammis.
Non valuit te sydereis auertere regnis,
Est vbi vera quies, nunquam peritura voluptas.
Ille auido insontem dum fert te perdere corde,
Seruauit, cupidúsque nocendi profuit igni.
Nam tibi fine carens parta est in funere vita,
Partus honos ignominia, atque in cæde triumphus.
Sic flammis vltrô senium exuit vnicus ales,
Purius & multò sic aurum redditur igni.
Nunc tibi adepta quies cæli in penetralibus altis
Purpureos inter proceres, qui sanguine fuso
Per varia æternam meruerunt funera palmam,
Atque humiles celso mutarunt æthere sedes,
Respice nos inde, & nostri miserere laboris.
Quandoquidem regnant quot nostro in pectore curæ,
Vndique quas nobis acuit non vna libido,
Nostra tot incendunt intus præcordia flammæ,
Quæ nos sæpe ipsis nobis furantur, agúntque

Præcipites, nostri oblitos, rationis inanes.
Auri hinc sacra fames, & amor sceleratus habendi,
Hinc laudũ, hinc plausus, & honorũ immensa cupido,
Et Veneris curæ, & cæcæ mala gaudia mentis,
Iræque, inuidia, atque odium, studiúmque nocendi,
Vnde tot & cædes, fraudésque, & plurima, quæ nos
Crimina fœda premunt, cælique à sedibus arcent
Indignis nimium succensos pectora flammis.
Tu nobis miseratus opem flagrantibus affer.
Nil tibi (credo equidem) meritò negat optimus ille,
Cuius amor sæuas suasit tibi temnere flammas.
Ille faces diras facito, hos nos exuat æstus,
Atque tuum nostris bonus implicet ossibus ignem.
Me verò iam nullus opum, iam nullus honorum
Tentet amor, nec tantum aliis ambita fatiget
Purpura, sed placida contentus pace quiescam,
Nec mihi commissis vsquam regionibus absim,
Dum sedet hîc multos opibus, monitísque iuuare.
Tantum compositis rebus fera bella quiescant,
Nec ferus in nostris dominetur finibus hostis.
Sin nos nostra premunt commissa, suósque relinquens
Damnauit Deus, & victor ruet omnia Turca,
Me nemo indecorem victori tendere inermes
Aspiciat palmas, sacratáque soluere iura,
Et numen violare noua sub relligione.
Sit mihi dulce aras dextra, legésque tuendo
Oppetere, & calidus mihi linea texta per artus
Inficiat cruor. hæc capitis sit purpura nostri.
Hoc sacer incedam sacro conspectus in ostro,
Purpureósque petam tua per vestigia honores.

DIVO

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

Huc ades clarum iubar inter omnes
Cælites, partam nece qui coronam
Induunt, pictísque ſuo colorant
Sanguine palmas.
Huc ades dum te canimus frequenti
Aede Laurenti, tua dum quotannis
Dicimus læti redeunte certa
Luce trophæa.
Seu Tagus te nunc, patriæqúe fines
Detinent dulcis, ſacra ſeu Quiritum,
Quæ tuos olim miſerata vidit
Terra labores.
Nos quoque alternos adeas vocatus
Rite ſolenni prece, ne vocantem
Temne non quiſuis minus addicatam hanc
Vrbibus oram.
Poſt Deum quæ te venerans ſecundum
Spes ſuas in te locat aduocato,
Et tuo hæc regi ſuperûm dicauit
Nomine templa.
Tu potes noſtris mala molientem
Multa peccatis prece flectere ipſum
Maximum cæli, ſuperúmque regem
Numine læſo:
Aſperas pro quo puer horruiſti
Nec minas regis nimis efferati
Prodigus vitæ, nec acerba ſpreuis
Funera flammis.
Tu leuas omni, fera iuſſa contra,
Pauperum cœtus ope deſtitutos,

Queis sacrum templi bonus erogasti
Diuitis aurum.
Tu rosas inter velut in viretis,
Vstus in prunis mediis triumphas,
Despicis flammas meliore tostus
Intus ab igne.
Nunc pij fructu frueris laboris
Cælitûm gaudens vagus in rosetis.
Hic tuis spirant Zephyri perennem
Ignibus auram.
Ciuium hinc dexter varios tuorum
Aspicis casus, & in omne tutos
Protegis, tempus tibi nil negante
Numine fretus.
Huius in primis tibi cura tractus
Adsit, & nostros tueare fines.
Sint fames, pestísque procul, quiescant
Aspera bella.
Sint nurus castæ: valeat iuuentus
Optimas arteis studio æmulata,
Et senum cœtus potiora callens
Consulat vrbi.
Vtque nil obsit, face quos libido
Suggerit menti excutiamus ignes,
Et tuas nostris animis salubres
Iniice flammas.
Vt Deo regi superûm canamus
Gratias, à quo bona cuncta, qui ter
Optimus ter maximus omne vbique
Regnat in æuum.

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

QVAE Vida cecinit, edidítque carmina
Commissa chartis laudibus Christi optimi
Et maximi indulgens, caduca fore ratus,
Sibíque diffisus tua has in æde tibias
Syringa multisonoram, & omnifariam
Factam organis è musicis versuum loco
Erexit, & commendat has quàm maximè
Beate Laurenti tibi, qui præsides
Albæ aduocatus plurimum Ligustidi.
En vt coruscæ, vt templum vbique illuminent.
Argenteas dicas, vel argento pares.
Discriminatæ auro vt nitent interlito.
Expressam vbi hæ de follibus tumentibus
Auram hauriunt, prædulcibus sonant modis.
Neque simul omnes, sed vocatæ scilicet,
Iussæque solum: ceteræ interim silent.
Hîc Musicorum omne audias prorsum genus,
Seu tibias veras velis, seu barbiton,
Seu fistulam, seu tympanum, seu cornua,
Tubamúe bellicam, liram quoque & lituum,
Quæ cuncta Syrinx, aliáque refert plurima,
Modò hoc, modo illud musici ad libidinem.
His Vida saltem concinet Christum modis,
Chartæ, & caduca si peribunt carmina.

DIVO DALMATIO MARTYRI.

NEC te nos tacitum indictumúe relinquere fas est,
Nec sinere ire tuos sine carmine Dalmati honores,
Quos tibi ritè die memores redeunte nouamus.
Huc ades ô quondam clarum iubar, addite cælo
Post tantas vitæ ærumnas, post mille labores,

Et

Et quos insigni es perpessus morte dolores
Pro Christi decore, & veræ pietatis amore.
Huc ades, & festas quas læti ereximus aras,
Inter & Eridani ripas, & fluminis Ollij
Dexter adi, populíque tua prece vota secunda,
Seu Rhodani te gens balantibus inuocat aris
Accola, quam quondam in tenebris & nocte iacentem
Erexti, verúmque dedisti cernere lumen,
Omnem luce noua radiísque recentibus oram
Perfundens, dictísque hominum fera pectora lustrans
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidem haud procul inde ferunt te lucis inisse
Limina, & in Tanari ripa vagisse sonantis.
Mox caram implesti meritis ingentibus vrbem
Celsa docens rectas ad sidera tollere menteis,
Nec potius te Ticini liquidissimus amnis
Detineat, sedesúe iuuet cognominis vrbis,
Quam pater imperiis sacris placidissimus olim
Rexisti gentis custos, templíque sacerdos.
Illic, credo equidem, fumant maioribus aris
Templa tibi, quæ quondam atavi eduxère sub astra
Indigenæ tua mirati immortalia facta.
Illi iure quidem hæc memores, visúque coacti:
Nos verò, quos longè alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famæ attigit aura,
Ad nomen tibi præcipuos largimur honores.
Sponte autem. non diues opum, non æris abundans
Stat pagus. sed enim pietate in téque, fidéque
Nulla fasellifero certauerit ora Paderno.
Nulla tuas tendat melius gens dicere laudes.
Nam simul ac lætum in cœtum conuenimus omnes,

Femi-

Femina virque choros agimus, tuáque inclyta facta
Aequamus cælo. responsam densa salicta
Vndique & äërea recinit de turre Cremona
Armipotens, gaudétque procul pietate suorum.
Primus ego ante aras vates, vicique sacerdos
Carmina mille cano, totidem plebs consona reddit.
Primò ipsam vt meritis præsens deuinxeris Albam
Expuleríſque adytis mentitos numina diuos
Indigetes, verúmque Deum detexeris vrbi
Implentem maria, ac terras, cælúmque profundum
Concinimus. tum vt tota tuis vltróque citróque
Gallia præbuerit faciles hortatibus aures
Admirata hominem supra te plurima vbique
Posse Deo plenum, vanásque reliquerit aras,
Et simulacra Deûm falsos reddentia vultus,
Sparseris vt veri diuinos numinis haustus
Per populos in corda, animósque in nube iacenteis
Obscura illustrans monitis erexeris aureis
Ad sanctum iubar, immensiqúe ad luminis ignes,
Omnia per terras quæ latè fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine tanto
Præfecit diuûmqúe adytis, morúmque magistrum
Haud vrbi indecorem summo insigniuit honore,
Multa vbi mira olim superûm regnator ab alto
Te poscente hominum solitas superantia vires
Edidit. obstupuit regio ad miracula rerum.
Tu variis ope diuina de casibus ægros
Mortales nulla eripuisti præditus arte.
Tu vocem surdis, tu lucem lumine cassis
Reddis, & in media positos iam morte, relictósque
Erigis: elatos tu priscæ ad munera vitæ

Resti-

Restituis, animásque in frigida membra reponis,
Tu ductori Italo, cùm te miser imploratum
Finibus æquoreæ venisset ab vsque Rauennæ,
Incolumem ac validum prædixti viuere natum,
Quem modò discedens ægrum, mortíque propinquæ
Luctantem, & superis propè functum liquerat auris.
Addimus innumeros, quos nocte diéque labores
Pro superum decore, & vera pietate tulisti:
Quot casus, quot per mortes, per quanta pericla
Ieris, aut diros quoties euaseris enses.
Ipse aderat pater omnipotens, téque ocius vsque
Ceu fuluarum auium subuectum insignibus alis
Omnibus eripiens seruabat casibus vltrò.
Huius ope instantem fugeres cum protinus hostem,
Ticinum, pleno tibi qui se obiecerat alueo,
Trauasti suspensus, itérque impune tulisti
Aëra per, fluctúsque supra sine ponte, sine vllis
Nauigiis rapidæ correptus turbine nubis,
Ocior aut Euri pennis, aut fulminis igni,
Nec te oculis potuêre sequi trans flumina, donec
Conspexêre amnis ripa vlteriore canentem
Cælicolûm tanto grates pro munere regi.
Talia frustrati viderunt multa, nec vnquam
Gens infesta tuum potuit contingere corpus,
Donec purpurea emeritum insignire corona
Omnipotens statuit pater, è tenebrísque vocare
Iucundam ad lucem semper florentis olympi.
Tum demum ipsius Ticini in littore captum
Sponte ferunt gladio colla obiecisse secanda,
Et nil mutato lætum isse ad funera vultu.
Nec commune tamen fuit, aut sine numine lethum.

N am caput exectum penitus ceruice cadendo
B landum nomen adhuc seruantis cuncta sonabat,
E t longo erectus tenuit se tempore truncus,
V iuus adhuc veluti vigor, & vis pristina adesset,
Q uo monstro attoniti crudeli cæde madentes
A gnouêre Deum, veniámque immanibus ausis
O rantes verum tenebris hausere fugatis,
O mnia quæ in numerum memores altaria circum
D icimus. hic nullus qui non mihi succinat ordo est,
N ulla tuis quæ non titulis indulgeat ætas.
N empe tibi primos pueri, mixtæque puellæ
S emper vere legunt flores, & cerea cantu
D ona ferunt, varijsque onerant altaria frugum
P rimitijs de more, viri, matrésque suorum
I psæ etiam tibi dant operum testantia fructum
M unera, bombycum folles, linique maniplos
E nodis, albúmque oculo nigrante fascellum.
T u populi præsens vota audis rite vocatus,
A uertísque tuis precibus mala plurima genti,
C oncilians nobis auersum crimine nostro
C ælestûm regem, & quodcunque piacula pubis
I nfecêre, tuo tu diluis ipse fauore,
E t tua qua multum polles nos gratia seruat.
N unc verò si nostræ vnquam fuit vlla salutis
C ura tibi, aut nostri sit te mouêre labores,
N unc ô nunc pater auxilio, nunc munere nobis
E st opus alme tuo, tantis occurre periclis,
Q uæ nostris, nisi pulsa vetes, ceruicibus instant.
I nter se reges aduersi bella lacessunt:
M ilitis ipsi inopes nos semper prætereuntis
P ræda sumus: nostros manus est externa labores.

A ſpice nos, & tanta tuis diſpendia pelle.
V itam inopem noſtro liceat tolerare labore,
S olarique famem, pannóſque educere natos.
S i quid præterea in noſtris fraudiſue, doliue eſt,
C orrige tu, & meliorem animum prece ſuffice genti.
N os furto nihil inter nos carpamus auari.
D iues quiſque ſuo: pateant noctéſque, diéſque
P rædia noſtra: domus nullo cuſtode relicta
N ullos nocturno metuant neque tempore fures.
I pſi iam culmis ſint tuti arentibus agri,
P ratáque, ſyluæque, & pictis vineta racemis.
S urripiant nec iuſta auidi plus parte coloni.
A ſſueſcantque ſatis dominorum inhibere iuuencos,
S ponte ſua pactos nec agro ſubducere ſulcos.

DIVO CASSIANO MARTYRI.

COMMENDO tibi Caßiane noſtros
H îc quoſcunque vides vincere agellos.
N on fruſtra hoc pia ſtruxerit vetuſtas
D ictum nomine de tuo ſacellum.
Q uo matres pueros grauedinoſos
A lbenſes querulis ferunt grabatis,
E t plerique tua leuantur aura,
M orbus quos diuturnior peredit.
I dcirco id vetus, erutúmque bellis
N uper Vida tibi tuus refectum
F orma reddidit elegantiore.
H inc nos aſpice, plurimúmque noſtros
C ommendo tibi Caßiane agellos.

DIVO CHRISTOPH. MARTYRI.

CHRISTOPHORE, infixum quod eum vſq; in corde (gerebas,
Pictores Christum dant tibi ferre humeris.

Quem

Quem gestans quoniam multa es perpessus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta maris.
Id quia non poteras, nisi vasti corporis usu,
Dant membra, immanis quanta gigantis erant,
Vt te non capiant, quamuis ingentia, templa,
Cogeris & rigidas sub Ioue ferre hyemes.
Omnia quod victor superasti dura, virentem
Dant manibus palmam, qua regis altus iter.
Quod potis, ars tibi dat, nequeat cum fingere vera.
Accipe cuncta bono tu bonus ista animo,

DIVO SYLVEST. PONT. MAX.

VRBIS sacerdos maxime Romulæ
Syluester olim cùm fugeres opes
Causam malorum victitabas
Vrbe procul latitans superba,
Soractis antro siue sub horrido,
Seu Tusculanæ rupis in angulo,
Vbi tuo hoc extat dicatum
Nomine nunc etiam sacellum.
Vbi morari me quoque nunc iuuat.
Regis canentem cælituum aspera
Maiore plectro personanda
Funera, carminibus Latinis.
Hîc tu beata pauperie potens,
Paruóque lætus cælitibus parem
Vitam actitabas. non tibi aurum, aut
Purpura, non triplices coronæ
Gemmis nitentes multicoloribus,
Tanti vt decebat Pontificis caput,
Præstans sed alta mente regum
Altior omnium eras coronis.

Opes perosum te tamen occupant
Opes, & vsque ijs iuncta potentia.
Repente diues sis, potensque
Vrbis ad imperium vocatus.
Cæli secutus prodigia optimus
Cæsar relicta sede Quiritium
Tellure decessit Latina
Sedem alijs positurus oris.
Vrbem potentem Romulidum tibi,
Latéque regnandum Latium ferox
Concessit vltrò, posterísque
Perpetua serie insecutis.
Non tantum vt esset relligio suis
Vallata muris, tutáque viribus,
Vtque abstinerent, atque cæde
Hac ratione truces tyranni.
Sed rex id egit maximus ætheris
Periclitatus, diues an is fores
Qui pauper olim, nec tibi æquus
Diuitijs animus labaret,
Vtque eniteret conspicuo tua
Virtus theatro maxima, posteri
Quam deinde possent æmulari
Haud tibi degeneres futuri.
Non horruisti munera Cæsaris,
Non hæret ipsis diuitijs malum,
Nobis sed ipsis. dantur æquè
Nempe bonísque, malísque habendæ.
Tu sicut ipsa pauperie prius
Diues fuisti, diuitijs item
Pauper fuisti mox adeptis

Plurima egentibus erogando.
Non cruda duri robora militis,
Decebat vt tantum imperij caput,
Non arma formidanda terra,
Non tibi erant metuenda ponto.
Non proferendi cura erat imperi,
Vrbésve captas adijcere vrbibus,
Te sceptra regum nil mouebant,
Nil periturum animo extruebas.
Mens fixa cælo sed penitus tua
Regnabat alto exercita in æthere:
Ibi locabas regna, & vrbes
Quósque ageres alacer triumphos.
Ibi beatus nunc ideo viges:
Curas inanes, & studia irrita
Mortalium spectas ab alto
Continuos miserans labores.
Tuis adesto: ne officiant opes,
Quas per te adepti sunt humiles, face:
Tuámque mentem illis precare,
Síntque tuis studijs potentes.
Mens prisca nostris, & pietas tamen
Resurgat ante in regibus, ij sacra,
Olim vt solebant, absque fraude
Mente pij tueantur ipsi.

DIVO AVRELIO AVGVSTINO Hipponis Episcopo.

VT TE *diue potens Libyæ nunc pectore toto*
Accipio, patiórque libens, me lumine quando
Lustrasti vates olim, diuûmque sacerdos,
Nunc ipsos inter diuos stellantis olympi

Templa tenens: audi, atque tuas ne despice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia voce
Libamus sacrósque aris adolemus honores.
Hûc omnis chorus, hûc pariter iuuenésque, senésque
Ferte pedem, lætóque fauentes agmine adeste.
Hæc est illa dies, penitus caligine mersis
Quæ claram rebus lucem attulit, atque nigrantem
Eloquio noctem insigni, tenebrásque resoluit.
Nam cui non notum quanta perculsa iacerent
Olim corda patrum formidine, queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriæ telluris alumnus
Terruerat linguæ confisus fallere doctæ?
Cui non audacis, cui non audita furentis
In superos, superûmque ipsum conuitia regem?
Non tulit omnipotens genitor miseratus ab alto,
Et iuueni immisit mentem se pectore toto
Diffundens. subito est oculis densissima nubes
Discussa, & ratio manifesta in luce refulsit.
Quos ab tum gemitus, quæ tum suspiria ab imo
Pectore iam culpam fassus dedit? haud mora victus
Exuit hostilésque animos, mentémque benignam
Accipit in veros diuos, diuúmque parentem
Iam melior, iam noster, amans quos oderat ante.
Protinus illa animi vis viuida, & aurea lingua,
Quæ modo cælicolas toties exercita contra est,
Inuigilat veterum pro relligione parentum.
Ille quidem in medijs hominum conuentibus ore
Incipit effari immortalis gaudia vitæ
Ostendens, altíque acie penetralia cæli
Mentis adit. sed quæ nunc prima exordia sumam?
Nam modo nascentis canit incunabula mundi,

Quis

Quis rerum sator, immensum per inane quis auctor
Terrarum validis vinclis librauerit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunæque meatus,
Astrorúmque vices, pascentiáque æthera dium
Sidera inexhaustis flammis laticésque coactos
Astra super, quæ dehinc liquidi ignis semina, quæ vis
Torqueat immensi irrequieta volumina mundi.
Addit cælicolûm sedésque, domósque quietas,
Agmináque alituum superûm ter terna recenset.
Quin etiam vlterius solertis lumina mentis
Sustollit, figítque oculos in luce suprema.
Qua ratione animæ nascentibus insinuentur,
Quæue animis natura, quis & vigor omnia dictis
Illustrans. tum nescio qua dulcedine mentem
Captus, vitam aliam post secula sera futuram,
Atq; alios populos, noua regna, noua arua, nouū æquor
Aëráque, stellásque alias, renouandáque Lunæ
Lumina nec motu voluendos ætheris orbes
Perpetuò canit. ac tempus iam iam affore, cùm Sol
Aureus, atque suos dediscent sidera cursus.
Tum canit, vt multum miserans incommoda nostra
Vera Dei soboles cælo diuinitus olim
Demissus Deus intemeratæ virginis aluum
Implerit clausus. mox vt mortalis in auras
Prodierit puer, vtque patres eduxerit antris
Morte obita infernis, magna & vi strauerit hostem
Regnatorem Erebi, spolijsque animosus opimis
Victor ouans rursum astra petiuerit: addit & olim
Affore cùm terras iterum idem viset ab aula
Syderea, vt vitas hominúmque, & crimina discat
Quæsitor, damnétque Erebo (miserabile) sontes,

Atque pios cæli vocet alta ad sidera manes.
Nempe iterum vita functis, ac lumine cassis
Pristina deberi sua corpora cuique ferebat.
Atque ideo contemnere opes, & gaudia vitæ
Mortalis lapsu subito peritura monebat,
Iustitiámque, animísque Deum, & virtutis amorem
Infundens veris purgabat pectora dictis.
Continuò in melius mores formauit, & artes
Humanas, legésque dedit quas mille sequuntur.
Nunc etiam gentes, obseruabúntque minores,
Dum circum astriferi voluetur machina mundi.
Quid mirum, illius si Sol quacunque recurrens
Adspicit extremum Oceanum cita didita porrò
Exijt immensum terrarum fama per orbem?
Quis nescit quantos etiam mox ille labores
Pertulerit sacra pro re, pro regis amore
Cælicolûm obijciens certis sese vsque periclis?
Vt formidatos toties superauerit hostes
Fandi ope? vt auersúmque Deum mortalibus ægris
Assidua supplex prece conciliauerit? vtqúe
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcusso animo tulerit, plebémque, patrésque
Solatus. neque enim quisquam certauerit vnquam
Laudibus Augustine tuis. tu maximus ille es.
Nobis labentem qui verbis restituis rem.
Templa tibi, tibi relligio non perdita debet.
Te nunquam vllius fando violentia vicit.
Te nulla incautum veri sub imagine fugit
Fallacis hostis fallacia. soluere nodos
Tu bonus, atque dolos verborum aperire latentes.
Se tibi se ratio ostendit. tibi sæpe futura
Nosse

N osse datum, & vera populis prædicere voce.
T u mulcere potens hominum fera pectora dictis
E xacuens, animósque rudes formare colendo,
N unc merito cælum mortali corpore functus
I ncolis, Aethereæqúe plagæ iuga læta. tibi omnis
A strorum chorus assurgit: tibi lucidus æthra
S yderea applaudit polus. altum nubila longe
T e nigra, te fugiunt, nimbíque, Austríque madentes,
T erroréſque, metúsque, & inexorabile fatum
S ub pedibus iacet. aëreis tibi carmina campis,
P erpetuásque canunt laudes vatum chorus omnis,
C æleſtûm vatum chorus omnis, amœna per arua
Q ui te incedentem medium comitantur ouantes,
S ubliméinque humeris attollunt, atque beatos
P er cæli populos alacres arcana canentem
M agna ferunt, siſtúntque ſupremi ante ora parentis.
S alue inter ſummos lumen venerabile diuos
M agne pater: facilis precibus nunc annue noſtris,
D um tibi ſolennem de more nouamus honorem,
E t cœtum celebramus. adi hæc tibi ſacra ſecundo
T empla pede, & proprias tibi quas ereximus aras:
S eu Lybiam patriæ captus telluris amore
N unc colis, atque Hippona tuam: ſeu propter amæni
T icini ripas Inſubrum reſpicis vrbes,
O ſſa vbi marmoreo tua ſunt tumulata ſepulcro:
D a deinde auxilium pater. en nunc aſpice quantis
D egitur hoc æui in tenebris, vitæqúe periclis,
V t curæ noſtra aſſiduæ præcordia carpant,
V tqúe auri maleſuada fames, & dirus habendi
D ucat amor captos, veri & rationis egentes.
E ripe nos his ſancte malis. ſit neſcia vita

Culpæque, fraudísque, & prorsus criminis expers.
Suffice dehinc animis visum, da tollere mentes
Ad cæleste iubar, fontémque ad lucis, ut artus
Exuerimus ubi moribundos, tartara sontes
Impia non subeamus, & illætabile regnum.
Hoc precibus pater hoc prohibe, per si qua parentis
Longæua est pietas, quæ te, terráque, maríque
Sola anus ausa sequi per mille pericula quondam
Finibus excessit Libycis, patriaque relicta
Littoris Ausonij ignotas penetrauit ad oras,
Nostráque nunc etiam tellus complectitur ossa
Illius, & proprias Diuæ sacrauimus aras.

IO. MATTHAEO GIBERTO VERONÆ Episcopo, non in apotheosin relato.

QVI poterat fluxis unus succurrere rebus,
Atque hominum lapsos reuocare in pristina mores
Cælestûm æquiparans mortali corpore vitam,
Occidit ante diem, & spes nostras morte fefellit.
Scilicet omnipotens genitor mortalia nondum
Respicit, humanis sed adhuc irascitur ausis.
Spes mihi pacis erat, res citra posse ruinam
In melius verti, dum se & sua quisque retractat
Hoc duce, & egregias priscorum accingimur arteis.
Huius enim simulatque Athesim lux propter amœnum
Diffulsit squalens ad tantum protinus omnis
Obductos oculos passim iubar extulit orbis.
Fortunatæ Athesis ripæ, collésque beati,
Tam prope tam clarum quibus unis cernere lumen
Contigit, & primos tam sancti sideris ortus.
Túque adeo Verona poli acceptissima regi,
Qui talem Siculis partum usque acciuit ab oris,

Sacrorum vt tibi præficeret, morúmque magistrum
Esse daret, nec se penitus mortalibus ægris
Subducens pietas, terrenas linqueret oras.
Sed dictis ille & rebus, rectíque, pijqúe,
Cordibus in nostris priscum renouaret amorem.
Illum ideo à teneris regum in penetralibus altis
Educi voluit, summisqúe assuescere rebus,
Mollis adhuc tenero cùm vix pubesceret æuo.
Iam tum Romulei accitu patris, atque senatus
Illum Roma orbi mirata est iura ferentem,
Miratiqúe duces pacis præscripta notantem.
Hinc acris vis illa animi decora alta superbi,
Semper celsa petens, & nil mortale agitans mens.
Prodiga mens vitæ, nec habendi obnoxia amori,
Nullæ non animis curæ cælestibus æquæ
Illum habuêre. procul fuit omnis vana cupido,
Et quæ multæ hominum exercent præcordia pestes.
Vnus amor recti, sanctiqúe arrecta cupido
Vna erat, & totum capiebat pectore cælum.
Ille viam ingrediens, longe nos ante volabat,
Attolénsque facem dextra vibrante coruscam:
In tenebris nostras lustrabat lampade mentes
Et recti, iustiqúe vias dabat esse patentes.
Illius impressis ponens vestigia signis,
Qui Deus humanos, morti obuius, induit artus.
Vtque Dei ille animo obseruabat facta sequaci
Aemulus, humanis quantum fas viribus vlli,
Sic nobis, quibus est is honos, párque infula cingit.
(Atque vtinã quoq; par virtus, visqúe æmula mẽtis)
Illius ad speculum nostros componere sensus
Cura erat, & vitas hominum formare colendo.

I lle quidem metuens, ne sese gloria inanis
T olleret in ventos, semper benefacta tegebat.
D issimulánsque, premebat humi se sponte iacentem.
A ttamen vsque suo tralucens igne micabat
P roditus, & quo se premeret magis, hoc magis altum
O re sonans cunctas tollebat fama per vrbes.
M ulti illum populi, multæquè per oppida gentes
O ptauêre ducem, sibíque asciuêre magistrum.
M ortalésque adeò quàm densa in nocte iacerent
O ppressi, admonitos vitæ tædere prioris
C æptum erat. hic illic flentes admissa per vrbes
L onge alio versi incipiebant viuere sensu.
I am sacris cedebat vbique coërcita frenis
F raudúmque, scelerúmque licentia, iam noua rebus
M utatis facies mortalibus apparêre.
I ámque sacerdotes casti, iam pectora virtus
N unc meliora hominum, recti modo inhospita habebat,
I am templis antiquus honos, iam debitus aris
C ultus erat, cunctíque suos desuescere mores
S ponte sua, priscúmque ætas meditarier aurum
D ecolor, & versis hoc sole nitescere rebus,
O mnia lætari, spes heu sed pascere manes.
C uncta Euri volucres sparserunt vota per auras.
N anque ecce in medio cùm vere tepentibus auris
I am viret omnis ager. cùm mille coloribus arua
P icta nitent, tenerásque omnis sese induit arbos
I n frondeis, tollúntque caput sata, & omnia rident,
T um tacitis spes agricolis accenditur ingens,
E t cupidas penitus subeunt noua gaudia mentes,
A h nimium ignaris sibi cælo quanta paretur
T empestas, nanque ecce ruens venit horrida grando,

Spémque

Spémque anni vna dies aufert, tot acerba labores.
Hæc Verona tuum populata est horrida agellum
Tempestas, qui cultus erat, qui floribus omnem
Afflabat late circum bene olentibus oram.
Giberto moriente perit labor irritus omnis:
Præside quo tollens caput aurea sidera adibas,
Vt priscos iam non malles Zenonas apisci.
Occidis ô nostri decus, & lux vnica secli,
Occidis, & rursum nos alta in nocte relinquis.
Te moriente, simul toto detractus olympo
Sol penitus, rebúsque videtur lumen ademptum.
In peius iam cernere erit ruere omnia rursum,
Et bene cœpta iterum retro prolapsa referri.
Vt pro te cunctantem animam prior ipse dedissem,
Tercentúmque alij, quorum minus vtilis ætas,
Et virtus, longo tu vita dignior æuo.
Ipse mihi in cunis videor ceu mollibus infans
Desertus, media quem somnus nocte reliquit,
Cum sibi nutricis sentit solatia blanda
Deesse, locum querulis omnem vagitibus implet.
Cuius ego admonitus posthac componere vitam,
Cuius ego impressis niti vestigia signis,
Quo duce tendere iter potero per deuia cœptum?
Circum errant vmbræ, tenebrísque inuoluor obortis,
Iámque magisterij, quodcunque est, pœnitet huius,
Qui potero dux esse alijs errantibus ipse
Obsitus, & nigræ noctis caligine pressus?
Tu mihi lumen eras, tu fax, tu præuius ignis.
Te sine nil dubijs mihi mens confidere rebus.
Omnis nostra perit penitus fiducia tecum.
Tu cælestum agitans mortali corpore vitam,

Obli-

O blitúsque hominem, & celi caua nubila tranans,
A rdua terrarum nos linquere mente iubebas,
O stendénsque breues quàm sit mortalis ad vsus
C onditio, quàm nos fluxos natura crearit:
S uadebas contra vulgi communia vota
M ortales contemnere opes, contemnere honores.
Et si diues opum flueret tibi copia semper,
D iues opum, tibi parcus eras, sed largus egenis.
H inc etiam, quæ tantum aliosquæsita fatigat,
S æpe oblata, alta spreta est tibi purpura mente.
L onge alios flagrans inhiabas corde rubores.
S i tibi fors vnquam, si tempora forte dedissem
P ro templis, arisque tuum effudisse cruorem,
A tque ita purpurea caput insignire corona,
N ullum ideo horrebas discrimen sponte subire
I am duris animum assuetus quæcunque ferendo.
E t siquando (etenim virtus obnoxia semper
I ctibus, infestíque pios odêre profani)
H orrida tempestas te contra forte coorta est,
I nconcusso animo te fluctibus opponebas
O mnibus, & fractas temnebas arduus vndas.
N ec tamen autores noxæ, cùm perdere posses
I pse tuis opibus, sæuibas vltus in ipsos,
S ed veluti meritos benè, amica mente fouebas,
E t caros inter nullo discrimine habebas,
T antum illis meliorem animum, mentémque precatus.
Q uæ nos erudiens propiora exempla docebas
V ltrò ignominiam ferre & conuitia inultos
Aequo animo, & mala sponte pati, mētémq; benignam
C oncipere in meritos male, nec sua præmia cuique
R eddere pro meritis, sed amando vno ordine habere

Aequè

Aequè omnes, studia illius præclara secutos,
Qui moriens nostro pro crimine versus ad astra
Orabat veniam letum intentantibus ipsis.
Atque ideo tibi vita fuit discrimen vbique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terrenísque animo quantum potes eximis oris,
Assiduum ducens contempto fœdere bellum.
Cum scelerum inuictis autoribus, vndique duris
Hostibus obiectus, quos in te armabat erinnys
Addita, & infernis tibi erat certamen ab oris,
Corporéisque animo obluctatus pestibus acri
Gaudebas varios nunquam tibi deesse labores.
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo.
Nunc tibi parta quies, tibi pax secura laborum.
Et quamuis nos imbelles, orbíque relicti
Tristemur, quamuis fusis Verona capillis
Sæuiat, & mœstis vlulatibus impleat auras:
Tu tamen ô Pelagi tantis defuncte periclis
Tot maria emensus, tot tempestatibus actus
Optato frueris portu, & tuta arce receptus
Despicis errantum casus, miseratus ab alto,
Et nostros ope sancte leuas propiore labores.
Quandoquidem superûm domus illa imperuia viuis
Nunc tibi aperta patet, patet alti ianua cæli,
Lucis inaccessæ diffuso lumine fulges
Aureus, & quo cuncta beantur, Sole reluces,
Quásque preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad Solium omnipotentis faris ad aures.
Et quamuis cæli nondum dignentur honore
Mortales noctis densa caligine pressi,
Tu tamen æternum titulis florentibus æuum

Immixtus

O blitúsque hominem, & celi caua nubila tranans,
A rdua terrarum nos linquere mente iubebas,
O stendénsque breues quàm sit mortalis ad vsus
C onditio, quàm nos fluxos natura crearit:
S uadebas contra vulgi communia vota
M ortales contemnere opes, contemnere honores.
Et si diues opum flueret tibi copia semper,
D iues opum, tibi parcus eras, sed largus egenis.
H inc etiam, quæ tantum alios quæsita fatigat,
S æpe oblata, alta spreta est tibi purpura mente.
L onge alios flagrans inhiabas corde rubores.
S i tibi fors vnquam, si tempora forte dedissent
P ro templis, arísque tuum effudisse cruorem,
A tque ita purpurea caput insignire corona,
N ullum ideo horrebas discrimen sponte subire
I am duris animum assuetus quæcunque ferendo.
E t siquando (etenim virtus obnoxia semper
I ctibus, infestíque pios odêre profani)
H orrida tempestas te contra forte coorta est,
I nconcusso animo te fluctibus opponebas
O mnibus, & fractas temnebas arduus vndas.
N ec tamen autores noxæ, cùm perdere posses
I pse tuis opibus, sæuibas vltus in ipsos,
S ed veluti meritos benè, amica mente fouebas,
E t caros inter nullo discrimine habebas,
T antum illis meliorem animum, mentémque precatus.
Q uæ nos erudiens propiora exempla docebas
V ltrò ignominiam ferre & conuitia inultos
Aequo animo, & mala sponte pati, mētémq; benignam
C oncipere in meritos male, nec sua præmia cuique
R eddere pro meritis, sed amando vno ordine habere

Aequè

Aequè omnes, ſtudia illius præclara ſecutos,
Qui moriens noſtro pro crimine verſus ad aſtra
Orabat veniam letum intentantibus ipſis.
Atque ideo tibi vita fuit diſcrimen vbique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terreniſque animo quantum potes eximis oris,
Aſſiduum ducens contempto fœdere bellum.
Cum ſcelerum inuictis autoribus, vndique duris
Hoſtibus obiectus, quos in te armabat erinnys
Addita, & infernis tibi erat certamen ab oris,
Corporéiſque animo obluctatus peſtibus acri
Gaudebas varios nunquam tibi deeſſe labores.
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo.
Nunc tibi parta quies, tibi pax ſecura laborum.
Et quamuis nos imbelles, orbíque relicti
Triſtemur, quamuis fuſis Verona capillis
Sæuiat, & mœſtis vlulatibus impleat auras:
Tu tamen ô Pelagi tantis defuncte periclis
Tot maria emenſus, tot tempeſtatibus actus
Optato frueris portu, & tuta arce receptus
Deſpicis errantum caſus, miſeratus ab alto,
Et noſtros ope ſancte leuas propiore labores.
Quandoquidem ſuperûm domus illa imperuia viuis
Nunc tibi aperta patet, patet alti ianua cæli,
Lucis inacceſſæ diffuſo lumine fulges
Aureus, & quo cuncta beantur, Sole reluces,
Quáſque preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad Solium omnipotentis faris ad aures.
Et quamuis cæli nondum dignentur honore
Mortales noctis denſa caligine preſſi,
Tu tamen æternum titulis florentibus æuum

Immixtus

Immixtus superis agis altis ætheris oris.
Tot diuos terra genitos veneramur ad aras
Proiecti, quorum tantum benefacta minores
Credimus, & tenuem vix famæ accepimus auram.
Verùm oculis tua nos his hausimus aurea facta,
Irreprensa, sacro diuum dignißima honore.
Scilicet aduenient, nec sera morabitur ætas,
Cùm te mortales vulgo per templa, per aras
Ore sonent, humilésque vocent in vota, tuíque
Nominis obiectu supremi numinis iras
Placabunt, statuéntque tuo de nomine templa.
Spero equidem pater omnipotens tua nomina ab alto
Audiet ad tumulum orantes, tu vota secundans,
Quæ non humanis opibus, non artibus vllis
Conferri possunt cunctis mirantibus edes,
Et tabulas templo testantes omnia figent.
Iámque huius mihi nescio quid rumoris ad aures
Repit, & hanc in spem vicinas erigit vrbes.
Illum carminibus me in secula mille iuuabit
Aeternis aperire diem, sacrísque dicare
Annua quæ sacri celebrent toto orbe nepotes.
Interea mihi sanctus eris, mihi sideris instar
Aetherei, vnde meæ veniat lux plurima nocti.
Iámque adeo magnis magnum decus addite diuis,
Iam votis hominum assuescens Giberte vocari
In melius flecti cœptis ne deficerebus,
Et quanquam nos arma premant, hostísque superbus
Victor ouans sæuo nostros terat vndique bello
Et pulchræ Italiæ immineat sacrísque Quiritum
Mœnibus, atque orbis raptis aspiret habenis:
Haud tamen ipse velim super his te multa moueri

Nunc

N unc primum, primasque preces consumpse precando.
S unt alij quibus hæc curæ, toto æthere diui.
I psa Dei genitrix, cæli regina periclo
H uic aderit, natíque pedes complexa tonantis
N os tutos dabit, & si præstet, ad otia reddet,
N ec sinet euerti sua tot delubra, tot aras.
T e verò, quæ cura fuit, dum vita manebat,
I n terris, eadem cæli super astra sequatur,
A spice nos propius, quæqúe intus bella fatigant
C onuulsos animos propiora auerte pericla.
S cis quid opus, nostris quid tantum mentibus obstet,
S cis pater, & coram flens mecum es sæpe locutus.
L uce noua aduentens illustres pectora nostra,
V t nostri ah nimium, & nostrorum semper amorem
E xuti, ac vitæ curas mortalis inanes
O bliti vacuas tollamus ad æthera mentes,
A tque ibi regnemus securi, ibi nostra locemus
S ceptra hominum varios nunquam metuentia casus,
Q uóue graues pater omnipotens attemperet iras,
N ec nouet excidijs res versas funditus omneis,
I psi nos versis renouemus mentibus vltrò.
M utemus mores. veterúmque insignia nobis
A ptemus studia, & nostros antiqua labores
R espiciens pietas subeat noua corda, nouentur
S ecula, conuerso redeat gens aurea mundo.

DIVO HOMOBONO
C.remonensi.

BEATE *pauperum pater*
Decus Cremonæ Homobone
Iuua tuos ciues tuis
Cantu vacantes laudibus.

Nil post Deum, Deique post
Magnam parentem virginem
Noster chorus te sanctius
Colit sacra tibi die.
Sensere nostri sæpius
Tuam patres præsentiam,
Dum supplicum victus prece
Nostris ades periculis.
Tu sæpe nobis percitum
Ira tonantem mitigas,
Nec in merentes nos finis
Sæuire pœnis debitis.
Non templa frustra ponimus,
Arasue dictas de tuo
Vetusta ritè nomine
Dicauit olim ciuitas.
Hæc consecuti nobiles
Tui labores præmia,
Dum more diuûm degeres
Vitam caduco corpore.
Tu mente cælum cogitans
Deum gerebas pectore,
Quem deperibas vnice
Rerum tuarum nil memor.
Tu largus indigentibus
Eras profundens omnibus,
Paruum tuo quod prædium
Vix suppetebat victui.
Quod erogabas, largius
Supplebat illico Deus,
Et tósta liba crescere

Sunt sponte visa in arcula.
Quid? obuio cùm pauperum
Non abnuisti cœtui,
Quod afferebas vineæ
Fossoribus pactum merum,
Cados inanes prodigus
Lympha replesti fluminis,
Quæ visa mox bibentibus
Merum colonis nobile.
Per se tibi templi fores
Vltrò patebant vi sua,
Dum nocte concinentium
Choros adires flaminum.
Ascriptus inde cælitum
Choris beatis, indicas
Apud Deum qua polleas
Rerum satorem gratia.
Funus venitur ad tuum.
Cæci vident, claudi meant,
Muti loquuntur, audiunt
Surdi, leuantur languidi.
Quin & sepulchrum sub tuum
Ducunt furore percitos.
Nunc vsque cedit protinus
Vis inferæ potentiæ.
Regi tamen sit gloria
Horum datori munerum,
Qui trinus vnus omnia
Regnat Deus per secula.

DIVO THOMAE AQVINATI.

LAETA *dies nobis rediit voluentibus astris,*

Qua Volsci Thomas decus, & lux vnica Aquini,
Digressus terris cæli aurea templa petiuit.
Ferte rosas, date thura, pio date carmina vati.
Ille Deo ante diem plenus, puerilibus annis
Mortales contempsit opes, contempsit honores,
Quicquid opis potuit miseris partitus egenis,
Quos exercebant morbique, algórque, famésque,
Nobilium longè fugit tecta ampla parentum,
Fortunamque domus, inopem traducere vitam
Maluit, atque humiles cœtu cum paupere sedes
Antetulit habitare, rudi male tectus amictu.
Fortunate puer, non hæc sine numine venit
Mens tibi, sed teneris iam tum Deus adfuit annis.
Fortunas fragiles, perituráque gaudia vulgi
Despiciens sequeris longè meliora, superníque
Aspiras opibus diuûm, regnísque beatis,
Nulla tibi quæ vis vnquam, nulla auferat ætas.
Si non regifico hîc tibi diues regia cultu
Luxuriat, si non ostro fulgens comitatus,
At secura quies, & raris nota voluptas,
At tibi tranquillam permulcent ocia mentem
Ocia læta, quibus mortales pectore curas
Exutus vacuo egregias amplecteris arteis,
Atque choris prope par degis cælestibus æuum,
Regum sceptra animo superans, ipsáque beatus
Pauperie, duris dum pares legibus vltrò.
Fortunate animi, egregias diuinitus artes
Hîc hominísque, colísque, tibi se recta loquendi
Ostendit ratio in dubijs veri omnibus index,
Ne quis fallaci tenebras offunderet astu
Verborum, & nigram lucis sub imagine noctem.

Hic

H ic etiam penitus sese omni ex parte videndam
O stendit natura parens tibi dædala rerum,
E t causas penitus dedit altè accesse repostàs.
I nsuper & cæli numeros, mensúsque, viásque,
E t superos aperis motus ratione, nec vlla est
A rs vsquam, docto quam non vulgaueris ore.
P ectore nil intentatum, nil linquis inausum.
Q uid recti mox per populos præcepta canentem,
V nigenæque Dei, veterúmque oracula vatum
P andentem referam? mortalia pectora veri
I mplesti accendens lucis cælestis amorem.
T u quoque diuina pro re, pro relligione
P ugnando, in populis vbi plurima sæpe coorta est
S editio, auersas reuocasti in pristina mentes,
A uctorésque mali multa ratione subactos
V rges voce, adigísque inuitos vera fateri.
A urea adhuc monimenta manent diuina reperta,
T hesauris sensa orando è cælestibus hausta,
P ro quibus optabas (tibi veri tanta cupido,
T antus amor cæli) mortalem effundere vitam
F ortiter, atque tuo testari vera cruore,
E t petere insignem palma è victrice coronam.
A tque ideo in terris tibi sæpe affulsit ab alto
C ælicolûm pater ac pleno se numine fudit,
Q uo præsente datum tibi sæpe micantia diuûm
T empla animo peragrare, políque arcana referre.
S æpe hominum tacitas simulato in pectore curas
D etexti: sæpe instantes morbósque, famémque,
P ræliáque, cladésque & funera prædixisti.
T e nulla inferni potuit vis vertere monstri.
N il animi nocuere truces sine corpore vulgus

N ubiuagum, aërias quos clam volitare per auras,
A tque hominum perhibent mentes abducere recto.
P estibus his magna inuictus virtute resistis,
E t puram puro seruasti corpore mentem
I nteger: intactum flexit te nulla cupido,
N ulla Venus, nulli subierunt pectus amores.
V nus amor cæli supero tibi venit ab axe.
I pse sator rerum rex omnipotentis olympi
V sque amor, vsque tibi dignis fuit ignibus ardor.
H unc vnum captus sequeris, hunc saucius vnum
N octes atque dies flagranti pectore versas.
H oc sine dulce nihil tibi erat, nec amabile quicquam.
Q uicquid agis, quicquid moliris, ad æthera versus
V sque adeò hunc supplex ante omnia consulis vnum.
I pse tibi afflatam manifesto numine mentem
F irmabat, votísque tuis nihil abnuit vnquam.
T e vario hinc illinc positi in discrimine abibant
S uppliciter, tu dexter opem, præsénsque ferebas
O mnibus, atque tuo seruati munere abibant.
T e quoque fama refert, prece dum vim tendis olympo,
F unere iam elatos reuocasse ad munera vitæ.
H æc adeò æthereï tibi erant commercia cæli
I n terris. quoties socij te nocte silenti
D eprehendêre tuos dum in templo affaris amores?
A ra vetus stabat, stabat venerabile saxum
S upra aram nostræ seruans simulachra salutis
P endentem cæli ferali è stipite regem.
H îc tibi, consuleres tacitus dum numen amicum
M ulta super Christi latitanti corpore in almis
F rugibus arcana vi, quæ libamus ad aras
P ro veterum tauris, pro sanguine quadrupedantum,

Reddi-

Reddita vox cælo, templúmque audita per omne est,
Macte animo insigni, mortali corpore Thoma
Septus adhuc habili hausisti mysteria mente,
Quæ vix cælestes animi cælestibus oris
Securi norunt: sed quæ satis ampla tuarum
Præmia erunt laudum? quæ merces grata laborum?
Tu mihi solus, ais, magna atque uberrima merces,
Tu mihi solus eris. nihil ô nihil apprecor vltra.
Hac vice sermonum oblitum mortalia cuncta
Te perhibent, cælíque oculis adijsse profunda.
Nanque ab humo te sublatum (mirabile visu)
Cernebant, ea dum fierent, pendere per auras,
Libratúmque solo nihil iam debere relicto.
Qualis auis liquido dum captat flumine piscem,
Stat super, & lenibus vix aëra conciet alis.
Qualis item volucrum regina, liquentibus auris
Summa tenet, radijs oculos dum explorat acutis,
Quanta tuam hîc porrò mulcebant gaudia mentem?
Quantus amor? te ô felicem, quanta voluptas?
Tunc tibi lætitia liquefacta in pectore corda
Crediderim, & membris penitus stillasse solutis,
Molléque prædulci flagrasse cupidine pectus.
Quas ego opes regum his? quos victo ex hoste triũphos
Contulerim? quos non mortales sanus honores
Posthabeam? tantum istius me tenuis amoris
Corripiat scintilla tuo de fomite lapsa,
Et rapido algentes mihi torreat igne medullas.
Tu pater hæc tu nos diuinæ incendia flammæ
Erudias bonus: has felices suggere tædas,
Vt versi in melius renouatis moribus vltro
Placemus superûm regem, quem crimine nostro

L æsimus, & iustas crebri irritauimus iras.
S ancte veni, precibúsque tuas mitissime nostris
I unge preces, nobísque tuo placabile numen
C oncilia aduentu, nostrísque occurre periclis.
R espice nos duris attritos vndique bellis.
H inc atque hinc hostes fessis crudele minantur
E xitium: iam capta Rhodos. iam Pannonia omnis
D ebellata iugum subijt. Quin nuper ab Afris
I nfestis vis ventorum pia reppulit arma.
P ro trucibus mare pugnauit prædonibus in nos
I ratum, cælúmque piam intractabile causam
D amnauit nostra hostiles pro classe per vndas
D isiecta: euasit raro cum milite Cæsar,
A h dolor, & laceras vix legimus æquore puppes.
T ende, pijs redeat vigor in præcordia priscus,
E t nostris rursum assuescat victoria dextris.
N unc ô si vestro sit quisquam è sanguine ductor,
Q ui decus antiquum, laudésque imitatus auorum
O buius amplexis magno sub Cæsare rebus
S uccurrat, patrijsque auertat sedibus hostem.
S it vestræ tibi cura domus, sit cura tuorum
O Aualæ gentis decus, vtque ex orbe tenebras
Vnus tu sola quondam ratione fugasti,
G entibus & clarum potuisti ostendere lumen:
S ic eadem quoque nunc aliquis de stirpe nepotum
T errorum has tenebras victricibus auferat armis.
A tque adeò hunc iuuenem pietate & fortibus ausis
I nsignem, modò qui generi superauerat vnus,
O mnipotens pater his velit aspirare trophæis.
N on ille ignarus decorum, non ille triumphis
I nsuetus, veterum sed famam egressus auorum

Tanto

Tanto operi sat erit, nec onus detrectat iniquum,
Hunc olim Italiæ portus lætantis, & urbes
Excipiant redeuntem, armis fœlicibus vltum
Argolicas arces, Solymámque, & nobile bustum.
Vix prædam ingentem capiant, Turcásque frementeis
Regia Parthenope, Procyteque latrantibus vndis
Cincta, Pythecusæque, & vestri mœnia Aquini.
Quòd si perstat adhuc cœli tamen ira, malisque
Nondum finis adest, etiámque admissa luendum,
Nec male amica viro hanc permittunt tempora laudē,
Huic peperit sobolem egregiam pulcherrima coniux.
Qui pueri? quantum ostentant virtutis amorem?
Nec iam vllum occasum metuit domus alta, nec vllum
Progenies finem: spes fulsit tanta nepotum.
Hæc saltem de tot natis crescentibus vni
Debita suspensis maneat victoria bellis,
Si tibi nunc intra Sirenum mœnia templa
Alfonsus dicat, & propriam pater erigit aram.
Ille suis laudem eximiam concesserit vltrò,
Nec pulchris genitor natorum inuiderit ausis.
Tolle tuum cœlo genus, & res aspice nostras.

DIVAE MARGARITAE
Virgini.

NVNC *te Diua canam, quando tua templa sacerdos*
Ingredior, custósque tuæ nouus addicor aræ.
Nympha decus cœli, quam latè fama sequuta est
Per gentes sæuum non expauisse Draconem
Squamigerum, ingentem, & cristis capita alta ferentē,
Non te vesani valuit vis vlla tyranni
Vertere, non diræue minæ flexere, precésue,

N on ingens auri pondus, non munera opima.
I lle tuo ardebat nimium crudeliter igni,
O ptalátque tuos thalamos accensus amore,
Q uandoquidem Armenias par forma inuenta per vrbes
N ulla, tamen multæ Armenias viguere per vrbes.
M ortales sed enim tu non dignata Hymenæos
Cælesti face flagrabas, & regis amore
C ælicolûm, cui formam vni, mentémque sacraras,
P ro quo etiam tantos voluisti ferre labores.
H unc vnum suspirabas, hunc scilicet vnum
N octes atque dies infixum corde gerebas.
Q uin etiam vera pro relligione, pudoréque
V ltro læta dares gladio cùm colla secanda,
H unc vnum exiliens caput à ceruice vocabat.
I lle igitur tibi, conditio vt mortalis adempta est,
P ro vita moribunda, & pro spretis Hymenæis
C ontinuò dedit ætherias regnare per oras,
F elices populi degunt vbi morte carentes
A eternum, pascúntque optato lumina vultu
N uminis immensi superum quæ immensa voluptas.
H îc tibi celsa domus, molémque & corporis artus
H îc habitas exuta, tibi mortalia regna
S ub pedibus, tu cælituagis immixta puellis
A ethera per, superíque incedis sydera olympi.
N empe choros cùm sæpe vocat, festásque choreas
S iderei regina poli, veniuntq́ue vocatæ.
M ille nurus, cinctæque olea felice puellæ,
S ecreti qua læta magis plaga lucida cæli,
I psa venis forma ante alias spectabilis omnes
N ympha decus cæli ô pulcherrima Margarita,
O mnis te sequitur chorus, omnes lilia matres

Cana

Cana tibi sternunt, tibi narcissósque rubentes
Sub pedibus, capitíque addunt redolentia serta.
Ipsa suas tibi partitur sanctissima curas
Æterni regis genitrix domina ætheris alti,
Cùm mortale genus cæli miseratur ab arce,
Atque iras nati meditatur flectere iustas.
Nos ambæ aspicitis simul, arcetísque periclis,
Nec te compellat nequicquam nomine quisquam.
Te matres facilem partus iam mensibus actis
Implorant, mediáque vocant in morte iacentes,
Ipsa faues Lucina, tuo se munere lætæ
Incolumes testantur. adit tua protinus omnis
Hinc delubra chorus matrum, & tibi sacra quotannis
Dona ferunt, gnatásque docent connubia nondum
Expertas, primis tua templa inuisere ab annis,
Et votis venerari, & sacras dicere laudes.
Salue cælicolûm virgo decus innuptarum.
Huc ades. & quamuis alibi maioribus aris
Templa tibi fumant, cælóque minantia tecta,
Nec tamen ex longo addictam tibi sperne Cremonam.
Sed quoties hanc thura tibi incendemus ad aram,
Læta veni, & facilis nostris diua annue votis.
Aspice vt Italiæ felicem hanc diuitis oram
Seruitio vsque premant externi, vt finibus hostes
Nunc hi, nunc illi in nostris æterna fatigent
Bella, nec Italia possunt decedere victa.
Nos fessi rerum interea victoris iniqui
Præda sumus. coram aspicimus populantibus arua
Nostra rapi, nostros maculari cæde penates.
Pinguia iam squalent abductis arua iuuencis
Vndique, præcipitésque fugam petiere coloni.

Ciui-

Ciuibus ô tandem lucem da cernere noſtris,
Et populis redeat vetus in præcordia virtus.
Inter ſe poſitis vltrò ciuilibus armis
Pacem agitent, vnáque velint occurrere peſti
Communi, atque ferum diuellere finibus hoſtem.

DIVAE MARGARITAE
Virgini.

MARGARITA *tuã, ſenium quam euerterat ædem*
Vida tibi è patrio marmore reſtituit.
Pro qua, ſi pietate vlla eſt ei gratia apud te
Parta, ſacerdotem reſpice diua tuum.
Non aurum, non quos vulgus ſuſpirat, honores,
Non, longa in terris ſit ſibi vita, petit.
Verùm illum ſibi concilies, cui ſanguine fuſo,
Cui ſimul æterna virginitate places.
Numen vt illius in morte experiatur amicum,
Illius inq́ue pijs ſit pius vſque choris.

DIVAE PELAGIAE
Virgini.

TV QVOQVE *carminibus Pelage memorabere noſtris*
Parua meis cui flore halat penetralibus ara,
Diua, olim Armenias inter celeberrima nymphas,
Fax iuuenum. neque enim melior fuit altera forma,
Ornatúque prior, greſſum quacunque ferebas
Antiochi mediam pube ſtipante per vrbem
Gemmiferum caput attollens, auróque relucens,
Ore oculiſq́ue faces iactabas, vnde iuuentus
Peſtem annnis male cauta, acrémque bibebat amorem,
Et tibi ludus erat cupidos ſuſpendere amantes,
Ac torquere diu, foribus tibi pendula ſerta

Semper

Semper erant, querulúmque iterabat ianua carmen,
Nec tua erant stratis sine limina amantibus vnquam,
Quæ miseris durum præbebant nocte cubile.
Hæc tibi erant artes, primæ hæc commercia vitæ.
Ast vbi verus amor cælo te cepit ab alto,
Córque tibi omnipotens diuinitus attigit aura
Admiras vatis voces, & verba loquentis,
Continuò totis tota es resoluta medullis,
Et tibi deliquit, glacies ceu, mobile pectus.
Atque vbi sublata est oculis, quæ plurima nubes
Te circum caligabátque, aciémque premebat,
Ne cæli quires iucundum cernere lumen,
Quæ facies rerum horribilis, quæ noctis imago est
Visa tibi? quantus tibi pectus perculit horror?
Vidisti fueris quàm tetro obnoxia monstro:
Vidisti quibus in tenebris, quantísque periclis
Expositam certæ morti te sponte ferebas.
Ah nimium secura mali, secura pericli,
Ni tibi dexter opem supera Deus arce tulisset.
Ac veluti pelagi in medio pugnantibus austris
Si quis forte, graui qui vinctus membra sopore
Nil sensit, dum sæuit hyems, mox fluctibus actus
In siccum, somno excitus quanto æquora motu
Turbentur videat, quantas euaserit vndas,
Syrtésque, scopulósque, & naufragos Euripos,
Horreat, & tutum vix sese in littore credat.
Sic tu Nympha mali admonita, instantísque pericli
Quos pelagi fluctus, quantos euaseris æstus,
Horrebas vitæ studia illaudata peractæ
Incusans, tendénsque ambas ad sidera palmas
Flebas, purpureásque genas largo imbre rigabas

Pacem orans, imóque trahens suspiria corde.
Iámque animos penitus, sensúsque oblita priores
Reijcis ornatus veteres, corpúsque superbum
Frigore vix prohibens hirsuto inuoluis amictu.
Fortunásque omneis, quarum tibi copia larga,
Venturi secura, inopum partiris in vsus.
Iam tibi lucentes gemmæ, iam purpura, & aurum,
Tectáque marmoreis sordent subnixa columnis.
Iam species vilis, iam vilia munera formæ,
Et solitum tibi dulce nihil: mortalia temnis
Omnia, sublimíque animum defigis olympo.
Ille sibi æterno te captam iunxit amore,
Qui nos morte sua tenebris eduxit ab atris,
Crimináque effuso deleuit nostra cruore.
Huic vni te Nimpha colis; huic pectoris vni.
Hos vnos tacito suspiras pectore amores.
Atque ideo vitas hominum vestigia, & vrbem
Effugis incomitata, petis loca sola, nec horres
Præside freta Deo sæuarum lustra ferarum.
Non tamen omne solum cordi tibi: sed placet vnus
Montis oliuiferi, Solymorum qui imminet vrbi,
Altus apex, quem sæpe tuos audimus amores
Cum socijs lustrasse Deum sub mole latentem
Corporea, fessúmque oleis iacuisse sub altis.
Quóue pudicitia incolumi vis omnis abesset,
Veste genus mentita, virúmque imitata latebas.
Fortunata, amplis opibus, rebúsque relictis
Sede sub angusta, tuguríque in pauperis antro
Pauper agis duram non paupere pectore vitam.
Vincis opes animo, nuper quibus ampla fluebas,
Nec quicquam tibi desit, habes quando omnia in vno

Quo frueris, quo cuncta refers. ille omnia solus
Est tibi: nil illum præter tibi, quem cupis vnum.
Saucia, suspirásque, imísque è sensibus ardes,
Noctes atque dies animo hæc vna addita cura.
Sæpe ideo terris subuecta mente relictis
Tolleris alta petens, liquidúmque per aëra vecta
Carpis iter, superas nubes, atque æthera tranas,
Sanctorúmque acies volucrum ter terna pererras
Concilia, hac illac vestigans lumine passim
Quem sine fine ardes, quem cor tibi deperit vnum,
Donec cum teneas tandem complexa repertum
Illum animo, tota illum hauris latissima mente,
Votum obiens acie (neque enim dimittis) acuta.
Nec tibi diuina labefiunt lumina luce,
Qua frueris, miráque animum dulcedine pascis.
Interea exanimum lethi ceu frigore corpus
Labitur, & dulci torpent tibi membra sopore.
Et pigeat castas post vincula sacra puellas
Spernere mortales ignem vnum propter amores?
Non tamen inuidia volucer tibi defuit hostis
Noctipotens pulchris semper contrarius orsis.
Ille tibi memorabat opes, memorabat amores,
Quos fugeres, priscæ & reuocabat ad ocia vitæ
Mollia, desidiásque, animum conuellere nixus.
Tu saxo veluti turris fundata vetusto
Stas contra, & fractas obiectu reijcis vndas,
Illius obiectu, cui toto pectore flagras.
Te quoties petijt, toties certamine victus
Cessit, & exutus, fidit quibus, arma reliquit,
Vsque adeo, vt pugnæ fugeret se credere iniquæ,
Et tremeret nigris manus importuna sub oris.

At

At non vlla etiam duræ solatia vitæ
Hîc tibi erant aliunde, cohors neque deerat amantum.
Nam vulgo tuguri ante fores examina sera
Sæpe audita ferunt superum sub nocte volucrum
Ludere, & in numerum liquidos tibi fundere cantus.
Tunc etiam quandoque, antro cùm exire iuuabat,
Ibas, & loca plena Deo, sola sancta legebas,
Et fortunatas lustrabas lumine sedes,
Vnde salus hominum infanda trabe nexa pependit.
O illis mihi si quoque detur degere in oris,
Quod superest huius moribundo in corpore vitæ.
Dulce foret sacra vestigia ponere terra,
Atque vias legere interdum, quas ipse per olim
Sæpius audirent regem omnipotentis olympi,
Quando (humiles nam me retrahũt onera inuida curæ)
Pressus humi nequeo sublimem tollere mentem
Ad cæli iubar, & superas percurrere sedes.
Sic animum saltem dulci solarer amore,
Inspiciens tantorum operum monimenta per agros,
Felices agros nimium, felicia rura,
Felices montes, pedibus quos presserit ille,
Felices fontes, queis labra admouerit ille,
Nullum mane mihi, nullus mihi vesper abiret,
Quin tumulo accumbens venerarer nobile bustum
Saxa lauans lacrymis, fortunatúmque sepulcrum
Amplectens, cui diuinos tegere obtigit artus,
Donec ad æthereas rediuiuus surgeret auras.
Tum si quis mihi demonstret, quo puluere fusus
Diuinus cruor, ore legam, terræquè beatæ
Sæpius accuruus nunquam satis oscula figam.
O saltem si, cùm mihi venerit vltimus æui

Finis,

F inis, ibi fessa vitai claustra relinquens
S ensibus extremas auras fugientibus hauriam,
Q uas moriens heros posito capite expirauit,
T um mihi felici quàm molliter ossa quiescant!
H æc tibi semper erant: nec te vlla auertere Nymphæ
T empestas potuit tam turbida, quin loca adires
A rdua quottidie, lacrymarúmque imbre rigares,
D onec languentes te mors sera exuit artus,
E t superas anima petîjsti præpete sedes,
I s vbi in amplexus nunquam fallentis amantis
S æpius & dulci frueris per secula amore.
I lle tibi spretis pro gemmis, murice, & auro
I nduta cæli æterna dat luce nitere.
P ro iuuenum cœtúque, & pro nuruum famulatu
A ligeris immixta choris, immixta puellis
C ælimagis plaudis, choreas, & carmina promis.
I psa tibi consors patriæ non immemor olim
V sque comes graditur pulcherrima Margarite,
N ec sine te iuuat æternæ indulgere choreæ.
S alue diua Erebi terror, decus addita cælo.
A ccipe, nunc tibi quos vtcunque nouamus honores,
P romeritæ tibi templa damus, tibi ponimus aras,
A tque tuo frumentiferos de nomine campos
D iximus: ipsi etiam norunt tua sacra coloni.
S erta tibi è primis suspendunt spicea aristis,
P omáque, melláque, purpureosque è vite racemos,
P ræsentémque vocant agris, pecoríque, satísque,
A rboribúsque. rogant ne culmos aspera adurat
R ubigo, grandóque leues terat horrida aristas,
N éue nemus lætum vites coquat alba pruina,
D ecutiátque nouos exusta ex arbore flores,

Neu pyrus arescat, folijsúe uberrima morus,
Néue apibus noceant longæ mala frigora brumæ.
Plurima præcipuè volitans lactentibus absit
Messibus, heu, nostris nunc primum cognita terris,
Pratáque ne nigro viridantia demetat ore.
Sit letum pecus omne. lupus procul absit acernis
A stabulis, valeántque canes. sit rustica proles
Viuida. ne pubes sit turpi obnoxia morbo,
Nec fleat informi lapsos de vertice crines.
Nos verò, humani generis quos inuidus hostis
Insidijs petit, & recto deducere tendit,
Respice Diua. vides quibus vndique pectora captet
Nostra dolis, quot se in facies, quot vertat in ora
Additus, incautósque occulta indagine cingat.
Nunc Veneris curis paulatim innectit amaris,
Illecebrásque animis, atque ocia inertia suadet,
Adqúe epulas vocat, & nocturnæ pocula mensæ.
Nunc petit iniecto ventosæ laudis amore.
Sæpe ostendit opes: interdum ostendit honores,
Inuidiáque, odijsqúe animos inflammat acerbis.
Quot scelerum facies, illi tot retia, queis nos
Implicet, & varia deludat imagine captos.
Eripe nos, precibúsque tuis euadere casses
Detur, & occultas hostis deprendere fraudes.
Quandoquidem tectis potuit te fallere nunquam
Irritus ille dolis, sempérque irrisus abiuit.
Hos tu non ignara modos nos instrue, & arteis,
Et tibi sit pietas nostra, ô pulcherrima, cordi,
Te quamuis paruo colimus Pelagia sacello.

COELITIBVS VIRGINIBVS.

COELI *delitiæ beatioris*

Quid vos in superûm domo puellæ
Tam multis rear actitare seclis?
Vos mi dicite, vosne sempiterna
Iuuant otia, & vsque feriatis
Cordi est perpetua frui quiete.
Dum vestros animos alit voluptas
Illa illa illius effluens ab ore,
Aspectu omnia qui beat vel vno?
An vos ô potius iuuat choreis
Indulgere, chorósque ductitare
Ad cæli numerum vsque concinentis?
Vos ô vos videor videre molli
Stellatis pede lusitare in hortis
Molles, lacteolas, venustulásque.
Quàm vos quàm iuuat insequi vsque amantem
Formosum placitæ arbitrum choreæ?
Quàm vos carmina dicere vsque amanti
Ductori placitæ iuuat choreæ,
Qui quocunque oculos, & ora vertit,
Haustis omnia amant repente flammis?
Quàm vos quàm iuuat vndique expetitas
Huic nesciisse virum, huic necem subisse,
Pro vobis quoque qui integer peremptus?
Hunc vt sensibus intimis amatis,
Toto vt pectore deperitis vnum,
Et vestro est in amore nil amarum.
Hæc mi dicite virgines. Sed vnum est
Quod nunc vos aliud velim rogatas.
Id mi dicite puriter roganti,
Hæc inter quid agunt mei ambo ocelli
Margarita rosa prior recenti,

E t forma Pelage haud minus venustæ,
Q uas nos plus oculis amamus ipsis
D e nobis meritas bene, atque amantes?
E equæ illis aliæ venustiores
I n vestra choreæ vacant corona?
V t ô vt mihi nunc videntur ambæ
P ost cæli dominam, Dei parentem
P rælucere, aliásque præterire
S ubsultim celeris duces choreæ.
E n blando vt pede, blandulóque motu,
C asto vt corpore, castulisque ocellis.
H æc vt purpureo rubens in ostro,
I lla vt candidule albicans ligustro
L ætæ virgineis vtræque palmis.
S aluete ô simul ætheris puellæ
O mnes aureolæ integellæ & omnes.
N os interdum opibus iuuate vestris.
Q ui mortalibus ignibus calemus,
V estræ nos facis vstulate flammæ.

DE DIVIS COELITIBUS.

A D E S T E mecum virgines, & integri
P ueri, & puellæ, & omnis ætas maxime
C asti, & pudicæ coniuges adhuc viris
I unctæ, aut solutæ vinculis iugalibus.
N eque non vocamus, quos iuuentæ nequiter
P iget peractæ admissa pœnitentia
E x corde, ab imo diluentes pectore.
A deste, mecum laudibus sustollite,
Q uos præteriuimus, beatos ætheris
S ublimioris, generis omnis, incolas.
N on vnus omnes prosequi ego versu queam;

Fauete

F auete linguis. ſa ltem eos ſilentio
T aciti ſimul veneremur innumerabiles.
M iremur omnium perennes laureas,
C laros triumphos. inclytáſque glorias,
E os & omneis aduocemus ſedulo,
N obis vt alto opem ferant ab æthere
P ericulis in omnibus: neque nos ſinant,
Q uoad valebunt, cedere obrutos malis.
N o n quòd ſuapte vi, ſua aut potentia
Q ueant iuuare hominem, & opem impartirier.
D iui neque bona, neque vlla dant cuiquam mala.
Eſt vnus omnium bonorum publicus
D iſſeminator, ille cæli præpotens
R egnator, orbis conditor, hominum ſator,
C ui omnia famulantur, omnia ſubiacent
O bnoxia, vnus omnibus vbique imperat,
V núſque quos vult, eligit, quos ope iuuet
N ullius ipſe externæ opis porrò indigus.
Q uos verò habet neglectui, in præceps ſinit
R uere miſellos, ac malis prorſum omnibus
C ircumuenit dans cuique pro merito, vt lubet,
V ltor ſeuerus criminum, mortalibus
P erterrefaciens conſcia intus pectora,
C ælum triſulcis cùm coruſcat ignibus,
T onitrúque templa concutit cæleſtia.
N obiſcum enim perſæpe agatur ſæuiter,
N obis niſi eius præſto vbique filius
A deſſet aduocatus, & ſe opponeret
Caro parenti, is dum parat nos funditus
V ertere maliſque, quæ meremur, perdere,
C ui detegit, quæ paſſus eſt olim volens

V ulnera peremptis pro salute publica.
H unc supplices homines in omnibus adeunt
D iscriminibus, & aduocatum vnum admonent.
V erùm quia plerunque suppudet reos
A dire recta regium gnatum vnicum,
H unc deprecatorem vt sibi illico parent,
N éue alloquantur eum sine internuntio,
P rius adhibent de ciuium numero aliquos,
E t, aduocatum qui precentur, aduocant,
S eu sint adhuc nos inter hîc superstites,
S iue in supernam iam aduolarint curiam.
E st tutius verò aduocare quos scias
I ntra receptos iam ætheris domicilia.
N eque est verendum ne aduocati exaudiant,
Q uod oppido remoti ab ijs habitent plagis,
H umúsque ab astris absiet quàm plurimum.
V ident piorum animæ, ac volucres spiritus
S emper beati humana facta, & audiunt:
S ed non suapte acie, suóue lumine:
H is omnia repræsentat ante oculos suæ
I n luce soboles cuncta cernentis Dei
R erum fideles suggerens imagines.
H unc intuentes intuentur omnia,
Q uæcunque opus, vel quæ haud pater eis abnuit,
I tidem audiunt omnia vocati cælites,
E t obsecrati pro obsecrantibus obsecrant.
E st ille speculum, est vnus idem Echo omnibus.
O b id tamen mortalium ipsi mentibus
H aud inseruntur. solus illapsu Deus
A dest, & animis influit præsentia,
S olúsque propitio fouet nos numine.
N ulli creato est numen, aut diuinitas.

Vult ipse post se nos tamen venerarier
Honore proximo Quirites ætheris,
Et supplicabundos sepulcra visere,
Et quicquid eorum adhuc apud nos relliquum est,
Nec thura eis negare, nec crocum, aut rosam:
Quare agite mecum adeste cuncti, & ætheris
Onerate votis vniuersam curiam,
Nobis beneuolum vt aduocatum sedulo
Reddant, suáque cælites nos euehant,
Qua plurima pollent apud eum gratia.
Is dehinc parentem propitium nobis dabit,
A quo perenni vt fonte, cuncta fluunt bona.

D. CAELITIBVS.

ADESTE *sancti cælites*
Ciues superna curia,
Vestra leuantes nos ope
Deo propinquos iungite.
Tu Diua virgo virginum
Princeps, Dei puerpera,
Regina cæli da tuum
Adesse nobis filium.
Vos dehinc beati præpetes
Dei fideles nuntij
Simul creati cum noua
Nascētis orbis machina.
Quos contumax cōtra Deū
Non extulit superbia:
Sed perstitistis in fide
Vlti rebelles prælio.
Tum vos caduci corporis
Ceu nos onusti pondere
Quondam mares, aut virgines,
Nunc Dij beati cælites,
Quos vestra virtus ætheris
Euexit ad fastigium.
Floretis illic maxima
Iam consecuti præmia.
Vos inuocamus supplices.
Nobis famem defendite,
Sint bella longe, sit lues.
Sit nostra cælo arrecta mēs
Vt mox leuati vinculis,
Grauíque mole corporis
Migremus ad vos illico
Vestros adoptati ī choros.
Possimus hæc vt assequi
Vobis rogādus maximus
Ter vnus ille qui bona
Potens opum dat omnia.

OMNES rogatos Vida vult quàm maxime,
Qui legerint versus suos, si offenderint
Quippiam, quod alienum à sacris mysterijs
Videatur, ante ne improbent, quàm intelligant.
Nam recta sentit cum optimis. & asserit
Quæ firma patrum comprobat consensio,
Omniáque, quæ scripsit, bona scripsit fide.
Nec factiosum ferre genus hominum potest,
Qui, vt esse videantur aliquid, vetera eleuant,
Nouásque semper efferunt ineptias,
De industria recta deerrantes via.
Si quid per imprudentiam dixit tamen,
Quod parte ab vlla claudicare censeant,
Vult esse non dictum, abolitúmque funditus.
Et ipse iam nunc abrogat dicto fidem.

MARC. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS CHRISTIADOS LIBER PRIMVS.

QVI mare, qui terras, qui cælum numine comples
Spiritus alme, tuo liceat mihi munere regem
Bis genitum canere, è superi qui sedê parentis
Virginis intactæ grauidam descendit in aluum,
Mortalésque auras hausit puer, vt genus vltus
Humanum eriperet tenebris, & carcere iniquo
Morte sua, manesque pios inferret Olympo.
Illum sponte hominum morientem ob crimina tellus
Aegra tulit, puduítque poli de vertice Solem
Aspicere, & tenebris insuetis terruit orbem.
Fas mihi te duce mortali immortalia digno
Ore loqui, interdúmque oculos attollere cælo,
Et lucem accipere æthereamm, summíque parentis
Consilia, atque necis tam diræ euoluere causas.
Iam prope mortis erant metæ, finísque laborum
Christo aderat; Solymûmq; ideo haud ignarus ad vrbē
Phœnicum extremis remeans de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus iuuenésque, senésque
Sponte sequebantur, rerum quos fama trahebat
Vndique collectos. nam magnas siue per vrbes
Ferret iter, siu desertis in montibus iret,
Olli se innumeri iungebant vsque parati
Iussa sequi, vellet quascunque abducere in oras,
Atque nouos erat hîc semper fas cernere cœtus.

P inifero veluti Vesuli de vertice primum
I t Padus exiguo sulcans sata pinguia riuo.
H inc magis atque magis labendo viribus auctus
S urgit, latifluóque sonans se gurgite pandit
V ictor: opes amnes varij auxiliaribus undis
H inc addunt, atque inde, suo nec se capit alueo
T urbidus, haud vno dum rumpat in æquora cornu.
T um vero numero socios seiunxit ab omni
B issenos, sibi quos olim delegit, vt essent
T antorum memores operum, testésque laborum.
A tque vbi secretos nemora in seclusa vocauit
P rocera innitens cedro mæstissimus ore,
E que imo rumpens suspiria pectore fatur:
V entum ad supremum socij: data tempora vitæ
E xegi in terris: lux nunc infanda propinquat,
M éque pij manes expectant: illius ergo
E n vltro infensam Solymorum ascendimus vrbem.
I llic informis lethi mihi dira parantur
S upplicia: immeritum me nunc coniurat in vnum
S æua sacerdotum manus, vt non inscius ipse
P rædixi toties, ac vobis cuncta retexi.
I bo: morte mea veterum scelus omne piabo.
H is me prime malis oneras pater: ipse tulisti
D ulcia poma, mihi sed nunc tua furta luendum.
C um tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
A ëreas cæde abluta reuocabor in auras.
V os etiam, quos non pertæsum denique nostri,
F unera acerba manent: audete, & lucis amori
I stius æternum vitæ immortalis honorem
M ecum omnes præferte: domus non hæc data, non hæ
S unt vobis propria sedes, vos ætheris alti

Lucida

Lucida templa vocant, stellis florentia regna,
Pax vbi secura, ac requies optata laborum.
Hîc domus, hîc patria: huc omnes contendite læti
Angustum per iter: vestras hîc figite sedes.
Dixerat: at socij defixi lumina mæstis
Hærebant animis, ac tristia multa putabant.
Tum senior Petrus haud linguæ, vocíue pepercit,
Et tali Diuum affatus sermone precatur:
Nate Deo, quæ tanta Deum te denique cæli
Vis agit, vt libeat lethum crudele pacisci
Pro quoquam, aut certis vltrò te offerre periclis?
Quin age te incolumi potius (potes omnia quando,
Nec tibi nequicquam pater est, qui sidera torquet)
Perficias, quodcunque tibi nunc instat agendum,
Non adeo exosus lucem, ingratúsque salutis.
Hos animos, hanc confestim precor exue mentem.
Ipse tui miserere, tuûm miserere, nec vltro
Proijce nos: qui te, tendis quocunque, sequemur.
Sic ille, increpuit dictis quem talibus heros:
Non pudet ô nunquam sapiens mortalia semper
Voluere nube oculos pressum, cælestium inanem?
Nec potis es vanis vnquam desuescere curis?
Hæc ne tibi consulta mei suasere labores?
Non hoc consilijs, non hoc auctoribus istis
Tempus eget, genitor iussis haud mollibus vrget.
At vos, ô, rebus spretis mortalibus omnes
Ferte viri, & duros animo tolerate labores,
Oblitíque hominem cælo altas tollite mentes.
Et cùm mortales linguas in iurgia soluent
Vos contra, falsis onerantes nomina vestra
Criminibus, gaudete, ac firmo pectore ferte.

Indignámque ignominiam contemnite læti.
Hinc fortunatos vos dicite, præmia quando
Certa manent, oritúrque ingens hinc gloria vestra.
Hæc fatus, montes aditum fert tristis in altos.
Incedunt vnà socij cum rege parati
Cuncta pati, & iuuenis sortem indignantur iniquam.
Et iam palmosæ subit Hierichuntis ad vrbem.
Zacchæi excipitur tecto, mensisque paratis,
Cui quondam componere opes per fasqúe, nefásque
Immensas amor acer erat, sed luce recepta
Hospitis aduentu cœpit male parta luendo
Reddere cuíque suum, partiri cetera egenis,
Tot facti, infectíque auri congesta talenta.
Hîc subito non læta ferens graues impulit aures
Nuntius, atque animum rumore momordit amaro.
Lazarus haud procul hinc Bethanes regna tenebat
Diues opum, clarus genus alto à sanguine regum.
Nam pater ingentes Syriæ frenauerat oras,
Víque sibi captas quondam subiecerat vrbeis.
Nemo illo hospitibus facilis magis: omnibus illæ
Noctes atque dies domus vltro oblata patebat.
Huc etiam persæpe ipsum succedere Christum
Haud piguit, crebérque domus indulsit amicæ
Hospitio, atque Deum posita se nube retexit.
Hunc igitur postquam morientem accepit, & acri
Vix, morbo correptum, auras haurire supremas,
Et quasi iam leti portas luctarier ante,
Demisit lacrymas, socijsqúe hæc edidit ore:
Cedamus: leto actutum reuocandus amicus
In lucem, modò me summus pater audiat ipse,
Atque suas velit hîc, vt sæpe, ostendere vires.
Hac

Hæc ait, & gressum Bethanæ tendit ad vrbem.
Prosequitur comitum manus ingens, atque videndi
Innumeri studio socios se protinus addunt.
Interea longè mundi regnator opaci,
Infelix monstrum, penitus non inscius illam
Iam prope adesse diem, superi qua maximus vltor
Imperio patris infernis succederet oris
Manibus auxilio, ac sedes vastaret opertas,
Sollicitus parteis animum versabat in omnes,
Si qua forte potis regno hanc auertere cladem,
Moliriqúe Deo letum meditatur. ea vna
Denique cura animo sedet, hæc sæpe vna resurgit:
Demens, qui id propter tantum non viderat ipsum
Demissum cælo iuuenem, quo sponte piaret
Morte obita veterum culpam, & scelus omne parentũ.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, concilium horrendum, & genus omne suorum
Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina signum.
Quo subito intonuit cæcis domus alta cauernis
Vndique opaca, ingens: antra intonuere profunda,
Atque procul grauido tremefacta est corpore tellus.
Continuò ruit ad portas gens omnis, & adsunt
Lucifugi cœtus varia atque bicorpora monstra:
Pube tenus hominum facies, verum hispida in anguem
Desinit ingenti sinuata volumine cauda.
Gorgonas hi, Sphingásque obscœno corpore reddunt,
Centaurósque, Hydrásque illi, igniuomásq; Chimæras.
Centum alij Scyllas, ac fœdificas Harpyias,
Et quæ multa homines simulacra horrentia fingunt.
At centumgeminus flammanti vertice supra est
Arbiter ipse Erebi, centenáque brachia iactat

Centi-

Centimanus, totidémque eructat faucibus æstus.
Omnes luctificum fumúmque, atrósque procaci
Ore, oculísque ignes, & vastis naribus efflant.
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues
Nexantes nodis sese, ac per colla plicantes:
In manibus rutilæqúe faces, vncíque tridentes,
Queis sontes animas subigunt, atque ignibus vrgent.
Nec minus illi etiam diuersis partibus orbis
Conueniunt properi, qui terris omnibus errant
Hortantes scelera, ac varijs mortalia ludunt
Pectora imaginibus, rectíque obliuia suadent:
Necnon ventorum, tempestatúmque potentes,
Nubiuagum genus, haud certa regione locati,
Nimborum in media consueti nocte vagari.
Ergo animis prompti, atque opibus coiere parati
Vna omnes: fremitu vario sonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuspide dextram
Armatus cœtu in medio sic farier orsus:
Tartarei proceres, cælo gens orta sereno,
Quos olim huc superi mecum inclementia regis
Aethere deiectos flagranti fulmine adegit,
Dum regno cauet, ac sceptris multa inuidus ille
Permetuit, refugítque parem. quæ prælia toto
Egerimus cælo, quibus olim denique vtrinque
Sit certatum odijs, notum, & meminisse necesse est.
Ille astris potitur, parte & plus occupat æqua
Aetheris, ac pœnas inimica è gente recepit
Crudeles. pro sideribus, pro luce serena
Nobis senta situ loca, sole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris iussit torquere sub imis
Immites animas hominum, illætabile regnum.

Haud

Haud superæ aspirare poli datur amplius aulæ.
Ingens ingenti claudit nos obice tellus,
Inpartémque homini nostri data regia cæli est.
Nec satis: arma iterum molitur, & altera nobis
Bella ciet, regnísque etiam nos pellit ab imis.
Idpropter iuuenem æthereа demisit ab arce
Seu natum, siue alitibus de fratribus vnum.
Iámque aderit, fretúsque armis cælestibus ille
Sedibus exitium vehet his, & regna recludet
Infera, concessásque animas nostro eximet orbe.
Fors quoque nos, nisi non segnes occurrimus, ipsos
Arcta in vincla dabit vinctósque inducet olympo
Victor, ouans. superi illudent toto æthere captis.
Iste autem quamuis mortalia membra caducus
Induerit, tamen est nostris imperditus armis.
Nempe ego sæpe adij, corámque interritus vrgens
Tentaui insidijs nequicquam (non ea me res
Falsum habuit, neque enim nunc primum talia cerno)
Quas non in facies, quæ non mutatus in ora.
Accessi incassum? semper me reppulit ipse
Non armis vllis fretus, non viribus vsus:
Sed tantum veterum repetito carmine vatum
Irrita tentamenta, dolos, & vim exijt omnem.
Ergo quæ mihi nunc surgit sententia pandam.
Ille iter antiquas Solymorum instaurat ad arces,
Sit licet inuisus magnæ primoribus vrbis:
Quippe sacerdotes odijs ingentibus illi
Infensi insidias, vt cuique est copia, tendunt
Solliciti veterum pro relligione parentum,
Vt ferro incautum superent, & funere mulctent:
Quandoquidem ille nouos ritus, noua sacra per vrbes

I nstituit, priscásque audet rescindere leges.
H ic opibus vestris opus: en nunc confieri rem
T empus adest. in eum cuncti maioribus illos
I nflammate odijs & vera, & praua canentes,
P estiferúmque animis furtim inspirate venenum.
N e victi, oblitíque iras corda aspera ponant,
S ed saeui magis, atque magis, stimulisque subacti
A cribus absistant nunquam, nisi caede peracta.
S i verò, si quis socijs ex ipsius vnum
B is senis capere, atque dolis peruertere possit,
R es confecta, metus penitus sublatus & omnis.
P raecipitate moras, fluxis succurrite rebus.
N unc tectis opus insidijs, nunc viribus vsus.
V ix ea fatus, vbique ruentes iussa facessunt
A utores scelerum, portisque ex omnibus altè
D iuersi rumpunt: tremit abdita murmure tellus.
I ncubuere auris: crinitas anguibus alas
O bscurum per inane mouent, terrásque capessunt.
N on tam olim densa sublimes nube per auras
F lorigerae glomerantur apes aestate serena
N ubifugo Borea, & madidis cessantibus Austris,
S iquando exorta est inter discordia reges,
S aeuáque collatis inuadunt praelia signis.
V ae, quibus institerint terris, quibus orbis in oris
D ira cohors, quantas populis feret illa ruinas!
I ámque emensus iter multis comitantibus heros
V era Dei soboles Bethanes moenibus instat.
C ernit ibi moestas crinem laniare sorores
M unera fraterno tumulo suprema ferentes
E xpertem thalami Marthan, atque vrbis auitae
M agdali dictam de nomine Magdalenam.

Progre-

Progreditur, bustúmque petit: mœstissima Martha
Hunc simul ac vidit, comites fratrísque sepulchrum
Deserit, ac multo venienti occurrit honore.
Insequitur soror inde, oculos ambæ imbre madentes,
Fœmineis ambæ plangoribus indulgentes.
Vt te post cari germani funera tandem
Accipimus venientem? vt te sæpe ille vocabat
Magne hospes gelidi perfusus frigore lethi?
Atque equidem credo, tunc sors te si qua dedisset
Nobis, nunc etiam vitales duceret auras.
Nunc quoque (nil quando clari tibi rector olympi
Abnuit) haud penitus nobis spes omnis adempta est.
Talibus orabant: comites simul omnia luctu
Miscebant: mœstis resonabant cuncta querelis.
Ast heros tristes dictis solatus amicis
Spondet opem, superas rediturum ad luminis auras
Actutum fratrem incolumem, quem faucibus haustum
Telluris quarto iam Sol non viderat ortu.
Dicitur hæc totam confestim fama per vrbem,
Quæ cunctis incredibilísque, & mira videri.
Vicinis populi passim de montibus omnes
Concurrunt studio visendi, atque omnia complent.
Ventum erat ad tumulum: stat circunfusa iuuentus:
Ipse autem in medio duplices ad sidera palmas
Iamdudum tendens, oculósque immobilis heros
Orabat, tacitúsque parentem in vota vocabat.
Orantem obseruant taciti, intentíque tuentur,
Quid iubeat, quæ signa ferat, quo deinde cadat res.
Bis toto color ore abijt: bis pectore anhelo
Infremuit, nutúque caput concussit honestum.
Ecce autem tumuli tremere hostia visa repente.

O mnibus extemplo subita formidine sanguis
D iriguit, penitúsque inuasit pectora frigus,
C um tandem Deus has effudit ad æthera voces:
S umme parens quamuis precibus nil abnuis vnquam
I pse meis, quæcunque petam. tamen hoc tibi grates
M unere semper agam tua quanta potentia, vidit
C ircumfusa manus, populi videre frequentes.
V os autem famuli properate, recludite marmor,
S axum ingens aufe rte, viróque exoluite vittas.
N ec mora, præceptis patuerunt claustra sepulchri,
C oncursu accedunt magno, attonitíque pauore
I nspectántque, vidéntque intus deforme cadauer,
V íxque sibi credunt, nullo cogente moueri.
N ec mora, clamantis ter voce vocatus amici
E rigitur, loquitúrque & cæli vescitur auris.
O bstupuere omnes: nec sat vidisse loquentem,
A ut audisse semel, tum cuncta ex ordine narrat
C onuentu in medio, quæ funere passus in ipso est,
Q uanto anima instantis vi lethi exclusa dolore,
T enerósque diu eluctata reliquerit artus,
Q uæ facies moriens, quàm obscena aspexerit ora
T errentum iuxta furiarum irasque minásque,
V t vix siderea volucres missi arce ministri
A uxilio possent auidas inhibere rapinas.
H is addit scelerum pœnas, ac læta piorum
P ræmia, quæue animas miseras subiisse necesse est
A rbitria, æternósque nigris fornacibus ignes.
H is actis, Deus orántis vicina Simonis
T ecta subit, quem tota olim lacerum hulcere membra
E ripuit morbo, atque in pristina reddidit ipse.
D um verò mensas grati dignatus amici

Accu-

A ccubat in medio procerum vrbis, protinus ecce
I ngreditur forma insignis, cultúque puella
P icta peregrinas tunicásque sinúsque crepanti
A rgento saturos, atque auro intertexto,
C ui caput implicitum gemmis: it flexile collo
A urum ingens mixtis onerosa monilia baccis,
P ropexique nitent electro molle capilli,
N exilibus quos in nodos collegerat hamis:
A ureáque ex humero demissam fibula vestem
E ois opibus grauidam, & Gangetide gaza
S ubnectit: media micat ardens fronte pyropus,
C rebráque consertis pendent redimicula gemmis:
Q ualis læta sinus cum tellus veris honorem
P andit, opésque suas gremio explicat alma virenti.
H æc olim amissis vtrísque parentibus orba
R estitit, & proles in opes successit auitas
V nicas, quas pater immensas prædiues habebat.
D úmque ætas rudis, vna illi super omnia cordi
R elligio fuit, & seruandi cura pudoris.
M ox autem paulatim annis feruente iuuenta
S ensibus illapsa est Veneris malesuada cupido,
Q uæ mentem immutans furijs subiecit iniquis
A h miseram, abiecto non obstat cura pudori,
N on species, non fama mouet. cessit timor omnis,
R elligióque oblita: domo iam nubilis exit.
I am conuiuia, iam spectacula læta frequentat.
V incláque contemptis rectoribus omnia rumpit.
A c veluti ratis Aegæo sine remige in alto,
S ublatos simul ac fluctus inflauerit aura,
N unc huc incerto, deinde illuc fluctuat æstu,
Q uo ventíque vndæque vrgent spoliata magistro.

E t iam freta opibus prædulces ambit amores
F lorentum iuuenum, si quis spectabilis ore
E gregio, formáque alios supereminet omnes.
E rgo læta virum præstanti corpore postquam
A ccepit venisse, Deum quem fama ferebat,
N ullam passa moram studio correpta videndi
V enerat: ast vbi conspicuos deperdita vultus
H ausit, & egregiæ diuinum frontis honorem,
D iuinósque oculos ardentis pabula amoris,
D iriguit, penitúsque animo sententia versa est,
A tque alias longè concepit pectore flammas.
E cce autem subitò visæ spirantis ab ore
S eptem adeò circumoffusa caligine, & atra
N ube exire faces, veluti cum torris obusti
V ltima sursum flamma fugit, fumúmque relinquit.
H æc Deus, hæc, inquit capitum fœdissima septem
C orreptam miseræ mentem vexabat Erinnys.
T um Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa,
A rgento quæ illusa prius modo venerat aureos,
I am capiti crinale aurum, collóque monile
D etrahit, & tunicas squalentes exuit auro.
I ámque sui piget, & curis mordetur honestis.
I nde Deum orabat veniam, genibúsque volutans,
V t canis ad mensam procumbere suetus herilem:
L ambebátque pedes nudos, lachrymísque rigabat
V este fouens, alios tulerat quam nuper in vsus.
T um de marmoreis varios deprompsit odores
T hesauris: casias, & nardi mollis aristas,
A ut thuris lacrimam, atque auram fragrantis amomi,
P rouáque permulsit nudas liquido unguine plantas.
S uauis in aëreas diffugit spiritus auras.

Cuncta

Cuncta Deus placida quæ mente accepit, & illam
Dignatus venia monitis impleuit amicis.
Intereà circumpositis ex vrbibus agmen
Cernere vulgus erat conuentu accedere magno.
Multi ibant oculis clausis, multi auribus orbi
Indociles, fandi ignari, quíque ægra trahebant
Membra, ferebantur, quósue exagitabat Erynnis
Captos mente, sui immemores, Deus ipse iuuabat
Auxilio, validíque omnes lætíque redibant.
Tandem hinc digrediens Solymorum tendit ad arces,
Hanc fundasse Semes soboles tua dicitur vrbem
Vitisator pater, exactis simul imbribus ingens
Cessauit vastis stagnare paludibus orbis,
Plurimáque immensi compressa licentia ponti.
Tum venère, suo bellis qui gente subacta
Vrbem appellarunt de nomine Iebusæi.
Protinus hinc reges, à prisco sanguis Iuda,
Finitimis latè dominam coluêre subactis.
Hic templum Solomon per terras omnibus aris
Euersis ope barbarica rex condidit olim,
Templum, opulentum, ingens, eductā ad sidera molem.
Huc mensas, arásque sacras, & ahenea labra
Transtulit, & veteris vestes, ac munera templi,
Ostro perfusas vestes, auróque rigentes,
Tum lychnos, lancésque, cauásque inuexit acerras,
Cymbiáque & tripodas, fuluóque ex ære lebetas,
Inclusásque sacro leges, ac fœdera ligno,
Quæ gemina in silice omnipotens pater ipse notarat.
Hic gentis rex, atque omni cum gente sacerdos
Sacra ferens pecudum fundebat rite cruorem.
Victima non alias maculabat sanguine sedes.

Vndique mos erat huc populos ter adire quotannis,
Et proprios genus Isacidum instaurabat honores.
Ipse etiam huc heros crebro se ferre solebat.
Iámque vijs plenis multis cum millibus ibat,
Vnde vrbis poterant turres, atque alta videri
Culmina: læti omnes ramos viridantis oliuæ,
Quásque manu gestent palmas à stirpe refringunt.
Præcedit peditum latè manus omnis: it ingens
Pone equitum globos: in medio pulcherrimus heros
Haud acri prouectus equo, phalerisqúe superbo
Eminet. at sibi pauperiem vt placuisse beatam
Admoneat socios, rex quadrupedantis aselli
Terga premit vates quondam vt cecinêre futurum.
Nudus erat vertex, humeris demissa fluebat
Ad talos vestis, quam festinauerat olim
Ipsa parens, puerόque dedit gestare: nec illa est
Vllo attrita vsu, nulla consumpta senecta,
Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.
Talis iter tendit, recipítque ad mœnia gressum.
Ante vrbem pueri occurrunt, mixtæqúe puellæ
Floribus, ac varijs ornatæ tempora sertis.
Omnibus in manibus palmæ, omnes carmina læti
Læta canunt, tonsis & inumbrant ora coronis,
Certatímque Dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis vrbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem, seruatorémque salutant.
Prætendúntque manu thyrsos, oleasque coruscant
Frondenteis. superas ingens it clamor ad auras.
Spargitur hic rumor subitò, ac tota vrbe vagatur.
Consurgunt gentis primi. procul ecce per auras
Pulueream cernunt tolli super æthera nubem.

Ignari

Ignari penitus rerum, causásque requirunt
Tam subiti motus, quem nam tam multa sequantur
Milia ductorem, quis tantus clamor ouantum.
Ast illi, quibus est Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plausúmque sequentes
Ingeminant, quáque ingreditur, paßim ecce rubenti
Insternunt ostro sola, barbaricisque tapetis,
Intendúntque vias sertis, & floribus augent.
Vix ingressus erat, cùm densam respicit ecce
In biuio turbam, clamorémque auribus haurit
Ingentem, & secum admirans vestigia preßit.
Vallis erat circum frondosis vndique septa
Collibus: in medio riuis, atque imbribus humor
Collectus semper stabat, laticésque perennes,
Quo solitæ innuptæ prædiuitis vrbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere prisci
Pastores, lympháque gregem curare salubri,
Vnde lacum fama est olim dixisse minores.
Huc concursus erat certis de more diebus,
Turbáque adibat inops varijs exercita morbis.
Námque videbatur magno quandoque moueri
Cum sonitu, medio vnda lacu, & perculsa repente
Sublato ad cælum spumabant cærula fluctu.
Sed vulgo subiti quæ motus causa latebat.
Impubes pueri tantum, innuptæqúe puellæ
Signa prius manifesta dabant, seséque canebant
Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atque auro radiantibus alis,
Delapsúmque polo tranquilla impellere vtraque
Stagna manu, latéque viam signare cadentem.
Qualis stella, pater superûm quam misit Olympo

Aut nautis signum, aut populis in castra coactis,
Præcipitat flammis longè latéque coruscis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denso miseri agmine circum
E cælo signum intenti, laticésque quietos
Seruabant oculis, atque omnes auribus auras,
Auditum ad signum subitò vt se primus in vndas
Quisque daret, stagnóque sonanti immergeret artus.
Quippe erat inde salus semper, non pluribus, vni,
Qui subitò impulsum prior exilijsset in æquor.
Sicut vbi vacui tendunt medio æquore campi
Viribus, & rapido iuuenes decernere cursu,
Arrexére animos cuncti, signúmque parati
Expectant. pulsat pauor intus pectora anhelus
Omnibus, atque locum spondet sibi quisque priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo
Brachiáque & plantas, omnes & inutilis artus
Iemus erat, cui quondam & opes & auita fuêre
Prædia opima, sed vt iuuenili è corpore morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti,
Dúmque vias omneis, medicæqúe explorat opis vim,
Pauperiem morbo adiecit miserandus iniquam,
Ossibus ad viuum qui iam persederat imis.
Iámque ferè denum in luctu quater egerat annum
Innumeris circumuentus morbísque faméque,
Quem postquam adspexit propius stellantis olympi
Rege satus, sic est vltrò placido ore locutus:
Infelix, quæ te segnis mora detinet vnum
Seruantem has frustra ripas, & tristibus vndam
Præsentem morbis, alij cùm scilicet omnes
Protinus hinc abeant læti, oblitíque laborum.

A ccipiant solitas reparato in corpore vires?
I lle sub hæc, largóque genas simul imbre rigabat:
N on hoc crimen aquæ, non vis mihi fontis iniqua est:
V erum ego dum motum opperior salientis aquai,
P ræcipites dant saltu alij se in stagna priores
A d sonitum. invalidis nequeo ipse insistere plantis,
N ec me tunc opis externæ dignatur egentem
In stagno quisquam ante alios mersare salubri.
T alia narrantem placido Deus ore tuetur,
A tque ait ipse tuis pedibus subsiste, valénsque
C arpe viam. nec cunćta vndis debere necesse est.
V ix ea, cùm subitò cernentibus omnibus ecce
E rigitur, stratúmque humeris, mirabile visu,
I pse suis referens pedes omnes passibus æquat,
A tque suo solidæ respondent robore vires.
S icut vbi in syluis dum ramos colligit, anguem
F rigore sopitum pastor brumáque rigentem
F rondibus implicuit, admouítque inscius igni.
N ulla mora est, propius flammas vix pertulit, & iam
A ttollítque caput, iámque ignea lumina torquet,
P érque domum serpens micat arduus ore trilingui,
P arte alia ante fores templi, mediáque ministri
I ngenti strepitu testudine dona sedentes
V endebant, quæ plebs aratæ imponeret aræ
L anigeras pecudes, taurósque, parésque columbas,
V oti vt quisque reus, rerúmque vt copia cuique.
Q uos simul atque heros ingressus vidit, & omnem
D iscursu, & clamore locum reserare prophano,
H aud tulit, & verbis grauiter commotus acerbis
R eppulit intortum vibrans per terga flagellum,
V erberáque insonuit, sacróque à limine abegit.

Qualis vbi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aëreos rapido peruerrens turbine campos,
It cælo ferus, & piceas toto æthere nubes
Insequitur. dant victa locum, & caua nubila cedunt,
Sacra Deo domus hæc, inquit, hæc numinis ædes.
Vos autem versam indignos scelerastis in vsus:
Sanguine respersum est aras, animáque litatum
Hactenus antiquis concesso more sacrorum.
Indultum satis, atque ouium iam cædis abunde est.
Nunc pater omnipotens pecudum volucrúmque cruori
Parcere vos posthac iubet, ac fumantibus extis.
Vos diuersa manent mutatis orgia sacris:
Discite iustitiam tantum, puráque litate
Mente, Deúmque pijs precibus placate volentem.
Hi vestri ritus, ea deinde piacula sunto.
Sic ait, & supplex demisso poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Iámque sacerdotum primis exarserat ingens
Tristi in corde dolor, flammæque iræque coquebant,
Nec nouus hic primum furor, hæc odia aspera surgunt.
Antiquæ irarum causa, antiquíque dolores
Haudquaquam exciderant animis, fixíque manebant:
Non tamen hîc ausi sunt illum surgere contra,
Sed veriti vltricem plebem, turbamque sequentum,
Excessêre adytis, nequicquam indigna minati.
Quales nocte lupi stabulis cum forte reclusis
Appetiêre gregem, verùm custodia pernox
Obstitit, & canibus vocalibus inde reuulsit.
Olli (dira fames stimulis agit intus) abacti
Cedunt, & montes nequicquam vlulatibus implent.
Dum verò affatur genitorem Diuus ad aram,

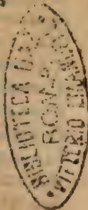
Miran.

M irantes socij templum per singula lustrant,
S uspectu molem vasto, artificúmque laborem,
C autibus excisas centum, centum ære columnas
O mnes è solido, omnes altis montibus æquas,
T ignaque, & æterna ex cedro laquearia, ahenóque
Aeratas porro stridentes cardine portas,
S ectilibúsque minutatim sola læuia saxis:
T um puro ex auro postes, mensásque metallo
E simili, & fixos alta ad donaria currus
D istinctos ebeno, & candenti elephanto.
Q uæ dum cuncta legunt, perfectis ordine votis
I mprouisus adest, tacitúsque superuenit heros,
A tque ait: hæc moles, adeò hæc immania templa,
P rotinus vt vento radicitus eruta pinus,
V ersa repente dabunt labem, ingentémque ruinam,
E t tibi digna tuis Solyma instant præmia factis,
Q uæ vates ad te missos diuinitus ausa es
T ot ferro petere, aut duris detrudere saxis.
I pse tuos quoties, præsens vt vera monerem
T entaui ciues incassum cogere in vnum,
C eu cristata suos dispersa examina fœtus
S ingultu volucris vocat, & plaudentibus alis?
F erro excisa cades, iam iam labentia regna
P rotinus arma ruent tua, vindéxque hauriet ignis,
E t passim hæc largo sudabit sanguine tellus,
N onne vides, iam vt nunc res procubet inclinata?
E t tibi iam votis non prosit nectere vota?
L onge alias pater omnipotens sacra transtulit oras,
L onge alia vult ipse coli, & placarier vrbe.
A tque adeo hic altè depactus terminus esto.
S ic fatus monstrat miras in marmore formas,

Argu-

A rgumentum ingens, senum monimenta dierum,
M agna quibus magni compacta est machina mundi,
E t veterum euentus, & prisca ex ordine auorum
F acta haud humanis opus enarrabile verbis.
N on illic hominum effigies, simulacráue Diûum,
A rcanis sed cuncta notis, signísque notauit
O bscuris manus artificis, non hactenus vlli
C ognita non potuêre ipsi deprendere vates.
H ic superum sator informem speculatus aceruum,
A eternam noctémque indigestúmque profundum
P rima videbatur moliri exordia rerum
I pse micans radijs, ac multa luce coruscus.
I ámque videbatur fulua de nube creare
S telligeri conuexa poli, terrásque, fretúmque,
E t lucem simul vndiuagam, mox vnde micantes
E t Solis radios, & cæli accenderet ignes.
I psi iam denso crepitare examine circum
A uctorémque, ducémque suum, plausúque sonare
A ligeri fratres supera arce volatile vulgus,
L ucis opus primæ. nec dum tamen æthera ab imis
F lammiferum terris, terras discreuerat vndis.
S ed tantum confusa iacebant semina rerum.
N ec mora, vix cæli exuderat septemplicis orbem,
O rdine cui vario rutilos affigeret ignes,
E t iam cuncta nouam incipiebant sumere formam
P aulatim, cælúmque sua compage teneri.
C ernere erat sicca in medio iam mole relicta
L ittoribus curuis circum maria humida fundi,
I llisósque vadis spumare ad sidera fluctus.
N ondum pontiuagæ curuabant ampla carinæ
C arbasa, nec liquido lentari in marmore remi,

Lata

L ata sed innocui verrebant æquora Cauri.
E cce autem iam fagiferi capita ardua montes
A ttollunt, infráque iacent humiles conualles.
C ontinuo tellus summittens Dædala germen
F lore renidescit & frondeis explicat arbos.
I am videas viridi vestiri gramine campos,
I am colles densis frondere cacumina sylvis,
I licibúsque, oleísque, & coniferis cypariſsis.
N ec mora, cæruleo flammis duo lumina cælo
I ncipiunt teneris primum lucescere rebus,
E t sibi, ceu mundi vigiles statione viciſsim
S uccedunt, certóque suum dant fœdere lumen.
N am lucis fons dimensum Sol ambit olympum
I pse die, terrásque nouo splendore colorat.
N octe suas vultu pallenti seruat in umbris
L una vices fundens auratis cornibus ignem,
L ucidáque exornant nocturnis æthera gemmis
S idera perpetuo circumlabentia motu.
T um bifidis paſsim verrebant marmora caudis
S quamigerum mutæ pecudes, pelagóque natabant.
A t pictæ volucres librare per aëra pennis
C orpora, & inter se curuis decernere rostris.
N ec procul hinc errant latos armenta per agros.
L anigeríque greges persultant pabula læta.
I am latebras videas meditari dira ferarum
S emina, iam longos per humum reptare chelydros.
D esuper hortari clara de nube putares
C ælicolum regem, lætásque expromere voces.
C rescite, propagate genus mea semina vestrum,
S ecláque, perpetuis generatim iungite seclis.
T andem nudus homo emicuit tellure creatus,

Quem

Quem superum sator affaríque, & dicere leges
Ore videbatur coram, ac præponere regnis,
Qui terras immortalis ditione teneret:
Mansisset dictis, seruasset fœdera pacta.
At campum arboribus iuxta, ac viridantibus herbis
Lucentem aspicias, stellantia floribus arua,
Poma vbi cæruleo multum vigilata dracone:
In medio fons perspicuis argenteus vndis
Quatuor aduersis voluens regionibus amnes,
Qui terræ gremio infusi late arua rigarent.
Atque hic cernere erat malesuadi fraude draconis
Deceptum iuuenem vetitos ex arbore fœtus
Gustare edicti immemorem, legísque seueræ.
Et iam (vix pomum infelix admouerat ori)
Pœnituisse putes se frondibus inuoluentem,
Nec iam cælituum regis grauia ora ferentem.
Namque videbatur fuluæ inter vellera nubis
Horribili super impendens mortalibus ore
Dura redarguere, & sæuas indicere pœnas
Pro meritis, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura sub auras.
Interea coniux, quæ capta libidine dira
Iura prior, legésque datas, ac fœdera soluit,
Infelix fruticum frustra per densa latebat.
At victor, factúsque potens iam fraudis, ahena
Effulget squama, trietique volumine serpens
Ter superans stirpem, spirísque ingentibus ambit
Tortilis, & motis insultat desuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo videas late infera circum
Regna subobscuras sedes, lucémque malignam

Solis,

S olis, vbi casti manes, animæque piorum
S edibus exclusæ quondam debentis olympi
V nius ob scelus expectabant ordine longo.
S tabant hic cani proceres, vittatáque vatum
A gmina, tendebántque manus ad sidera passas,
Q uos omnes humeris pater alte extantibus Abras
A mplificam pandens chlamydem, protentáque late
B rachia subnixus, dextra, læuáque tegebat.
O rantes illos credas, superûmque parentem
S upplicibus dictis affari, parceret iræ,
P arceret vnius noxa omnes perdere gentes.
S ubstitit hic imo suspirans pectore diuus,
A tque ait: en nostrum deposcunt ista laborem.
I n me nulla mora est. ego tantæ debitus iræ
M orte mea eripiam hos tenebris, & claustra refringam.
Q uin ea, quæ subito paucis deprensa sequuntur,
S ublegite infandum mihi portendentia lethum.
O mnibus hic pauci extinctis mortalibus ibant
I nclusi ligno summas impune per vndas.
I ngens latiuago fluitabat machina ponto,
E t vix extabant immani corpore montes.
Q uos procul abruptus collisis nubibus ignis
I ngeminans creber cælo rutilante petebat.
H ic natum senior nudo Isacon ense petebat
I nfelix pater, exequitur dum tristia iussa.
A spiceres illum toto iam corpore niti
D extram attollentem. nondum respexerat, & iam
N untius ecce aderat cæli demissus ab arce
I ussa ferens primis contraria. victima iuxta
P ascebat pueri ignari pro cæde parata
C andidus, & villis aries argenteus albis.

Hinc

Hinc fratrem inuisum narrata ob somnia fratres
Vendebant, misero mentiti dira parenti
Funera, discerptúmque feris. pater ipse cruentam
Versabat gnati tunicam, lacrymísque rigabat.
Hic etiam, Pharijs dum ciues ducit ab oris,
Post longa exilia in patriam, promissáque regna
Legifer auxilijs fretus cælestibus heros.
Orta lues populum errantem miseranda repente
Serpentem afflatu letho dabat, atque iacebant
Corpora tabifico passim morientia morsu.
Dux vero in medio campi suspendit ahenum
Ingenti è malo colubrum. stratósque iubebat
Dirigere hûc aciem intentos, lignúmque tueri,
Quæ miseris erat haud dubia via sola salutis.
Parte alia rostro terebrans sibi viscera acuto
Fœta auis implumes pascebat vulnere natos.
Stant olli circum materno sanguine læti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.
His animaduersis portis bipatentibus ibat
Multa putans, nec dum gradibus descenderat heros
Omnibus, & magno iam longe vrgente tumultu
Ecce trahebatur passis per terga capillis
Pallida longæui coniux Susanna Manassei,
Quoi pater egregiam forma, & florentibus annis
Haud placidis tædis inuitam, ægrámque iugarat.
Nanque fidem ob talami fœdatam ad iusta vocabant
Supplicia ingenti iuuenum sectante caterua.
Et iam saxa manu pueri, vulgúsque tenebant.
Ipse sed antevolans prohibebat tela sacerdos,
Donec porticibus Christum conspexit in amplis,
Ad quem vbi concessit, miserámque ad lumina traxit,

Ingressus

Ingressa versare dolos, hæc prodidit, inquit,
Coniugium, thalamíque fidem deprensa fefellit.
Sontem iura neci tali pro crimine dedi
Nostra iubent duris (sed quæ inclementia?) saxis.
Téque ideo vatum interpres mitissime adimus,
Et tua quænam sit sententia quærimus omnes.
Dixerat, atque animo iam spes pascebat inanes,
His captum, implicitúmque putans sermonibus hostem,
Præclusos abitus, non effugia vlla relicta,
Illam quippe neci si solueret interceptam
Miti animo miseratus, eum turba omnis in ipsum
Saxáque, & vltrices raptim conuerteret iras,
Quod sanctas gentis leges euerteret illex.
Si verò ad pœnam iusset pro crimine duci,
Sese odiis vulgi obiiceret crudelis acerbis.
Hæc agitans iam victorem se mente ferebat,
Pectora lætitia multum tumefactus inani.
Ac veluti in somnis olim sibi visus arator,
Dum terræ attrito suspendit vomere terga,
Auri ingens pondus campo effodisse subacto,
Gaudia vana fouet. cernet somno ille relictus
Pauperiem, duros & adhuc sibi adesse labores,
Somnia fortunámque animo execratus inanem.
Ipse viam Deus inuenit (fallacia numen
Nulla humana valet contra) qua legibus illi
Parceret illæsis. nempe vt defixa tenebat
Ora solo, tandem attollens, turbámque paratam
Aspectans ait haud dubium, quin crimine lethum
Sit merita: id prisci quondam sanxêre parentes.
Ergo agite ô vestrûm quicunque est criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriátque merentem.

E cquis erit tanto è numero, qui vulnera prima
D irigat, & sceleris purum se proferat vltro?
S ic memorans omnis seruabat lumine pronus
O bliquo, horrendúmque tuens, illúmque paratus
I nscripsisse solo, cui mens interrita nullum
E sset ob admissum fœde, securáque culpa.
S tabat conspectu in medio tremebunda puella
I am suffusa oculos mortis nigrore propinquæ,
E t positis terram genibus submissa petebat,
N on minus exanimata metu, quàm in retia cerua
A cta canum latratu, & longo exercita cursu,
C um iam consumptæ vires, cum se vndique cinctam
H oste videt, mortémque instantem certa moratur.
H is autem auditis responsis, omnibus ingens
C onfestim cecidit furor, & vis fracta quieuit.
Q uisque suam tacito versant in pectore vitam,
I nque vicem spectant sese, atque aduersa tuentur,
N ec quisquam turba in tanta se prodidit vltro.
S axa cadunt manibus furtim labentia, & omnes,
Q uisque sui memores abeunt templúmque relinquunt.
V t verò Deus aspexit vacua atria circum,
L inea detraxit pauitanti vincla puellæ,
A tque illam verbis monitam dimittit amicis.
I melior, veterûm famam iam extingue malorum.
T alia dein socios fatur conuersus ad ipsos.
H eu durum genus. haud possunt desistere victi.
N il linquunt intentatum nil prorsus inausum.
N empe ego nunc festis fas contra, & iura diebus
A ffero opem inualidis, agrósque in pristina reddo,
N unc sontes, & sponte sua commissa fatentes
A ccipio, noxáque animos, & crimine soluo.

Nunc

Nunc socij fruges tractant, & vina priusquam
Dent manibus lymphas, cum victu corpora curant,
Nec dapibus parcunt, & quæ in vos plurima iactant.
Quin etiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel cum Romanis astu me opponere tentant
Incautum, quærúntque dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quisque iubetur.
Nec cæcos mea facta mouent ingentia, quæ non
Humanis fierent opibus, non artibus vllis.
Nec qua vi hæc agitem spoliati lumine cernunt,
Consiliísque audent supremi obstare parentis.
Nec priscos tollo ritus, legesúe refigo.
Quippe alia arcanis longe sententia dictis
Indeprensa latet, longe altera sacra teguntur
Nube sub obscura verborum. vt cætera mittam,
Quid suis horretis vetitis imponere mensis
Viscera? non animis labem sublimibus affert
Aut his, aut illis ieiunia soluere rebus.
Vobis intus obest mens ipsa, & dira cupido.
Sed quoniam gaudet cœno, immundáque palude
Setigerum genus, & pecori huic innata libido est,
In sue adumbrantur Veneris mala gaudia fœda.
Quin etiam, vt iussis animos cælestibus auctor
Paulatim assuescens posset mollire colendo,
Nec nulla inciperet sub relligione tenere,
Indociles primùm populos, obtusáque gentis
Pectora iussit oues iugulare, & sanguine terram
Imbuere, immeritósque aris mactare iuuencos,
Quæ tamen omnia erant, sicui mens alta vigebat,
Venturæ speculum mox relligionis, & vmbra.
His actis, iam deuexum cum vesper olympum

Clauderet, egrediens malefida cessit ab vrbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, corámque arcanas promere voces,
Ignaros socios Taburi ima in valle reliquit.
Ipse autem ascensu superans capita ardua montis
Constitit, aëreæ feriunt vbi sidera cedri.
Addiderant comites se tantum ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petrúsque vocati.
Stabant orantes taciti, paritérque supinas
Tendebant sine voce manus ac lumina cælo.
Ipse autem his magno genitorem affatur amore:
O pater en insons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua, nec tot ferre indigna recuso,
Quando certa tibi mens, atque hæc fixa voluntas,
Et tanti mortale genus: nil demoror, adsum.
Hos saltem, qui me patriáque, suísque relictis
Per varios casus lectissima corda sequuntur,
Aspice, & immeritos cæcis auerte periclis.
Haud vereor, quod se his homines, gens impia passim
Opponunt. nil facta hominum mortalia terrent.
Ipsi etiam (nihil hoc moueor) moriantur ad vnum,
Aut potius sæuo, si vis, tu fulmine perde
Correptos igni, & penitus res attere fractas
Tu genitor, tanto finémque impone labori,
Si tanta est genus humanum cælo addere molis,
Secláque mutatis in pristina reddere rebus.
Tantum oro (scelus) inferno summissa barathro
Gens pestem meditata viris nil improba furtis
Officiat, non infando præuertat amore
Insidiis captos, nec corda improuida fallat,
Dum scelera hortatur, nostríque obliuia suadet.

Iam iam aderunt infandi hostes, armata dolis gens,
Nondum animos satiata, graues nondum vlta dolores.
Has fraudes, iámque has fraudes, artésque mouebunt.
Quas non mentiti simulato corpore formas,
Vt capiant genus innocuum, vertántque venenis
Pestiferis? tu frange dolos, fer qúe irrita in auras
Cuncta pater. tandem victis edice quiescant.
Sint, qui per terras gentes post funera nostra
Iustitiam erudiant, & relligionis amorem.
Hanc veniam concede, id gnati cedat amori.
Filius hæc. genitor contra cui talia reddit:
Nate patris virtus, nostríque simillima imago
Nulla tuis fraus (solue metum) nullæúe nocebunt
Insidiæ, quas nunc regni molitur operti
Arbiter, incœpti frustra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras.
Ipse adero, retegámque dolos, fœcundáque fraudis
Agmina disiiciam, & magna virtute resistam.
Vnus erit tantum. cui mentem insania vertet,
Infelix, iam nunc deuoto pectore versat
Infandum scelus, atque tui iam pœnitet ægrum,
Secum indignantem, tua quod præcepta sequutus
Exuerit blandum vitæ mortalis amorem,
Maluerítque graues sub te tolerare labores,
Omnia quæ mecum mundi ante exordia nosti.
Hunc tamen indignum numero, cœtúque piorum
Addidimus memores vatum, qui talia quondam
Prædixêre, tuis exemplum insigne futurum.
Euadent alij insidias meliora sequuti.
Omnes te propter contempto lucis amore
Haud mortem horrescent, pergéntque in funera læti,

Innumerámque suo parient tibi sanguine gentem
Proiectu vitæ, & mortis amore superbi.
Efficiam cælo dignos post aspera tandem
Funera, deserti magnum ætheris incrementum.
Quos tu olim aspicies hac relligione nepotes
Surgere nate tibi? quam pectora certa videbis?
Tu modo tu perge, & cœptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim vix nunc tua iussa sequutos
Indociles, fandi ignaros, (mora non erit) altos
Pectore concipient sensus, doctóque verendas
Ore canent leges afflati numine nostro,
Et vastum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent aliis alij, sacríque nepotes
Victores tua signa ferent trans vltima claustra
Oceani latas vndis cohibentia terras,
Clarescétque tuum passim per secula nomen.
Sponte sua inuicti reges tibi sceptra, tibi arma
Subiicient sua per terras, arásque sacrabunt.
Atque adeo grauida imperiis Roma illa superba,
Apenniniuagi quæ propter Tybridis vndam
Ingentes populos frenat pulcherrima rerum,
Summittet fasces, &, quas regit, orbis habenas.
Illic relligio, centum illic maxima templa,
Centum aræ tibi fumantes, centúmque ministri,
Quíque viris late, atque ipsis det iura sacerdos
Regibus, & summo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paulatim annis labentibus ætas
Deterior inficiet mores, versisqúe nepotes
Degeneres surgent studiis, per dura, laborésque
Exercens lapsam reuocabo in pristina gentem.
Illa malis semper melior se tollet ad astra.

Sæpe

Sæpe solo velut euersam, excisámque videbis,
Quam modo prædixi, populorum incursibus vrbem.
Verum quo magis illa malis exercita semper
Altius hoc surgens celsum caput inseret astris,
Mœniáque in melius semper recidiua reponet,
Nec nisi subiecto passim sibi desinet orbe.
Sic placitum, nostri sedes ea numinis esto.
Hæc ait, & natum dextra complexus inhæsit.
Ecce autem subito rubra vibratus ad æthra
Cum sonitu fulgor micat, & polus intonat ingens.
Nam pater omnipotens manifestus ab æthere nubem
Ostendit radiis illustrem lucis, & igni.
Omnia collucent late loca. turbine Christus
Corripitur rapido, mediáque in nube refulsit,
Verus & aspectu patuit Deus, atque per auras
Diuinum toto spirauit vertice odorem
Luminis ætherei specimen, genitoris imago.
Nec secus emicuit roseo pulcherrimus ore
Insolita circum perfundens omnia luce,
Quam cum mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol cælum exoriens rigat omne profuso,
Oceani in speculo longe resplendet imago,
Et croceæ effulgent aurata cacumina siluæ.
Talem se sociis mirantibus obtulit heros
Amborum in medio vatum. quorum alter adiuit
Flammifero quondam inuectus cæli ardua curru,
Et tranauit equis insultans aëris auras:
Isacidum Phariis genus alter duxit ab oris
Dux profugum, legésque dedit, morémque sacrorum.
Necnon cælicolûm propius tum maxima pandi
Visa domus, cælíque ingens apparuit aula.

Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oſcula libauit nato, & vox lapſa per auras:
Hic mea progenies. hic eſt mea magna voluptas.
Vni huic mortales omnes parete volentes.
Nec plura his. toto aſſonuit chorus omnis olympo
Cæleſtum cantu vario, plauſúmque dedêre.
Tum demum in faciem conſuetam redditus heros
Attonitos ſocios monſtríſque, metúque ſepultos
Excitat, atque hominis mortali apparuit ore.

M.HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. II.

AT SOLYMI trepidi rerum, & formidine cæci
Noctem illam patrum primi, templíque miniſtri
Inſomnem duxêre: animis adeò addita cura
Incubat, ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos vrbem ingredientis imago
Læta Dei, feſtíque manus impubis honores,
Illiúſque vident latè increbreſcere nomen.
Fama volat, paßímque canit miracula rerum.
Quid faciant? magis, atque magis iam vera pateſcunt,
Quæ quondam priſci vates cecinêre futura,
Terras cæleſti regem de ſtirpe manere,
Cuius in aduentu templum, Iudæáque tandem
Regna ruant, Solymæque euerſis deſinat aris
Antiquo de more ſacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes, terrore ſubacti,
Tectis, quiſque ſuo, ſepti, clauſíque manebant.
Quales quæ ſolitæ florentia rura volantes
Carpere apes, vbi ſæuit hyems, cælúmque profuſos
Soluitur in nimbos, & aquoſus regnat Orion,

Otia lenta terunt, claufisque aluearibus ægræ
Cunctantur, circumque fores, ac limina muſſant.
Tempus erat per membra quies cum grata ſoporem
Irrigat, ac poſitis affert obliuia curis.
Et iam noctipotens manus imo emiſſa barathro,
Horribiles viſu formæ furialibus omnem
Cœtibus obſedêre vrbem: pars turribus inſtant:
Pars apicem templi, & faſtigia ſumma coronant:
Cetera pérque vias legio, pérque alta domorum
Tecta volant, tractímque hærent per culmina tignis.
Haud ſecus Italiam repetunt vbi vere tepenti
Cærula aues longo feſſæ ſuper æquora curſu,
Quæ prior occurrit tellus, hanc agmine denſo
Certatim arripiunt, procuruáque littora complent.
Principio ſpargunt occultum in pectora virus,
Vipereámque viris animam, cæcúmque furorem
Inſpirant, odiúmque animis, & crimina linquunt.
Multi etiam in facies hominum vertuntur, & omnem
Protinus incendunt variis rumoribus vrbem.
Irrepunt tectis alij, ſomnóque ſolutis
Somnia dira ferunt varia ſub imagine rerum,
Atque hominum falſis ſimulacris pectora ludunt.
Iámque huius ſubeunt, iámque illius alta potentum
Limina & attonitos dictis hortantur in hoſtem,
Terrificántque animos facta, atque infecta canentes,
Chriſtum inferre faces, arísque inſtare bipenni
Armatum ærata, atque adytis extrema minari,
Et iam ſemuſto in templo dominarier ignem.
Quin ipſos templi mentiti veſte miniſtros
Singula tecta adeunt, patréſque ad limina ſacra,
Conciliúmque vocant. nigri dux agminis ipſe

Impulit ærisono stridentes cardine portas.
Hinc atque hinc delubra petunt. concurritur vltro
Vndique. nec tenebris nox obstat euntibus atra.
Non aliter captam si rumor nuntiet vrbem
Nocte dolis intempesta, atque latentibus armis
Hostem inferre acies, & iam summa arce receptum,
Culminibúsque immissa voret fax atra penates,
Plenis cuncta viis feruent, trepidóque tumultu
Huc atque huc itur, nec sat rationis eundi est.
Præcedunt diræ facies, facibúsque nefandis
Sufficiunt lucem & summo dant vertice lumen
Terrificas capitum quatientes vndique flammas.
Nec miseri tamen agnoscunt. furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapsúmque in viscera virus.
Nec minus interea bis seni ex agmine missi
Bis senos Christi ad socios, euertere si quem
Possent, & furiis deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (ante futura
Præscius ista suis prædixerat omnia) seruant
Inuictos animos, inapertáque pectora fraudi,
Quanquam hostis species sese transformet in omnes
Nequicquam expertus, mentésque indagine captet.
Vnus non valuit sese his subducere vinclis
Iscarius pesti infandæ deuotus Iudas.
Lectorum procerum labes, & pestis Iudas.
Hic se olim addiderat socium vestigia Diui
Ingressus, patria, atque opibus, carísque relictis
Incerta exilia, incertas quacunque paratus
Ire vias, talíque necem pro rege pacisci.
At mox cœptorum piguit, duríque laboris
Paulatim pertæsum, animo tum voluere secum

Noctes

Noctes atque dies tacitus, siqua potis arctis
Legibus exolui, & priscæ se reddere vitæ
Indignans longum incassum cecidisse laborem.
Hos abitus, iámque hos abitus, & furta parabat
Impatiens operum, rebus non lætus egenis.
Talibus vndantem curis, animóque labantem
Iampridem, nigræ reperit dux ipse cohortis
Haud minus exultans animis, quàm monte sub alto
Cum procul aspexit tendentem in pascua ceruum
Gætulus leo, quem siccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta insania edendi.
Ac prius illi faciem Galilæi versus Ioræ,
Ipsi qui fuerat coniunctus sanguine Iudæ,
Insomnem aggreditur verbis. tu nocte silenti
Montibus in solis erras insane, potésque
Vltro sæua pati sub nudo frigora cælo,
Atque tibi alterius sub nutu degitur ætas,
Dum sequeris (quis te tantus furor incitat?) istum
Elatúmque animis, euersorémque sacrorum,
Quem tantum illuuies adeunt teterrima gentis
Fœminei cœtus, & semiuiri comitatus?
Primi omnes infensi odiis concordibus ardent,
Sacrilegóque necem intentant. iámque ille furorem
Vesanum expendet, cedet fiducia tanta.
Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur, erit: nil contra obtendere densa
Nubila, nil solitas accingi proderit arteis.
Rumpe moras, eia instanti te surripe cladi.
Sic ait, ardentémque odiis instigat acerbis.
Tum mutata acri percussit pectora thyrso,
Et subito nocti ablatus se immiscuit atræ.

Hinc

Hinc miserum inuadens præcordia ad intima sese
Ingerit, atque imis dirum implicat ossibus ignem.
Olim, etiam in mentem veniunt, quæcunque sub illo
Iussus dura tulit, quæcunque exhausta pericla.
Et piget, atque nefas polluto voluit amore,
Immeritúmque animo sedet hosti prodere regem.
Ah miser, ah malesane, Deum non pectore sentis,
Non oculis numen præsens, non auribus hauris.
Quis te mutauit tantus furor? aspice quo nunc
Culmine præcipitas, qua nam trahis arce ruinam.
Nec qualis sentis tibi menti insederit error.
Quid struis? aut quo te raptat tam dira cupido,
Quæ nunc te male habet, mentísque, & lucis egentem?
Quam nunc amittis sortem, irreparabile donum,
Optabunt seri post secula mille nepotes.
Atque adeo quæ vota foues, quam mente secas spem
Lætitia elatos animos inflatus inani,
Omnia discerpent, rapiéntque per aëra venti.
Excute dum licet, infandam de pectore pestem,
Quæque imis te nunc est addita cura medullis.
Iámque sacerdotes, totáque ex vrbe senatus
Secretam in templi sedem concesserat omnis,
Ipse sacerdotum primus, cui tempora sacra
Infula cingebat, Caiphas in sede sedebat
Celsior aurata. inde alij longo ordine ciues,
Quos omnis circunsiliunt, acuúntque furorem
Tartareæ haud vlli visæ sine corpore pestes.
Nec mora, nec requies. sublapsæ in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atque animis incendia miscent.
Multa illi inter se vario sermone ferebant
Solliciti: vasto strepit ingens murmure templum,

Sunt

Sunt qui ipsum iubeant vtcunque absumere Christum
Seu vi, siue dolo, iuuenémque inuadere ferro,
Qui rursum in lucem nuper reuocatus ab vmbris
Venerat, & totam monstro concusserat vrbem.
Ast alij plebem metuunt, vulgíque furorem,
Namque sibi ingentes populos deuinxerat heros,
Hos meritis, illos diuino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat pesti impenetrabilis vnus
Primores inter gentis non vltimus ipsos,
Cui longe menti melior sententia, sed non
Audebat dictis contra omnes tendere solus.
Ille Deo quondam sese inscius intulit hostem,
Atque dolis frustra contra stetit. inde vbi numen
Admonitus sensit; veluti de nocte profunda
In lucem reuocatus ei se iunxit amore,
Clam tamen, infensæ vitans odia aspera gentis.
Tum vero illius de vita, & sanguine cerni
Vt vidit, letúmque insonti triste parari,
Non tulit vlterius latebras, hæcque edidit ore
In medio. non obscuram, non lucis egentem
Rem ferimus, neque enim vereor iam vera profari
Pro patria. quamuis mihi sint extrema ferenda.
Cernitis hunc omnes manifesto numine ferri,
Maiorémque homine, &, nosmet nisi fallimus ipsi,
Vera Dei patuit soboles, verus Deus, ille
Olim quem toties afflati numine vates
Venturum cecinère, nefas quo triste piaret,
Commendans genus æterno mortale parenti.
Hoc liquet, hoc vltra non in discrimen agendum.
Huius ope innumeri, quos nox obscura premebat
Luminibus captos, iucunda luce fruuntur.

Multi etiam voces obstructis auribus orti
Accipiunt, reddúntque, ægris quod reddita venit
Insperata salus, qui lenta aut membra trahebant
Victa lue, aut subito correpti corpora morbo?
Treis etiam (nostis) obita iam à morte reduxit
Elatos idem in lucem. modo Lazarus omnem
Perculit, & monstro ingenti permiscuit vrbem.
Prò læuas hominum menteis, prò pectora cæca.
Non hæc pæoniis succis, non artibus vllis
Confieri possunt, maior Deus intus agit rem,
Maius numen inest. quoties diuina loquentem
Incassum contrà stetimus verbísque, dolísque
Instructi? quoties ausi vim tendere inermi
Aut ferro, aut duris nequicquam perdere saxis?
Nube caua eripuit caput, ex oculísque recedens
Aligerum se cælesti subito agmine sepsit.
Et quisquam illius certum non numen adoret?
Quid molimur adhuc? quid nobis deinde relictum?
Quin potius, quando nobis demissus olympo
Auxilio venit, vnà omnes adeamus, ab ipso
Suppliciter pacem oremus commissa fatentes.
Talia perstabat repetens. violentia cunctis
Gliscit, & accensus semper per viscera sensus
Conflatur magis, & sæuos furor aggerat æstus,
Paulatímque animi turgescunt tristibus iris.
Exarsêre omnes. pestis latet intus, & omnem
Eripuit miseris lucem, victísque veneno
Pestifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit, quæ cunctos ira coquebat.
Infremuêre omnes contra, gemitúmque dedêre.
Qualiter ære cauo dum sulfura pascitur atra

Inclu-

Incluſus magis, atque magis furit acrior ignis,
Molitúrque fugam, nec ſe capit intus anhelans,
Nulla ſed anguſtis foribus via, nec potis extrà
Rumpere, materiam donec comprenderit omnem.
Tum piceo diſcluſa volat glans ferrea fumo.
Fit crepitus. credas rupto ruere æthere cælum,
Iámque illa, & turres procul ecce ſtrauit, & arces.
Corpora, & arma iacent, latè & via facta per hoſtes.
Haud illi ſecus accenſi meliora monentem
Excludunt adytis, atque extra mœnia trudunt.
Tum verò Caiphas, vbi facta ſilentia linguis,
Sic orſus, ſibi quæ ſedeat ſententia, pandit.
Haud equidem moror ô ciues, quòd verſus ad hoſtes
Iſte etiam infando captus perfugerit aſtu,
Qui toties ſumma pro re, pro legibus olim
Obiecit patriis caput vltrò, ipſúmque premebat
Obnitens contra nuper ſermonibus hoſtem.
Tanta eſt artificis pellacia, vis ea fandi,
Vt quoſcunque velit vertat, ſuperétque venenis.
Scilicet hunc credam cælo diuinitus actum
Nobis veniſſe auxilio, qui ſe impius ortum
Patre Deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atque nouos inducere ritus.
Séque vltrò excidio templi veniſſe fatetur,
Quod noſtri monitis olim cæleſtibus acti
Impenſis tantorum operum ſtruxêre parentes.
Quæ nouitas, aut religio, qui denique mores?
Ille etiam, ne quid ſceleris ſibi reſtet inauſum,
Sacrilegus ſontes, & quorum crimina nota,
Proſequitur venia haud veritus ſcelerata ſubire
Limina, nec feſtis parcit de more diebus.

Ergo agite, atque illi insidias, lethúmque merenti
Maturate viri. crescentem extinguite flammam,
Ne mox subsiliat victrix ad tecta domorum,
Degustétque trabes, pérque ardua culmina regnet.
Subuertet solitis aliter totam artibus vrbem
Seditione potens, populos captabit, & omnem
Subiiciet sibi prodigiis fallacibus oram.
Hinc quæ tot nobis annos tam prospera cessit
Relligio, euersis actutum desinet aris.
Tum metuo, ne Romulidæ non talia passi,
Quicquid adhuc iuris superest, à gente reposcant,
Et profugos patria iubeant decedere terra.
Vnum pro multis detur caput, vnius omnes
Expiet. ac tutos mors tanto in turbine præstet.
Hoc habet. hæc melior superet sententia ciues.
Hæc illi ob numen dona. hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat, furiis stimulantibus intus
Experti, passíque senes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus. sed qua ratione, quibusúe
Id fieri occultè queat artibus, exquirebant.
Cum subitò ecce suis clam se furatus Iudas
Improuisus adest cunctis mirantibus, illum
Excipiunt trepidi spirantem immane, locántque
Sede inter primos, faríque hortantur, & ardent,
Quid veniat, dubiis animis audire, siléntque,
Ille autem torquens huc flammea lumina, & illuc
Sic fatur: scio vos Galilæi facta furentis
Formidare patres, patriæ qui legibus affert
Exitium, moliri ideo vos plurima cerno:
Si mihi, quæ posco, promittitis, omnia solus,
Quæ nunc vos frustra exercent, dispendia tollam.

Ille manus faciam in vestras hodie incidat vltro.
Dixerat. argenti læti pepigêre talenta
Ter dena, egregij precium memorabile facti,
Dimittúntque alacres; atque extra limina ducunt.
Ille petit montes iterum, sociósque reuisit.
Forte propinquabat genti solennis, & oræ
Festa dies, veterum cum relligione parentum
Immunes operum ducunt septem ocia soles,
Pérque domos ouium fœtus epulantur, & acri
Fermento parcunt iussi, properatáque liba
Expediunt, mensásque onerant agrestibus herbis
Lætitiæ veteris memores. hac luce ferebant
Aegyptum priscos olim cælestibus actos
Prodigiis magna cum præda exisse parentes
Ingressos pede iter salsas impune per vndas.
Ergo ingens tum sceptriferam concursus ad vrbem
Vndique erat. populíque omnes ad sacra fluebant.
Non effusa tamen turba huc sine more ruebat.
Verum quisque ducémque suũ, gentémque tribúmque
Vnà ibant comitati, etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognatáque orti sint stirpe nepotes,
Omnes Isacidæ, paribus sub legibus omnes,
Scindit se tamen in bis senas vna tribus gens,
Atque Palæstinam latè est diducta per omnem,
Libera gens olim multa munita virûm vi,
Florentésque vrbes populis, opibúsque vigentes.
Tunc autem patriis de finibus exturbati
Penè omnes aberant, & Caspia saxa colebant.
Vix de bis senis tribus vna intacta manebat,
Alteráque, & patria sese tellure tenebant,
Beniamidum gens, atqúe ipso domus inclyta Iuda,

Ambæ tunc etiam populis opibúsque vigentes.
Tantum autem imperio adiectam, ceu cætera passim
Contuderat bello, & victricibus hauserat armis,
Hanc quoque seruitio partem Roma alta premebat.
Sceptra vrbi tantum sublatáque ademerat arma
Linquens sacra viris, ac leges victor auitas.
Nunc tellus deserta iacet. tot clara fuêre
Mænia, tot populis pariter cum fortibus vrbes,
Hæ bello, hæ validis quassatæ viribus æui.
Vsqueadeò sæuas superûm pater arsit in iras
Nimbipotens, natíque necem non passus inultam est,
Non tamen indecorem tantæ solatia cladis
Ipse sinam antiquam (superent modo carmina) terram,
Ne penitus seclis obliuiscentibus ætas
Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis superûm prosit regionibus ortum
Vagisse, & cælo primum reptasse sub illo.
Vos ideo aligeri cœtus gens ætheris alti,
Qui leuibus magnum pedibus pulsatis olympum,
Nam vos sæpe polo missi peragrastis & oram,
Et gentis crebri hospitio indulsistis amicæ,
Este duces mihi, dum tota regione vagantem
Raptat amor. longum vos mecum ferre per æuum
Nomina, quæ cecidère, iuuet, deletáque gentis
Oppida, & antiquas antiqui nominis arces.
Post autem vestra sublatus ad æthera penna
Carmine mortales oras, visúsque relinquam.
Vos me sublimi sistetis tramite vectum
Auia per superûm loca. me iuuet alite curru
Aurea nubifugo mulcentem sidera cantu
Intactas primum ire vias mortalibus ægris,

Et

Et petere insolitam cæli alta è rupe coronam.
Hæc olim, audentem ni deserat ætheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes.
Non alias illuc aditum est maioribus vnquam
Et numero, & studiis. nec tantum sacra petebant,
Quantum auidos Christi visendi traxerat ardor.
Orti autem à magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus. hæc tribus vsque
Et numero, & virtute caput super extulit omnes,
Tantum alias superans, quantum leo cuncta ferarum
Semina inexhaustis animis, & viribus anteit.
Littorea innumeri Gaza venêre Sabeque,
Engadda deseruêre, racemiferosque recessus,
Vrbis Adulææ sedes, humilemque Raphean.
Hic Lyde, atque Selis, ventosaque Iamnia, & Hippa,
Ascalo, Azotíque arces, Acharónque, Sochónque,
Quæque fluentisonis Iope perfunditur vndis,
Proiectæ rupes, pontóque minantia saxa.
Parte alia antiquam ciues liquêre Damascum,
Primus vbi (vt perhibent) limo felice creatus
Natus homo est, cælíque nouas erupit in auras.
Deseritúrque Emaus, Nepséque exhausta silescit,
Quæsiuítque suos Aegypti proxima regnis
Anthedon, natíque Dei cunabula Bethle.
Tum deserta silent & Galgala, Bessuráque omnis,
Aruáque, qua Marethon, qua proxima nubibus Erme,
Qua Sigoris mirata nurum, dum incendia versa
Respicit, humanos seruasse in marmore vultus,
Concretíque salis subitum traxisse rigorem,
Qua calet Asphaltis flammis infamibus vnda,
Ingentésque palus ad cælum exæstuat æstus

Aëra contristans graueolenti sulfuris aura.
Quondam hîc læta seges, riguísque rosaria campis!
Nunc stat ager dumis, obductaque sentibus arua,
Crimen amor malesuade tuum, vim tendere adorti
Infandam indigenæ pueris cælestibus olim
Diuina capti facie, & florentibus annis,
Fecisséntque, fuga nisi se illi ad sidera lapsi
Remigio nixos rapuissent præpetis alæ.
Non tulit altitonans pater, atque vltricibus omnem
Inuoluit flammis tractum, immersitque profundo.
Squalet adhuc cinere, & putri latè ora fauilla.
Infœcunda ideo terra, & sine frugibus agri,
Difficilésque aditus, & inaccessi secessus.
Illic, vt fama est, nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt iuuenes, cupiunt decerpse puellæ.
At simul atque graui perflante euanuit austro,
Succedunt poma hirsutis asperrima barbis
Quæ nulli iuuenes, nullæ cupière puellæ.
Hæc tamen aspectu solida & sincera putares,
Fæda sed illuuies intus, subitóque fatiscunt
Ad tactum cinefacta, hominum nihil vsibus apta.
Pallida item flauis cum vix seges albet aristis,
Dira immaturas messes interficit aura.
Protinus hinc subeunt populi Symeone creati,
Qui Saroen, Molodámque viri, Scicelegidáque oram
Felicem frugum, lætósque vligine campos,
Qui Sipabota colunt, Asanésque biuerticis arces,
Quique Atharin quondam generosos palmite colles,
Remmona qui, cultísque erectam in collibus Ain,
Et quos thurilegæ pascunt centum oppida Idumes,
Rutáque odoriferas Arabum vergentia ad oras.

Ecce

E cce autem Isachari magno clamore nepotes
I ngreßi delubra petunt, atámque salutant.
G ens victu facilis, contentáque finibus arctis.
H ic adsunt, quos Hermonius sub vertice pascit,
H ermonius generator apum, generator equorum.
Q ui Taburi capita alta tenent, quibus ardua rupes
C armeli domus. hæc rapido gens turbine quondam
S ublatum vatem cæli per aperta repente
V idit flammifero ferri super æthera curru.
S ensena quos misit, quos Hennada, quos adit Affra
N obilis, in summus sitientes rupibus vrbes,
Q ui Senum, & Reboten liquêre, Remetiáque arua
V itibus, & variis intersita littora pomis.
A t taciti incedunt gens Dani è sanguine creti
D eiectíque oculos, deiectíque ora per vrbem
T empla petunt, qualis, cum frigora prima lacessunt
A utumnum, nec dum ramis decußit honorem
B ruma suum, coluber latebras meditatur, itérque
F ert tacitum lapsu repens per saxa quieto,
S ibiláque ora premit, neque caudæ surrigit orbes.
I ámque viros tristes credas, quod sanguine ab illo
P rædixêre ducem fore pleni numine vates,
Q ui genus humanum Christi sub imagine falsa
T erreat, atque hominum vitas & crimina quærat,
D eterior fas atque nefas vbi verterit ætas,
E t rebus feret exitium mortalibus ignis.
P rotinus at multis aderit cum millibus vltor
V era Dei soboles verus datus arbiter orbi.
I llum nequicquam pugnantem, & vana mouentem
T urbine corripiens terræ ima in viscera trudet.
I nsequitur iuuenum nimbus genus Asere ductum,

Spicea quis capita obnubit de more corona
Omnibus, & nexæ ludunt per tempora ariſtæ.
Hi Betagúmque, Hormánque ſerũt. his Aphega ſedes.
Illos Ama dedit. illos miſere Robaæ.
Non numero Arctipus Labanæ, non Aziba ceſſit.
Hos iuxta ſeram in noctem ſoliti vrere myrtos
Littoreæ ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt. pars Ieptaphiles ab ſede profecti.
Pars Iedaba venere. Canam hi liquêre modo atra
Miratam puras in vina rubeſcere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros,
Quęqúe modo aërias iterum veniſſe ſub auras
Vidit morte obita puerum Galilæa Nais,
Millia multa tulit, totidémque uberrima Dotha,
A qúe ſuis Nalole, Cathetiáque alta relicta eſt.
At quis Nephthalidum numerauerit oppida, & arces
Innumeras, quas & Cedar, quas & ſacer altis
Fert humeris Libanus cæli confinibus æquus.
Qui celſam Nazona habitant, qui Nephthalis vrbem
Gens oris, fandíque potens, fœcundáque veri
Naſcentem gemino Iordanem fonte ſalutat.
Omnis it Galilæa. omnis Samarea penates
Deſeruit ſtudio gens tantum accita videndi.
Sæpe hac rege ſatus ſuperûm tellure moratus
Sponte Deum ſe detexit. miracula rerum
Aſſeda nunc etiam meminit, meminere Caperna,
Et vetus amiſit quæ nomen Graia Sebaſte.
It Bethole, eductáque ad ſidera Beſſais arce,
Et quos piſcoſis Genneſara proluit vndis.
Leuigenæ verò ſacrum genus omnibus ibant
Immixti, neque enim propria his regio vlla colenda

Sorte

Sorte data est, sed diuersas dux legifer olim
Huc illuc oras æquè est partitus in omnes,
Præfecítque sacros aris, próque hubere glebæ
Et iugulare dedit pecudes, atque exta cremare.
At non contentus regnis, sceptríſque Manasseus,
Sortitus quæ trans fluuium sibi iunxerat ampla,
Protulit imperium, qua Nepheca, Bersáque surgunt
Venatrix, pecorúmque altrix, & Dora ferarum.
Olli etiam parent Tenachos, nemorosáque Iebla,
Et Magedos nulli populis, opibúsque secunda.
Quásque rigat Taphua claris argenteus vndis,
Ver vbi perpetuum, scatebrísque recentia prata.
Succedunt qui trans Iordanis flumen opima
Arua serunt, tribus ipso etiam deducta Manasseo,
Nec non Gade sati, nec non Rubene creati
Belligero, fratrum cunctorum maximus æuo
Qui fuit, vnà omnes vrbem ingrediuntur, vt olim
Vnà etiam sedem optarunt trans flumen eandem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arua.
Argobiæ qui rura colunt, Basanidáque oram,
Qui saltus Galadina tuos, Ogíque subactas
Sexaginta vrbes, Galaticaque oppida, Iabin,
Et Sebaman, Balmímq;, Ramotha, Golánq;, Nabenq;,
Edrénque, Selcámque, & semirutam Cariathen.
Hæc tunc nomina, nunc alio sunt nomine terræ.
Tum qui cedriferæ pascunt asperrima Arimnes
Omnes fronde caput tecti, omnes terga veruti.
Qui Bosorim, Rabathénq; tenēt, qui Gaulida, et omnem
Fortibus exercent tauris Bathaltidos oram,
Et quos humectat præceps de montibus Arnos.
Nec vos transierim qui prata feracis Abillæ,

Quíque Eleale viri metitis, viridémque Aserota,
Seoniámque Esebon saxis horrentia regna,
Desertásq; Cades, quas Phasga habet arduus, & quas
Hinc atque hinc Hermus præruptas sustinet vrbes,
Quas Abaris, cuius nimboso è vertice quondam
Pastores admirati vidêre morantem
Iordanem ingenti subsidere mole coacta
Vndarum, & cursu cedentia flumina retro,
Dum domus Isacidum promissa capesseret arua.
Postremi subeunt aduecti è sede propinqua
Beniamidæ, data sorte quibus lætissima tellus,
Maxima vbi & Solyme totius regia gentis,
Altáque Iarephile, Luzæqúe binominis arces,
Quæqúe modo quarta regem iam luce sepultum
Bethane obstupuit reuocari ad munera vite,
Et Tarela, & Samare, & lentiscifera Gabaothæ,
Gens infesta feris. ideo exuuiásque luporum
Induti incedunt iuuenes, canibúsque fatigant
Quas sepire plagis iuuat vsque, & frangere siluas.
Atque adeo aßiduo venatu mane recentes
Conuectant humeris prædas, quas vesper olympum
Claudit vbi gaudent partiri, epulísque fruuntur,
Atque inter sese per agros conuiuia curant.
Hîc adsunt, queis Maspa domus, quibus arduus Hemen
Difficiles colles, ac scabra crepidine terga,
Qui liquêre Recen, celsásque Berothidos arces,
Atque Silum quondam gaudentem paupere templo,
Qui longúmq; Helephon, Auínque, Amosámq;, Seláq;,
Atque vlulata Rhamæ paßim Rachellidos arua.
Qui Gabeone domo, quíque Hierichunte profecti.
Indigenas est fama via, aßiduísque meatus

Oblitum

Oblitum vidisse diu considere Solem
Imperio ducis, atque diem decedere serum.
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui prisco genus à Saulo, noménque trahebat.
Iam tum illum vates vno omnes ore canebant
Præstanti clarum eloquio, factísque futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine pressus
In nostros odiis primum, furiísque feretur?
Omnipotens aderit pater, & se pectore toto
Altius infundet iuueni, excutiétque furorem.
Protinus afflatus diuinitus ætheris aura
Implebit terras monitis. latúmque per orbem
Mortales meliora docens ad sacra vocabit,
Nec lethum horrescet pro relligione cruentum.
Iam duodena tribus magnæ successerat vrbi,
Ipse etiam templo vt solitos inferret honores,
Munere nec tali tam læta luce careret,
Affatur socios CHRISTVS. *lux sacra propinquat.*
Omnis se dapibus festa domus apparet vrbe.
Ecquis erit vestrûm, primus qui ad mœnia tendat,
Si quis forte opibus fessos inuitet abundans,
Nos quoque vt ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, & annua sacra?
Nec longe quærendus. erit puer obuius vltro
Vrnam humero, lymphásque ferens de fonte recentes.
Quò tendat gressus, aut quò sese ille receptet,
Obseruate, locúmque acie capite vsque sequendo.
Limina vos eadem accipiant. tectúmque subite.
Tum dominum affati coram, hospitiúmque rogantes
Exiguam sacris sedem, nostrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictísque insigne tapetis

Protinus ostendet: structas ibi ponite mensas.
Ipse adero, atque eadem socios ad limina ducam.
Dixit. Ioannes mandata, Petrúsque facessunt,
Et mœsti magnæ succedunt mœnibus vrbis.
Ibant incerti, atque oculis procul omnia obibant,
Cum puer vrnam humero gestans lympháḿq; recentem
Vicino veniens de fonte occurrit eum vsque
Seruantes: gressum ferret quacunque sequuntur,
Quásque subit, subeunt ipsi quoque protinus ædes.
Huc atauis clarúsque Simon, & prole beatus
Septena sese semper referebat ab agris.
Siquando caris cum gnatis viseret vrbem.
Nanque illum potius campis, rurique iuuabat
Degere, ciuilésque procul contemnere honores.
Vmbræ illi nemorum cordi, riuíque secantes
Prædia, quæ centum diues vertebat aratris.
Iam grauis argutásque fides, & carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amœnum.
Norat enim cæli numeros mensúsque, viásque.
Sæpe Deo plenus porro ventura canebat
Agricolis, quid Sol, quid menstrua Luna pararet.
Sudíque, pluuiæqúe docens prænuntia signa.
Tum sacris intentam igitur concesserat vrbem,
Vt de more dies festos celebraret auito.
Dumqúe alia famuli mensas, & dona pararent
Parte domus, veterum facta ipse canebat auorum,
Nunc cithare leuibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu vocalia fila.
Præcipue à prima reuocabat origine, quænam
Has ex more epulas, atque hæc solennia priscæ
Relligio intulerit genti. verum ecce canenti

Impro-

Improuisus adest Petrus, & sacra carmina rumpit:
Rex ait est nobis, quo nusquam iustior alter,
Aut pietate prior, Christum omnes nomine dicunt.
Is tua nos vltro supplex ad limina mittit.
Exiguam sacris sedem, mensisqúe rogamus.
His ille auditis gauisus nomine tanto,
Imperat haud hærens animo tectum omne recludi.
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,
Et pingui suffire Arabum iubet atria silua,
Interiúsque viros media in penetralia ducit.
Inde locum ostendit mira testudine pictis
Aulæis circumuelatum, ostróque rubenti.
Luxuriant sola strata, nitent argentea eburnis
Fulcra torísque, Scyphíque, auróque è simplice lances,
Et passim domus, argentóque, auróque renidet.
Atque hæc deinde refert: non hoc mihi nomen ad aures
Nunc primum venit, illius sed cognita fama
Iampridem virtus, neque enim mihi cernere coram
Fas fuit, aut vocem diuinam hausisse loquentis.
Adueniat: placidus tectis assuescat amicis.
Vos hîc expectate. viros, qui exacta reportent
Omnia, dimittam, meáque illum ad limina ducant.
Atque vtinam libeat longum his in sedibus olli
Degere, & hospitij dignetur nomine tectum,
Quod nostros iuuet interdum memorare nepotes,
Hospitibúsque locum felicem ostendere seris.
Interea aduentu vestro intermissa sequamur
Carmina, & antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat vmbris.
Sic ait, ac neruis socians concordibus ora
Obloquitur numeris. quæ concinit, ordine picta

Cuncta

C uncta putes, aut textilibus simulata figuris.
N empe Paretoniis cantu deducit ab oris
I sacidum genus, arrepta maris æquora virga
V t profugum dux findat, aquásque impune per altas
V t sine nauigiis ierint, pelagíque profunda
S icco calcarint pede. nanque induruit humor
A ridus, & liquidas late est via secta per vndas.
A tergo tota ex Aegypto curribus hostes
Q uadriiugis vecti instabant fulgentibus armis,
I ámque pios canit emenso pelago alta tenere
L ittora, littoreísque metu se condere siluis.
N ulla mora est. iterum telo tellure recussa
D iuino redeunt in se maria ecce refusa,
Q uæ media ingenti dirimebat semita tractu.
I nde hostes ruere, & salsis in fluctibus arma
A rmáque, quadrupedésque, & corpora mersa virorum
A spiceres magis, atque magis subsidere in vndis
S emper, & absumptos velut euanescere currus,
Q ui medij extabant, medios salis hauserat æstus.
A ddit, vt omnipotens rerum sator æthere ab ipso
P auerit in vasta gentem regione locorum
E rrantem dape cælesti miseratus egenos.
C ernere ibíque putes epulas niuis instar ab æthra
D efluere ad terram subitas, cœtúsque paratis
A ccinctos dapibus latis epularier aruis.
P roinde etiam duras cautes pulsabat eadem
D ux cælum aspectans virga, cum protinus amnis
P rosilit, & dulcem saxa erupêre liquorem,
A tque hausêre nouis populi de fontibus vndam,
Q uos sitis ex longo collecta vrebat hiantes.
T um canit, vt primus Solymorum conditor arcis

Dona

Dona laboratæ frugisqúe, recénsque reperti
Pocula plena meri obtulerit campestribus aris.
Cespite quas viridi, sectáque extruxerat orno,
Atque ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerum ignarus Christus de montibus altis
Cesserat, insensæqúe iterum successerat vrbi.
Et iam decliui cum Sol properaret olympo,
Hospitis intrauit sociis comitantibus ædes
Regifico instructas luxu, dapibúsque paratis
Discubuêre omnes. vna inter dirus Iudas
Dissimulans sedet, & vultu mentitur amorem.
Iámque heros puras fruges, properatáque liba
Accipiens, frangénsque manu partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram, lympháque recenti,
Et laticis mixti dium sacrauit honorem,
Spumantémque dedit sociis, mox talia fatur:
Corporis hæc nostri, hæc vera cruoris imago,
Vnus pro cunctis quem fundam sacra parenti
Hostia, vt antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo, quoties positas accedere mensas
Contigerit, sacrásque dapes libamina iussa,
Funeris his nostris mœstum referetis honorem,
Et nunquam istius abolescet gloria facti.
Nec plura, ex illo mox seruauêre minores
Hunc semper ritum memores, arisqúe sacramus
Sinceram cererem, & dulcem de vite liquorem
Pro veterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipse sacerdotum verbis eductus ab astris
Frugibus insinuat sese regnator olympi,
Libatúrque Dei sacrum cum sanguine corpus.
In summos hæc relligio successit honores.

Ergo

Ergo vbi pulsa fames sociis, sese ocius heros
Exuit insignem tunicam, & mantilibus albis
Succinctus poscit flammis vndantia ahena,
Tum gelidam irrorans dextra, læuáque sonoris
Pertentans labris feruentem temperat vndam.
Hinc genibus positis Petro, reliquísque suorum,
Plurima quanquam ille attonitus nouitate recuset,
Dat pedibus lymphas, & molli siccat amictu
Accuruus, sociis linquens imitabile factum.
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi summa dies socij, quámque ipse propinquam
Prædixi toties, nox illa aduenit acerba,
Vos linquam, & moriens genitoris iussa capessam.
Vnus erit vestrum (vix ô vix credere tantum
Fas scelus) insidiis prodet qui me hostibus vltro.
Haud me animi fallit. furias iam perfidus ille
Concipit, insidiásque animo meditatur auaro.
Id pietas mea magna, mei meruêre labores.
Non tamen ipse diu pulchro lætabere facto,
Quisquis eris. satius, si nunquam lucis amorem
Gustasses, dulcis nec vitæ limen iniisses.
At vos este pij, inqúe vicem (quæ exempla reliqui)
Inter vos alius alij parete volentes.
Summißisqúe animis fastus abolete superbos.
Non erebi in tanto cessabunt cardine diræ
Vestra potestates præuertere corda timore.
Peruigiles quæso iam custodite, proculqúe
Consulite, hic animos, atque illos promite sensus,
Quos toties mihi polliciti, ne cedite pesti.
Vos seruate viri noctem non ampliùs vnam.
Extemplo turbati omnes, gemitúmque dedêre,

Suſpenſi quem cæcum adeo, furiíſque ſubactum
Ore premens ſignet venturi præſcius heros.
Quem ſenior tali aggreditur ſermone precando:
O cæli decus, in quenquam tam immane putandum eſt
Poſſe ſcelus cadere? quiſnam fœdiſſimus ille?
Faxo hodie nunquam nobis illudat inultis.
Non adeo effugit cum ſanguine viuida virtus
Pulſa annis, nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait, & pariter vagina liberat enſem.
Dux autem ſignis manifeſtis prodidit hoſtem,
Sed cunctis mentem eripuit. voluítque latere,
Donec res perfecta. dehinc hæc edidit ore:
Imo omni ex numero mihi nemo hac nocte ſuprema
Veſtrum non infidus erit, ſolúſque relinquar.
Tu quoque, magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto, atque amplis tendis ſuper æthera dictis
Omneis irritans ventos, omneiſque procellas,
Hinc atque hinc circunfuſos vbi videris hoſtes
Me capto, quæres latebras, iaciéſque ſalutem
Mendaci in lingua, pedibúſque fugacibus acer.
Atque vbi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit, ter me tibi notum ille ipſe negabis
Futilis, incutiétque metus tibi fœmina inermis.
Dixerat. ille animi robur magis vſque, magíſque
Spondebat, turpíque metu impenetrabile pectus.
Fœda alios ferueat fuga. nec tu me antè timoris
Argue, quam terga vrgenti dare videris hoſti.
Quò te cunque feres, adero. ſequar vltima tecum.
Nulla tuis poterit me vis abiungere rebus.
His Deus exactis menſas, vrbémque reliquit,
Et ſe cum ſociis pura ſub nocte virentes

Transtulit in colles olea, & loca sola petiuit,
Atque omnes secum iussit vigilare, sed illi
Assiduis noctisque, dieque laboribus hausti
Haud poterant inuictum oculis defendere somnum.
Et gelidi in summo recubantes æquore saxi
Infusum toto proflabant ore soporem.
Interea curis confectus tristibus heros
Cælesti velut oblitus se semine cretum
Indignos animo euentus, indigna labanti
Supplicia, atque genus lethi versabat acerbum,
Horrebátque. id enim matris de corpore traxit,
Vt quæcunque hominum mortalia pectora terrent,
Ipse etiam hæc eadem mortali corde pauceret.
Mens immota tamen, virtúsque inuicta manebat.
Ergo iterum, atque iterum genitorem affatus, & ambas
Ad cælum tendens palmas hac voce rogabat.
Omnipotens talin' pater ô me funere obire?
Mene aliena malis tantis commissa piare?
Eripe me informi letho, & tua flecte seuera
Consilia in melius, duósque auerte dolores.
Si tamen id fixum sedet, atque hæc certa tibi mens,
Nec generi humano gnati nisi morte sequestra
Placaris, non fas orbis me deesse saluti.
Ibo vltro: crimen generis commune refellam.
Dixerat, atque graues curas sub corde premebat
Multa agitans. toto simul ibat corpore sudor
Proruptus, simul & sanguis, vel sanguinis instar.
Ecce autem effulgens subito dilapsus ab axe
Stelligero pictis iuxta puer astitit alis
Dicta ferens patris, in tanto solatia rerum
Turbine, mulcebatque ægrum, curasque leuabat
Abster-

Abstergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator verò, scelerísque inuentor Iudas
Composito interea vocat hostes vertice ab alto,
Séque vltro comitem atque ducem venientibus offert.
Ergo adsunt improuisi illum in vincla petentes.
Longius æra micant tremulæ lumine lunæ.
Iam clypei resonant, iam ferri stridit acumèn,
Pinguiáque exuperant noctem funalia longo
Ordine, multifidæqúe faces, quas vnguine supra
Obduxit manus, & ferro inspicauit acuto,
Fit strepitus: vasto circum mons vndique pulsu
Armorum sonat, atque virûm clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans vocibus heros,
Heus, inquit, iam state viri, quem quæritis, adsum.
Quo ferrum, flammæqúe? palam conspectus in vrbe
Conuentu cecini mágno præcepta parentis,
Cur non vnà omnes vos tunc tenuistis inermem?
Ista sub obscurum noctis cur agmina cerno?
Quod si me tamen ad mortem deposcitis armis
Insontem, & vobis adeo obstat gloria nostra,
Hos, sinite illæsos. nihil hi meruêre, nec ausi;
Tantum dilecti comitis mandata facessunt:
Vnus ego vestras explebo deditus iras.
Hæc ait, & bis se quærentibus obtulit vltro.
Illi autem ad vocem toties (mirabile visu)
Procubuêre, solóque ingentem fusa dedere
Arma sonum, atq; oculis subito nox plurima oborta est.
Consurgunt tandem somno, vinóque grauatis
Assimiles, hærentqúe obliti, donec Iudas,
Qui nusquam somno noctu se strauerat illa,
Signa dedit manifesta, hostique obiecit amicum.

Nanque pij scelus id prætexens nomine amoris
Composuit sese, & ficto dedit oscula vultu.
Ille dolum præsensit, & hæc presso edidit ore.
Hæc vero meruit comitum fidissime noster
Oscula amor? tanton' scelere vlla ad præmia tendis?
Haud equidem hæc tecum pepigi commercia quondam.
Vix ea fatus erat, cum circumfusa iuuentus
Cæca ruit, densáque omnes indagine cingunt.
Non aliter, quam coniectum cum in retia rara
Ceruum, aut fulmineis metuendum dentibus aprum,
Pastorum circum sæuit manus, ilicet hastas
Comminus agglomerant certatim. ad sidera voces
Vndique eunt. reboant montes clamore propinqui.
Sic iuuenem obsessum longe fulgentibus armis
Sæua cohors premere, atque omnes incumbere inermi,
Hi prensare manu, hi stupea vincula collo
Inijcere, & nunc hûc nunc illûc ducere captum.
Perfurit ante alios, & sese turbidus infert
Malchus Idumæis missus captiuus ab oris.
Nulli ferre manum, nulli contendere suetus.
Non ea vis illi, non tanta in pectore virtus.
Verum, vt se Caiphæ præstantem ostendat in armis,
Cui datus hærebat famulus, nam tuta videbat
Omnia, & audenti nullum hîc obstare periclum
Audet, cedentémque vltro petit improbus hostem
Ventosam nequicquam acuens in iurgia linguam,
Et vix ille suas tumefactus corde capit spes.
Non tulit hoc præceps animi Petrus, arripit ensem,
Et super incumbens inhonesto vulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocyus amputat aurem.
Quod Deus aspiciens subito dextrámque tetendit,

Deci-

Decisámque ab humo madido cum puluere partem
Sustulit, applicuítque manu medica, vnde resecta est.
Affixítque loco. nullo hæsit fixa dolore,
Vlla nec apparent vestigia vulneris vsquam.
Mox socium increpitans vim dextra arcere volentem
Condere tela iubet, vetito neque fidere ferro.
Ni faciat, senior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per costas exigat ensem.
Non istis opibus, non istis nitimur, inquit,
Viribus. est genitor, qui me si funere acerbo
Eripere, & fuso nati sine sanguine vellet
Placari generi humano, centum agmina posset
Cælicolûm, mihi centum acies summittere ab arce
Siderea, infensum qui cœtum hunc ense trucident.
Militiam ne adeo superûm, pugnatáque bella,
Atque potestates varias, & nomina nescis?
Nunc sine me imperijs magni parere parentis,
Quæ me sola premunt. hominum nil demoror arma.
Talibus auditis senior vix desinit iræ
Inuitus, veluti aspexit si forte magistri
Assuetum imperijs ceruum media vrbe Molossus,
Syluestrem ratus insequitur. vix voce coarcet,
Venator rabido instantem ceruicibus ore.
Ergo sponte sua victum, nec viribus vsum
Corripiunt cuncti (heu species indigna) trahúntque
Inualidum, & dictis lapsantem immitibus vrgent.
Hæc pater omnipotens superûm regnator olympo
Tam lentus cernis, nec cælo tartara misces?
Ecquando horrificum dextra iaculabere fulmen,
Si nunc immoto facies innubila mundo est?
Fædere iam rupto rerum confusa laborent,

A tque repente elementa ruant, ruat arduus æther.
C ur tua dextra vacat? cur non face terra trisulca
I am fumat? quos flamma vorax seruatur in vsus?
N on genus humanum, non tanti regia cæli
A litibus supplenda choris, non aurea gens, quæ
M ox hinc se tollet pietate insignis ad astra.
N e nostri tanto te cura incendat amore,
I actari vt tali patiaris turbine natum
V nigenam, desertum, inopem, atque extrema ferentem.
D iffugêre metu comites, syluísque teguntur,
S pumiferi vt suis aduentu, sæuíque leonis
S emianimes passim insequitur ferus hostis euntes.
A spiceres hunc iam captum, iam veste relicta
E lapsum manibus rapido petere ardua cursu,
I llum speluncas, & sicubi, operta subire
P er syluam loca, saxorúmque in fornice condi.
N ec mora, nec requies, cursu nemora auia feruent,
E t vasto intonsi colles clamore resultant.
I ámque sacerdotis summi tecta ampla subibant.
P rotinus hûc tota passim concurritur vrbe.
P rimores adsunt procerum, pœnásque reposcunt
V ni infensi omnes, atque illum torua tuentes
P erterrent, vinctúmque minis crudelibus vrgent.
T um gentis primus Caiphas ita denique fatur:
R es hodie bene gesta viri. non artibus vllis
I nfandum euasit caput. illi nulla supersunt
E ffugia. instaurandi animi, & quod restat, agendum.
N unc est illa dies, qua gloria maxima sese
O stendit nobis. sed opus properantibus astu.
A ccipite, & linguis omnes, animísque fauete.
N ulli fas nostrum quenquam demittere morti.

Romani ducis arbitrio stat quisque caditue.
Quæramus leti causas, & crimina primum,
Inde ducem instructi verbis adeamus, vt ipse
Audiat, & morti indefensum destinet hostem.
Sic ait, hinc captum alloquitur: tu ne illè supremi
Vera Dei soboles, verus Deus, æthere ab alto
Quem vates oriturum orbi cecînere priores?
Per patris obtestor numen, qui sidera fulcit,
Fare age, ne te dissimula quærentibus vltrà,
Discussísque palam qui sis, nunc nubibus ede,
Ne te diuino ignari fraudemus honore.
Dixerat. ille autem in medio defessus, inermis
Conspectu paulum sustollens lumina fatur:
Sum quod ais, quid me studio tentatis inani
Hæc eadem toties scitati? parcite tectis
Insidijs, victíque dolis desistite tandem.
Ipse palam fateor. nec iam mora longior obstat,
Cum mihi sublimis cedet plaga lucida olympi
Regnanda. ætherea iam iam cernetis in aula
Amplexum dextram patris omnipotentis, & inde
Mox iterum terras petere aspicietis eundem
Fulgentem clara in nebula, quem mille sequuti
Cælicolæ auratis impellent æthera pennis.
Vix ea dicta, humeris sibi cum de more sacerdos
Abscindens tunicam inquit, eget quid lucis adhuc res
Indicijs tot clara? palam scelus ipse fatetur.
Nónne Deo quicunque audet se fingere natum,
Fas, & iura iubeat mulctari funere acerbo?
Tollite, ferte moras, Romani ad præsidis ædes
Abripite hunc iubeo, meritásque reposcite pœnas.
Interea casu Petrus perculsus iniquo

Prosequitur mœrens, longéque obseruat amicum.
Iámque sub ingentis deuenerat atria templi.
Tecta sacerdotis magni, solúsque sedebat
Tristis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli serua, domus cui curæ ianua herilis,
Id quod erat rata tu ne etiam fugis, inquit, & isti
Iunctus eras scelerum consors, ideóque per vmbras
Explorator ades, quando omnia nocte quiescunt?
Diriguit Petrus ad vocem formidine turpi,
Oblitúsque sui est (quæ vitæ tanta cupido?)
Nec iam scit subita turbatus imagine rerum
Quid faciat, quo se vertat, quas aduocet arteis,
Qualis vbi dulci virgo decepta sopore
Paruula, quam mater campis ignara reliquit
In solis abeunte die sub tecta reuertens,
Confestim rupto circumtulit humida somno
Lumina, nec comites, nec matrem conspicit vsquam,
Sed loca sola metu videt exanimata, viarúmque
Immemor, atque horrere nigra circum omnia nocte.
Talis erat miser ille animo confusus, & hærens.
At cari nomen tandem abiurauit amici,
Pro quo sponte neci modo se deuouerat ardens.
Quin etiam, quo se tegeret, succedere tecto
Hostili tulit, & famulis se immiscuit amens.
Nec latuit tamen. illum omnes inimica tueri
Suspectum, & latebras verbis vrgere fouentem,
Térque adeo obiectum nomen, patriámque magistri
Audierat, ficto ter dissimulauerat ore,
Cum matutino mediæ iam noctis abactæ
Edebant cantu cristatæ signa volucres
Auroram in tectis solitæ acri voce vocare.

Tum monitus verborum, heros quæ extrema canebat,
Ingemuit, rupítque imo suspiria corde,
Et penitus duris tristi dolor ossibus arsit.
Tum sese miser incusans, turpémque timorem,
Erepsit furtim foribus, solúsque per vrbem
Totam illam ingemuit somnus sine munere noctem
Menti caniciem demissam in pectora vellens.
Quin illum hanc perhibent mox semper flesse sub horā
Amissi memorem, dum vixit. cum æthera pandens
Sæpe oriens solis sæpe ater vesper in antris
Inuenit luctu indulgentem, eadémque querentem,
Dum nulla admittit mœsto solatia amori.
Deserti subeunt monita vsque nouissima regis,
Ac se perculsum muliebri voce recursat.
Et iam tempus erat, cum nondum Aurora relato
Orta die albentes cæli discriminat oras.
Iámque Deum vinctis manibus post terga trahebant
Præsidis ad sedem, quo crimina quæreret ipse,
Quem penes arbitrium, & morti damnarit acerbæ.
Illo Iudæam frenabat tempore missus
Cæsaris imperio Tiberi Pilatus opimam
Pontius insigni Romanus origine gentis,
Quem furibunda manus trepido est aggressa tumultu
Vociferans. hunc dede neci. trabe fige merentem
Infami autorem scelerum. fraudúmque potentem.
Hæc crebra ingeminant. densíque ad limen inundant.
Ille autem iuuenis procero in corpore fixos
Intentúsque oculos, intentúsque ora tenebat.
(Nondum illi dulcis flos prorsum euanuit æui)
Insolitam speciem, insolitos miratur honores
Oris, & expleri nequit. hunc è stirpe fatetur

Aut diuûm, aut saltem magnorum è sanguine regum,
Et secum sortem capti miseratur iniquam,
Iámque fauet, tacitúsque agitat, siqua potis illum
Impune eripere, & ruptis exoluere vinclis.
Quem sic alloquitur: quæ te commissa fatigant?
Fare age, qui casus? vnde hæc effusa repente
Tempestas tibi? num tantis scelera impia mersum
Implicuêre malis? an diuûm tristior ira?
Vnde domo? quo te memoras è sanguine cretum?
Aut quibus aspiras sceptris? quæ debita regna?
Christus adhæc paucis: non huc ego criminis ergo
Protrahor. haud turpi mihi mens obnoxia facto.
Sed patris, immensi cæli cui regia paret,
Iussa sequor, nec regna moror mortalia, quamuis
Haud equidem clara me regum è stirpe negarim.
Hæc tantum. ille autem admirans decus oris honesti,
Nunc hoc, nunc illo sermone affatur, & omnem
Explorat. sed responso non amplius heros
Dignatur sæuo curarum exercitus æstu.
Tandem illum dux, vt turbam compescat acerbam,
Seruari iubet, atque domo interiore recondit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS.

LIBER III.

FAMA volans iam finitimas impleuerat vrbes,
Exceptum insidijs heroa, dolísque suorum:
Obscurus tamen atque incerto autore vagari
Rumor adhuc, nec dum matris penetrarat ad aures,
Cuncta licet nunquam illa animo secura timeret

Præſago: nempe audierat, vatúmque tremenda
Terrebant monita, pro libertate piorum
Natum ſponte ſua ſubiturum funus acerbum.
Aſt vbi Ioſephus ſenior præſenſit (ei olim
Alma parens fuerat ſuperûm concredita iuſſis)
Nazaren linquens Solymorum ſe intulit vrbi,
Vix introgreſſus videt omnia feruere multo
Concurſu populi ſubluſtri nocte per vmbras,
Mœniáque ingenti miſceri tota tumultu.
Ecce autem elapſus manibus, telíſque cohortis
Fidus Ioannes pallenti triſtior ore
Occurrit. ſed vix amens agnouit amicum,
Dum trepidat, caſúſque animo ducis hæret acerbus.
Cui ſenior: heus ſiſte gradum, quo te rapis? inquit:
Quo res noſtra loco? ſine te nunc veſter vbi dux
Patre Deo ſatus? aut ſtrepitus quis tantus in vrbe?
Hei mihi non fallunt pauidam præſagia matrem.
Sic ait. illum autem iuuenis complexus, & hærens
Tantum fundebat lacrymas, gemitúſque ciebat.
Tandem pauca refert. noſtra heu ſpes occidit omnis,
Atque abſumpta ſalus. dux fœde carcere captus
Clauditur. inuidia primores vrbis in illum
Conſpirant, pœnáſque graues cum ſanguine poſcunt.
Fidi omnes petiêre fugam terrore ſubacti.
Mater vbi eſt? miſeræ ne adeo iam nuntius aures
Perculit? hic vtinam tecum nunc adſoret ipſa.
Pontius aſpiciens lacrymas gemitúſque parentis
Forſitan indigni caſus miſereſceret vltro.
Ire tamen libet, ac pacem, veniámque precari,
Et populi inuidiam, atque odium crudele profari.
Sic memorans greſſum Syriæ rectoris ad ædes

Tendit. ei senior comitem se iungit, & ambo
Incedunt pariter tristes, ceu forte boues cum
Agricola amisit pauper, quos hostis abegit
Depopulatus agros, quæsitum protinus illos
Longum iter ingreditur. natorum maximus olli
It comes, hic illic sæpe ambo ignota per arua,
Si quos forte suis similes vidêre vagari,
Subsistunt flentes, atque auia questibus implent.
Haud illi secus, & iam ventum ad limina tecti,
Quod regum quondam fuit antiquißima sedes,
Cum res incolumi regno Iudæa maneret,
Sed tum Romulides oræ moderator habebat.
Feruere cuncta vident strepitu, patrésque sub ipso
Vestibulo ante fores dissensu tendere magno.
Iámque sacerdotes paulatim cedere ab aula
Romano velut infensos, ac dira minantes.
His animum arrecti paulum lenire dolorem
Incipiunt, rebúsque aliquam sperare salutem,
Atque ita Ioannes: mihi se nonnulla aperit spes.
Solue metum, atque virum pro nato affare, Deique
Dissimula sobolem, & causas innecte precandi.
His dictis, pariter succedunt ædibus ambo,
Atque ducem senior, qui re suspensus eadem
His super in medio procerum consulta rogabat,
Alloquitur genua amplexans, supplexque precatur:
Optime Romulidum, quem clari rector olympi
Iustitia voluit Syriam frenare superbam,
Parce pijs, sæuúmque hominum compesce furorem.
Hic ratio penitus sublata est. vi geritur res.
Illi ego sum genitor, quem primi gentis in vnam
Coniurant omnes, & ficto crimine terrent.
Iámque

I ámque tibi, vt scelere ante omnes immanior vnus,
T raditus, immeritas quo pendat sanguine pœnas.
I llum autem virtus tantum, & benefacta per orbem
H is mersêre malis sua, dum gens effera laudi
I nuidet eximiæ, nec fert surgentis honorem.
T alibus orabat. Largo simul imbre rigabant
O ra senis lacrymæ, placido quem Pontius ore
A ccipit, atque ambos verbis solatur amicis,
D epositúmque senem molli locat ipse sedili.
A tque hæc deinde refert. vt vos hic tempore adestis
O ptati? nec enim forsan venisse pigebit.
T u modo vera mihi scitanti edissere pauca
N unc pater haud veritus. fidei te credere fas est
O mne meæ. cælum & cæli vaga sidera testor.
S ollicito mihi cura tui est nunc maxima nati,
Q uem tibi mente agito incolumem seruare, furorémq;,
E t rabiem, vt potui, compressi gentis iniquæ.
Fare age. (námq; mihi haud nũc primũ venit ad aures)
Q uæ fortuna viro, vnde domo, quo sanguine cretus,
E de tuum, matrísque genus. non ille creatus,
S tirpe humili, mihi si verum mens augurat. vt se
I ncessu gerit? vt vultúque & corpore toto est.
H umana maior species? vt lumina honorum
P lena? vt regifici motus? verba inde notaui.
N il mortale sonat. sensi illo in pectore numen.
A ut certe Deus ille, aut non mortalibus ortus.
D icite vos: nam me scitantem auertitur ipse.
E t vix responso tacitus dignatur amicum.
C ontemptórque illi est animus lucísque, meíque.
H is dictis, senior paulisper substitit anceps,
S e ne vltra tegeret quærenti, an proderet illi

Et Diui genus, & verum sine fraude parentem,
Cum breuiter comes admotus sic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nympha dignate superbo
Coniugio, quid adhuc hæres? absiste vereri.
Omnia sublatis aperi iam nubibus vltro.
Pone metus, & rumpe moras. video omnia tuta.
Dixerat. ille igitur missa formidine cœpit:
Dicam equidem, nec dux tibi magna arcana silebo.
Sed, quando genus insedit cognoscere nostrum,
Id primum, neque te suspensum ambage tenebo.
Quamuis res inopes opera ad fabrilia versum
Exercent, tamen est mihi regum à stirpe propago,
Admotúmque genus superis, claríque parentes.
Principio innumeræ pater Abras gentis, & auctor
Maximus ille tuas non, vt reor, effugit aures,
Qui generi legésque tulit, morémque sacrorum.
Isacon hic dedit. Isacides Iacobus ab illo,
Bis senos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Nostra domos in bis senas gens secta, tribúsque est.
Hos inter pietate olim quàm maior Iudas,
Tam sese sobole egregia superextulit omnes,
Iudæámque suo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio series longissima patrum)
Dauides ortus, regum pater, vnde meorum
Per bis septem exit genus actum ab origine reges.
Verum longè aliud inueni genus. ille parentes
Quamuis mortales mortalibus editus oris
Dignatur, tamen est Diuo cælestis origo,
Estqúe Deo genitore satus, gaudétque parente,
Cui mare veliuolum, cui tellus paret & æther.
Illum autem aëreas in luminis edidit auras

Nunquam mixta viro mulier, fœtæque remansit
Virginitas, olim vt vates cecinêre futurum.
Nam pater omnipotens fœcunda desuper aura
Afflatam impleuit. tumuit diuinitus aluus.
Quòd verò genitor vulgo sum creditus ipse,
Haud ita res, mihíque alma parens accredita tantum
Qui cum animi posset curas, durúmque laborem
Partiri, mox me famæ, niueóque pudori
Premetuens, eadem dignata est nomine veri
Coniugis immeritum, nec tali munere dignum.
Hæc erat (vt reuocans rem cunctam ab origine pādam)
Iudæas inter virgo pulcherrima nymphas
Centum optata procis (Mariam dixêre) parentum
Vnica progenies vrbe edita Nazaræa.
Ipsa autem æterno præ virginitatis amore
Oderat & thalamos, & se sacrauerat aris.
Anna tamen grandæua parens haud nescia vatum
Plenáque venturi è gnata præuiderat olim
Egregiam factis sobolem, regémque futurum,
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id cælo fixum esse, pios id prodere vates.
Sæpè illam in somnis monuit vox missa per auras
Iungere connubio natam, generósque vocare.
Iámque erat apta viro, iam nubilis. hactenus autem
Distulerant superûm monitis parêre parentes,
Cùm media ecce iterum sublimes luce per auras
Vox audita: viro properate ô iungere natam.
Nec generi longè optandi. de sanguine vestro
Quærantur de more. omnis mora segnis abesto.
Continuo paruam vulgatur fama per vrbem.
Tum consanguinei pulchræ spe coniugis omnes

Conueniunt iuuenes: complentur virginis ædes,
Ipse etiam patri consanguinitate propinquus
Accessi, quamuis æui maturus, vt ipsi
Aequæuo natæ ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma, atque ætatibus æquis
Florentes, cælum cui munera tanta pararet
Incerti, & sortem sibi quisque optabat amicam
Dum spes ambiguæ, dum turba ignara futuri.
In secreta domus omnes euasimus altæ
Tecta, vbi Ioachides numen placare solebat
Virginis ore pater. fuit ara vetterima, nostræ
Quam gentis primi posuere, metúque sacratam
Ter centum totos ataui coluère per annos.
Hanc humiles circum, & prostrati fundimur omnes
Orantes pacem superos, superûmque parentem,
Det signum cælo placidus quem poscat ab alto.
In medio astabat lachrymans pulcherrima virgo
Flauenteis effusa comas, demissáque largo
Rorantes oculos fletu. pudor ora pererrans
Cana rosis veluti miscebat lilia rubris.
Qualis virgineos vbi lauit in æquore vultus
Luna recens, stellis latè comitantibus orta
Ingreditur gracili cæli per cœrula cornu,
Talis erat virgo iuuenum stipata corona
Multa Deum verbis testata, Deique ministros
Aligeros non sponte sua hæc ad munera flecti.
Hortatur pauidam pater, & lachrymantia tergit
Lumina iussa docens superûm, simul oscula libat.
Ecce autem, vt præsens adeat quoque pronuba, cetu
In medio Anna parens subito correpta furore,
Plena Deo tota (visu venerabile) in æde

Baccha-

Bacchatur, tollítque ingentem cælo vlulatum
Vnum in me conuersa oculos, me fertur in vnum
Nil minus hoc ducentem animo, nil tale verentem,
Corripiénsque manu, solus tu posceris, inquit,
Annuit hoc vni superûm tibi connubium rex.
Obstupuere omnes. nec tunc ex agmine tanto
Exortem quisquam seniori inuidit honorem.
Ipse æui quod eram seris minus integer annis,
Multa recusabam, multa huc venisse pigebat.
Aequales aderant fidi, simul & renuentem
Hortari, atque animum mihi blandis addere dictis.
Cedo igitur victus, tandémque vxorius illam
Accedo, & lacrymans lacrymantem ad limina duco.
Et iam nox aderat stellis fulgentibus apta
Suffundens vmbras mundo nigrantibus alis:
Secretis thalamis pariter succedimus ambo.
Flebat sponsa: solum lacrymis iuxta omne madebat,
Ac veluti, cùm vere subest huberrimus humor
Arboribus, lentæ vitis si forte cacumen
Falce putans stirpem feriat malè prouidus vnca
Agricola, immeritam & violarit vulnere matrem.
Ipse aderam, & dictis solabar mitibus ægram
Virginis haud cupidus primum decerpere florem,
Cùm sic longa trahens suspiria pectore ab imo est
Orsa loqui. non relligio mihi vana suasit
Et thalamos odisse, & virginitatis amorem
Aeternum colere. intus agit vis ætheris intus,
Longæuam responsa licet contraria matrem
Sollicitent, vatúmque minæ, sunt & mea contra
Vatum iussa mihi, nulli succumbere labi,
Nullis virgineam tædis summittere mentem.

Ante retro primos properet reuolutus ad ortus
Iordanis, sistántque suos vaga sydera cursus.
Hæc ait, inqúe genas stillantes vndique honestæ
Ex oculis simul incipiunt turgescere gemmæ.
Nec mora, deinde mihi insinuans quatit ima repente
Ossa timor, genua ægra labant. nox plurima oborta
Ante oculos. ter sum conatus pauca profari,
Ter frustrata sono lingua est, nec verba sequuta.
Tum quoque vox audita. toro thalamísque paratis
Parce. tamen concessa tibi connubia serua.
Exurgo, atque oculos iamdudum in virgine fixus
Horrenda, tali sum tandem voce loquutus.
Quis mihi te virgo inuito coniunxit olympo?
Quis tantis (non hos equidem quæsiui hymenæos)
Immeritum implicuit monstris? haud talia quondam
Prædixit puero genitor ludibria vates
Iam senior vates idem, templíque sacerdos.
Ille quidem aut nullos thalamos, mihi nulla manere
Connubia, aut certè clarum fore me inde canebat:
Verum age quæ menti surgat sententia pandam.
Quandoquidem superi mihi te iunxere, sed idem
Absterrent monstris, licet, & mox vsque licebit
Virgineum serues intacto corpore florem.
Haud tamen ipse ausim iniussus dissoluere sacri
Connubij vincla ista, domo degemus eadem,
Ipse tibi vt genitor, mihi tu ceu filia semper,
Téque adeò casus iam nunc complector in omnes.
Hoc tua relligio velit, hoc mea serior ætas.
Annuit his, aliáque domus in parte puella
Secubuit, mitto totam quæ monstra per illam
Sum passus quàm mira horrens insomnia noctem.
Iámque

Iámque dies pulsis tenebris inuecta rubebat,
Et face sol rosea nigras disiecerat umbras,
Corripio è stratis artus, sponsámque reuiso.
Vix thalami impuleram bipatenteis cardine portas,
Cùm lux ecce oculis ingens offusa repente.
Collucent summi radijs laquearia tecti,
Collucentqúe trabes, visúmque ardere cubile.
Ipsa autem thalami in medio sedet aurea virgo
Atronitæ similis, nec enim me multa rogantem
Dignatur. nihil illa meo sermone mouetur.
Tantum fixa oculos cælo, palmásque tenebat
Aut stellæ similis, aut puniceæ auroræ.
O illa à solita quantum mutata figura?
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori?
Haud aliter, quàm cùm simulachrum excidit acernum
Artificis manus è siluis in sede locandum
Sacrata, quod plebs dehinc supplex omnis adoret.
Si, postquam effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum superimposito decus induat auro.
Immotam penitus circundat lucida nubes
Solis inardescens radijs, stellæqúe videntur
Lucentes capiti circum aurea tempora pasci,
Sub pedibúsque Deæ lumen dare candida Luna.
Pertimui, & mira stupefactus imagine rerum
Talia voce dabam: pater his ô me exue monstris
Omnipotens. non hæc superi sine numine vestro.
Vestra hæc portenta agnosco, manifestáque signa.
Aspirate animo placidi, dubiúmque monete
Quid sequar, aut quænam vobis sententia constet.
Tantum effatus eram. tandem pulcherrima virgo
Ad sese redit, abrupto velut excita somno

S uspirans, lachrimísque sinus humectat obortis.
A ccedo atque rogo noua per connubia supplex,
A tque illum æternæ per virginitatis amorem,
V num quem niueo colit intemerata pudore,
A dmittat socium curarum, & magna recludat
R erum arcana, nihil metuens, mihique omnia credat.
I lla solo vultum, atque oculos deiecta niteнteis,
R ore velut demissa caput rosa matutino,
C unctatur. demum incipiens sic ora resoluit:
D icam equidem pater, haud patiar te nostra latere
G audia. sed quæ nunc, aut vnde exordia sumam?
N am quis narranti rerum miracula credat
T antarum? per ego has lachrymas, quas excutit ingens
L ætitia, obtestor, quæ fabor, pectore condas,
N e prius incipiant in vanum serpere vulgus,
Q uam Deus ipse alijs vulgauerit omnia signis.
I am monitrix operum stellas aurora fugarat,
E t Sol pallentes lustrabat lampade terras:
I psa reuoluebam vatum monimenta priorum
D icta animo recolens, sed præ tunc omnibus vnum
F orte mihi ante oculos (neque enim sine numine certo
O blatum reor) immotum, fixúmque manebat,
Q uod cuncti pariter super omnia prædixere
A ffore, concubitu nullo cùm regia virgo
I mpatiens, exórsque viri (mirabile dictu)
C ælicolûm regem sub luminis ederet auras,
C uius in aduentu lætentur cuncta per orbem
P rotinus, & toto surgat gens aurea mundo.
I llam felicem tacitè mecum ipsa vocabam,
Q uam pater omnipotens tanto cumularet honore.
I ámque Dei matrem venerabar mente futuram,

Infan-

I nfantíque Deo, si forte his ille diebus,
H is si forte oris nascatur, dona parabam.
T alia dum mecum euentus ignara voluto,
E cce mihi noua lux oculis oblata repente.
S uspicio: liquidas sine nube remotior auras.
(M ira loquar) video medium discedere cælum,
P ennatásque acies populos felicis olympi
E xultare polo, superúmque applaudere regi.
N on obstant clausi postes, non pariete tectum
M armoreo circunseptum. video ignea cæli
S idera, sidereósque globos superûm aurea tecta.
T um mihi se puer ante oculos allapsus olympo
O ra Deo propior radiantibus obtulit alis.
E t placidus tendens candentia lilia dextra
M e sic affari, lætásque expromere voces:
O vna ante alias cælo acceptissima matres.
M agnus adest tibi præsenti regnator olympi
N umine. tu nuribus felix magis omnibus vna.
H îc mihi vix paucis auditis talibus ingens
M iranti gelidos subito tremor alligat artus.
T um sic ille animum diuino pignore firmat:
P arce metu virgo. placuisti ex omnibus vna
C ælituum regi, faciat quam prole parentem.
E t iam concipies puerum grauis. ille erit ingens,
P rogeniémque patris summi secla omnia dicent:
E t quoniam multis olim feret ipse salutem,
S eruabítque pios, patrio dic nomine IESVM,
S edibus infernis iam nunc lachrymabile nomen.
S upra homines, supra aspicies se tollere, & ipsos
C ælicolas fama insignem, ac præstantibus ausis.
N am pater omnipotens atauorum in sceptra reponet

Pristina regnantem latè, regúmque sedebit
In solio, neque enim metas, neque tempora regni
Accipiet. toto æternum dominabitur orbe.
Dixerat. ipsa autem paulatim abeunte timore
Subijcio, sed qua verò ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi denique fixa
Atque immota manet nunquam violare pudorem
Virgineum, sempérque virûm commercia fugi.
His ego finieram paucis, his ille sequutus.
Te superûm pater afflabit cælestibus auris
Desuper, afflatu quo solo plena sine vllo
Concubitu, exacto grauis edes tempore partum.
Atque ideo, quem fœta dabis, Deus ille feretur
Aeterno genitore satus, qui temperat orbem.
Quæ ne vana putes, scis, quæ tibi sanguine iuncta est
Helisabe sobolis vt degerit hactenus exors,
Vt sterili seclis iam dudum effœta senectus
Spem cunctam abstulerit partus, prolísque creandæ,
Plena viro pariet tamen illa, & tempore Lunæ
Perfecto grauidæ iam sextum circuit orbem.
Cuncta potest etenim, qui me tibi mittit ab alto
Aethere siderei rex idem, atque auctor olympi.
Hæc ait, & paribus se in cælum proripit alis,
Quem supera aspiciens tali sum voce sequuta:
Quisquis es ô cæli iuuenum pulcherrime præpes
Obsequor, ac votis quod rex iubet, omnibus opto.
Interea nubes maculoso discolor auro
Demissa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radijque, ignîque coruscæ
Scintillant veluti squamæ vario ordine circùm.
Squamaque, stellæque auri fulgore micantes,
Aduer-

Aduerso quales imitatur Sole colores,
Cùm picturato cælum distinxit amictu,
Nubicolor liquidis effusis imbribus arquus.
Hanc simul omnipotens genitor perflauit ab alto,
Continuò ruit ecce voluta liquentibus astris
Aura potens, quáque illa venit, procul vndique circum
Scintillæ absiliunt radijs vibrantibus aureæ.
Turbine corripior rapido, vísque illa per omnes
Aurai vis omnipotens mihi diditur artus,
Aethereúsque vigor toto se corpore miscet,
Visáque prædulci mihi corde liquescere amore.
Qualis secreto naturæ fœdere tellus
Concipit, & vario clam fœtu plena grauescit,
Matris vbi in gremium descendit plurimus æther
Auráque fecundos afflauit verna tepores.
His actis clarum sonuere per æthera cœtus
Aligeri cantu vario, plausúmque dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua olympi.
Crebráque per cælum hîc illic rima ignea fulsit.
Talia narrabat virgo, simul ora rigabat
Lætitia illachrymans. tum tendo ad sydera palmas
Multa orans animi ambiguus, nec credere quibam
(Mens adeò mihi læua fuit) tam mira ferenti,
Quandoquidem iuuenes plerunque innectere fraudes
Virginibus soliti incautis, & fallere furto,
Ah faciles dictis aurem præbere puellas.
Quin etiam hanc volui (scelus) olim linquere demens:
Verum eadem in somnis pueri redeuntis imago
Visa mihi, vultúsque habitúsque simillimus illi,
Ipsa sibi modo quem memorabat sponsa loquutum.
Nudus erat roseos humeros, tantum aurea læuo

Pendebat demissa chlamis quam fibula subter,
Ilia ter gemino mordebat rasilis auro,
Rubraque compactis pendebant cingula bullis,
Molles à tergo tractim succrescere plumæ,
Ac sensim geminas humeris assurgere in alas.
Tum suras gemmis inclusit, cætera nudus.
Oris multus honos, gratíque in corpore motus
Haud nostri puerum generis testantur adesse,
Sed cæli sobolem, atque aulæ stellantis alumnum.
Nec minus ipsa etiam mira spectabilis arte
Vestis erat baccis superas illusa per oras.
Textile mæandro duplici infra circuit aurum
Admirabile opus. treis hîc impune per ignes
Læti ibant pueri intexti, paritérque canebant
Cælicolûm regi conuersi ad sydera laudes.
Cernere erat medijs acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longéque eas absistere flammas.
Mirabar tacitus, cùm sic pulcherrimus ore
Affatur trepidum iuuenis: sate sanguine regum
Quod tantum irrepsit menti scelus? omnia non te
Signa mouent haud hæc fieri sine numine certo?
Ne dubita, nam vera canit sanctissima virgo.
Iam nunc congressus nunquam perpessa viriles
Concepit, grauis æthereа diuinitus aura:
Nam pater omnipotens cælesti afflauit ab arce,
Atque vterum impleuit dilapsum numen ab astris,
Casta fides nobis colitur. desiste vereri.
Hæc vates olim vestri cecinere futura,
Cuncta, sed obscura implicuere ambage tegentes.
Nanque hæc illa quidem cæli in penetralibus altis
Porta ingens clausa æternùm, nec peruia gressu

Vlli hominum, tantum omnipotens Deus ipse per illam
Itqúe reditque viam, nec claustra immota resignat.
Hanc tibi commendat summi regnator olympi
Coniugio adiungens stabili, sed coniugis vsum
Effuge. securum tecum sponsa exigat æuum,
Quamuis tuta Deo iam nunc sit præside virgo.
Sic fatus subito in tenues euanuit auras
Pernici liquida arua fuga per nubila carpens,
Et simul incussit mihi blandum in pectus amorem.
Vtqúe rigor ferri rutilo lentescit in igne,
Sic mihi cor rapido sensi mollescere motu.
Consurgo, & veniam conuersus ad æthera posco.
Méque ipsum incuso amens, & lux reddita menti,
Inqúe dies magis, atque magis cæli alta patescunt
Consilia, antiquis quæ vatibus omnia quondam
Obscuris vera inuoluens Deus ostendebat.
Hæc virgo est rubus ille, procul quem in monte videbat
Ardentem vates igni crepitante cremari
Corniger, attactu cùm nullo innoxia flamma
Lamberet, & frondes illæsæ in stirpe virerent.
Hæc eadem niueæ quondam impenetrabile lanæ
Nimbis vellus erat, cùm latè cuncta maderent
Imbribus effusis circum, tellúsque nataret
Humida, ni veterum vana est prudentia vatum.
Hæc mecum, & toto penitus nox pectore abacta est.
Haud mora, prodigijs tantis facit ipsa fidem res.
Iam diffusa canit Galilææ per oppida fama
Inuentam (portentum ingens) in montibus altis
Nuper anum, quæ suprema iam affecta senecta
Plena viro attulerit sobolis spem, cùm tamen acta
Infœcunda illi fuerit, sterilísque iuuenta.

T um mihi sponsa: puer cæli demissus ab oris
H oc, inquit, mihi prædixit, nam cuncta recordor.
H æc anus est, hæc Helisabe mihi sanguine iuncta,
C ui sextum luna grauidæ iam circuit orbem.
N ec plura. extemplo placet ire, & stirpe propinquam
V isere anum, gradimúrque ambo super alta locorum,
T ectáque Zacchariæ petimus procul ardua vatis.
V ix primum attigeram limen (mirabile dictu)
O ccurrit tremebunda anus, intrantíque puellæ
O ptatos dedit amplexus, Deus amplexantem
I nuasit subitúsque sub ossa repente cucurrit
I ma calor, taléisque dedit venerata loquelas:
L ongè vna ante alias tu fortunata parentes
T úque, vteríque tui virgo sanctissima pondus.
V nde repente mihi tanta indulgentia cæli?
V nde hæc affulsit seræ tam clara senectæ
T empestas? fas ecce Dei vidisse parentem,
E t coram affari lectam de millibus vnam
D ignantem has sedes, meáque vltrò in tecta profectã.
N am mihi (vix primum attigeras hæc limina) pectus
E micuit, saliénsque vtero signum edidit infans.
F elix diua parens superûm gratissima regi,
S yncera spectata fide, quæ credere veris,
D um tua nondum animo præsagis gaudia dictis
H aud verita es. promissa manent pueri alitis ecce
C erta tibi. iam nunc ades, orbísque aspice casus
O cæli regina, hominum miserata labores.
D ixerat, at teneri qualis rosa plena pudoris,
H aud animis elata tumentibus aurea virgo
C ælicolûm regi laudes lætata canebat.
Q uòd se tam prope sydereo aspexisset olympo

Indignam bonus atque humilem, nil tale merentem,
Exultánsque suos sibi vaticinatur honores
Promissos atauis, priscísque parentibus olim.
Ex illo quanta immensum portenta per orbem
Terruerint hominum mentes, præságáque signa,
Limina dum vitæ omnipotens attingeret infans,
Longa renarrare est mora. Iam tunc Caspia regna
Responsis vatum horrebant. iam Nilus & omnis
Aegyptus trepidare, omnes orientis & vrbes.
Vestri etiam audierant (si vera est fama) per oras
Ausonias iam iam venturum lucis ad auras
Inuictum regem, cui paßim cederet orbis
Regnandus, qui se patria virtute potentem
Séque suúmque genus sublimi inferret olympo.
His tandem certus signis ego numinis instar
Plenam vtero supplex sponsam venerabar, & vltrò
Parebam. victum grauidæ, & diuina ferebat
Pocula de cælo volucer puer. illum ego sæpe
Intrantem thalamum manifesto in lumine vidi.
Iámque optanti animo diuini tempora partus
Exspectabam ardens, sed spem mora iniqua trahebat,
Et sæpe hæc cupido repetebam pectore mecum:
Si modò, si mihi cælestis se ostendere coram
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de se
Rettulit ipsa mihi virgo pulcherrima vera.
Purpureos flores metite. & candentia plena
Lilia ferte manu, venienti ad limina lucis
Dona parate Deo, puerúmque inuisite regem.
O mihi si quoque tam longè suprema senectæ
Pars maneat, quantum valeam tua cernere facta
Sancte puer, cùm sublata formidine mundum

P acabis, patrióque Deus regnabis olympo:
T um pax alma colet terras, pietasque, fidésque,
Q uæque labat nunc relligio, atque resurgere vbique
I ustitiam in melius versus mirabitur orbis.
T um ferus in falces curuas conflabitur ensis,
A ureáque incipient mundo succedere secla.
S ic ego sæpe moras mecum lenire solebam,
E t magis vsque animo mihi spes accensa vigebat.
F orte recognoscens populos numerare iubebat
A ugustus Cæsar, rerum cui summa potestas.
I pse igitur veteris repetebam mœnia Bethles,
V nde genus duco, quo me quoque ciuibus vrbis
I nsererem, noménque meum, noménque meorum.
S ponsa sequebatur Nazara ab sede profecta.
V ix patriæ intraram muros, & rara domorum
T ecta, soporiferis cùm nox cælum abstulit vmbris.
E st sedes deserta humilem ingredientibus vrbem
H orrenti culmóque, & carice tecta palustri,
A gricolis olim statio gratissima, si quos
R ure procul patrio nox deprendisset in vrbe.
N anque aliis procul à tectis summota recedit.
H uc igitur fessi pariter succedimus ambo
S eu casu seu sic rector sortitus olympi,
V t potius reor, & potius fas credere duco.
N atum etenim non solùm extrema per omnia vitam
D ucere, & in terris indignos voluere casus:
V erum etiam tecto voluit sub paupere eundem
N asci, humilíque domo miserabilem, & omniũ egenũ.
P rincipio in stabulis pandum ad præsepia sisto
Q uadrupedem, auxiliúmque viæ, onerúmque leuamẽ,
Q uem iuxta in stipulis sese locat inclyta virgo.

Quippe

Quippe alia interior domus vlla haud parte vacabat.
Bos erat à læua tepidum flans ore vaporem,
Quem pauper campis luce exercebat arator
Pauca soli curuo suspendens iugera aratro.
Nec sera nisi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, vitam vt posset tolerare labore
Ipse suo, atque famem paruis auertere natis.
Et iam nox medium spatium confecerat horis,
Cùm mihi, qui saxo hærebam iam lumina victus,
Sōnus abit, neque enim mersum tunc me altus habebat.
Ecce oculos fulgore nouo lux occupat ingens.
Diffulgent intus latè magalia, quæque
Stramina tetra modo horrebant, nunc aurea cernas.
Exurgo: aspicio iuxta præsepia nudum
Infantem radijs illustrem, ac luce coruscum,
Quem virgo tenerum in duris modo pauper auenis
Ediderat nullo nixu, nullo ægra dolore.
Adstabant taciti bos hinc, hinc tardus asellus,
Pabuláque obliti pariter capita alta tenebant.
Ipsa etiam radijs fulgebat mater vtroque
Poplite subsidens, oculos demissa nitenteis,
Ah nudum lacrymis paruum spectabat obortis,
Tendebátque manus suffuso lumine iunctas.
Astrorum qualis facies rorantibus vmbris
Post imbrem, siccis Boreas vbi frigidus alis
Ingruit, ac cælum populans caua nubila differt,
Talis virgineo species accesserat ori.
Quid facerem? partem subieci ambobus amictus
Ipse mei, atque olidæ substraui terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, & auro.
Cætera pauperies, nóxque intempesta vetabant.

Nec

N ecdum clara dies merso diluxerat orbi,
I am conferto aderant pastores agmine, & antri
F loribus, ac varijs auxerunt limina sertis
R ustica multifori fundentes sibila canna.
V t stabula ingressi, ad præsepia lumina vertunt
S ummissi, terrámque petunt, & numen adorant.
M irabar mecum tacitus, fama vnde per agros
H æc subito exisset, déque ipsis quærere cœpi.
V nus quærentem sic est affarier orsus:
P astores sumus, in vicinis saltibus omnes
P ascimus, insomnem vt nobis mos ducere noctis
H aud partem exiguam, atque gregem seruare coactũ.
N octe fere media vigilantibus astitit ingens
L ux cunctis supra caput, attonitísque pauore
I ngenti talis vox est audita per auras:
N e trepidate viri, vobis noua gaudia porto.
I lle pijs toties promissus vatibus olim
F inibus his hodie natus Deus. eximet ille
E tenebris hominum genus, atque in pristina reddet.
I llum vicina fas vobis cernere in vrbe
E ffultum stipula, atque humile ad præsepe iacentem.
H is moniti vicinam oculos torquemus ad vrbem.
E cce autem volucer pictis exercitus alis
C ælestes supra pueri toto æthere visi
N ubibus impositi liquidas equitare per oras,
E t mirum in morem celeri proludere cœtu.
A tque vbi ter cælum ternis toto agmine versi
L ustrauere choris, ter lustrauere choreis,
C oncentu petiere polum, longe ardua olympi
R esponsant. lætis dissultat plausibus æther.
T alia narrabant, nec sese explere conusci

Infan-

Infantis facie poterant, fixíque manebant
Hærentes oculis, hærentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni
Diuino longe circum loca lumine complens,
Qualis puniceo se pandens ore, rosarum
Cùm primum dias flos visit luminis oras,
Aut vbi sole nouo roseis orientis in oris
Enituit verni species patefacta diei.
Nos verò interea, quanquam indubitabile numen
Nouimus, atque Deum nec opis, nec lactis egentem,
Paruum alimus tamen, vt mortali semine cretum,
Hubera siccantem matris, tenerúmque fouemus,
Inualidúmque artus. mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atque ideo, vt veterum mos est antiquus auorum,
Imprimimus generis signum, Samiáque putamus
Exiguam testa pellem genitalia circum,
Addimus & nomen, memorésque vocamus Iesum,
Vt quondam admonuit puer actus ab æthere præpes.
Idem etiam quòd sit regum de stirpe sacerdos.
Gentibus est Graio dictus de nomine Christus.
Quin etiam, quamuis nullo intemerata remansit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata est
Vsque quater denos dum Solis cerneret ortus.
Tum demum sacram Solymorum aduenimus vrbem
Cum puero, quo se lustraret regia virgo,
Torquatásque aræ attulimus de more columbas.
Stabat sacra ferens altaria ad ipsa sacerdos
Succinctus lino albenti capitísque bicorni
Tegmine peruigilem adseruans penetralibus ignem.
Hunc circum ante aram natorum intonsa corona,

F undebant pateris vituli, vt tunc forte cruorem,
Q uem pater, vt sontis populi commissa piaret,
M actarat superûm regi, veniámque precatus
S uppliciter solitos aris adolebat honores.
C ircunfusi aderant primores gentis, & omnes
T empora tangebant dextris vittata iuuenci.
I ámque leui fusum delibans ille cruorem
T érque, quatérque sacram digito irrorauerat aram,
A ræqúe impositam flammam, & septem ordine lychnos
L inteáque ampla, quibus sacrorum arcana teguntur.
E t iam finis erat sacris, fessúsque sacerdos
C um gnatis dapibus sese accingebat opimis.
T unc humili gressu virgo procedit ad aram
I nfantem læua gestans, dextráque volucres.
Q uid memorem, quæ signa polo pater edidit alto
T estatus veram sobolem? quantum ipse sacerdos
H orruerit pueri adspectu? quàm mira repente
I gnibus insolitis lux circumfulserit aram?
T er thura accensos venerans coniecit in ignes,
T er subiecta tholo subito ingens flamma reluxit.
I lle tamen collo patrio de more volucres
I mmolat intorto, atque effundens rite cruorem,
P orricit & plumas, & aperti gutturis exta
S olis ab occasu nitidos conuersus ad ortus,
D iffringitqúe alas. tum sacros suggerit ignes
V isceribus. grato vapor it super æthera fumo,
A ráque panchæos flagrans exhalat odores.
E cce hominum subito turbantur pectora casu.
N omen aui Simeon referens erat obsitus annis,
Q uo nemo tota vrbe fuit seruantior æqui.
H uic, vt erat longe venturi præscius, olim

Aethe-

Aethereæ vis omnipotens promiserat auræ
Visurum sese ante Deum, autorémque salutis
Expectatum orbi, quàm lucis linqueret auras.
Iámque erat hunc vitæ pertæsum, ægérque senectæ
Optabat duros letho finire labores.
Sed spes illa animo cupido vsque infixa manebat.
Ergo vbi adesse Deum præsensit numine plenus,
Qualis vbi gressum per agros comitatus herilem,
Forte canis leporem vi longe sensit odora,
Continuo intendítque aures, atque aëra captat
Naribus, & cœptum rumpens iter auius errat,
Atque oculis incerta feræ vestigia lustrans
Nunc hos, nunc illos cursus fert, atque recursus
Incertus. longe latratibus arua resultant.
Talis erat senis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptum amplectitur vlnis,
Atque arcte premit, hinc lacrymis ita fatur obortis:
Macte infans virtute, Dei indubitata propago,
Mundi opifer, qui nostra venis, veterúmque parentum
Sponte admissa tui largo lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire vias ad sidera cæli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt
Summe pater promissa. mori me denique fas est.
Nunc ô me nunc ad requiem finémque laborum
Corporis exutum vinclis dimittis, vt olim
Pollicitus, iam viderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo misisti, vt gentibus esset
In tenebris lux, Isacidos noua gloria prolis.
His dictis matrem versus mox fatur ad ipsam.
O cui te forma adsimilem? cui laudibus æquem?
Quásue tibi referam grates, quæ sola salutem

Felici peperisti vtero mortalibus ægris?
Quanquam etiam exitio multis hunc adfore partum,
Et tempus fore prædico, illætabile tempus,
Cùm tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah misera, & magno virgo dotabere luctu,
Mutatáque fluet Iordanis decolor vnda.
Tum serus segnísque dies nascetur, & ægrè
Lutea vix terris ostendet pallidus ora,
Atque graui tellus optabit mole relinqui
Ipsa sua, & rupto per inania fœdere labi.
Hæc vbi, confestim veluti cedentia somno
Lumina demisit, placidáque ibi morte quieuit.
Obstupuere alij, sed nos queis cetera nota,
Terremur magis, inqúe vicem disquirimus ambo
Solliciti quosnam matri denunciet enses,
Aut quibus exitio tantum puer ipse futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus. vtrunque
Exitus edocuit, dubiósque ambage resoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc vulnera restant,
Atque alia ex alijs semper grauiora parantur.
Illis extremo quippe ex oriente diebus
Tres adeo magni reges ditione profecti
Huc sese intulerant puero dona ampla ferentes
Aurúmque, & thuris glebas, stactæqúe liquorem.
His vis astrorum, ac ratio voluentis olympi
Monstrarat regem nostris in finibus ortum,
Quoi cæli, terræque paterent debita sceptra.
Sancti igitur partus studio huc venere videndi.
Stella facem ducens venientibus vsque coruscam
Dux erat, atque viam signabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deserta per auia nostris

In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Precurrens monstrabat iter nocte ignea lampas
Desuper, & mirum spargebat lucida lumen.
Iámque vrbem ingressi sedes adiere tyranni
Herodis, causámque viæ docuere, rati olli
Hanc sobolem, quòd erat rex his in finibus, ortam.
Obstupuit simul, atque animo perterritus ille est.
Nec mora, permetuens sibi ne succederet hæres
Quæsitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas vates iubet intra mœnia cogi
Regia, scitaríque omnes tempúsque, locúmque
Nascentis pueri, patriámque, domúmque requirit.
Illi autem Bethlen veterum monimenta minari
Cuncta docent, dux vnde ortus se tolleret olim
Fama ingens, claris ingens super æthera factis.
Tum magis, atque magis curarum fluctuat æstu,
Sollicitámque gerit cassa formidine mentem.
Tandem his affatus reges dimittit Eoos:
Quæ vos causa viri nostris nunc applicat oris,
Hæc eadem longe spes nos suspendit amentes
Cernere promissos pueri tot vatibus ortus.
Haud procul hinc saxo Bethle fundata vetusto
Vrbs colitur nostris. natum illuc quærite regem.
Mox iubeo, inuentum nobis qui nuntiet, inde
Mittite, nostro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait, & falso simulat noua gaudia vultu.
Verum longe aliud male amico pectore agebat
Demens, qui cæli regem, cui sidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter instaurant conspecto sidere læti.
Iámque propinquabant magna stipante caterua,

Cum subito supra tectum ingens substitit astrum
Irradians, largoque mapalia lumine complens.
Quales cùm belli motus, aut funera regum
Portendunt, crinem irato sparsere minacem
Aethere, ne diri rubeant lugubre Cometæ.
Treis adeo angusti subter fastigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illustres, ostróque decoros
Ante pedes pueri sese demittere pronos
Suppliciter, genibúsque piæ procumbere matris.
Dum sua quisque facit sortiri ex ordine dona.
Barbarici ante fores expectabant comitatus
Interea, tyrióque instratus murice terga
Stans sonipes teres exercebat dentibus aurum.
His dehinc perfectis abeunt, lætíque sequuntur,
Quod longo irradians aperitur tramite sidus.
Sed non inde via moniti referuntur eadem,
Regia linquentes à læua mœnia longe,
Rursus Idumæi sedem ne regis adirent.
Ille autem, vt sese delusum denique sensit,
Accensus furijs suspectam misit ad vrbem
Mille viros ferro instructos, qui mœnia furto
Per noctem ingressi teneros, quicunque reperti,
Infantes matrum iugularent vbere raptos,
Quo numero in tanto caderet quoque regius hæres.
Ipse sed in somnis visus sum voce moneri
Præcipitem celerare fugam, loca linquere nota.
Surge age, rumpe moras, puerũ tecum arripe, matrémq; »
Et septemgemini cursu pete flumina Nili,
Hinc terram cole, quæ procul his haud dissidet oris.
Nec refer inde pedem, nisi te prius ipse vocaro,

 Rex

Rex etenim lethum infanti molitur acerbum.
Confugo, & plenus monitis matri omnia pando.
Vidisses visu exanguem, exanimémque puellam
Huc illuc trepidare fuga, & vix fidere nocti.
Iam tum illi pectus gladius traiecit acutus
Ah misera, ingenti labefactáque corda dolore.
Cedimus, & taciti malefidam linquimus vrbem
Per noctem, ac propero petimus nemora auia gressu,
Et iam palmosæ saltus, atque ardua Idumes
Prætervectus eram, veteris iam mœnia Elusæ,
Quáque Asiam Lybicis disiungit finibus omnem
Mapsa ferax oleæ. ingredior pluuiæ inscia regna
Regna Phari, quibus est cæli vis cognita primum.
Astráque, Lunaíque globus, Solísque meatus.
Ignotos passim monteis, ignota saluto
Flumina, turrigerásque legens prætervehor vrbes.
Iámque papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Auræ omnes terrent pauidos, capitíque timentes
Tam caro. at puero blandiri murmure siluæ
Lauricomæ, & ramis capita accuruare reflexis,
Aurarúmque leues animæ indulgere susurro.
Ipsæ etiam nobis cautes, ipsíque videntur
Verticibus leuiter motis alludere montes,
Signáque lætitiæ dare stagna loquacia circum.
Audires blandum fessas erroribus vndas
Perstrepere, & molli lapsu per saxa sonare
Humida saxa super nitido viridantia musco.
Præcipue ripis volucres, & fluminis alueo,
Assuetæ liquidis mulcebant vocibus auras,
Et iactu alarum resonabant corpora plausa.
Sese etiam omnifero gremio venientibus offert

Læta Dei aspectu tellus. stant gramina odorem
Cuncta suum, & mollem prætexit amaracus vmbram.
Nec vero incerta latebrosus origine Nilus
Non manifesta dedit salienti flumine signa
Aduentante deo, lætis se sustulit vndis
Stagna arcana ciens, fundóque apparuit imo.
Ad biuias nobis fauces, flexúsque viarum
Increpitans clypeo, fulgentíque ense per auras
Ocyus vsque aderat cælo pulcherrimus ales,
Et monstrabat iter sibi per diuortia nota,
Ne recta regione via deprenderet hostis.
Cæruleis huic terga notis suffusa rubebant,
Multum illi assimilis, qui me connubia quondam
Soluentem increpuit, tenebrásque à mente fugauit.
Supra nos alij pendentes aëre pennis
Ibant, & noctis resupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumáque tegebant.
Iámque ego perplexum per iter prope fida tenebam
Arua legens sistris bacchata sonantibus, & iam
Tutius erat longe nostris à finibus infans,
Attamen Aegypti penetro interiora, nec vlla
Fida satis tellus mihi visa, aut regis iniqui
Sat sceptris diuisa. animo timeo omnia tuta.
Nec placet Hermopolis, nec centum peruia portis
Visa satis Thebe tanto procul esse periclo.
Nos igitur regum turritis clara sepulcris
Accepit Memphis. hac demum sede quieui
Paupere sub tecto veteris securus amici.
Iam verò Pelusiacas vulgata per oras
Fama Palæstinum subito ferit vndique regem
Florentem teneris orbasse nepotibus vrbem,

Quos frustra insontes passim ferro impius hausit
Dulcia linquentes vagitu lumina vitæ.
Palluit, applicuítque sinu perterrita mater
Infantem, atque animum sceleris perstrinxit imago.
Quos ibi tum gemitus fletus, qualíue per vrbem
Funestam credis matres errasse vlulatu?
Sanguine diluta est tellus, caua tecta natarunt.
Non si forte olim incautis pastoribus orta
Ingruerit subito tempestas omnibus aruis,
Omnibus & syluis, tot fusi grandine dira
Spectentur per humum afflictis cum matribus agni,
Corpora quot passim puerorum abiecta iacebant
Per fora, pérque vias vrbis: sic denique multis
Exitio fuit, vt vates prædixerat, infans.
Nunc etiam lugent orbæ sua pignora matres.
Non tamen ille diu scelere est lætatus ab illo.
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam paruo post tempore fudit.
Ipse iterum in somnis diuina voce coactus
Linquere monstriferi septemflua flumina Nili,
In patriam redeo, atque memor vestigia retro
Obseruata legens pignus cum matre reduco.
Forsitan & puero fuerit quæ cura requiris,
Quæ mens, an virtus illi maturior æuo,
Ecquid non puerile annis puerilibus ausus.
Si tibi nunc, quæcunque olim admiranda notaui,
Primæuo dum flore virens adolesceret ætas,
Enumerare vacet, me vox prius ipsa relinquat
Defessum, atque diem clauso nox condat olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit? aut quoties sanctos expauimus ignes.

Flammarúmque globos, & terrificos fulgores,
Sæpe quibus visus puer est ardere nitentem
Cæsariem, cæli dum splendet luce corusca?
Nec referam quoties genitorem audiuimus illum
Affari solum, arcanásque expromere voces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens sæpe humana sub imagine cœtus
Cælitum tectum intrantes exterrita vidit
Blandiri puero, & pictis colludere plumis,
Aut violis tegere, & nimbo vestire rosarum.
Nos tamen interea custodes ille vereri
Summissus, caræ & mandata facessere matris,
Nostráque, & implebat veri genitoris amorem,
Dum membris habilis vigor, & vis firma veniret.
Et iam bis senos crescens exegerat annos,
Nec dum se populis signo detexerat vllo.
Tum primum cœpit Iudæa per oppida vulgo
Illius apparere, palámque est prodita virtus.
Forte dies aderat genti solennis, & vrbi
Huic magnæ sacer ante alias, quo regia mecum
Venerat & virgo, atque sequens sese aureus illi
Implicuit dextræ puer. & iam rite litatis
Ipse domum sacris magna cum matre redibam.
Iámque labore viæ fessis lux prima peracta,
Et piceam clauso nox cælo inuoluerat vmbram.
Defuit hîc puer, & genitricem, méque fefellit.
Tum consanguineos frustra, & scitatus amicos
Térque, quatérque viam repetens clamore repleui.
Flebat se incusans vnam pulcherrima mater
Flauentem fusa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrymæ, disiecti colla capilli,

Qualis virginea cùm mollis amaracus vrna
Et pluuiam, & ventos pariter perpessa procaces
Demisit turbata comas, iterúmque resurgens
Extulit os cælo, ac priscum meditatur honorem.
Dúmque viam relego, inuitum comes ægra sequuta est.
Treis adeo incerti soles errauimus vrbe
Nequicquam, quarta est vix demum luce repertus.
Nanque mihi, & miseræ cùm spes sublata parenti
Cuncta foret penitus, in mentem venit vtrique
Templa iterum petere, atque preces effundere ad aram.
Vix ingressus eram limen, cùm protinus ambo
Ecce sacerdotum in medio conspeximus illum
(Prima rudimenta, & virtutis signa futuræ)
Alta recensentem vatum monimenta, patrúmque
Primores vltro scitantem obscura, docentémque,
Illum omnes admirari haud vulgata canentem
Supra aciem, captúmque hominis, mentémq; vigentē,
Humana non vi edoctum, non arte magistra,
Maturúmque animi nimium puerilibus annis.
Nec minus insigni cunctis spectantibus ore
Gratus erat neque enim poterant se explere tuendo
Flagrantésque Dei vultus, blandósque serena
Luce oculos magis, aut propexum verticis aurum,
Et florem grati, qui vix inceperat, æui.
Nam quocunque caput circumtorsisset honestum,
Luce recens orta, vel sidere pulchrior aureo,
Læta serenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem iactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus se cùm primum folijs narcissus
Exeruit, raptóque caput detexit amictu,

Aut qualis nitidi species micat alma smaragdi
Cum tenui argento, tenuíue includitur auro.
Prima mali fuit hinc nobis scintilla, puérque
Ex illo formidata primoribus vrbis
Virtute inuisus fuit, & corda aspera mouit,
Atque hoc deinde ingens succensa est fomite flamma.
Inque dies gliscens furor, atque insania creuit,
Omnia quæ porro ipse videns, metuénsque futuri
Orabam impauidum, ne vitæ prodigus hosti
Obijceret, ne se perdendum proderet vltro.
Verùm luce prius lateant in montibus arces,
Aut nocte in summis celetur turribus ignis,
Obruta quàm longum iaceat sine nomine virtus.
Non tamen ille odijs magis vssit pectora acerbis,
Quàm cùm ter denis iam vir voluentibus annis
Fontis aquam latices Bacchi conuertit in atros.
Forte Canam mecum Galilææ aduenerat vrbem,
Mater & ipsa aderat, veteri dum accitus amico
Obsequor, intactam genero qui iungere natam
Conuentu procerum magno de more parabat.
Iámque omnes circum positis discumbere mensis,
Atque alacres epulari, & vina reposcere læti,
Nec dum finis erat dapibus, cùm murmur vbique
Exoritur, totásque auditur triste per ædes,
Lætitiæ causam exhaustis liquentia vina
Defecisse cadis, turbaríque omnia visa.
Tum res alma parens tenues miserata puellæ
Innuit, & gnatum summissa voce precata est,
Ferret opem. vidi hic iuuenem primum ore moueri
Turbatum, caræ precibus tamen inde parentis
Annuit, & fesso rerum succurrit amico.

Sex,

Sex, vt erant ibi tot numero, carchesia lymphis
Impleri iubet actutum, mensisq́ue reponi,
Quæ simul aspexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus subito nigrescere cernitur humor,
Vináque pro pura mirantes hausimus vnda.
Audisti dux & genus, & cunabula nati,
Primitiásque Dei. ne cætera deinde requiras,
Hanc omnem erexit factis florentibus oram.
Quæ si audire tamen tibi nunc fert corde voluptas,
Is longe memoret melior (simul ore sedentem
Signat Ioannem) vidit nanque omnia præsens,
Errabunda ducis semper vestigia seruans,
Dum mihi cura domi seruandæ virginis hæret.
Dixit, & hic facto defessus fine quieuit.
Immo ait: istius causas ab origine partus
Exequere, aut quæ relligio, si vera per oram
Percepi, Iudæa Deum non amplius vnum
Aeternum colit, haud mortali semine cretum,
Indigetésque suis diuos altaribus arcet.
Inde tibi noti recolens ex ordine Diui
Cætera mira refer. nanque hunc in corpore vires
Deficiunt, téque auxilio iubet ipse subire.
Pontius hæc, cuncti intenti simul ora tenebant.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIBER QVARTVS.

HIc iuuenis, facie quo tum non gratior alter,
Puberibúsque annis erat ingrediente iuuenta,
Multa prius veniam præfatus, multa recusans

Verba diu premit, inde animo mortalia linquens
Paulatim, oblitúsque hominem penetralia Diuûm
Mente subit cælum peragrans, fruitúrque beato
Cælituum aspectu, omnipotentíque ætheris aura,
Admissus superam depræsci lumine lucem,
Inque Deo tota defixus mente moratur.
Qualis vbi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, vagas spaciata per auras
Dat plausum gyro, atque in nubila conditur alis.
Aetherea iámque illa plaga leuis instat, & acrem
Intendens aciem criniti lumina Solis
Suspicit, obtutúque oculos fixa hæret acuto.
Illum adeo tacitum interea mirantur, in vnum
Versi omnes velut exanimum, somnóque grauatum,
Et crebri excutiunt. demum sibi redditus ipse
Cum gemitu ex imo sic fari pectore cœpit.
Principio pater omnipotens rerum sator, & fons,
Ingens, immensus, solus regnabat vbique.
Nondum sidereos mundi procuderat orbes:
Nondum mundus erat, nec dum ibant tempora in orbē,
Nulláque cœruleo radiabant lumina cælo.
Quicquid erat, Deus illud erat, quodcunq; vbicunq;
Complexus circum, penitus sese omnis in ipso.
Filius huic tantum, quem non effuderat vlla
Vel Dea, vel solito mortalis fœmina partu.
Ipse sed æterna genitor conceperat illum
Aeternum æternus (dictu mirabile) mente.
Haud olli terreni artus, moribundáue membra,
Sed sine corpore erat, patris alta vt mente supremi
Conceptum, arcanóque latens in pectore VERBVM,
Quod nondum in volucres vox edita protulit auras,
Omnipo-

Omnipotens verbum, finisque & originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo constat maximus æther.
Vtque pater Deus, æque etiam Deus vnica proles.
At geminos tu proinde Deos fuge credere porrò,
Numen idem simul ambobus, Deus vnus vterque est.
Quin etiam, quo inter se ambo iunguntur, amorem
(Namque ab vtroque venit conspirans mutuus ardor)
Omnipotens æquè numénque, Deúmque vocamus
Afflantem maria, ac terras, cælíque profunda,
Afflatu quo cuncta vigent, quo cunctà mouentur,
Trésque vnum esse deum, ter numen dicimus vnum.
Quóue magis mirere, Deus, quem cernimus ipsi
Factum hominem, atque hominū mortali corpore cretū,
Non minùs ac prius æthereа nunc regnat in aula
Cum genitore, pari simul omnia numine torquens.
Nempe locis nullis, spacijs non clauditur vllis,
Omnibus inque locis idem omni tempore præsens
Suffugiens nostras acies, sensúque remotus
Cuncta replet Deus, ac molem se fundit in omnem.
Lux humiles veluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe venit, suppostáque circuit arua,
Non tamen æthereo diuisa ab sole recedit
Illa vsquam, quamuis longinquas ambiat oras,
Nec sine Sole suo est lux, nec sine luce sua Sol.
Quid vero impulerit tantos adijsse labores,
Atque hæc ferre Deum, dum morti obnoxius errat,
Dicam equidem, & repetens altas ab origine causas
Expediam. cælum, & cæli quos suspicis orbes
Vix opifex rerum extuderat, terrásque iacenteis,
Cum simul aligeros populos, sanctósque volucres
Ter denas acies, celerem & sine corpore gentem,

Qui

Qui cæli incolerent ipsos septemplicis orbes,
Condidit æterno genitor succensus amore.
Vt sua, qua fruitur solus, natúsque per æuum,
Communis foret, & multis concessa voluptas.
Continuò fuerat quos æquum dicere laudes
Auctoríque Deóque suo, ac persoluere grates,
Regnandi vesanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam inuasit, furijsque subegit,
Vt cuperent summo sese præferre parenti
Immemores, animis victi, cæcique furore.
Non tulit omnipotens sator, & meliora sequutos
Armauit contra, nulla hinc mora, talia adortos
Indecores cælo sedes detrusit in imas,
Noctis vbi horriferæ nigror æternæque tenebræ.
Primus natus homo hinc, terris quem maximus autor
Et liquidis latè dominum præfecerat vndis,
Quo mox pro superis excussis astra teneret,
Desertásque domos ipse, & genus omne suorum,
Omnigenúmque vni subiecit secla animantum,
Squamigerum pecudes, & pennis picta volantum
Corpora, montiuagúmque simul genus omne ferarum.
Tantum floriferis dominum cùm imponeret aruis,
Arboris vnius fœtu illum parcere iussit,
At vetito captus mali infelicis amore
Coniugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Immemor heu superi violauit fœdera regis.
Vix auido arreptum pomum fœdauerat ore,
Cùm pater imbripotens iam fulua è nube tonare
Desuper auditus, sæuásque indicere pœnas
Iratus, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura sub auras.

Conti-

Continuo ingenti cælo sunt addita claustra.
Impia tum primum proles exorta repente,
Et subito tellus scelere est imbuta nefando.
Emersit fraus, emersit malesuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus. hinc fons
Curarum, & tristis patefacta est ianua lethi,
Morbíque, & dolor, atque fames, & turpis egestas,
Cùm genus humanum curis sine degere posset,
Plurimáque in terris viuendo vincere secla.
Ex illo sine more homines, sine lege per agros
Degebant. tantum placabant sanguine fuso
Cælicolûm regem, bonus vt gregibúsque, sibíque
Afforet, atque satis vim cæli auerteret aruis,
Indociles, rerum ignari, ac rationis inanes.
Isqúe fere status annorum bis millibus orbi
Constiterat, iam támque magis pater optimus iras
Oblitus veteres paulum mitescere cœpit.
Nondum homini tamen æthereum patefecit olympum,
Sed genus humanum fingens acuensque monendo
Et leges dedit, & ritus moréinque sacrorum,
Instituítque genus nostrum discriminis ergo
Lege iubens testa circum precidere acuta
Exiguam, vnde viri sumus, omni in corpore partem:
Tum vatum impleuit venientis pectora veri,
Qui populis letum canerent demum adfore tempus,
Ianua aperta pijs cæli cùm sponte pateret.
Casti autem interea manes, animæqúe piorum
Sub terram vmbrosa expectabant valle sedentes.
Iam vatum memores numerabant tempus, & ambas
Tendebant paribus votis ad sidera palmas
Cælestûm regem orantes, desisteret ira,

Parce-

P arceret vnius genus omne extinguere noxa.
P arce pater, parce omnipotens, vox omnibus vna,
N os promissa olim, longè disiungimur vnde
L uminis expertes blandi, memor assere cælo.
H aud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
S i qua tamen veteris superant vestigia culpæ,
D ilue rore tuo facilis, fontésque reclude
D iuinos. ô quis superum cælestia tandem
F lumina, cælestes nobis bonus irriget imbres.
V os ô flammiferi labentes ætheris orbes
I rrorate. vagæ nobis succurrite nubes.
O ptatam pluuiam, fœlicem effundite rorem.
T úque adeò quem iam expectant tot secula votis
P romissum, inferni cui nutant mœnia mundi,
S ummi vera patris soboles, cæli aureus imber
R umpe moras age, sidereos rumpe ocius orbes,
A etheris huc fractis vi multa allabere portis.
T alibus orabant omnes, eadémque canebant,
Q uos pater omnipotens superûm sarcire ruinas
I am meditans cæli penitus miseratus ab arce est.
C ùm vero æthereas nutu recludere portas
P osset, & alitibus potius de ciuibus vnum
M ittere, qui regnis manes diuelleret atris
I n superûm referens sedes, stellantia templa,
I pse sui vt memores magis, ac maioribus arctos
V inciret meritis homines, qui cuncta piaret,
F actum hominem è summo natum ipsum misit olympo,
N e tamen ignaris mortalibus appareret,
I gnotúsque nouúsque suis néue ilicet illum
F inibus arcerent pulsum, quod se ipse Dei met
P rogeniem leges contra memoraret auitas,

Præmi-

Præmisit vatem egregium his in finibus ortum
Nomine Ioannem, Helisabe quem numine plenum
Zachariæ extrema parit infecunda senecta,
Gentibus ipse Deum vt natum prænuntius ore
Proderet, atque suas spes fesso ostenderet orbi.
Ille hominum primis vitans vestigia ab annis
Horridus in solis agitauit montibus æuum
Montibus & siluis, & littoribus desertis.
Speluncæ tectum horrentes, victum aspera nullo
Arbuta terra dabat cultu, aut sudantia truncis
Mella: canis liquidi præbebant pocula fontes.
Vestis erat pellis hirsutis horrida villis.
Tantum lætificas gaudebat spargere voces
Afflatus nemora, & monteis ac littora ponti.
Tanta sed haud latuit virtus tamen. ilicet ingens
Fama viri circunfusas penetrauit ad vrbes.
Iámque illum cælo demissum credere gentes,
Qui, tot veridicæ vt quondam cecinere Sibyllæ,
Humanum genus horrificis educeret vmbris.
Et iam concursu populi illum accedere magno
Scitatum, quisnam, vnde domo, quid ferret, an ipse
Adforet è cælo, miseris qui gentibus olim
Auxilio venturus, eum bis térque rogabant.
Ille sed vmbrosis repetebat talia ab antris:
Gaudete ô tenebris iam dudum, ac nubibus atris
Obductæ gentes. lux ecce optata propinquat.
Ne verò, ne me ignari vos credite lucem
Promissam (immeritos neque enim furamur honores)
Tantum ego, ceu solem nascentem lucifer ante
Exoritur, nitidóque diem denunciat astro,
Prædico actutum vobis iubar adfore vestrum.

Iam iam aderit Deus, ecce Deus mortalibus oris
Ceu mortalis adest. venienti occurrite læti,
Fronde vias festa decorate, tapetibus agros,
Et numen digno venerati agnoscite honore,
Discite iustitiam interea, atque assuescite recto,
Et duce me scelus infectum lauite amne liquenti.
Ipse autem ætherea diuinitus eluet aura
Omne malum, ac veteris penitus contagia culpæ,
Secláque mutato succedent aurea mundo.
Talibus auditis, cunctis ex vrbibus ibant
Finitimi, qua Iordanes fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atque vltro commissa fatentes,
Quos vates puro nudos lustrabat in amne
Rite cauis capiti inuergens sacra flumina palmis.
Ecce autem Deus ipse etiam, ceu cætera turba,
Lustrandi sese studio clam tendit ad amnem.
Nil vt inexpertum moribundo in corpore linquat,
Mortali quod fas homini, & subiisse necesse est,
Ne pigeat seros imitari facta nepotes.
Abstinuit primum vates, tactúsque refugit,
Agnoscénsque Deum palmas vtrasque tetendit
Supplex, accuruúsque vadis mirantibus ipsis.
Paruit inde tamen iussus, diuinàque membra
Horrescénsque, treménsque liquenti perluit amne.
Protinus aurifluo Iordanis gurgite fulsit,
Et superûm vasto intonuit domus alta fragore.
Insuper & cælo claro delapsa columba est
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, sed auratis circum, & rutilantibus alis.
Iámque viam latè signans superastitit ambos,
Cælestique aura pendens afflauit vtrunque.

Vox simul, & magni rubra genitoris ab æthra
Audita est nati dulcem testantis amorem.
Interea aligeri iuuenes gens incola cæli
Missi aderant liquido pendentes aëra circum,
Carbaseósque sinus, mantiliáque alba ferebant,
Iussa ministeria vt nati membra humida herilis,
Rorantémque sacro siccarent flumine crinem.
His actis Deus euasit, fluuiúmque reliquit.
Quem vates longo ripam ordine circunfusis
Ostendit, talíque abeuntem est voce sequutus.
En ego quem terris toties iamiam adfore quondam
Pollicitus, Deus, ecce Deus, qui crimina nostra
Thuricremas agnus veluti mactatus ad aras
Morte luet, superóque volens cadet hostia patri.
Hunc optate ducem, hunc vobis optate magistrum.
Ex illo vates nemora, & loca sola relinquens
Vrbes per medias ibat, populísque canebat
Aduenisse Deum, promissum numen adesse.
Credita res paucis, donec se ostendere coram
Supra hominem cæpit Deus ipse ingentibus orsis.
Nam primum numero ex omni delegit amicos
Bis senos, queis cum curas durúmque laborem
Pattiri, & casus posset deducere in omnes.
Ante quidem solus ter denos egerat annos.
Sed ne forte putes multis è millibus illi
Nos ideo placuisse, dolis quod, & arte magistra
Spectatos longè ante alios deprenderit omnes;
Aut opibus, claráque domus à stirpe potentes,
Omnibus obscurum genus, & sine luce penates,
Atque humilis fortuna, nec astu prædita vita.
Quinque adeò sumus exigua Bessaide creti.

Nobis ars erat insidias piscosa secundum
Flumina squamigerum generi hamo tendere adunco,
Atque innare salum, fœcundaque piscibus arua.
Tunc etiam, cum nos ad se primum ille vocauit,
Humida littorea sarcibam retia arena,
Ipse Iacobus adhuc salientes littore pisces
Seruabat frater, nec tum procul inde secabant
Andreas, paruáque Petrus vada salsa carina
Isdem acti fratres studijs, eadem æquora circum.
Tum mihi coniunctus patriáque domóque Philippus
Accitus pisces, & retia torta reliquit.
Addunt se socios Thomas Thaddæus, eadémque
Arte Simon, Cana quem genuit Galileia, amicum
Fluminibus patrijs, mutísque natantibus hostem.
Nanque Iacobus ei cognato sanguine fretus
Alphæo natus patre se subiunxerat ante.
Vt genus indecores penè omnes, sic quoque nostra
Nomina dura vides, insueta atque aspera dictu.
Haud facies sola est impexis horrida barbis.
Tres alij neque enim longè meliore sequuti
Fortuna addiderant sese, Matthæus, & æuo
Iam grauis, effœtísque Petri iam proximus annis
Bartholomæus, & ipse mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quæcunque oculis, quæcunque sub illo
Auribus his hausi repetens miracula rerum
Tempore tam paruo (vix terna hiberna peracta,
Ex quo illi socij dignatus nomine iungor)
Nec me tam vastum nunc currere oporteat æquor.
Pauca, sed è multis, & ea haud mihi mollia fatu,
Ingrediar tamen, & breuiter tua iussa capessens
Expediam. mitto, modò quæ monimenta reliquit

Fini-

F initimas (tibi nota reor) non parua per vrbes.
N anque omnem egregijs factis insignijt oram.
Q uis nescit nuper reuocatum ad munera vitæ
P almiferæ regem Bethanes, lumine quarto
Q uem vidit Sol extinctum, impositúmque sepulcro?
V t sileam innumeros, quibus ipse in limine lethi
A ffuit, & duræ de mortis fauce reuulsit.
N am prius enumerem, quot ponto aquilonibus vndæ
S pumescant vasto, quot inundent littora arenis,
Q uàm quot opem morbos varios in corpore passis
S upplicibus tulit, & validos lætósque remisit.
M ulti capti oculis, clausis multi auribus orti,
N e possent vllas audire, aut edere voces:
C laudi alij imparibus vix ægrè passibus ibant.
H is rigor ex longo immotos sopiuerat artus.
I llis semeso serpentia corpore hiabant
H ulcera, & illuuies membris immunda fluebat.
N ec deerant, tumefacta quibus præcordia, & aluus
I nsincera sitim miseris adduxerat acrem,
N ullæ artes poterant, quam nulla extinguere aquæ vis:
T um quibus assiduis concussa tremoribus vsque
N utabant, tremulóque lababant corpore membra,
I gnea quos febris, aut corrupti corporis humor,
E t quos preterea vis cæci incognita morbi
V ersabat lecto totos distracta per artus,
Q uósue animis captos agitans male habebat Erynnis,
O mnibus aspectu solo, tactúue ferebat
D iuus opem. subito linquebant corpora morbi,
E t stratis ipsi surgebant protinus ægri.
A tque ideo quacunque viam obseruatus agebat,
S emper eum opperiens turba ingens strata iacebat

Per fora, pérque vias, sanctíque ad limina templi.
Nondum aliquem tamen infernis reuocauerat vmbris
Morte obita, cum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingressus socijs comitantibus altam est.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aspicimus, mœstámq; per vrbem
Audimus luctum, causam tum denique luctus
Cernimus egregij iuuuenis miserabile corpus
Impositum molli pheretro, quem mersit acerba
Morte dies, dulci cum vix pubesceret æuo,
Atque omnem vultu florenti dempsit honorem.
Qualis quem pede pressit agro bos signa relinquens,
Paulatim lassa languet ceruice Hyacinthus,
Aut rosa, quam molli decerpens pollice virgo
Vepribus in densis lapsam sub sole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miseranda, capillos
Scissa, genásque ambas manibus fœdata cruentis
Ibat, eam circum pariter per densa viarum
Pulsabant sæuis matres plangoribus astra.
Ipsi orbam ciues miserantur, ei vnica proles
Ille relictus erat vidui solatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenili in corpore vidit
Pallorem, & molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet, & considere pompam,
Admotúsque manu mulcens immobile corpus
Rursum animam gelidis membris inuexit. ecce
Erigitur puer, & (cunctis mirabile visum)
Prosiluit raptim in medios, vacuúmque pheretrum
Liquit, & amplexans solatus voce parentem est.
Nec verò multis etiam post mensibus idem
Egregiam amissa donauit luce puellam,

Cui

C ui calor, & toto de pectore fugerat omnis
H alitus aëreas penitus dilapsus in auras.
V irginis ipse pater factum testatur Larus
L argus opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Q uid repetam, purum viuo cùm è fonte liquorem
I n vinum conuertit, opes miseratus amici?
F orte olim aërei spectans de vertice montis,
C um Sol emenso depressior iret olympo,
I ngentem vidit numerum affluxisse sequentum
M atres, atque viros, quos per deserta locorum
D uxerat oblitósque sui, oblitósque suorum.
Subsistit hic miseratus. eos iam tertia nanque
M uneris expertes Cereris lux acta videbat.
H ìc neque erant fruges, vicina nec oppida possent
V nde dapes petere argento, victúmque parare.
A rboreos needum fœtus decoxerat æstas,
V ix tandem inuentus puer est ex agmine tanto,
Q uinque, viæ auxilium, qui secum liba ferebat,
A tque duos, dederat quos huc pia mater eunti
I nclusos myrto, & beneolenti gramine pisces.
S ed quid enim hæc adeo tam multis millibus autem?
E t iam diffisi socij mussare querentes,
Q uos bonus affatu Christus solatus amico
I n cœtum vocat, ac paucis ita deinde profatur:
N emo hodie numero è tanto non lætus abibit.
H inc supplex tali genitorem voce precatur:
S umme parens, ope cuius alit terra omnia, quíque
E t Sole, & liquidis fœcundas imbribus agros,
S i quondam Isacidum generi per inhospita eunti
D iuinas epulas cælo es largitus ab alto,
S emine si nullo constant, quæcunque creasti,

Per fora, pérque vias, sanctíque ad limina templi.
Nondum aliquem tamen infernis reuocauerat vmbris.
Morte obita, cum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingressus socijs comitantibus altam est.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aspicimus, mœstámq; per vrbem
Audimus luctum, causam tum denique luctus
Cernimus egregij iuuenis miserabile corpus
Impositum molli pheretro, quem mersit acerba
Morte dies, dulci cum vix pubesceret æuo,
Atque omnem vultu florenti dempsit honorem.
Qualis quem pede pressit agro bos signa relinquens,
Paulatim lassa languet ceruice Hyacinthus,
Aut rosa, quam molli decerpens pollice virgo
Vepribus in densis lapsam sub sole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miseranda, capillos
Scissa, genásque ambabus manibus fœdata cruentis
Ibat, eam circum pariter per densa viarum
Pulsabant sæuis matres plangoribus astra.
Ipsi orbam ciues miserantur, ei vnica proles
Ille relictus erat vidui solatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenili in corpore vidit
Pallorem, & molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet, & consistere pompam,
Admotúsque manu mulcens immobile corpus
Rursum animam gelidis membris inuexit. ecce
Erigitur puer, & (cunctis mirabile visum)
Prosilit raptim in medios, vacuúmque pheretrum
Liquit, & amplexans solatus voce parentem est.
Nec verò multis etiam post mensibus idem
Egregiam amissa donauit luce puellam,

Cui

Cui calor, & toto de pectore fugerat omnis
Halitus aëreas penitus dilapsus in auras.
Virginis ipse pater factum testatur Iarus
Largus opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Quid repetam, purum viuo cùm è fonte liquorem
In vinum conuertit, opes miseratus amici?
Forte olim aërei spectans de vertice montis,
Cum Sol emenso depressior iret olympo,
Ingentem vidit numerum affluxisse sequentum
Matres, atque viros, quos per deserta locorum
Duxerat oblitósque sui, oblitósque suorum.
Substitit hic miseratus. eos iam tertia nanque
Muneris expertes Cereris lux acta videbat.
Hìc neque erant fruges, vicina nec oppida possent
Vnde dapes petere argento, victúmque parare.
Arboreos necdum fœtus decoxerat æstas,
Vix tandem inuentus puer est ex agmine tanto,
Quinque, viæ auxilium, qui secum liba ferebat,
Atque duos, dederat quos huc pia mater eunti
Inclusos myrto, & beneolenti gramine pisces.
Sed quid enim hæc adeo tam multis millibus autem?
Et iam diffisi socij mussare querentes,
Quos bonus affatu Christus solatus amico
In cœtum vocat, ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero è tanto non lætus abibit.
Hinc supplex tali genitorem voce precatur:
Summe parens, ope cuius alit terra omnia, quíque
Et Sole, & liquidis fœcundas imbribus agros,
Si quondam Isacidum generi per inhospita eunti
Diuinas epulas cælo es largitus ab alto,
Semine si nullo constant, quæcunque creasti,

Et nihil omnino fuerant cælum, æquora, tellus,
Adsis, obscenámque famem tot millibus arce.
Hæc tantum. dehinc gramineo discumbere campo
Imperat effusos cœtus, dapibúsque parari.
Inde in frusta secat læto cerealia vultu
Liba minutatim, & populos partitur in omneis,
(Millia quinque hominum campis saturanda sedebant)
Ecce (incredibile auditu, mirabile visu)
Omnibus in manibus visæ succrescere partes
Exiguæ; dapibúsque epulati largiùs omnes,
Et frugum pariter, laticúmque expleta cupido est.
Quin & relliquias mensis superantia frusta
Vix caua congestas bis sex cepêre canistra.
Accipe nunc aliud, quod paucis ante diebus
Vidimus: arbor erat folijs densissima in agro
Deserto, vnde olim pendentia poma viator
Carpebat sitiens, heros qui hac forte tenebat
Puluerulentus iter, quæsiuit in arbore fœtus
Incassum, infœcunda comas nam, & brachia tantum
Luxurians latè circum tendebat opaca.
Non tulit, ac verbis sterilem execratus acerbis:
Continuo (manifesta audis) exaruit arbos,
Et folia aëreas volitarunt lapsa per auras.
Nec minus est olli imperij maris æquora in alta.
Vni omnes vndæ assurgunt, fluctúsque quiescunt
Vnius edicto. vidi, vidi ipse furentes
Illius hibernos ad vocem ponere coros,
Vimque omnem, motas quæ flabris asperat vndas.
Nondum luna suum ter cursum plena peregit,
Cùm subitò in lento deprensis marmore nobis
Nocte ferè media, dum remis ducimus, orta est

Turbida

Turbida tempestas, & pontus inhorruit ater
Fluctibus elatis, & concussantibus vndis,
Inflictámque ratem iam iam salis hauserat æstus.
Nos trepidare metu lethi discrimine paruo,
Cùm procul ecce ducem, quem nuper liquimus alto
Littore spectantem fluctus scopulo illidentes,
Ferre iter aspicimus medias impune per vndas
Suspensum, tumidóque pedes haud tingere ponto.
Horruimus visu subito, nec credere quibam
Me veram faciem, haud simulatum cernere corpus
Tam celeres egisse vias sine remige in vndis,
Ni sese, verbis dum nos hortatur amicis,
Vltrò ostendisset, quonam fiducia vobis
Iam nunc pulsa mei cessit? timor omnis abesto.
Indubitare meis tandem dediscite dictis.
Sic ait, atque ratem, quæ iam superantibus vndis
Cesserat, insiliens solo tumida æquora nutu
Placauit, posuítque minacia murmura pontus.
Sic terræ in tutum positis adnauimus vndis
Incolumes, celeríque volauimus æquora cursu.
Nec mora, vix siccum attigerat tellure potitus:
Ecce aliud dictu magis, ac mirabile visu.
Nanque magistratus aderant in littore missi
AEra reposcentes, quæ pendere lege quotannis
Regibus antiqua, pro sese quisque iubemur.
Accepit hos placidus, quos dum sermone moratur,
Petrum ad se vocat, & fidam summissius ad aurem
Vade ait, & iacto quem primum traxeris hamo
Aequoribus, piscem cultro scrutabere acuto:
Intus erit; regi quod iussi pendimus ambo.
Iussa facit senior: trahit hamo ad littora prædam,

A rgentúmque viris dat piscis in ore repertum.
H orresco, quoties stimulis immitibus actus
Q uidam animo subit, idem illo quem tempore vidi,
D um legerem expositos hoc ipso in littore pisces,
O bsessum furijs, atque ore immane furentem.
H unc olim (vt perhibent) vetito genuêre parentes
C oncubitu iuncti, atque inconcessis hymenæis.
Q uippe thorum ascendêre, Dei cùm sacra vetarent,
C ùm scenis gens indulget nostra omnis opacis:
S ed non gauisi scelere illi tempore longo.
N am subito amplexus intérque, & gaudia adulter
S acrilegam tenues animam exhalauit in auras
I nfelix, sceleríque eadem nox prima nefando,
E t pariter suprema fuit discrimine paruo.
I llam autem, æthereis flammis diuinitus ignis,
C orripuit, cùm iam maturi pondera partus
V rgerent, eadémque duos letho hora dedisset,
I nfans ni foret execta genitricis ab aluo
E xemptus, paruum patris eduxêre sorores.
I pse etiam mox immeritus scelerata parentum
F acta luit iucunda oculorum luce negata,
O bstructæqúe aures penitus mansere, nec illi
A ut vllas haurire datum est, aut reddere voces.
Q uin etiam simul atque adoleuit, protinus ægrum
A rripuit furor, inferna vis effera gentis.
C entum illum furiæ, centum illum (flebile) pestes
V ictum exercebant. Erebi legio acta latebris,
H orrendásque hominis singultus ore cientes
E debant voces, ac terrificos mugitus,
Illum omnes exclamantem, atque insueta frementem
H orrebant, trepidíque fuga se in tecta ferebant,

Si-

Siquando nodis, ruptísque immane catenis
Incautis liber custodibus euasisset.
Iámque ille oblitus fratres, iámque ille sorores
Amplius haud gressum patris intra tecta ferebat,
Verum more feræ syluis degebat, & antris,
Sicubi saxa caua, aut æuo consumpta sepulcra,
Ater, egens, corpúsque abiecto nudus amictu.
Talem igitur nodo manibus post terga reuinctis
Christi ad conspectum, si fors miseresceret ipse,
Vi multa consanguinei, caríque trahebant.
Ille autem obniti contra, dum rumpere nodos
Tendit, & horrendos clamores tollere ad astra:
Qualis vbi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, sæuo fremit ore per vrbem,
Et spumas agit, & cornu ferit aëra adunco.
Instant hic famuli, atque illinc, & verbera crebri
Ingeminant, quassántque sudes, per terga, per armos.
Dissugiunt vulgus trepidum, in tutúmque recepti
Porticibus gaudent longe spectare periclum.
Talis erat iuuenis species immane furentis,
Quem tandem ante Deum fessi statuêre rogantes
Ferret opem, saltem furijs tam tristibus illum
Solueret, excuterétque animo crudelia monstra.
Hic heros palmas in cælum sustulit ambas,
Concipiénsque preces genitorem in vota vocauit.
Ecce autem, magnum subitum, & mirabile monstrum,
Auditi exululare lupi, latrare canes ceu,
Tam diras iactat voces lymphatus ab ore.
Non tam immane sonet sese frangentibus vndis
Rupibus ex altis ingens decursus aquarum,
Rumpantur claustra alta lacus si forte Velini,

Totáque præcipitent valles stagna ardua in imas,
Omnis ea vt regio fiat mare, & oppida circum
Mersa natent, metuátque sacris Roma obruta templis.
Nunc cæli crepitus imitantur, cum superûm rex
Fulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa.
Nunc ferri sonitum, aut ruptarum mole catenarum
Ingenti horrificum stridorem, aut murmura ponti.
Circum omnis tellus, circum cælum omne remugit.
Instat vi multa Deus, increpitátque morantes.
Iamque illi trepidare intus, pacémque precari.
Quid nunc vera Dei, atque indubitata propago
Concesso in pœnas nos ô de corpore trudis?
Egressis saltem pecora hæc inuadere detur.
Setigeri tum forte sues ea littora propter
Pascebant) nos ne horrifero sic merge barathro,
Néue iube terræ inferioris operta subire.
Annuit. extemplo videas procul ecce nigrantem
Mollibus haud stimulis furiarum errare subactum
In diuersa gregem nunc hûc, nunc protinus illûc.
Nec mora, nec requies. intus vis effera sæuit,
Donec præcipites sese alta in stagna dedere,
Et cunctis pariter vita est erepta sub vndis.
At iuuenis fessos subito collabitur artus
Exemptus tandem nodosis brachia vinclis.
Mordicus ora solo impressus cunctatur, adhúcque
Singultans, pectúsque lacessit anhelitus ingens,
Expiránsque animam pulmonibus æger agebat.
Quem iuxta genitore Deo satus astitit, oráque
Attingens dextra, atque oculos, aurésque reclusit,
Iámque videt, loquitúrque & corda oblita residunt.
It vulgi clamor super aurea sidera ouantis,

Supra.

Supremíque patris sobolémque Deúmque fatentur.
Sed quid non ipse eualeat? quin nos quoque missos
Aegris iussit opem ferre, auxilióque leuare
Praesenti: mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verum implorato ter tantum voce magistri
Nomine surgebant stratis, ibántque refecti.
Omni autem ex numero sese vix obtulit vnus,
Quem stimulis actum saeuis, caecóque furore
Incassum victi tentauimus, acrior illum
Vsque adeo magis, atque magis vis intus agebat.
Cui cum ferret opem Diuus mox optimus ipse
Iratus, quod parua sui fiducia nobis,
Corporibus tales facile, inquit, pellere pestes.
Parcendum dapibus tamen, è caelóque petendum.
Nec solis vero haec vobis concessa facultas.
Sed nomen quicunque meum vulgauerit, omnia
Fas audere, mei modo ne fiducia desit.
Ille etiam eussos immani corpore montes
Transferet, & verso sistet vaga flumina cursu.
Ite animis igitur certi confidite, néue
Instabili titubate fide. iacite aurea veri
Semina vbique orbem vestra perfundite luce
Obductum tenebris, atque alta nocte sepultum.
Vos hominum lux, vos squalentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios subiunxit, vt essent
Consortes tantorum operum, socijque laborum,
Et septem elegit decies, tamen ipse dolebat
Exiguum numerum, neque tot satis esse ferebat
Tanto operi, at veluti qui centum vertit aratris
Tellurem, & campos rastris exercet auitos,

Cum

T otaque præcipitent valles stagna ardua in imas,
O mnis ea vt regio fiat mare, & oppida circum
M ersa natent, metuátque sacris Roma obruta templis.
N unc cæli crepitus imitantur, cum superûm rex
F ulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa.
N unc ferri sonitum, aut ruptarum mole catenarum
I ngenti horrificum stridorem, aut murmura ponti.
C ircum omnis tellus, circum cælum omne remugit.
I nstat vi multa Deus, increpitátque morantes.
I amque illi trepidare intus, pacémque precari.
Q uid nunc vera Dei, atque indubitata propago
C oncesso in pœnas nos ô de corpore trudis?
E gressis saltem pecora hæc inuadere detur.
Setigeri tum forte sues ea littora propter
P ascebant) nos ne horrifero sic merge barathro,
N eue iube terræ inferioris operta subire.
A nnuit. extemplo videas procul ecce nigrantem
M ollibus haud stimulis furiarum errare subactum
I n diuersa gregem nunc hûc, nunc protinus illûc.
N ec mora, nec requies. intus vis effera sæuit,
D onec præcipites sese alta in stagna dedere,
E t cunctis pariter vita est erepta sub vnda.
A t iuuenis fessos subito collabitur artus
E xemptus tandem nodosis brachia vinclis.
M ordicus ora solo impressus cunctatur, adhúcque
S ingultans, pectúsque lacessit anhelitus ingens,
E xpirànsque animam pulmonibus æger agebat.
Q uem iuxta genitore Deo satus astitit, oráque
A ttingens dextra, atque oculos, aurésque reclusit,
I ámque videt, loquitúrque & corda oblita residunt.
It vulgi clamor super aurea sidera ouantis,

Supre-

Supremíque patris sobolémque Deúmque fatentur.
Sed quid non ipse eualeat? quin nos quoque missos
Aegris iußit opem ferre, auxilióque leuare
Præsenti: mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verum implorato ter tantum voce magistri
Nomine surgebant stratis, ibántque refecti.
Omni autem ex numero sese vix obtulit vnus,
Quem stimulis actum sæuis, cæcóque furore
Incassum victi tentauimus, acrior illum
Vsque adeo magis, atque magis vis intus agebat.
Cui cum ferret opem Diuus mox optimus ipse
Iratus, quod parua sui fiducia nobis,
Corporibus tales facile, inquit, pellere pestes.
Parcendum dapibus tamen, è cælóque petendum.
Nec solis vero hæc vobis concessa facultas.
Sed nomen quicunque meum vulgauerit, omnia
Fas audere, mei modo ne fiducia desit.
Ille etiam eussos immani corpore montes
Transferet, & verso sistet vaga flumina cursu.
Ite animis igitur certi confidite, néue
Instabili titubate fide. iacite aurea veri
Semina vbique orbem vestra perfundite luce
Obductum tenebris, atque alta nocte sepultum.
Vos hominum lux, vos squalentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios subiunxit, vt essent
Consortes tantorum operum, sociíque laborum,
Et septem elegit decies, tamen ipse dolebat
Exiguum numerum, neque tot satis esse ferebat
Tanto operi, at veluti qui centum vertit aratris
Tellurem, & campos rastris exercet auitos,

Cùm

Cùm matura seges iam flauis canet aristis,
Si desint, qui messem operis (quæ plurima) condant,
Flucluet, atque viros alijs conducat ab oris.
Quid memorem, vt mentes hominū, curásq; latenteis,
Quod fieri ceito nequeat sine numine cernat?
Quippe animis dubios, taciti dum vana timemus,
Castigans dictis nos sæpe erexit acerbis
Mirantes: quoties ipsis etiam hostibus olim
Prædixit, quos mente dolos, quæ furta pararent
Incassum dum ræci odijs agitantur iniquis?
Fœmina nec latuit bis senos passa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Pone sequebatur, siqua illum tangere posset,
Hanc vnam tata nempe viam restare salutis.
Ergo dum pubes fluit vndique, & agmina inundant,
Illa subit, leuitérque extremum apprendit amictum.
Ad tactum vetet effugit de corpore morbus.
Iámque abitum latuisse putans clam mente parabat.
Præsensit Deus, & pauidam, seséque tegentem
Affatus placidè monitis impleuit amicis.
Vidi oculos ante ipse meos mortalia nuper
Aut membra exutum, aut perfusum luce superne
Non infra Solis speciem dare corpore lumen.
His, multísque alijs, ego quæ creberrima vidi,
Per terras patuit signis Deus. haud tamen vnquam
Sese hominem oblitus moribundo corpore cictum
Multa tulit quoque, mortales quæ ferre necesse est.
Atque id sponte quidem, nobis imitanda relinquens.
Sæpe hilares mensas ideo & conuiuia adiuit,
Nec cœtus bonus est hominum aspernatus in vrbe.

Sæpe

S æpe etiam insidias inimicæ gentis, & iras
S uffugiens vt homo male tuti limina templi
E xijt, obiecítque cauam pro corpore nubem,
N ec se in conspectum latebris dedit abditus atris,
D um fremerent hostes nequicquam, & saxa pararent.
A tque equidem memini (vix actus voluitur annus)
N uper Ioannis comperta cæde recenti,
Q uem rex vxorem præreptam reddere fratri
A dmonitus tenebris ferro obtruncarat in atris,
V rbibus his abijt cautus, populísque relictis
D igressus: syluæ elapsum accepêre profundæ.
N ec rex ipse Erebi generis fœdissimus hostis
H umani, nostras qui recto auertere mentes
N ititur, abstinuit dominóue, Deóue pepercit.
F orte etenim comitum strepitus, turbámque sequentum
D um fugeret quondam, se clam subduxerat heros
C ætibus, & solus lucis degebat in altis.
I ámque quater denos frugum sine munere Soles
C ondiderat, totidémque famem per inhospita noctes
P ertulerat, cum iam tempus ratus ecce nocendi
A ffuit extemplo multis cum millibus hostis
N octipotens, quos tartareis ducebat ab antris
F lammea semiferi capitis gestamina quassans.
I ámque sui frustra spe præmia percipit astus.
E rgo illi meditans nequicquam illudere dictis
T alibus aggreditur: superi tu certa parentis
P rogenies, verúsque Deus, tibíque omnia parent.
Q uid durare fame confecto corpore pergis?
N ec subito in totidem conuertere adorea liba,
H æc circum quæ saxa vides ingentia, tentas?
N on Diûum latuêre doli, atque hæc reddidit ore:

Sunt

Sunt mihi mortali tostæ pro munere frugis
Sermones patris auditi, diuináque verba,
Quæ quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulsa fames subito, mensǽque oblita cupido.
Dixerat: his tamen auditis haud destitit hostis
Congressu victus primo, pugnámque retentat,
Atque alijs super, atque alijs assultibus instat,
Térque nouos semper cœpti irritus integrat astus
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum præuertere amore.
Vt cum sollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebra ferit, sæuítque minaci verbere in alta
Litora sed saxis allisa reuertitur vnda.
Nec Deus, hæc subito quamuis præsentiat, arcet
Conantem, patitúrque dolos sibi nectere vanos.
Nunc se marmorei supra fastigia templi,
Nunc rupem supra, scabrúmque crepidine saxum
Subuectari vltro sinit, & spem accendit inanem.
Cum vero vicisse ratus iam gaudia dira
Conciperet frustra ille inhians, se protinus heros
Ipse Deum claro confessus numine coram
Irrita furta, dolósque exibat semper apertos.
Qualis, vbi excussis per plana euasit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde sequentes,
Sæpe hic dissimulans, atque illic improbus hæret,
Pérque viam oblatas interdum pascitur herbas.
Ast vbi iam videt instantes, elabitur, alteque
Emicat, & spatia transinit it maxima campi.
Quam speciem expertus nequicquam vbi deniq; sensit
Hostis atrox, abijt victúsque, Deúmque reliquit,
Cui volucres centum pluma pernice ministri

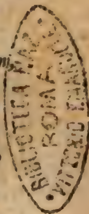
Asta-

Aſtabant miſſu genitoris, opémque ferebant.
Si vero cauſas odiorum, ac ſemina quæris
Tantorum, cur gens omnis opponitur vni,
Hæc norint ipſi. certe non talia geſſit,
Quæ capto affingunt odijs crudelibus acti.
Non homines inter magis eſt affabilis alter:
Non pietate prior, venia complectitur omnes.
Hoſtis, ciuis ei nullo diſcrimine habentur.
Multi impune ideo digna, atque indigna ferenti
Obiecêre, omnes nutu cùm perdere poſſet.
Sera olim cum Sidoniam ſub nocte per oram
Ferret iter feſſus, nos parua excluſit ab vrbe
Gens fera, nec tecto eſt dignata heroa precantem,
Nos igitur triſtes ſupremum orare parentem
Aſpiceret cælo, nec gnatum ferret inultum,
Sed populum immitem cæleſti protinus igni
Corriperet, ſubitis & inhoſpita mœnia flammis:
Non tulit; ac verbis nos indignatus amaris
Increpuit, potiúſque vrbem miſeratus iniquam eſt.
Sæpe etiam auctores ſcelerum haud ignarus adibat:
Infameſque domos, ſceleratáque tecta ſubibat,
Quo moniti exuerent faſtus, moréſque ſiniſtros,
Et ſecum inciperent paulatim aſſueſcere recto.
Sic Matthæus, agri diues ſic noſter & ipſe eſt
Zacchæus, centúmque alij ad meliora vocati.
Nec tamen, id faceret dum creber, defuit olim
Qui falli ratus incautum, pro crimine magno
Obijceret, quod non fugeret contagia dira.
Ipſe ſed, vt medicam veluti languentibus ægris
Ferret opem, totam quærebat ſponte per vrbem,
Sicubi mortales mentem caligine preſſi,

Quis

Quos nocte eriperet bonus, ad lucémque vocaret
In tenebris cæco miseratus pectore volui.
Id superis, superûm id magno cordi esse parenti,
Séque ideo claro missum memorabat olympo.
Insuper & cælum compleret quanta docebat
Lætitia, ætherei quanto gens incola regni
Acciperet plausu, siquis mortalibus oris
Inuentor scelerum, atque pij contemptor, & æqui
Iustitiam colere inciperet, rectúmque tueri.
Sicut ouem incautus pastor qui è millibus vnam
Amisit seræ oblitam decedere nocti
Cum gregibus, vbi per rupes, pérque aspera tristis
Quæsiuit dumeta diu loca cuncta volutis
Conuisens oculis, demum si forte reposta
Pascentem valle inuenit, subito arripit illam,
Sublatámque humero stabulis lætissimus infert,
Intranti dulces occurrunt oscula nati
Præripere, & reducem plausu domus excipit omnis.
Idcirco neque colloquijs muliebribus heros
Abstinuit, nupérque legens Samaritidos oræ
Rura sub antiquis Sicharææ mœnibus vrbis,
Viderat ad fontem venientem vt forte puellam,
Implorauit aquam supplex, putealiáque hausit
Munera, qui pelago, qui fluminibúsque sonoris
Imperat, & vastum largis rigat imbribus orbem.
Cuius ad imperium populis sitientibus olim
Delicuit rupes, atque vndis plurima fluxit.
Secreti nos interea mirarier omnes,
Ipse sed admonitam, atque vltro commissa fatentem
In lucem è tenebris, altáque è nocte vocabat.
Sæpe illi pueros, æuo & florente puellas

Flore comam pressos, & molli fronde reuinctos
Summisère piæ, metuunt dum cuncta, parentes,
Quo teneris animus pulchræ virtutis amorem
Insereret, stimulísque rudes impleret honestis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Lustrabátque manu, ne carmina dira nocerent,
Néue vlla infernis premeret vis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo super omnia acerbis
Vrgebat dictis, rebúsque exempla reliquit.
Mecum olim socij, absentem dum quærimus illum,
Tendebant, fessíque via consedimus omnes
Speluncæ ante fores, densis quam plurima opacat
Frondibus, & flexu ramorum protegit vlmus.
Multum hic inter nos quærentes vana moramur,
Quis nostrum foret è numero præstantior omni,
Dilectusúe ipsi magis, acceptusúe magistro.
(Mira loquar) nos vt primum ipse in limine vidit,
Hæsit acerba tuens, iterúmque, iterúmque rogauit,
Quis sermo foret, aut quænam certamina nobis.
Nos contra taciti nihil hiscere, dum piget omnes
Verborum memores, fuerant quæ plurima vana.
Tum subito ostendens puerum, cui mollibus annis
Laudis adhuc erat, & tumidi mens nescia flatus,
Nulli fas, inquit, superûm aspirare beatis
Conciliis, si non fastus dediscat inanes,
Et penitus famæ exuerit contemptor amorem,
Ceu puer hic nullam suspirat pectore laudem
Non aliter cælum pateat. prius æquore salso
Esse queant nubes, aut pisces viuere in auris,
Arboris aut stirpes frondescere in ætheris oris.
Horret adhuc animus, mihi cum, fratríque poposcit

Illum præcipuos frustra pia mater honores,
Scilicet æthereа superi genitoris ut aula
Cælicolûm in medio celsa cum sede sederet
Subnixus, propior nostrum resideret uterque
Dextram alter iuxta amplexus, læuæ alter inhærens.
Extemplo grauis ille, obtutúque asper acerbo
Non matrem (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos, qui vano ignaram summisimus astu,
Corripuit meritos verbis haud mollibus vrgens:
Vsque Deum premere elatos, longéque superbos
Auerti, quos famæ agitat laudúmque cupido.
Ipse ideo haud impar genitori cùm sit, & illa
Quæ pater, æquè eadem possit, tamen ora canentum
Sæpe sibi laudes genitorem vertit in ipsum,
Nil se audere hominem supra confessus, ab alto
Ni pater omnipotens vires aspiret olympo.
Idcirco grauibus morbis quemcunque leuasset,
Plerunque edixit, ne factum proderet vsquam.
Quóue suas tegeret vires, cùm tabida posset
Hulcera corporibus solo depellere nutu,
Aegros sæpe tamen medicas legabat ad vndas,
Vt vitium exuerent omne auxiliaris aquæ vi.
Quid referam, quot eum populi, quot mænibus vrbes
Optauêre sibi, & voluêre imponere regem
Mittentes trabeam, sceptrúmque sacrámque tiaram.
Ipsi etiam comites hortatu instare frequentes,
Armatus Syriæ regnandam inuaderet oram,
Mox fore continuo, vt sua sub iuga mitteret armis,
Quodcunque oceanus terrarum anfractibus ambit,
Immensumque nouis frenaret legibus orbem.
Cùm verò hortantes vrgerent, protinus ipse

O cculuit sese, montésque aufugit in altos.
I mmanes tamen inuidia, & crudelibus isti
I nsurgunt odiis, pœnásque vno ore reposcunt,
V niúsque petunt caput omnes. scis quibus illum
H ûc furiis traxêre, quibus clamoribus omnem
I mplerunt trepidi captam velut hostibus vrbem.
I pse patris mandata obiens tulit omnia certus
D igna, indigna pati, nam se quærentibus vltrò
O btulit, & noctis cum munere posset opacæ
D efendi, bis se manifestum prodidit ipse.
V idi illos tamen ad capti procumbere vocem
A ttonitos, terrámque graui consternere casu.
N ec vero sacris, aut templo demit honorem,
N ec gentis leges, veterumúe edicta refigit,
Q uamuis visceribus monet, & lustralibus extis
P arcendum posthac, nec iam vltra cæde litandum.
V erùm alios longe ritus, morémque sacrorum
I ndicat obscura verborum ambage latere,
L egiferíque aperit voces, animúmque magistri,
Q uódque magis mirere, sciunt, & scire fatentur
A ëreas vatem venturum lucis ad auras,
V nus qui nobis cæli inuia claustra recludat,
E tenebrísque pios vehat alta ad sidera manes,
I d patribus promissum, omnes id voluere vates,
H unc animis certi expectant miseri quibus atris
N on datur in tenebris præsentem agnoscere lucem,
E t mediis largi sitiunt in fluminis vndis.
N am quem non moueant, nisi prorsum auersa volũtas,
T anta viri virtus, tot facta ingentia, talis
O ris honos? ipse vt vidíque, hausíque loquentem,
E t dulcem toto iactantem corpore amorem,

F ortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui.
I d socij fecère. neque hunc me deinde secutum
P œnituit. verum quantum ingens sæpe fauilla
S urgit ab exigua, sempérque fit acrior ignis,
H uius amor tantum visus mihi crescere in horas,
E t mage cor dulci semper flammescere cura.
Q uíque adière semel, validis compagibus hærent.
N ec nos aut donis, aut verbis fallere crede
P ollicitus blandis illectos. omnia nobis
A spera promittit, cunctos diuersa manere
S cilicet exilia extorres, paßímque vagantes.
P romißis nec vana fides. adeo vsque malorum
P ullulat ex alia, atque alia densißima silua,
V nius ferro tantum caput excipit. vnum
(Q uisquis is est) placida clausurum lumina morte.
A st alios cædes omneis instare cruentas.
N ostra iubet nos interea contemnere, opésque
P artiri, atque inopi miserorum impendere turbæ,
Q uos circumueniunt morbíque, algórque, famésque,
P auperiémque pati, rebúsque assuescere egenis.
M ulti nos ideo viderunt sæpe per agros
A ut silice in nuda proiectos ducere somnos,
A ut grauidas fessos rerum decerpere aristas.
I ndomitísque famem solari frugibus, vndámque
A lta haurire, cauis pronos ad flumina palmis,
A ut siquos vsquam tellus dabat arida fonteis.
N on mihi perpetuam si centum pectore aheno
S ufficiant vocem linguæ, percurrere possem,
Q uantas quoque modo ærumnas, quantósque labores
H oc ducente animis durantes hausimus æquis.
N am licet interdum penuria adegit edendi

Exhau-

Exhaustos, rerúmque inopes, quas flagitat vsus,
Regum opibus tamen vsque animos æquauimus altos,
Et mens in paruis aderat ditißima cuique,
Nec minus ingentem huc comitum aduentare nouorum
Cernere semper erat numerum, matrésque, virósque,
Omnibus idem animus, quibus & mens certa sequẽdi,
Haud secus ac bellum sicui rex maximus vrbi
Indixit, iámque arma ciet, iámque agmina cogit
Cladem ora, exitiúmque ferens, populísque ruinas,
Non tantum iurata manus, lectæqúe cohortes
Incedunt, sed præterea quos dirus habendi
Duxit amor varia cupidos ditescere præda,
Agglomerant multi, atque iniußi castra sequuntur.
Non sat erant lætaqúe viæ, campíque patentes
Tot populis iret quacunque sequentibus vltro.
Sæpe heros sese ingenti subducere turbæ,
Et montes petere, & desertos quærere saltus.
Atque equidem memini, cùm propter stagna profectus
Ferret iter, paßímque manus prætexeret ingens
Littora & vrgeret supra densißima morem,
Proripuit sese, ac cymbam, quæ forte parata,
Insiluit, subitóque iubens præcidere funem
Teli intra iactum liquidum proceßit in æquor.
Constitit hinc, terrámque aspectans, plenáque circum
Littora, diuinis affari vocibus orsus,
Iustitiæqúe aperire viam, & vestigia recti.
Hîc illîc stabant arrectis auribus omnes
Interclusi vndis, inhiabántque agmine longo
Attoniti, miráque animos dulcedine capti,
Ipse loquebatur, circum sedata silebant
[illegible]

Frondiferæque domus auium sine murmure circum
Stabant immotæ procuruo in littore siluæ.
Sed non interea longæuæ parcere matres
Vocibus: illum omnes mirari insueta loquentem,
Felicémque vteri matrem, felicia matris
Hubera clamabant, quæ talem enixa tulisset,
Et teneris immulsisset plena hubera labris.
Nanque docebat humi fœdè, in tenebrísque volutas
Ad cælum mortale genus sustollere mentes,
Et lucem aspicere, & vanis desuescere curis.
Tum pacem hortari: placidam super omnia mites
Pacem optate viri, tumidósque remittite flatus,
Demissíque animis nil vanæ laudis egentes
Mortales contemnite opes, contemnite honores,
Et duris vitam assueti, paruóque beati
Pauperiem tolerate. breuis quæcunque voluptas
Ista adeò, atque diu nihil est mortalibus ægris.
Vobis haud propriæ hîc sedes, concessáque longum
Regna, manent meliora graues vbi soluerit artus
Mors animæ, vos stelligera pater optimus aula
Protinus excipiet lætos melioribus oris,
Pax vbi tranquilla, & cunctarum opulentia rerum
Et secura quies, nunquam peritura voluptas.
Et dubitet tanta quisquam mercede laborem
Ferre breuem, terrísque sequi me sponte relictis?
Ad veras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli casus, nulla auferat ætas.
Este pij, inter vos mentem exercete benignam,
Inque vicem placati animis miserescite vestri.
Tum longè prohibete iras, odiísque ferendo
Parcite [illegible]

Nulli

Nulli fas ideo accepto pro vulnere vulnus
Reddere. præstiterit vero pulsantibus vltro
Sese offerre, genísque ictum expectare secundum.
Vana alij certent armis pro laude, nocénsque
Ferrum acuant, pulchrámq; petant per vulnera mortẽ.
At tu mortales nullo discrimine amare
Disce omnes, pacémque inglorius hostibus opta,
Nec tibi ventosæ sint tanti murmura famæ.
Omnibus in primis sit mens interrita lethi,
Nulláque vos animis duros vis auocet æquo.
Terrenos artus homines, moribundáque membra
Interdum extinxisse queant, & perdere ferro.
Tuta anima ipsa manet duræ haud obnoxia morti.
Et vos omnipotens cælo pater aspicit alto,
Auertítque malis, cuius sine numine vestrum
Haud hominum quisquam valeat diuellere crinem.
Summissos vos hunc vnum fas vsque vereri,
Huic ô rite preces, huic digna piacula ferte,
Cui mare, cui tellus, campísque patentibus aër
Obsequitur, nitidíque tremit plaga lucida cæli.
Huic procumbite humi. prostrati huic pandite vota.
Vos siquidem æternis etiam post funera pœnis
Ipse potest sontes sub tetro vrgere barathro.
Nec timor admissos cuiquam sit adire leones,
Stelláque pictarum sæuissima pantherarum.
Ite mei obiectu protecti nominis, ite
Aduersum intrepidi. mansuescent protinus vrsi,
Vestráque parcentes allambent vulnera lingua.
Quin humiles victus animis secludite curas.
Obseruate genus pecudum, genus altiuolantum,
Nulla illis artes, nulla illis cura futuri.

N on tamen aut tegimen, victus aut copia desit.
O mnia diues alit rerum sator, omnia curat.
I lle etiam iniusso tellurem gramine vestit
F loribus appingens sata versicoloribus arua,
A rboribúsque comas atque vmbras montibus addit.
F raudes, insidiæqúe absint, ac fœda libido,
N éue modum supra mensis gaudete paratis,
D esidiásque animis, atque ocia pellite vestris.
N ec vetitos thalamos, inconcessúmque cubile
A ffectate, sitísque alieni desinat auri.
Q uisque suis opibus contenti viuite, & vltrò
S pes interdictas, & inania ponite vota.
N éue autem scelerum facies nunc persequar omnes,
Q uid dicam, quibus est cordi fraus, atque libido
D ira iuuat, ficto simulant tamen ore latentes
V irtutem, subeuntqúe dolis, & crimina obumbrant?
N e, iubeo, ne talem animis assuescite pestem.
N il adeò latet, ipsa dies quin detegat vltrò.
P ræterea cohibete oculos. ne quærite vestris
V ulnera sponte animis. fandi hinc compescite amorem,
S æpè olim incautos non lingua coërcita mersit.
D iscite iamqúe ideo posthac haud falsa profari,
I amqúe nouos purgati animis inducite mores.
S i qua tamen veteris culpæ vestigia restant,
D iluite, & sacris contagia vincite lymphis.
I pse ego fons veluti liquidam purissimus vndam
S ufficiam. properate ad aquas, haurite liquentem
M atres, atque viri sitientes protinus amnem.
F erte pedem huc omnes, nec opus potantibus auro,
A rgentóue. mei fontis patet omnibus vnda.
S ic læti vitate vias, ita sidera aditur,

Sidereásque domos, mutari nescia regna.
Hæc mihi prædixit genitor, quæ voce monerem
Veridica: sunt fonte mihi verba omnia ab illo.
Talia dicta dabat, cæli super omnia regem
Placandum non visceribus, non sanguine cæso,
Sed votis, precibúsque iubens exposcere pacem,
Et modus orandi quisnam foret ipse canebat:
Omnipotens genitor, sedes cui lucidus æther,
Sic nomen, laudésque tuæ celebrentur vbique.
Et promissa orbi incipiant procedere lustra,
Cùm tua non minus in terris gens iussa facessat
Mortalis, quam cælicolæ tibi in æthere parent.
Nos diuina hodie cælo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, vt nostris ignoscimus ipsi
Hostibus, ac nullis aduersis obiice inermes
Tentando, prohibe à nobis sed cuncta pericla.
Addidit & ventura canens fore, cùm vagus olim
Sol claram speciem concreto lumine tectus
Exuat, & subitò stellanti nocte perempta
Sufficiat nullam Luna orbi argentea lucem
Sanguineis faciem maculis perfusa nigrantem,
Præcipiténtque polo passim turbata labanti
Sidera, quæ lapsu certo, spatióue feruntur.
Vísque ea, quæ cæli irrequietos conciet orbes,
Desinat, incerto rapiantur vt omnia motu,
Atque prope auulso absiliat de cardine mundus,
Dum terras veluti rapidum per inania fulmen
Ipse iterum petat, & multis cum millibus idem
Adueniens hominum vitas, & crimina quærat.
Vt res promisso simul ac succenderet igni
Flammarum totum tempestas sparsa per orbem,

Continuò tellure noua, cælóque recenti
Defunctas animas vita in sua corpora rursus
Euocet ad blandum lumen, populósque sepulchris
Eliciat, secúmque pios educat ad astra,
Quos pater à prima præuidit origine rerum
Mente suos fore, & æthereo transcripsit olympo.
Ibunt aligeri iuuenes, cælúmque profundum
Horrifico sonitu implebunt, atque ære recuruo
Quattuor à ventis excibunt vndique gentes.
Iudicis ad solium properabitur æthere toto.
Ipse altè effultus, montísque in vertice summo
Arbiter effulgens circumferet ora tremenda,
Secernétque pios, dextráque in parte locabit.
Læua autem coget sontes, quæ plurima turba:
Qualis post hyemem exactam, cum gramine molli
Pascua læta vocant stabulis armenta reclusis,
Ipse greges pastor nitidos missurus in agros
Sortitur. placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidásque iubet procul esse capellas.
Cernere erit liquidas longè fulgere per auras
Corpora clara hominum, quibus atræ obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, æternúmque manebunt
Amplius haud rerum subiecti casibus vllis.
Nemo illam ante diem speret cum corpore sedes
Aetheris. exceptis paucis, quos ipse sepulchro
Exurgens secum superis Deus inuehet oris.
Solæ animæ interea tali statione fruentur.
Contra autem sontes tenebris, ac nocte prementur
Aeterna, & meritas pendent per secula pœnas.
Omnia quæ sera nuper mihi nocte canebat,
Cùm caput ipsius in gremio mœrore grauatum

Vna

Vna eadem accumbens sponda, admotúsque loquenti
Sæpè reclinarem, mœsti solamen amoris.
Quid repetam, quæ sæpè vagi Iordanis ad vndas
Ediderit? quæ Iudææ sub montibus altis,
Nunc cæcis vera inuoluens ambagibus vltro,
Nunc manifesta palam claro sermone loquutus,
Dum populi circunsistunt stipántque frequentes?
Nunc se principium rerum, finémque canebat,
Nunc veri fontem, atque hominũ lucémq;, viámque.
Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem.
Nos felix tellus, nos secula læta tulêre.
Nobis diuinam vocem, diuina loquentis
Verba haurire Dei propius sæpe obtigit vnis.
Scilicet hinc lustris veniet labentibus ætas,
Cùm seri optabunt eadem vidisse nepotes.
Talia Ioannes cunctis mirantibus ore
Perstabat memorans, cùm protinus ecce tumultu
Ingenti Solymûm irrumpit manus impia, & vrbis
Rectorem appellant, pœnásque vno ore reposcunt.
Diffugiunt ambo, & magnam stat adire parentem,
Ignarámque diu tantarum fallere rerum.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. V.

INSONTI *verò Romanus parcere capto*
Toto corde petens, hũc mentem diuidit, atque hũc.
Fama viri, virtúsque animo, egregiíque recursat
Oris honos, nec iam obscurum genus esse deorum.
Omnia respondent auditis. denique ad ipsos
Conuersus Solymos fremitu tectum omne replentes,
Ite, ait, & posito mox hũc certamine adeste.

S it qui pro cunctis numero delectus ab omni
F ando aliquis doceat, quod tandem is crimine morte
M ulctádus, quod tantum obstet scelus, ordine pandat,
I nsonti simul hæc, simul illi abiêre frementes
C hristo animis certi nunquam desistere viuo.
P arte alia, regem qui fœdè prodidit hosti,
M utatus scelus agnoscit periurus Iudas
A h miser, infectum quàm vellet posse reuerti?
N ulla quies animo. sæuire in pectore diræ
V ltrices, cæcásque obnoxam sumere pœnas.
N ec capit insanos curarum pectore fluctus,
H inc secum æra manu sceleris causam attulit amens,
Q uæ Solymi magno dederant in munere pacta,
A tque sacerdotum sacrata ad limina venit
V ociferans: vestrum hoc argentum, hæc munera vestra
A ccipite. en scelerum pretium exitiale repono.
H eu heu, quid demens volui mihi? quo scelus ingens
I nductus pretio admisit? vera Dei ille
P rogenies verúsque Deus, nunc denique cerno,
D iscussæqúe abeunt tenebræ, & mihi reddita mens est.
S ic fatus, simul argentum coniecit in ipsos.
O lli autem flentem risere, ac fera videntem.
I nfelix abit. hinc amens, cæcúsque furore
M ulta putat, curæ ingeminant, sæuítque sub imo
C orde dolor, cælíque piget conuexa tueri.
T um secum huc illuc flammantia lumina torquens,
H em, quid agam infœlix? quænam quæ secula porrò
S era adeò tantum scelus vnquam oblita silebunt?
A ccedam'ne iterum supplex, criménque fatebor,
A tque ausim veniam sceleri sperare nefando?
Q uo verò aspiciam vultu, quoue alloquar ore

Quem semel indignum decepimus, inqúe merentem?
Hinc igitur longè fugiam, quantum ire licebit,
Ignotúsque aliis agitabo in finibus æuum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ.
Quo fugit vsque dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præsens
Aspicit, ac terras Deus vndique fulmine terret.
Et me conscia mens, atque addita cura sequetur.
Siue iter arripiam pedibus, seu puppe per vndas.
Quos? quibus? at moror, & ludunt insomnia mentem.
Vos precor ô mihi vos magnæ nunc hiscite terræ.
Quid dubito? nunc te tangunt scelera impia Iuda
Infelix. tunc debueras, tunc ista decebant,
Cùm reuocare pedem, cùm fas occurrere pesti.
Nunc morere, atque nefas tu tantum vlciscere dextra
Sponte tua, lucémque volens, hominésque relinque.
Talia iactabat certus iam abrumpere vitam
Inuisam, & sæuum letho finire dolorem,
Curarum hanc vnam metam ratus, atque laborum,
Fluctuat, atque sibi semper tellure videtur
Absumi, aut rapido de cælo afflarier igni.
Vsque adeò ante oculos capti obuersatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita sanguine, & artus
Algentes tremit, instantis vestigia lethi,
Et nox multa caua faciem circumuolat vmbra.
Omnia nigrescunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius veniam sperare fatendo
Non ausus, neque enim precibus non flectitur vllis
Rex superûm, & iustæ bonus obliuiscitur iræ.
Ergo ille inceptis perstans, & sedibus hærens
Isdem abiit, siluæqúe tremens successit opacæ,

Regia quæ propter frondebat plurima tecta.
Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quiescat
Incertus, latebrásne animæ scrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat ense.
An se præcipiti iaciat de culmine saltu.
Ipsæ quæ attonitum, mortísque cupidine captum
Ducebant semper furiæ, infensæqúe præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Ostendêre viam. collo nanque inde pependit,
Vt meritus, laqueóque infami extrema sequutus
Spiramenta animæ eliso gutture rupit,
Et totos subitò pendens extabuit artus.
Nondum picta nouo cæli plaga mane rubebat,
Iámque sacerdotes concursu cuncta replentes
Vestibulum iuxta astabant, longísque fremebant
Porticibus. nempe antiquo de more licebat
Nulli luce sacra pollutum insistere limen.
Tandem Romulides iuuenum stipante caterua
Fascibus egreditur patriis, ostróque superbus,
Et solio ante fores sedit sublimis eburno.
Consedêre patres pariter iuxta ordine & ipsi,
Atque diu siluêre. orsus dux denique fatur:
Dicite quo tandem demitti crimine morti
Poscitis egregium iuuenem: quæsiuimus ipsi
Et genus & vitam: nil dignum morte repertum.
Sed potius factis fama illum ingentibus effert.
Vt propius vinctum vidi, audiuíque loquentem,
Vt stupui? vt visus mihi nil mortale sonare
Cuncta Deo similis vultum, vocémque, oculósque?
Aut certè Deus ille, Dei aut certissima proles.
Cedite, ne regem vestrum ignorate volentes.

His

His dictis cunctis penitus dolor oßibus arsit
Ingens, infremuêre omnes, gemitúmque dedêre.
Tum senior surgit fandi doctißimus Annas
In medio, & dictis exorsus talibus infit:
Si tibi non aliis per se manifesta pateret
Res signis Romane, vel hinc dignoscere promptum
Cuíque foret, téque in primis dux multa moueri
Conuenit, hùc cum tot collectos vndique ciues
Conuenisse vides vnius crimina contra.
Hic auctor fandi multos sermone fefellit,
Et facie (ne cede dolis) mentitur honesta
Virtutem: scelerum tegit alto in pectore amorem.
Nonne vides, hæc relligio quo se noua vertat,
Orgia quo, cætúsque, & nocturni comitatus?
Seditione potens Iudæas suscitat vrbes
Ausus se paßim terrarum dicere regem,
Progeniémque patris summi, cui sidera parent.
Atque ideo veluti Deus vltrò crimina faßis
Dat veniam, pœnæqúe metum post funera soluit,
Quod scelus haud aliter poterit quàm morte piare,
Sic veteres sanxêre. sed & vetera ipse retractans
Iura, nouas figit simulato numine leges,
Instituítque nouos ritus, noua sacra per vrbes,
Quæ seruent seri ventura in secla nepotes.
Quin ipsas haud obscura pro voce minatur
Deiecturum aras, séque igni templa daturum,
Templa olim impensis tantorum structa laborum.
Et iam iam volet ipsum etiam restinguere solem,
Sideráque obseſſo verbis deducere cælo.
Haud scelus ille tamen fallaci pectore quiuit
Dißimulare diu: neque enim scelerata subire

Tecta horret, nec se vetitis conuentibus aufert
Admonitus, sociíque epulis capiuntur opimis.
Quin etiam, interdum siqua tota impius vrbe
Inuentus fama ante alios ob crimina notus,
Continuò paribus gaudens adit impiger illum,
Nec requies, donec sibi conciliarit amicum.
Tantus amor scelerum, tantum illi fallere cordi.
Tum festis, cùm fas nihil exercere diebus,
Ipse tamen pellit morbos, ægrísque medetur.
Quid memorem, vt socij vetitis impune per ædes
Vescantur dapibus, Cererémque & pocula tractent
Haud prius ablutis manibus sine more, sine vllis
Legibus immundi, contactúque omnia fœdent?
Scilicet omnipotens placitos tot secula ritus
Retractet pater, & mentem sententia vertat.
Quæ noua tempestas? ea ne inconstantia cælo?
Dede neci, ne thuricremas, quibus imminet, aras
Destruat, & posthac non ausit talia quisquam.
Dede neci: pœnas sceleri impius hauriat æquas.
A sacris prohibe infandos altaribus ignes.
Dixerat, atque omnes eadem simul ore fremebant.
Romulus at dictis nequicquam flectitur vllis,
Nec noua primum audit nunc crimina, cuncta nefando
Scit fabricata odio, dum Christi gloria & ingens
Sacrilegos stimulis virtus exercet amaris.
Atque ait: hæc coram fama est vos sæpius illi
Obiecisse, quibus semper sermone paratus
Restitit, & vera victor ratione refellit.
Nec se progeniem superi negat ipse parentis,
Quem vos promissum cælo diuinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus ægris

Non latet, vt veteres genitoris molliat iras
Concilians generi vestro, culpámque parentum
Ipse sua virtute luat. sic ferre priorum
Accepi monimenta, patres id prodere vestros,
Et rebus probat ipse. adeò circum oppida lustrans
Arrexit totam monstris ingentibus oram,
Quæ non vllæ artes hominum, non vlla potest vis.
Quin etiam in lucem quosdam reuocauit ab vmbris,
Queis penitus iam mors totos immissa per artus
Soluerat hærentes animæ de corpore nexus.
Quare agite ô odiis miseri desuescite iniquis.
Ne frustra pugnate, Deum sed discite vestrum.
Dixerat. at magis atque magis violentia gliscit
Omnibus. ingenti clamore insistere, & vna
Infræni sæuire, humerisque abscindere amictum.
Nec secus increuêre animis ardentibus iræ,
Quã cũ Atesimve, Padũve vndis læta arua parantem
Diluere agricolæ subiti compescere tendunt
Aggeris obiectu, præceps magis æstuat amnis
Insultans, victórque altas ruit agmine moles.
Forte autem rex & soboles hoc tempore regum
Herodes studio sacrorum aduenerat vrbem.
Munere Romulidum pars huic amissa paterni
Reddita erat regni, Galilæaque oppida habebat.
Quem postquam accepit rector Romanus adesse,
Solueret ingrato quo sese munere tandem,
Transmisit Galilæum illi vinctum Galilæo,
Atque ipsum iussit, vitámque & crimina, si quæ,
Quærere, pro meritísque viro decernere pœnas.
Tum vero audito Christi rex nomine lætus
Duci intrò iubet ingenti correptus amore

Compellare virum, ac propius vera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur vario sermone, sed ille
Nil contra, atque oculos nusquam auertebat olympo.
Ergo illum nil supra hominem miratus, & ultro
Irridens iterum iubet ad prætoria duci,
Et rursum haud læto Romano redditur insons.
Hîc me deficiunt animi, mens labitur ægra.
Horresco meminisse, Dei quæ vera propago
Pertulerit mala factus homo Deus, auctor olympi;
Quem mare, quem tellus, vacuíque patentia tractus
Atria, nec capit immensi plaga lucida cæli.
Aura tuo omnipotens vires mihi reffice lapsu
Alma polo demissa, tuo hîc me numine firma.
Hæc animi victus quoties euoluere tento,
Omnia me circum nigrescunt. pallida cerno
Astra, capútque atra roseum ferrugine Solem
Occulere, & mœstum in lachrymas se soluere cælum,
Tantáne te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor cæli ô lux clara sereni,
Vera Dei ut soboles, verus Deus æthere missus
Tam grauia hæc velles, perpessúque aspera ferre,
Diuinúmque caput terrena mole grauatus
Subiiceres tot sponte malis? hæc præmia ferres,
Nostra tua bonus ut deleres crimina morte?
Nos dulces vetita decerpsimus arbore fœtus,
Tu trunco infando pendens crudele luisti
Supplicium, ô nimium nostros miserate labores.
Tu, quamuis Deus, atque Dei indubita propago,
Heu nunc hæc hominum, nunc cogeris illa subire
Arbitria in vinclis, & iudicis ora vereri,
Qui toti aduenies olim datus arbiter orbi.

Pon-

Pontius vt vinctum sua rursum ad limina reddi
Conspicit, arbitrio nec se subducere tristi
Posse videt, sæuis curarum tunditur vndis,
Iámque his, iámque illis iterúmque iterúmque retentat
Crudeles animos, & parcere nescia corda
Irritus, ac studio frustra aduersatur inani.
Quàm magis ille animis tendit sermone mederi
Nunc supplex, placidúsque, minis nunc asper acerbis,
Tam magis accensis crudescunt cordibus iræ.
Tandem ait: hæc redeunt (vestrorum antiqua parentum
Vana superstitio) certis cùm sacra diebus,
Vnum ego de multis inclusis carcere sueui
Reddere, & ex arctis impune emittere vinclis.
Hunc igitur vobis ipsum solui me iubetis
Insontem? nam quem potius dimittere possim?
Et iam pœnarum satis, ac feritatis abundè est.
Aut soluo, aut porrò vos hinc abducite, & atra,
Vt libet, immeritum sine me demittite morti.
Non tulit, & medium sermonem abrupit acerbam
Crimina falsa cohors, & pœnas ingrauat ore.
Forte illis Barabas populo patribúsque diebus
Inuisus, quo non scelere vsquam immanior alter
Iamdudum in vinclis pœnam expectabat acerbam:
Nulla fugæ spes prorsus, ei via nulla salutis.
Huic igitur præses vellentne, an parcere Christo
Scitatur, sperans ita tandem euadere posse.
Illi autem victíque odiis, cæcíque furore
Exolui Barabam poscunt, veniámque precantur
Vni omnes, Christúmque absumi funere tendunt,
Atque obstant summa studiis rectoris opum vi.
Ille autem loris cædi, virgísque salignis

Diuinum mandat (visu lachrymabile) corpus.
Fors ait, innocui potero hac extinxe cruoris
Arte sitim. sic immitis miserebitur hostis,
Et lacerum totos cernentes cominus artus
Ipsi vltro satiati animos à morte reducent.
Iam largo vndabat fœdatum sanguine corpus,
Perfusiqúe artus tabo, liuentia colla.
Colláque, brachiáque, & detectæ verbere costæ,
Atque eiectabat crassum roseo ore cruorem.
Talem in conspectu populi statuêre, cruentos
Nudũ humeros pectúsque, ambásque à poplite plantas,
Nam medium texto velabat carbasus albo.
Palluit aspectu cælum. conterrita fugit
Cornibus obtusis sub terram argentea luna,
Nimbosóque diu latitans euanuit ore.
Et pariter visa astra polo cecidisse sereno.
Non tamen hostiles expleuit sanguine pœnas.
Sed magis atque magis crudescunt corda precando,
Quæ non vllæ artes, quæ vis non mitigat vlla.
Immerito lethum intendunt, extremáque poscunt
Supplicia infensi, resonant clamoribus alta
Atria. certatim se cuncti hortantur in iras.
Eumenides, missíque inferna è nocte ministri
Tartarei, tenues animæ, sine corpore vitæ
Circumeunt, stimulósque acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miseris, agitántque furentes.
Romanum interea monet ipsa exterrita visis
Per somnum coniux, iuuenis ne sanguine sese
Polluat, abstineat capto, portenta minari
Magna Deum insomnis. is erat is candidus ille
Agnus, ait (nunquam ludunt me somnia vana)
Quem

Quem circunfusíque canes, fudibúsque petebant
Pastorum globus omnis. eum mox omnia adeptum
Pascuáque, & notis flebant cum saltibus agri.
At pater altitonans manifesta percitus ira
Desuper auctores cædis sæuibat in ipsos.
Turbatum extemplo visum ruere vndique cælum,
Et campos latè, ac siluas quatere horrida grando.
Tum subitò audita ex alto, vóxque acta per auras:
Parce Deo Romane, hominum compesce furorem.
Credo equidem hunc (non te fallit) genus esse deorum.
Parce manus scelerare, pio vir parce cruori.
Ipsi hæc cælicolæ placidi portenta refutent,
Iudæósque petant solos, generíque minentur.
Talibus auditis Solymos animo acrior vrget
Romulides certus vesano obstare furori.
Iámque minis agit, & dictis haud ampliùs arcet
Mollibus insanos, & non toleranda frementes.
Iámque videbatur demptis dimittere vinclis
Velle virum, & tantis se tandem soluere curis.
Sensit atrox Erebo vmbrarum regnator in imo
Aeternam seruans memori sub pectore curam.
Ingemuit, vincíque animo indignatus amaro est.
Protinus horriferum latebrosa ab sede timorem
Euocat atrum, ingens & ineluctabile monstrum.
Tristior haud vlla est vmbrosis pestis in oris
Scilicet, atque hominum egregiis magis æmula cœptis.
Frigus ei comes, & deiecto ignauia vultu.
Extemplo hanc superas torpentem ascendere ad auras
Imperat, intonsi qua molli vertice surgunt
Phœnicum montes, Solymorúmque alta subire
Mœnia, vt Ausonij flectat ducis aspera corda

Deiciens, subigátque metu desistere cœpto.
Iussa facit, sibi nigrantes accommodat alas
Nocturnarum auium, inque atros se colligit artus.
Iámque emensa via tractus obscena volucris
Purpurei crebra ante oculos se præsidis ecce
Fértque, refértque volans circum importuna, sonánsque
Nunc pectus, nunc ora nigris euerberat alis,
Immisítque gelu, & præcordia frigore vinxit.
Diriguit visu subito, atque exalbuit ille,
Surrectæque comæ steterunt, gelidúsque per ossa
Horror iit, genua ægra labant. vox faucibus hæsit.
Quem simul ac ciues sensere insueta timentem,
Pallentémque genas, & toto corpore versum,
His subitò arrepto clamantes tempore dictis
Aggressi: iste ausus vulgo se fingere regem,
Aspirat sceptris, regísque affectat honores.
Quem si forte neci manis subducere, nec te
Crimina tanta mouent, Iudæas protinus vrbes
Seditione potens Romanis legibus, omnémque
Auribus auertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi si curæ Romana, decusque
Cæsaris, hanc superis pestem citus aufer ab oris,
Hauriat vt meritas haud vno crimine pœnas,
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perstabant vno omnes ore frementes.
Dux vero expertus genus intractabile, regis
Palluit ad nomen (præcordia ad intima sæuit
Subdita pestis enim) nec iam superantibus obstat
Amplius, & sese victus cedénsque remittit,
Haud vltra potis insano pugnare furori.
Ceu cum rostratæ sese opposuêre triremi

Protinus aduersi mediis in fluctibus Euri,
Luctatur primum celsa de puppe magister,
Hortatúrque viros validis insurgere tonsis.
Demum vbi se niti contra intolerabile cælum
Incassum videt, ac ventos superare furenteis,
Vertit iter, quocunque vocat fortuna per æquor
Multiuium, atque auris parens subremigat æger.
Haud tamen abstinuit verbis, vocéue pepercit.
Verum, vincor, ait, nec habet vestra ira regressum.
In me nulla mora est. moriatur crimine falso
Damnatus, vos triste manet, superóque propinquus
Supplicium. vos sacrilego, seríque nepotes
O miseri meritas pendetis sanguine pœnas.
Sic effatus aquam plena iubet ocyus vrna
Afferri, abstergénsque manus hæc addidit ore:
Vt nunc his manibus maculæ absunt, sic mihi nullum
Hac in cæde nefas, méque omni crimine soluo.
Dixit, & exurgens solio intra tecta recessit.
Illi autem: Deus hæc nobis, gnatísque reseruet,
Instaurétque graues pœnas, quascunque meremur.
Hæc dum porticibus populo spectante geruntur
Vestibulum ante ipsum, famuli ducis ædibus intus
Armati illudunt capto, irridéntque silentem,
Quódque illum populi regem optauêre per vrbes,
Purpureis ornant tunicis, ostróque rubenti,
Atque altè effultum sublimi sede locarunt.
Pro capitis crinali auro, regúmque corona
Sentibus obnubunt flauentia tempora acutis.
Pro sceptro datur insigni fluuialis arundo.
Tum populo læti portis bipatentibus omni
Ostendunt plausu magno, regémque salutant.

Haud aliter ludo pueri cum ex omnibus vnum
Delegêre ducem, sociis qui sponte subactis
Imperitet, læto cuncti stant agmine circum
Condensi, assurgúntque omnes, regísque superbi
Iussa obeunt ludicra, ingens it ad æthera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc iuueni vestis obtentu lumina inumbrant,
Diuinúmque caput palmis, & arundine pulsant.
Hic digitis vellit concretam sanguine barbam,
Ille oculos in sidereos spuit improbus ore
Immundo, & pulchrum deformat puluere corpus.
Nec mora, nec requies, versántque, agitántq; ferentem
Omnia, nec verbis vllis indigna querentem,
Nec dare permittunt iam lumina fessa sopori.
O dolor, heu species inhonesta, indignáque visu.
Non siluis auibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi desunt, vbi condere sese
In noctem, atque suos possint educere fœtus.
At rerum auctori, cæli cui regia seruit,
Omnibus in terris desit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, fessúsque in morte quiescat,
Tum verò Solymi victores cuncta parare
Supplicia, atque omnes pœnarum exquirere formas,
Perferat vt sæuos crudeli morte dolores.
Iámque illum erecto properant distendere ligno
Affixum, & lenta paulatim perdere morte.
Nec mora, diffindunt malos. sonat acta securis,
Altáque quadrifidis fabricatur roboribus Crux,
Tormenti genus, hac olim scelera impia reges
Vrgebant pœna, sontésque hac morte necabant,
Difficiles miserorum obitus, longíque dolores.

Tum neque honos erat, infami neque gloria trunco.
At nunc numen habet. sanctum, & venerabile lignum
Suppliciter cuncti colimus, sacrisqué minores,
Argento, atque auro contectum imponimus aris,
Et lætum ex illo memores celebramus honorem.
Illa etiam cælo fulgebit lampadis instar
Aethereæ, & totum lustrabit lumine mundum,
Cum dabit exitio vna dies animalia cuncta,
Interitúmque feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, cum iam vndique tota
Vrbe ruit studio visendi accita iuuentus,
Implentúrque viæ, concursúque omnia feruent.
Et iam purpureos habitus insignia ludicra
Exutum, vinctúmque manus clamore trahebant
Dirum ad supplicium, magna sectante caterua.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimísque, artúsque tremens, plagísque cruentus
Nocturnis, humeróque trabem duplicem ipse gerebat
Præcisis grauidam nodis, ac robore iniquo,
Quæ super infando mortales linqueret auras
Supplicio, & duros finiret morte labores.
Armati circunsistunt, clypeatáque iuxta
Agmina densantur. collucent spicula longe,
Spiculáque, & rubris capitum caua tegmina cristis,
Aereáque alterno conspirant cornua cantu.
Pars pedes insequitur. pars sese lucidus altis
Fert in equis. resonant colles clamore propinqui.
Multi autem, quorum melior sententia, flebant.
Præcipuè matrésque piæ, mitésque puellæ
Cernentes nudis pedibus per scrupea saxa
Tendere, & offendi crebro ad salebrosa viarum,

Dum monte aduerso protrudit robur iniquum,
Ad quas suspirans heros sic ore loquutus:
Ne vero, ne me matres indigna ferentem
Flete piæ, vobis potius deflete propinquum
Exitium, & vestris hinc debita præmia natis.
Sic fatus linquit non æquis passibus vrbem.
Interea superûm rex tanto in cardine rerum
Verticis ætherei sublimem euasit ad arcem,
Mortalis nati lethum vt crudele videret
Ipse sui spectator. eum gens incola cæli
Aligeri stipant cunei, & comitantur euntem.
Est templum gemmis interlucentibus auro
E solido factum sublimi in vertice olympi,
Tectum immane, ingens superi penetrale parentis
Sidera despiciens subterlabentia mundi.
In medio cliuus duro ex adamante tumescit
Paulatim exacuens instar fastigia pinus.
Multiplices circum sedes, subtérque, supráque
Dispositæ, gradibúsque nouem super æthera surgunt.
Conueniunt huc cælicolæ, regémque canendo
Ingressi Thiasis lustrant se sedibus inde
Omnes composuêre suis, tumulúmque corusci
Ter latè circum terna cinxêre corona
Secreti ordinibus certis. neque enim omnibus æqua
Conditio, virésque pares, eadémque potestas.
Verùm, aliis alij vt præstant, ita rite locantur
Munere quisque suo contenti, ac sorte beati.
In medio pater omnipotens solio aureus alto
Sceptra tenet, latéque acie circum omnia lustrat,
Totus collucens, totus circum igne corusco
Scintillans, radiísque procul vibrantibus ardens.

Mox autem infaustis Iudææ lumina tantum
Defixit terris, tristemque ante omnia collem
Spectabat, gens mœsta simul spectabat olympi,
Collem infelicem, sacram egredientibus vrbem
Qui prior occurrit humanis ossibus albus.
Auctores scelerum pœnas ibi morte luebant
Informi: circum pendebant corpora passim
Arboribus truncis incocto liuida tabo.
Hûc simul atque emensus iter miserabilis heros
Peruenit, sensitque sibi crudele parari
Supplicium, atque trabem vidit iam stare nefandam,
Deiectos oculos porro hûc iactabat, & illûc
Omnia collustrans, comitum si forte suorum,
Si quem forte acies inimicas cerneret inter.
Fidum in conspectu nullum. videt agmina tantum
Sæua virum, campique armis fulgentibus ardent.
Cari deseruëre omnes diuersa petentes,
Non aliter, quàm cum cælo seu tactus ab alto
Pastor, siue feræ insidiis in valle peremptus,
Continuo sparguntur oues diuersa per arua
Incustoditæ, resonant balatibus agri.
Iámq; trabem infandā scandens, pendénsque per auras
Horruit, atque Deum veluti se oblitus, acerbi
Pertimuit dirum leti genus, æstuat intus,
Atque animum in curas labefactum diuidit acres,
Tristia multa agitans animo, totósque per artus
Pallentes mixto fluit áter sanguine sudor,
Et patriam crebro reminiscitur ætheris aulam.
Tum cælum aspectans, hæc imo pectore fatur:
Heu quidnam extremis genitor me summe periclis
Deseris? aut gnati quò iam tibi cura recessit?

Audiit

Audiit has summus voces pater, audiit omnis
Cælestûm chorus. ipse (alta secum omnia mente
Versabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe suo) stetit immotus, seséque repreßit.
At circunfusos cœtus gentem ætheris alti
Aligeram iniussos potis est vis sistere nulla.
Omnibus exarsit subito dolor. omnibus ingens
Æstuat ira. volunt nato succurrere herili,
Et prohibere nefas, duróque resistere ferro.
Bella cient: arma ingeminant arma acriùs omnes.
Hic puer haud volucri extremus de gente recuruo
Aere vocare acies quò non magis vtilis alter,
Ascensu superat celeri ardua culmina præpes,
Tum super axe sedens, roseíque in vertice cæli
Signa canit belli. latus dissultat olympus
Vndique, & insolito tremuerunt sidera motu.
Audiit & sonitum, siquem procul orbe remoto
Distinet incedens humili Luna humida greßu.
Audiuêre, quibus generis custodia nostri
In terris olim sorti data, vastáque tellus
Protinus ingenti tremuit concussa fragore.
Tum quos rex superûm varias legarat in oras,
Aëreos relegunt tractus, mandatáque linquunt
Imperfecta, fugáque poli super ardua tendunt.
Ac velut in pastus celsa quæ sede columbæ
Exierant varios, cum tempestate repente
Vrgenti cæco misceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuo linquunt arua vndique, & ardua pennis,
Tecta petunt, celerésque cauis se turribus abdunt.
Iam paßim ingentis properatur vertice olympi,

Et toto ancipitis ferri cælo ingruit horror,
Aeratíque sonant currus, gemitúsque rotarum
Audiri, sonitúsque armorum desuper ingens
Tam vastos motus axis miratur vterque,
Mirantúrque ignes, cælíque volubilis orbes,
Cum tenues animæ, cum sint sine corpore vitæ,
Sensibus à nostris quibus est natura remota.
Sæpe autem, seu mortales mittuntur ad oras,
Siue opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis affecti sibi quisque accommodat alas,
Aëreósque artus, simulacrúmque aptat habendo,
Spiritus vt queat humanos admittere visus.
Ergo illi rapido circundant turbine densa
Corpora sub nostros etiam venientia sensus.
Circundántque humeris desueta micantibas arma
Aetheris ærisono subito de poste refixa
Cælicolûm exuuias, belli monimenta nefandi,
Quod socios olim contra gessêre furentes.
Hic bonus armatur iaculis, hastámque trabalem
Crispat agens, rapit ille faces, rapit ille sagittas,
Suspendítque humeris lunatum ardentibus arcum.
Atque alius palmas insertas, cæstibus ambas.
Pars tereti funda dextram implicat. omnibus ensis
Aureus in morem vagina pendet eburna.
Infrenant alij cæli per cærula currus,
Cetera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora. non eadem vis omnibus ipsa volandi.
Mobilitate vigent varia: pars remigat alis
Binis alternante humero: pars ordine ad auras
Tollunt se triplici pennatis vndique plantis,
Haud vnam in faciem. sed nec color omnibus idem.

Nanque hos punicea cernas effulgere pluma
Flammipedes, igni aßimiles rutilantia terga.
Herbarum hos speciem, viridésque referre smaragdos.
Terga illis croceo lucent circunlita luto.
Centum aliis alij pinxêre coloribus alas.
Qualis ubi, exactos post æstus arbore ab omni
Exornat pomis se versicoloribus annus,
Et caput Autumnus circunfert pulcher honestum.
Et iam pennipotens liquidis exercitus ibat
Tractibus, ac volucri cingebant agmine cælum,
Millia, quot nunquam nascentum ab origine rerum
Visa hominum in terris coiisse, ter agmina terna,
Terque duces terni. toto dux vertice suprà est
Nuper Iapygij Garganive vertice vectus:
Armipotens, veteris quem quondam gloria pugnæ
Sublimem, longéque alios super extulit omneis,
In medio ibat ouans, galea, cristísque superbis
Aureus, & longè gemmis lucentibus ardens,
Nunc etiam spolia edomiti, fuluámque draconis
Pellem ostentabat spiris ingentibus, ipsumque
Innixus tergo pedibúsque, hastáque premebat.
Arma procul radiant. umbo vomit aureus ignes.
Stellantique procul micat ensis iaspide fulgens.
Ventum erat ad cæli portas. hic omnibus iræ
Incaluêre magis, belli ut monimenta prioris
Sunt oculis oblata. vident nam turribus altis,
Pendentes currus, suspensáque postibus æra,
Spiculáque, & clypeos victis de fratribus arma
Olim immane nefas cælo crudeliter orsis,
Dum frustra aspirant sceptris felicis olympi
Immemores, victíque animis, & vana tumentes,

Quos ipsi contra steterant meliora sequuti,
Aetheréque expulerant certamine debellatos.
Quam pugnam in foribus quondam cælarat ahenis
Artificum manus, atque operoso impresserat auro.
Cernere erat liquidas cæli pendere per auras
Hinc acies, atque hinc acies certamen adortas,
Nunc hûc, nunc illûc vltro, citróque volare,
Aetheráque in medio venientibus obscurare
Missilibus, iam iam certari comminus armis,
Miscerique acies, & iam, queis spicula deerant,
Crinibus implicuêre manus hostilibus vncas,
Suspensósque comis circum per inane rotabant.
Iamque hos paulatim concedere, desuper illos
Vrgere aspicias, donec toto æthere versi,
Palantésque fugæ simul hostes terga dedêre
Præcipiti assimiles nimbo, atque procacibus austris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextram
Deturbabat agens, flammísque sequacibus arce
Siderea excussos Erebi domus atra recepit.
Pugnæ igitur superi admoniti; veterísque trophæi
Aetheris ardebant fractis erumpere portis.
Iámque adeo euasissent omnes, terrísque potiti
Sontem incendissent oram, iámque vrbibus igni
Conceptis Iudæa nocens commissa luisses,
Ni pater altitonans stellanti nixus olympo
(Motus enim tanto subito flagrante tumultu)
Cœpta redargueret, verbísque inhiberet acerbis
Bellum importunum cunctis haud mollia mandans.
Nam circunspiciens sibi centum astare ministras
Virgineas volucrum humana sub imagine formas
Hinc, atque hinc videt, & nutum obseruare paratas.

Quarum-

Quarum quæ placido mitis Clementia vultu est,
Eligitur numero ex omni, cui talia mandat.
Vade ait, & volucri per cælum labere curru.
Fratribus hæc fer dicta tuis: non ætheris illis,
Non illis vasti commissas orbis habenas,
Vt ferro iniussas meditantes edere pugnas
Omne ausint miscere meo sine numine cælum,
Terrámque, & tantos animis accendere motus,
Confidant, positísque adsint hûc ocyus armis.
Dixerat. illa viam raptim secat alite curru,
Et patris ingentes passim denuntiat iras,
Ni redeant, positísque quiescant protinus armis.
Addunt se comites Pietas, Páxque aurea. it vna
Spésque, Fidésque, piíque parens placidissima Amoris.
Omnibus in manibus rami canentis oliuæ.
Quáque egêre viam, videas procul ilicet arma
Proiicere, & studiis cunctos mitescere versis.
Iámque in conspectu positis exercitus armis
Regis adest, dicto parentes, sede locarunt
Ordine sese, quisque sua, paritérque quierunt.
Hic tum nimbipotens genitor circuntulit ora
Ter torquens illustre caput, ter cardine moto
Terribilem increpuit sonitum. dein farier infit:
Quæ superi vetitum contra hæc insania ferri?
Quò ruitis? quia ne auxilio subsistere nostro
Non queat ille, meæ aut sint fractæ denique vires?
Ne sæuite animis, atque hanc deponite curam,
Quandoquidē haud fert hæc nostro sine numine natus:
Scitis enim, vt moriens crimen commune refellat.
Sic generi humano clausum stat pandere olympum.
Illum ideo duros volui exercere labores,

Atque

Atque agere in terris extrema per omnia vitam
Finibus exactum cunctis inopem, omnium egentem.
Iámque ad supremum ventum. manet exitus illum
Hic hodie grauis insontem irreuocabile lethum,
Et morti caput ipse sua sponte obuius offert.
Nunc autem subito visu horruit, & timor illi
Confusam eripuit lethi ipso in limine mentem.
Quippe, Deum velut exutus, mortalis, inermis
Restitit, & telis mansit violabile corpus.
Nil aliter vis diuinos valuisset in artus
Vlla hominum, & cunctis foret impenetrabilis armis,
Non adeo vires, non parua potentia nostra,
Vt nequeam, si versa retro sententia, vatum
Eripere in medio versantem turbine lethi.
Contra illum insurgant omnes ab origine rerum
Quidquid vbiq; hominum natum, extínctũq; per æuũ.
Non ita me experta est Babylon, vbi ad astra gigantes
Tentauêre vias educta turre sub auras.
Et poteram magnos manibus diuellere montes.
Nunc etiam fumant præfracta fulmine turres,
Vt nimbrotum acies, tempestatúmque quiescant,
Quæ vastum rapiant conuulsum à cardine mundum.
Ipse manu terras quaterem, cælum omne cierem
Diluuio cuncta inuoluens. me me ignibus atris
Nunc nunc accinctum, telóque tricuspide dextram
Armatum mortale genus sæuire videret,
Hunc difflare globum, hæc passim metere agmina ferro.
At sinite, adueniet (neque enim mora longior) vrbi
Tempus ei, frustra hunc cum magno optauerit emptum
Haud tetigisse, genus cui ducitur æthere ab alto.
Sic ait, & moto tremefecit vertice mundum

Terrifico quatiens tonitru cælestia templa,
Continuo superum furor acer, & ira quieuit.
Prosequitur tantum votis chorus omnis amicis,
Atque Deum è summo taciti miserantur olympo.
Sicut, vbi inclusi septis vacuo æquore campi
Pro laude ac decore accensi certamina miscent
Inter se æquatis iuuenes duo comminus armis,
Hinc spectat procul, atque hinc circunfusa iuuentus.
Tum si forte alter minus, ac minus vtilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Consurgant fidi æquales, studijsque sequantur.
Quàm vellent, nisi pacta vetent, succurrere amico.
Stant ægri, & casum longe execrantur acerbum.
Haud secus indefensus, inermis restitit heros,
Illum nudum humeros, nudum omne à vertice corpus,
Directum longo malo applicuêre furentes.
Nuda dehinc tendunt transuerso brachia ligno,
Diuersaque ambas affigunt cuspide palmas
Hinc, atque hinc: mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi. largum manat de stipite flumen.
Instant vi multa, ferro ardua robora adacto
Dant gemitum. reboat diro stridore supinus
Mons circum ingeminans, ictúsque resultat imago,
Tum supra caput & nomen, patriámque, necísque
Inscripsere notis varijs in stipite causam.
Dextra autem, læuáque duos gemina arbore fixos
Addiderant socios, quos ob commissa merentes
Leges supplicium ad iustum, pœnámque vocabant.
Verum ipsum amborum in medio longe altiùs arbos
Extulerat, veluti scelerum exhortator, & auctor,
Aut furtis foret ante alios immanior omnes.

Infelix Solyma, infelix Iudæa propago
Vltro infesta pijs, non ipsis vatibus æqua,
Hæc digna hospitia, has sedésque, torósque parasti
Cælicolûm regi? hos socios, hunc addis honorem,
Qui mortale genus propter delapsus olympo
Sponte sub humana lustrauit imagine terras?
Hic genus ipse tuum Pharijs eduxit ab oris,
Et pedibus salsas dans ire impune per vndas
Marmoreum tibi strauit iter, pontúmque diremit.
Idem etiam te cælesti dape pauit euntem
Per deserta tuos miseratus vasta labores.
Huius ope hausisti dulcem de caute liquorem,
Cum procul & fontes, & liquida flumina abessent.
Hic te posthabitis alijs longe omnibus vnam
Gentibus elegit, meritis quam ad sidera ferret,
Muneribúsque suis sublimi æquaret olympo.
Promeritum his cumulas donis? hæc digna rependis?
Non vatum voces, non te miracula rerum
Vlla mouent, aut non præsentia numina sentis?
Cui vnquam scelerum auctori tam dira parasti
Supplicia? aut vsquam quis tam crudeliter hosti
Acceptus tales luit alter corpore pœnas?
Iámque trabi applicitus tergo alte hærebat: in illum
Versi omnes obseruabant, quæ funere in ipso
Signa daret, quæ spes, aut quæ fiducia victo.
Ille autem tacitus iandudum cuncta ferebat,
Immotúsque. decor roseo nondum omnis ab ore
Cessit, adhûc oculis diuinum est cernere honorem.
Tantum respersúsque genas, pallentiáque ora
Humectat cruor, & mixto cum puluere sudor
Plurimus, infectíque rubent in sanguine dentes.

Qualis, qui modo cærulea perfusus in vnda
Lucifer astrifero radios spargebat olympo:
Si mundi species violetur clara sereni,
Et subita incipiat cælum pallescere nube,
Nondum omne occuluit iubar, obtusaque nitescit
Pulcher adhuc facie, & nimbo tralucet in atro.
Interea matris, quam magnam nuper ad vrbem
Traxerat incertus rumor certissimus aures
Nuntius impleuit natum extra mœnia duci,
Ad mortémque rapi captum, insidiísque subactum.
Palluit infelix, medijsque in vocibus artus
Diriguit. licet hæc patris sciat omnia certo
Consilio fieri, atque ipsius numine nati,
Altius ingenti tamen exuperante dolore
Cuncta oblita ruit, resonant plangoribus ædes
Fœmineis frustra lacrymantem, & acerba gementem
Solantur fidæ comites. iámque illa per vrbem
Atque huc, atque illûc errat, tristémque requirit
Indefessa locum, nunc hîc, nunc hæsitat illic
Vestigans oculis, atque auribus omnia captans,
Sicubi concursum, voces aut hauriat vllas.
Ac veluti pastu rediens vbi vespere cerua
Montibus ex altis ad nota cubilia fœtus
Iamdudum teneri memor, omnem sanguine circum
Sparsam cernit humum, catulos nec conspicit vsquam,
Continuo lustrans oculis nemus omne peragrat
Cum gemitu, tum siqua lupi, siqua illa leonis
Raptoris signa in triuijs conspexerit, illac
Insequitur tota obseruans vestigia sylua,
Perque viam passim linquit pede signa bisulco.
Haud aliter, simul atque iugo prospexit in alto

Collis oliniferi, late qui maximus vrbi
Incubat ingentem concursum, & lucida circum
Spiculáque, clypeósque, & fulgentes equitatus,
Per medios ruit, & cursum extra mœnia torquet.
Illam porticibus spectant, altísque fenestris
Effusæ matres, longe & miserantur euntem
Iámque hos, iámque ruens cursu præuertitur illos,
Vngula crebra licet volucrum proculcet equorum.
Addunt se flenti comites, paritérque sequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atque innuba Martha,
Et soror, & Salome, & coniux ægra Cleophæ,
Cunctæ atro pariter velatæ tempora amictu.
Ecce autem videt infando iam proxima monti
Erectámque trabem, & scalas, defixáque signa.
Quamuis nescit adhuc, quæ sint ea robora porro,
Horruit illa tamen metuens, & pectus honestum
Térque, quatérq; manu tundens pectúsque, capútque,
Hei mihi nescio quid moles, atque illa minatur
Machina triste inquit. generis scio acerba furentis
Circumfusa odia, & genus vndique Iudæorum
Iandudum nobis infensum exposcere pœnas.
Hoc erat, hoc tota insomnis quod nocte videbar
Cernere signum, olim Isacidæ quo summa notarunt
Limina, quisque suum, fuso agni rite per ædes
Sanguine post longa exilia, indignósque labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Hæc memorans simul ibat, eam sine more ruentem,
Rumpentémque aditus per tela, per agmina densa
Reijciunt clypeorum obiectu, & longius arcent.
Iam magis atque magis non vani signa timoris
Clarescunt, propiúsque in vertice conspicitur Crux

I ngens, infabricata, & iniquis aspera nodis.
V t vero informi mulctatum funere natum,
A ffixúmque trabi media iam in morte teneri
A spexit coram infelix, vt vidit ahena
C uspide traiectas palmas, palmásque pedésque,
V ulnificísque genas, fœdatáque tempora sertis,
S qualentem vt barbā, turpatum vt sanguine crinem,
D eiectósque oculos dura iam in morte natantes,
I nqúe humerum lapsos vultus, morientiáque ora
A lpino stetit vt cautes in vertice surgens,
Q uam neque concutiunt venti, neque sæua trisulco
F ulmine vis cæli, assiduis neque diluit imber,
H ispida, cana gelu, longóque immobilis æuo.
I psi illam montes, ipsa illam flumina longè
V idere ingentem fessæ miserata dolorem,
E quæ sacro aëreæ lacrymarunt vertice cedri.
F ilius at postquam pinu conspexit ab alta
D ilectam genitricem, animi miseratus in illa,
V t potuit subitò morientia lumina fixit
S emianimis, dulcémque oculis respondit amorem.
M ox sic exanguem visu, victámque dolore
A ffari extremùm, curásque auertere dictis.
H actenus ô mulier fletimus, non te tamen ægram
T antus edat tacitè dolor. haud sine mente parentis
H æc ferimus, solo qui temperat omnia nutu.
H ic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
V idit Ioannem lacrymantem, & multa gementem.)
S emper erit. iuuenem mox idem affatur amicum:
H æc tibi erit genitrix, oro, tutare relictam
T u saltem, & matris serua communis amorem.
H is dictis lachrymas perculsis mentibus hostes

Non ipsi tenuêre. feræ ingemuêre cohortes.
Hic demum matri redijt vox faucibus ægra,
Ingentémque dedit gemitum. tum robora largo
Tristis, inexpletum lacrymans lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miseræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin voluisti occumbere letho?
Nec tibi noster amor subijt, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et lethale dares miseræ sub pectore vulnus?
Heu, quem te nate aspicio? tuá ne illa serena
Luce magis facies aspectu grata? tuíne
Illi oculi? quæ tam scelerata insania tantum
Ausa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omnísque iuuentus
Occurrit festam vementi læta per vrbem.
Pérque viam vt regi velamina picturata,
Arboreásque solo frondeis, & olentia serta
Sub pedibus strauêre, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
At non certè olim præpes demissus olympo
Nuntius hæc pauidæ dederat promissa puellæ.
Sic vna ante alias felix ego, sic ego cæli
Incedo regina? mea est hæc gloria magna,
Hic meus altus honos quo reges munera opima
Obtulerunt mihi post partus? quò carmina læta
Cælestes cecinêre chori, si me ista manebat
Sors tamen, & vitam cladem hanc visura trahebam?
Felices illæ, natos quibus impius hausit
Insontes regis furor ipso in limine vitæ,
Dum tibi vana timens funus molitur acerbum.

Ut cuperem te diluuio cecidisse sub illo?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificant. senior luctus sperare iubebat,
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret ensis,
Nunc altè mucro, nunc altè vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos ô quicunque tenetis
Hàc iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi superant solatia vitæ,
Atque meo maior nusquam dolor. addite me me
Huic etiam, si qua est pietas, & figite trunco.
Aut vos ô montésque feri, quæqúe ardua cerno
Me supra frondere cacumina, parcite quæso
Vos saltem, vos ô nostro exaturata dolore
Respicite, & miseræ tandem succurrite matri.
Nunc nunc præcipiti casu conuulsa repentè
In me vnam ruite, & tantos finite labores.
Hos virgo, atque alios dabat ore miserrima fletus,
Nec comites possunt flentem illam abducere fidæ,
Attamen armati morienti illudere pergunt,
Ei[illegible]que hosti duro in bello multo optimus hostis,
Crudeli quassant risu caput: vndique circum
Insultant, tollúntque has læti ad sidera voces:
En, qui se cælo missum, superíque parentis
Progeniem iactat, templóque vrbíque minatus,
Séque Deum fictor fandi mentirier audet.
I sequere, illiúsque pius nunc numen adora.
Qui multos lethi eripuit de faucibus olim,
Non potis ipse sibi tali in discrimine adesse,
Falsus abest illi longè, nec talia curat
Nunc genitor. sanè infami nunc liber ab orno
Desiliat, si numen habet, vincla omnia rumpat.

His quoque nos signis missum credemus olympo.
Talia iactabant, mediáque in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabant. cuncta ferebat
Ille animi inuictus. sæuis clementius æquo
Hostibus orabat veniam, patrémque rogabat,
Parceret ignaris rerum, cæcísque furore.
At vero inter se aduersis decernere dictis
Auditi, pœnas qui iuxta ob furta luebant
Supplicio æquali iuuenes gemina arbore fixi.
Alter enim furijs, longísque doloribus actus
Ipse etiam verbis morientem heroa superbis
Stringebat miser, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, & templi multa constructa virûm vi
Demolire adyta, & post treis rursum erige luces.
Nunc, tibi si genus è summo traheretur olympo,
Eque Deo genitore fores, vt te ipse ferebas,
His te, nos paritérque malis prohibere liceret.
Verùm omnes quando iactasti vana per vrbes,
Nobiscum moriere, Dei mentita propago.
Non tulit hæc alter, dextra qui in parte propinquus
Iam morti pendebat, & hæc extrema profatus,
Infelix, quæ tanta animo dementia sedit.
Nos ambo merito luimus peccata, sed insons
Proditur hic odijs. quin nos commissa fatentes
Aequius hic fuerat veniam pacémque precari.
Sic ait. hinc Diuum conuersus lumina in ipsum
Talibus orabat: superi tu certa parentis
Progenies (nam celsa manent te sidera) ab alto
Respice me, & dexter morienti protinus adsis.
Annuit, & verbis Deus est dignatus amicis.
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum,

Quæ me cunque hodie, vna eadem te regna beatum
Accipient, ait, astra alacri iam concipe mente.
Vix ea, nam vitæ labentis fine sub ipso,
Dum luctante anima fessos mors exuat artus,
Aestuat: it toto semper de corpore sudor
Largior, & siccas torret sitis arida fauces.
Tum vix attollens oculos iam morte grauatos
Exiguum sitiens laticem suprema poposcit
Munera. vix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, & tristi perfusa veneno,
Ingratósque haustu succos, inamabile virus
Arenti admorunt morientis arundine linguæ,
Quæ simul extremo libans tenus attigit ore,
Respuit, atque diu labris insedit amaror.
Interea magno lis est exorta tumultu,
Dum tunicam, nato genitrix quam neuerat olim
Partiri inter se famuli certamine tendunt,
Exuuiásque petunt. sed erat non futilis ipsa
Vestis, & in parteis ideo non apta secari.
Sorte trahunt igitur concordes: sic fore quondam
Prædixêre sacri corda haud improuida vates.
Iámque ferè medium cursu traiecerat orbem,
Cùm subitò ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens, medióque die (trepidabile visu)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clausus latuit densis in nubibus æther
Prospectum eripiens oculis mortalibus omnem.
Hic credam, nisi cælo absint gemitúsque, dolórque,
Aeternum genitorem alto ingemuisse dolore,
Sidereósque oculos terra auertisse nefanda.
Signa quidem dedit, & luctum testatus ab alto est.

Emicuere

Et micuère ignes, dissiluit conscius æther,
Concussúque tonat vasto domus ardua olympi,
Et cæca immensum percutiunt murmura cælum.
Dissiluisse putes diuulsi mœnia mundi.
Sub pedibus mugit tellus, sola vasta mouentur,
Tecta labant, nutant succussæ vertice turres.
Obstupuère humiles subita formidine gentes,
Et positæ extremis terrarum partibus vrbes.
Causa latet, cunctis magnum ac mirabile visum,
Et populi æternas mundo timuère tenebras
Attoniti, dum stare vident caligine cælum.
Ipsam autem propior Solymorum perculit vrbem.
Ac trepidas strauit mentes pauor. vndique clamor
Tollitur in cœlum sceleris mens conscia cuique est.
Templa adeunt subito castæ longo ordine matres.
Incedunt mixti pueri, intactæque puellæ,
Pérque aras pacem exquirunt, quas thure vaporant
Suppliciter, sacrísque adolent altaria donis.
Ecce aliud cælo signum præsentius alto
Dat pater altitonans, & templum sæuit in ipsum
Velum latum, ingens, quod vulgi lumina sacris
Arcet inaccessis, in parteis finditur ambas,
Et templi ruptæ crepuère immane columnæ.
Iámque Deus rumpens cum voce nouissima verba
Ingenti, horrendúmque sonans, en cuncta peracta,
Hanc insontem animam tecum pater, accipe, dixit,
Supremámque auram ponens caput expirauit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS.

LIBER VI.

IAMQVE nigrescenti properabat vesper Olympo:
Corpora adhuc stabant inhumata, inflexáque cano
Vertice stipitibúsque etiam nunc fixa manebant.
Talia Iosephus veniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiúsque animi, præstánsque iuuenta,
Et bellis assuetus, agri ditißimus idem,
Atque auri. is Christi miratus maxima facta
Addiderat comitem modo se, quocunque vocaret.
Ergo dum syluis alij formidine turpi,
Speluncísque vagi paßim conduntur in altis:
Protinus ipse animi intrepidus, fretúsque iuuenta
Aggreditur gentis rectorem, ac talia fatur:
Optime Romulidum te cari in sede magistri,
Quem gens nostra odijs letho mulctauit iniquis,
Fama pias seruasse manus, cæcúmque furorem
Aduersum totis nequicquam viribus isse.
Scis falsa exceptum sub proditione, quod illis
Obstaret coram scelera vrgens impia verbis.
Quod potes, exanimum terræ succedere corpus
Da saltem socijs casus solamen acerbi.
Ipse nouo condam, mihi quod de more paraui,
Funera mecum animo dum verso incerta sepulcro.
Pontius hæc contrà: vt potiùs concedere viuum
Nunc corpus cuperem, vos veri conscia testor
Numina, tentaui versans mecum omnia, si qua
Insontem morti excipere, ac dimittere possem,
Et nobis pietas colitur, sanctíque penates.

Sed

Sed nihil inuita tandem profecimus vrbe,
Crudelis vicit gentis furor. ite sepulcro,
Muneribúsque pij exanimum decorate supremis.
Dixerat. ille gradus montes contendit in altos,
Cui sese comitem iungit Nicodemus, & ipse
Multum animo cari concussus funere amici.
Iámque propinquabant paribus vestigia curis
Figentes, vnde infaustus de colle videri
Iam poterat locus, ecce autem fulgentia circum
Arma vident, cunctúmque armato milite cliuum.
Nam, ne luce sacra pendentia corpora truncis
Solennem funestarént læta vrbis honorem,
Primorum missu armati venêre ministri:
Semineces qui stipitibus de more refixos
Hoc ipso iniecta tumularent vertice arena.
Stabant, supplicium meritum qui hinc inde luebant
Semianimes, & adhuc spirantes funere in ipso
Optabant duros letho finire labores,
Et montem implebant lachrymosis vocibus omnem.
Protinus hinc atque hinc longis hastilibus instant
Armati, frangúntque viris tabentia crura,
Et miseris mortem properant, trabibúsque refigunt,
Deinde caua infodiunt proiecta cadauera terra.
At simul exanimem, qui nostra ob crimina pœnas
Pendebat vidêre, manum abstinuêre, nec vltrà.
Sunt passi sæuire in cassum lumine corpus
Mirati properos obitus, collapsáque membra
Tam citò, & ora modis iam tum pallentia miris.
Quidam etiam vidisse ferunt pendêre per auras
Cæliuagos iuuenes feralia robora circum
Plaudentes alis, niueáque in veste coruscos

Diuinum multo stillantem è vulnere rorem
Suscipere, & superas pateris perferre sub auras.
Hic ausus solus, lato cui lancea ferro,
Longinus sanctos violare ignobilis artus.
Irruit, & longa transuerberat abiete costas.
Intepuit ferrum, sanctum ebibit hasta cruorem.
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis instar
Et purum laticem, & rorem exiliisse rubentem.
Diluta est humus, erubuerunt gramina circum.
Huc sese in medios Arimathes vrbis alumnus
Infert, conscenditque trabem, atque exangue magistri
Detrahit, & densis procul aufert corpus ab armis
Veste tegens, modo quam tales mercatus in vsus.
Huc volucres pueri, cælique effusa iuuentus
Ferte pedem: æterni largum date veris honorem.
Pallentem violam calathis diffundite plenis,
Narcissíque comas, ac mœrentes hyacinthos,
Et florum nymbo diuinum inuoluite corpus.
Ecce autem latè reboant plangore propinqui
Femineo montes. responsant flebile saltus.
Omnia flere putes sola lamentabile lethum.
Ipsa sedet viuo genitrix mœstissima saxo
Aegro corde, comis passis, totóque cruentum
Heu natum complexa sinu, miserabile corpus,
Atque oculos fouet ore, paténsque in pectore vulnus,
Nec iam vllos gemitus nec iam vllos amplius edit
Singultus. magno sed enim exanimata dolore
Frigida, muta silet, gelidóque simillima saxo.
Circunstant aliæ tunsæ omnes pectora palmis.
Pars calidis corpúsque lauant, & vulnera lymphis.
Textilibus membra inuoluunt pars squalida donis.

Hac

Hæc siccat fuso rorantia genua capillo
Vulneribus super accumbens, hærénsque cruentis.
Oscula dat manibus, pedibúsque rigentibus illa.
Indulgent omnes lachrymis, tristíque ululatu
Cuncta replent. vix inde viri diuellere possunt
Ipsi etiam guttis humentes grandibus ora.
Tum corpus miseras solati exangue sepulcro
Condunt marmoreo, atque affati extrema recedunt,
Et magnam comites genitricem in tecta reportant:
At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit
Sollicitos, sed adhûc timor acer corda premebat:
Sæpe etenim audierant socijs mœrentibus hostem
Sese olim superas rediturum lucis ad auras
Promisisse, palámque sacros id prodere vates.
Id veriti armatos subitò mittere viros, qui
Noctes, atque dies seruarent flebile bustum,
Ne forte auferret furto quis nocte sepultum,
Et totam impleret falsis rumoribus vrbem,
Defunctum vita redijsse ad luminis oras,
Vitalésque auras haurire, atque æthere vesci.
Aura veni afflanti patris omnipotentis ab ore.
Aura potens cæli numen, superûmque voluptas,
Quicquid adhûc superat mihi dira è cæde dolorum
Mente fuga, lætósque animi nunc reffice sensus,
Et placidos per membra riga mihi numine motus,
Sit fas lætitiæ sentire in pectore lapsus
Lætitiæ, qua gens fruitur felicis olympi,
Larga vbi lætifluo passim torrente redundant
Gaudia, nec fines nouit diffusa voluptas.
Vertitur hîc rerum facies. hîc gaudia nostra
Incipiunt. longè in melius versa omnia cerno.

Iam Deus, vt sacros vates, & sancta piorum
Concilia educens tenebris inferret olympo,
Corporeis liber vinclis concesserat imos
Spiritus ad manes, animarum regna silentum,
Per cæcos aditus, & præcipites anfractus
Solis inaccessos radijs, loca nocte perenni
Obsita, terrificam cæca formidinis aulam.
Hic stabulant, viuísque tenent imperuia regna
Noctiuagi fratres, superi quos ira parentis
Cælo immane nefas animis excussit adortos,
Tartareísque genus miserabile mersit in antris,
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miseros pœnis manes miseri magis ipsi
Exercent, vinctósque tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant barathrum irremeabile clausæ
Crudeles animæ, ad superos dum vita manebat.
Nunc merita expendunt vasta fornace sepultæ
Supplicia, vndantémque ferunt caligine fumum,
Ignis ibi æternus, semper noua flamma renascens.
Innocuæ circum sedes, secretáque longe
Atria circuitu longo. hic incendia nulla,
Nulli obsunt penitus flammis vltricibus ignes.
Vmbrarum sed iners requies, penitúsque silentis
Mundi temperies. secretæ his sedibus æuum
Insontes degunt animæ, quibus haud sua damno
Admissa. at primi scelus exitiale parentis
Detinet hîc clausas, nostræ nil lucis egentes,
Pœnarum prorsum expertes, nisi luce carerent
Iucunda, quà gens gaudet stellantis olympi.
Hîc patres sanctum genus antiquissima proles,
Qui vitam vinclo nullo, non legibus vllis
Com-

Compositam incultos primi degère per agros
Inter oues patrio tantum se more tenentes,
Iustitiæ memores vltro, rectúmque colentes.
Hic vatésque pij, qui quondam numine pleni
Ventura intrepidè magnas cecinere per vrbes,
Quíque dedere orbi leges diuina reperta,
Quósque datis olim iuuit parere volentes,
Matronæ, atque viri, vitæque in limine rapti.
Omnibus vnus amor, cælique arrecta cupido.
Et iam promissi memores tum forte per vmbras
Secla recensebant tacitis voluentia lustris,
Ducebántque animis finem aduentare malorum.
Atque hæc inter se læti sermone serebant.
Et tandem voluenda dies, en imminet illa,
Qua lucem liceat, supera & conuexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifestus olympo
Ostendit nobis diuino numine plenis.
Nos alijs subito mortalibus ore canentes
Optandam votis venienti liquimus æuo.
Iam iam aderit lux nostra, Dei indubitata propago.
Ille erat ille feri sub imagine sæpe leonis
Ostensus nobis oculos caligine pressis,
Vnus pro multis qui sese proderet vltro
Morti, defensósque daret nos hoste subacto.
Vicit io tandem leo magni à sanguine Iudæ
Dauidæ genus. ô passim gaudete beati
Mortales, gaudete animæ iam corpore functæ.
Iam vos astra vocant: nunc, quæ tot clauditur annos,
Ianua siderei nobis aperitur olympi.
Iámque erit, vt nostris promissum vocibus olim,
Lætitia exiliant montes, collésque resultent

P ampineis vincti formosa cacumina sertis,
Q uales creber agris aries, ouiúmque minores
S uosiliunt fœtus, mollíque in gramine ludunt,
B alatus matrum dum per iuga longa sequuntur.
I psi iam fontes, ipsa & vaga flumina paßim
M elle fluant, niueo paßim vaga flumina lacte
L acte mero, & dulci distillent nectare rupes.
T alia perstabant memorantes. cuncta fremebant
I ntus lætitia ingenti, plausúque secundo.
S icut vbi ciues longa obsidione tenentur
V rbem intra, & vallum, portarúmque obice tuti,
D um circumsonat, atque in muros arietat hostis,
T um si forte acies procul auxiliaribus armis
A duentare vident socias è turribus altis,
C onsurgant, animósque alacres spe ad sidera tollant.
E cce autem foribus succedens maximus vltor
H aud cunctatus adest diuina luce coruscus.
P orta ingens aduersa manet centum ærea vastis
V ectibus, æterni postes. hanc nulla neque igni
V incere vis valeat, neque duri robore ferri.
C onstitit hîc Deus, ac dextra stridentia claustra
I mpulit. intremuit quo latè exterrita tellus
I mpulsu, vaga contremuerunt sidera mundi,
R egiáque vmbrosis immugijt atra cauernis.
A d sonitum horrifico aduentu de vallibus imis
L ucifugi raptim trepido adsunt agmine fratres
H umana facie crurum tenus, inde dracones.
T um rudere insuetum, dirúmque è faucibus ignem
E fflare atque domum piceo omnem inuoluere fumo.
C ontinuò patuere fores. procul ecce repente
S ponte sua absiliunt conuulsi à cardine postes.

Appa-

Apparet confusa intus domus, altáque circum
Atria, rarescunt tenebræ, & nox cæca recessit.
Nam Deus haud secus obscuris conspectus in antris
Perstringens oculos diuina luce refulget,
Quàm cùm gemma ignes splendore imitata corusco
In noctem thalamis lucet regalibus, atrásque
Exuperat tenebras, largo & loca lumine vestit
Purpurea circum perfundens omnia luce.
Vt vero in medijs Diuum penetralibus hostes
Videre, & faciem inuisam agnouere per vmbras
Ardentem radijs, ac mira luce coruscam,
Protinus aspectu subito terrentur, & imas
Conijciunt sese in latebras, linguaque remulcent
Commissas vtero caudas, stratique tremendum
Nequicquam vmbrosis in speleis vlularunt.
Quales, quæ celsis habitantes alpibus Euros
Semiferæ gentes semper patiuntur, & imbres,
Romanas si forte procul fulgentibus armis
Ora exertantes antris videre phalangas,
Fumosa extemplo palantes tecta relinquunt,
Disparsique iugis, siqua altius exit in auras,
Rupe sedent, longeque duces mirantur euntes.
At casti circum manes fulgore repente
Lustrati passas tendunt ad sidera palmas,
Lætitiáque fremunt subita, lacrymásque dedere,
Nec saturare queunt animos, oculósque tuendo.
Tum læto vltorem propius clamore salutant
Vnà omnes. vt te cæli lux clara sereni
Optatum aspicimus, nec nos spes nostra fefellit,
Qui reuehis mundo primo concessa parenti
Munera, & humanum genus omne in pristina reddis,

Ingemuere illi, quos ob commissa cremandos
Sorbet in abruptum, fundóque exercet in imo
Tartarus, eructánsque incendia dira caminus,
Vnde animis miseris nullo patet exitus æuo.
Præcipuè rex ipse aulæ illætabilis alto
Cum socijs mœrens ducit suspiria corde,
Et fortunatis sedem, quam liquerat ipse,
Inuidet æthereani furijs immanibus actus.
Illi iter ad cæli debentia regna tenebant
Aëra per tenerum læti, regémque canebant
Felices animæ, quibus est in secula vitæ
Iam nunc parta quies, præclusáque ianua lethi.
Applaudunt volucres purum tranantibus auræ.
Subsidunt Euri, fugère ex æthere nimbi,
Atridétque procul clari liquidissima mundi
Tempestas. cælo arrident rutila astra sereno.
Assurgit matutinis aurora volucrum
Cantibus. assurgit rubefacta vesper ab æthra.
Atque ea dum longè vastum per inane geruntur,
Iam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens nato immortalia membra
Illustrans penitus diuinum afflauit honorem,
Quódque fuit mortale modo, & violabile corpus,
Immortale dedit. non tanta luce sereno
Sidera clara polo, non áureus ipse nitet Sol.
Ceu qui per noctem imposito cinere obrutus ignis
Delitet, & nusquam tecto se lumine prodit,
Siquis eum flabris exuscitet arida circum
Nutrimenta ferens, subitis ad tecta fauillis
Emicet, & totas lustret splendoribus ædes:
Talis, vbi turpe irrepsit senium, vnicus ales,

Congestitque sibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum, posuítque in morte senectam,
Continuo nouus exoritur, nitidúsque iuuenta
Effulget cristis, & versicoloribus alis.
Innumeræ circum volucres mirantur euntem.
Ille suos adit Aethiopas, Indósque reuisit.
Iamque adeò in terris hominum miranda pauentes
Tenuerant animos visa. vmbris orbe fugatis
Sole recens orto mœstissima Magdalenè
Amissi desiderio perfixa magistri
Cum socijs ibant prima sub luce ferentes
In gremijs molles patriæ felicis odores,
Myrrhámque, & costum, spicæqúe vnguenta Cilissa
Supremum tumulo munus, varióque serebant
Multa inter sese tristes sermone per agros.
Nos miseras, quas non secum lacrymabilis heros
Duxerit ad lethum. vigiles quis fallere nobis
Custodes dabit? aut quis grandia saxa sepulcro
Euoluet clauso, vt saltem fungamur inani
Munere deserto soluentes debita busto?
Talia fundentes tumulum venere sub ipsum,
Iactantésque oculos faciles huc plurima, & illuc
Milite conspiciunt collem, & custode vacare,
Claustráque mirantur secum patefacta sepulcri.
Accedunt. at vbi tumulum conspexit inanem,
Naribus vnde ingens fluctus se euoluit odorum,
Hoste putans clam sublatum pulcherrima virgo
Flebat, inornatum vellénsque à vertice crinem
Et nemora, & montes gemitu, siluásque replebat,
Cui iuuenis subito effulgens in vestibus albis
Aligerum genus, & cæli de gente: quid, inquit,

Quæritis, ô matres? longo iam parcite luctu,
Atque animis mœstum tandem reuocate timorem.
Lætitiam certa iam spe præsumite vestram,
Quandoquidem quem vos adeo lugetis ademptum,
Funestæque trabi fixum, vt scelus omne piaret,
Vestráque sponte sua deleret crimina morte,
Vnus pro cunctis Erebi *iam rege subacto*
Manibus ex imis has rursum lucis in oras
Victor ijt, superáque etiam nunc vescitur aura
Corporis ablutus, quæcunque obnoxia morti.
Hæc ait, & nubi volucer se immiscuit atræ.
Ipsa etiam res ecce oculis oblata repente
Firmauit, dubiúmque animum, tenebrásque resoluit.
Nanque moræ impatiens atque acri saucia amore
Dum virgo sedet, ac miratur inane sepulcrum,
Artificúmque manus, videt ipso in marmore fictum
Littus arenosum, porrectum in littore piscem,
Fluctiuomum, ingentem, nant æquore qualia in alto
Mole noua ignaros nautas terrentia cete,
Monstrum turpe, atrum, spatiosi bellua ponti,
Cuius ab vndiuomo vates imperditus ore
Redditus aëreas rursum veniebat ad auras.
Tum secum: superi nunc ô nunc visa secundent
Præsentes. veterum agnosco non vana futuri
Signa, inquit. nempe, vt monstri deformis in atro
Treis vates latuit luces, treis gutture noctes
Ingluuiem passus, vastæque voraginis antrum,
Sic heros multum ad superos defletus amicis,
Inclusúsque cauo saxo, terráque sepultus
Delituit, sæpe vt (memini) prædixerat ipse,
Ad cælum redijt, saxúmque reliquit inane.

T alia versanti subito sub imagine falsa
I gnoti agricolæ sese Deus obtulit ipse.
E t tumulum iuxta astabat, mox farier orsum
V irgo amens animi agnouit, conuersáque luce
R espicit ecce noua illustrem, radijsque coruscum.
C orruit, ac genua amplexans satis ora tueri
C lara nequit, corpúsque oculis obit omne volutis,
E t mœstum aspectu dulci saturauit amorem:
C ontinuo tristi penitus de pectore mœror
O mnis abit, redijtque decor suus ilicet ori
M armoreo. sed adhuc turgentibus humida gemmis
L umina, inornatíque fluunt per colla capilli.
S ic vbi rore madens pluuio rosa languida honestum
D emisit caput, atque comam largo imbre grauatam,
T um si purpureo Sol lumine vestiat arua,
E t redeat madido facies innubila cælo,
P rotinus attollens sese rursum illa resurgat,
P uniceíque sinus diuinum pandat honorem.
T alis erat posito virgo pulcherrima luctu.
A rdet amans ipsum affari regémque, Deúmque,
E t coram solitas haurire, ac promere voces.
D um trepidat, quæ prima hærens exordia sumat,
M ortales visus adopertus nube reliquit.
F ama Palæstinas subito hæc impleuerat vrbes.
I ámque sacerdotes trepidare, & quærere, siqua
M ultiplici vulgi sermoni occurrere possint,
R umorémque astu premere, atque extinguere famam.
C ustodes busti in primis, qui cuncta canebant
M uneribus superant, subigúntque haud vera profari,
S ublatum furto intempesta nocte cadauer.
S ed non vlla datur verum exuperare facultas.

Quóque

Quóque magis tendunt serpentem sistere famam,
Amplius hoc volat illa, omnémque exuscitat oram.
Sunt etiam, qui se ore canant vidisse patentes
Sponte sua tumulos, multósque exisse sepulcris,
Quorum iampridem tellus acceperat ossa.
Interea socij, quos in diuersa pauentes
Iandudum terror longè disiecerat omnes,
Tabescunt mœsti. cælo cecidisse videtur
Omnibus extinctum æterna caligine Solem,
Et penitus mundo iucundum lumen ademptum.
Tandem conueniunt, & adhuc loca nota frequentant,
Tectáque, quæ viuo sibi quondam rege fuissent
Dulcia, sed casu nunc desolata recenti.
Dux nusquam, miseris nusquam datur illa tueri
Ora illósue oculos aspectu luce serena
Iucundos magis, aut cælo radiantibus astris,
Et cunctis nomen dulce obuersatur ad aures.
Aegrescunt mœsti: squalent circum omnia luctu.
Haud secus atque olim exemit cùm subere pastor
Cerea dona cauo, vacuúmque alueare reliquit.
Tunc etiam, fumus quas longè dispulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, & inania frustra
Tecta adeunt, denso volitantes agmine circum,
Direptósque fauos ægre, populatáque passim
Mella vident nequicquam hyemi congesta futuræ.
Ecce viros autem tali mœrore sepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent,
Vidisse aligeros cæli de gente ministros,
Regem ipsum vidisse nouo fulgore micantem,
Et vacuum porrò tumulum, vestésque relictas.
Protinus ergo alij montis petere ardua cursu

Contendunt rapido festini, vbi inane sepulcru.
Ast alijs incredibile, ac mirabile visum,
Et primo ancipites delusos credere matrum
Effigie pauitantum oculos, & imagine falsa,
Vt nobis sæpe in somnis spectare videmur
Absentum vultus, simulacráque luce carentum,
Donec sera illis sub luce in tecta coactis
Ingrediens sese ostendit manifestiùs heros
Voce habituque Deum confessus imagine nota
Diuinum toto iaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus vicina pererrans
Oppida quo metus impulerat duce nuper adempto.
Isque vbi dein rediens est sacræ redditus vrbi,
Acceptúsque domo, socios videt ecce recenti
Attonitos casu, ac cæco terrore silenteis,
Quales aut templum, domini aut vbi ditis ædes
Marmoreas petijt ruptis de nubibus ignis,
Terrificísque locum impleuit splendoribus omnem,
Stant intus pauidi ciues, quatit omnibus horror
Pectora, vix longo post tempore corda residunt.
Obstupuit visu ignarus, causamque requirit,
Et socios dictis Didymus demulcet amicis,
Quem senior Petrus amplexus, lacrymísque profusis
Menti canitiem humectans sic denique fatur:
Vidimus (ô iam nos felices) vidimus ipsum,
Vt soliti, regem spirantem, aurásque trahentem.
Cælicolûm regem, qui nos modo morte reliquit.
Hæc ait, exultánsque animo cælum vsque tuetur.
Ille autem (neque enim narranti talia credit)
Ipse ne rursus ait, cæli hoc spirabile lumen
Aspicit? an potius simulacri apparuit vmbra,

Atque

Atque oculos fallax vestros elusit imago?
Imò ait illum ipsum diuino illa ipsa gerentem
Vulnera, & antiquam seruantem corpore formam
Vidimus, ac veros manibus tractauimus artus.
Vidi oculis, vidi ipse meis, & vulnera noui.
Vesper erat, clausæque fores, clausæque fenestræ,
Nos intus pauidi latitare, & corpora victu
Curare, ac positis mœsti discumbere mensis.
Ecce autem tecti in medijs penetralibus ipse
Improuisus adest, & inobseruabilis heros
Effulget clausis ingressus limina portis,
Improuisus adest, inopináque gaudia portat.
Continuo ad lucem visum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis, subitóque horrescere visu
Attoniti. verum ille metus, vanúmque timorem
Increpitans vetuit trepidos exurgere mensis.
Ipse ego sum. pacem vnanimes agitate, metúsque
Soluite, tentandósque dabat simul omnibus artus,
Vulneráque, insigni quæ corpore quina gerebat.
Quin etiam parcis nobiscum accumbere mensis
Non fugiens solito est coram de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc quæ verba nouissima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidis abiens se immiscuit auris.
Hæc senior, socijque eadem simul ore canebant.
Nec dum finis erat verbis, cùm protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidissimus vnus
E multis, quos bis senis subiunxerat heros,
Atque hæc dicta dabat: vos ô iam soluite luctus.
Viuit adhuc socij lethi iam lege solutus,
Viuit adhuc. vidi his oculis, vidi ipse, Deique

Auribus

A uribus his hausi vocem, consuetáque verba.
A udijt hic etiam mecum, vidítque loquentem,
(A tque manu, nutúque propinquum Amaona signat.)
N am modo forte animis mœsti dum incedimus ambo,
Q ua se demissi incipiunt subducere montes,
E xtulit aëreas Emaus vbi turribus arces,
A duenía in ignota nobiscum veste profectus,
E xternósque gerens habitus comes additur vltro.
T ædia dúmque viæ vario sermone leuaret,
I nterdum eruptis roramus fletibus ora,
E t gemitus imis dolor exprimit ossibus ardens.
I lle ægros dictis solari, & quærere causas
C rebra resurgentis luctus. nos ordine cuncta
P andimus, atque ducis lethum crudele fatemur,
Q uo moriente simul perierunt gaudia nostra.
V t factis, verbísque animos spe arrexerit ingens
I ngenti: sed dehinc nos morte fefellerit omnes.
N on tulit vlterius, contráque hæc reddidit ille:
N on pudet ô semper cæcos, & lucis egentes?
N ónne ducis vestri quondam crudelia vates
F unera prædixere omnes, casúsque nefandos
T ot veterum monimenta docent haud credita vobis?
S ponte sua letho caput obuius obtulit ipse
V nus pro multis, patrias quo flecteret iras,
A tque iter ipse suo signaret ad astra cruore.
H aud ita vos ille erudijt. nam sæpe futura
H æc eadem de se longè ante retexit amicis.
A tque equidem, memini, nuper media vrbe canebat,
O bscura sed verborum rem ambage tegebat.
N unc autem manifesta patent, nunc omnia aperta
N ube palam ablata, nec spes fouistis inanes.

En

En rex, qui positas consueuerat ordine vites
Pretendens sepem insidijs hominúmque, ferarúmque,
Omnibus immissis incassum ex vrbe ministris,
Quos letho dedit insontes manus effera agrestum,
Demum infelices natum ipsum misit in agros.
Nam pater omnipotens post tot fera funera vatum
Ipse suum iussit natum descendere olympo.
Ecce Palæstini furijs immanibus acti
Natum etiam hauserunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen. rex vrbe vltricibus armis
Iam iam aderit, flammísque feros agitabit agrestes,
Et pangenda alijs credet vineta colonis.
Sic fatus cœpit voces ex ordine vatum
Obscuras, veterúmque euoluere facta parentum,
Cuncta docens lethum Christo crudele minari,
Quo mortale genus tenebris educeret atris.
Vt clara antiquis portendi hæc omnia signis
Monstrabat ratione, oculis caligine abacta!
Vt nostros mira inflexit dulcedine sensus!
Vt resoluta nouo ardebant præcordia amore!
Qualiter aut æris rigor acri soluitur æstu,
Aut glacies concreta nouo sub Sole liquescit.
Non illum tamen immemores agnouimus antè,
Quàm ventum ad sedem, paruámque subiuimus vrbē,
Nanque iter vlterius fingentem, séque ferentem
Longè alias sedes petere, ambo orauimus, isdem
Nobiscum haud asper tectis succederet hospes,
Id quoque præcipiti suadebat vesper olympo
Iam piceo terras infuscans noctis amictu.
Paruit, & mensas comitum est dignatus egenas.
Vt primum fruges tostas cerealia liba

Atti-

A ttigit, & solito fregit de more, repentè
N ox abijt, tandémque oculis lux addita nostris.
A gnosco, & supplex manifestum numen adoro.
S ed subito volucres abiens ceu fumus in auras
R espuit humanos visus, sensúsque refugit.
T alia narrabat Cleophas, quæ credita cunctis
V era negat Thomas, & cœptis perstat in isdem.
H æc mihi (dicam iterum) nemo persuaserit vnquam,
I llum ipsum his oculis clara nisi luce videndum
H ausero, & his manibus nisi vulnera contrectaro.
S ic fatur simul ecce Deus cum lumine largo
I mprouisus adest iterum, sociósque reuisit,
E t clausæ mansere fores, mansere fenestræ.
N on aliter vitri, quod tectis summouet auras,
L umine Sol penetrat splendentes aureus orbes
I nsertim radios iaciens in opaca domorum.
N ec tamen vlla viæ apparent vestigia adactæ
L uce, sed illæso sæpe itque, reditque metallo.
S ternunt sese omnes terræ, genibúsque salutant.
V t verò Didymus manifesto in lumine vidit
V ulnera monstrantem, & se nomine compellantem,
H orruit, & prono confestim corruit ore,
M ultáque se incusans animo sic denique fatur:
V era mihi facies, verus Deus, omnia noui.
H aud equidem (fateor) viuum te credere quibam
P ost obitus cæli hoc iterum spirabile lumen,
H as auras haurire. animo tua dicta labanti
E xciderant penitus, modo quæ suprema dedisti.
D emens, qui te obita non posse hinc morte reuerti
C rediderim, cùm quarta alios iam luce sepultos
A d superas cæli nuper reuocaueris oras,

Et

Et memini, atque aderam. sed me mens læua tenebat.
Forsan ad hæc tamen haud vestro sine numine tanta
(Credo equidem) venit dementia. forsitan olim
Proderit hic seris hæsisse nepotibus vnum,
Et manibus voluisse prius contingere corpus,
Ne facies, aut vana oculos eluderet vmbra.
Talibus orantem Deus, & lux ipsa reliquit
Nunc hos, nunc adiens alios, & pectora firmans.
Nec prius euasit mundi mortalibus oris,
Quam quater exoriens dena Sol luce rediret.
Forte igitur Petrus, & socij vada salsa secabant
Remigijs lembum subigentes, dum sibi victum
Arte parant solita, piscésque in gurgite captant.
Et iam per totam vano, qua longa, labore
Defessi noctem frustra, madefacta legebant
Retia, cùm iuuenem egregium vidêre liquentes
Fluctifrago tractus è littore prospectantem:
Nec primo agnouere Deum, diuináque membra,
Quandoquidem se mortali celauerat ore.
Ipse dehinc tali compellans voce natantes,
Dextram, ait, affectate viri: hùc appellite puppim,
Hac dabitur vanum non effudisse laborem.
Nec mora, præceptis parent, dextráque per vndas
Detorquent alacres cursum, nodosáque lina
Proijciunt. moti sonuit plaga cærula ponti.
Iámque senex tacito socijs Petrus innuit ore,
Auxilióque vocat nutúque, manúque silentes
Significans prædam innumeram. vix retia cuncti
Plena trahunt. capti saliunt per vincula pisces.
Sensit Ioannes hic numen, & heus prior, inquit,
O socij, non fallor, adest Deus, ille magister

Ille quidem: agnosco diuinos oris honores.
Lætitiam vt iactat vultúque, oculísque decori!
Quod simul accepit Petrus, haud cunctatus, ab ipsa
Desilijt rate, & æquoreas se iecit in vndas,
Quò regem salsos per fluctus primus adiret,
Quamuis multa timens gliscentibus æquore ventis.
Cætera deinde manus terræ aduertuntur, & omnes
Reminaga siccum cupidi tenuêre carina.
Tum victu vt vires reuocent, cerealia mensis
Dona onerant iußi, viuósque in littore pisces
Vnà omnes torrere parant, succensáque pruna
Suggeritur circum. celer petit æthera nidor.
Vt compressa fames, surgit rex optimus ipse,
Confeßúsque Deum socijs ita denique fatur:
Pacem optate viri, pacem laudate quieti.
Saluete æternum socij, æternúmque valete.
Este mei memores. ego claro poscor olympo.
Iámque adeò duris animos aptate ferendo
Omnia, nec propiùs sæuos adijsse tyrannos
Sit timor, atque duces affari, & vera monere.
Non vos maiestas soliorum, aut sceptra superba
Terrificent regum lucis nil huius egentes.
Haud longè tum quærendum, quæ tempora fandi,
Quis modus aptus: ego præsens adero omnibus ora
Vestra regens. dabitur verborum copia cuique.
Nec cælo vires vos, & solamen ab alto
Deficient. cum Sol decimo iubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit cælestibus auris,
Diffusúmque animis numen diuinitus addet,
Præside quo freti reges, rerúmque potentes
Nil veriti, nostrum vulgabitis vndique nomen.

Tum

Tum ſanctum ſeſe genus aurea tollet ad aſtra,
Denſius agens veluti laxis ſe palmes habenis
Luxuriat, foliíſque ſimul, fœtúque graueſcit.
Denique cùm ſuprema dies illuxerit orbi,
Omniáque eliciam patefactis oſſa ſepulcris,
Atque iterum in lucem emergent, quos terra tegebat,
Hanc vallem, denſa hos implebunt agmina colles
Matres atque viri, víxque hauſta luce perempti,
Ipſe ego iura dabo, mediáque in valle ſedebo
Quæſitor, vitas populorum, & crimina pendens.
Vos etiam mecum bis ſenis ſedibus ipſi
Sublimes mortale genus cenſebitis vnà,
Bis ſenæque tribus gentis tum veſtra ſubibunt
Arbitria, & veſtros mirabitur orbis honores.
Intereà Petre te (nulli pietate ſecundum
Noui etenim) his rerum ſummam, clauémque tenentem
Præficimus cunctis, vltrò qui noſtra ſequuti
Imperia: hoc te præcipuo inſignimus honore.
Tu regere, & populis parcens dare iura memento.
Summa tibi in gentes jam nunc conceſſa poteſtas.
Iámque pios tege pace. voca ſub ſigna rebelles.
Quemcunque in terris ſcelus exitiale peroſus
Admonitum fruſtrà iuſta deuoueris ira
Colloquio abſterrens hominum, cœtúque piorum,
Idem erit inuiſus cælo, non ille beatis
Sedibus aſpiret, niſi tu placabilis idem
Dignatus venia meliorem in priſtina reddas.
Iámque adeò tibi conceſſum mortalibus ægris
Claudere ſiderei portas, ac pandere cæli.
Talia mandabat terras hominéſque relinquens.
Sic natis moriturus oues, & ouilia paſtor

C ommendans caris furta, insidiásque luporum
E docet, & pecori contraria pascua monstrat.
S ic socijs suo iam fessus nauta biremem
C redit, inexpertósque docet varias maris oras,
E t breuia, & syrtes, & naufragas sirenas.
H is animaduersis totius lucida circum
P almiferi nubes collis capita ardua texit,
E t curua æthereis fulserunt littora flammis.
I nterea totum exercent noua gaudia cælum
A lituum cælestum acies, sanctíque volucres
D ant manibus plausus, & multicoloribus alis,
I nstaurántque choros, fremitu ætheris atria feruent.
P ars pendent speculis, & propugnacula læti
C æli summa tenent, & mœnia celsa coronant.
O buia pars portis parat ire patentibus, & se
Q uisque auris credunt, ac pennis æthera obumbrant.
H i plectro indulgent, fidibúsque. his tibia cantus
D at bifores. alij caua cornua flatibus implent,
R aucisonásque tubas, & ahenea cymbala iactant.
A tque vbi ter patris ad solium pernice chorea
I ndulsere choris, ter ludo lucida regna
L ustrauere, políque è vertice decurrêre,
N on aliter sunt ingressi volucri agmine contra
C oncentu vario, & multisono modulatu,
Q uàm, prolapsa Remi, cùm nõdum vrbs alta iaceret,
T arpeiaque arces starent, latéque subactis
I ura daret populis rerum pulcherrima Roma,
C onsul victor, ouans pugnatis vndique bellis,
I ntrabat rediens, Capitoliáque alta subibat.
T alis nubiuago tendebat ad æthera gressu
V era Dei soboles, vt vero flectere quiret,

I ratus quoties genitor mortale pararet
E xercere genus meritis ob crimina pœnis.
O mnia fert secum cædis monimenta nefandæ.
I mprimis duplicemque trabem, infandámq; columnā,
B rachia cui vinctus tulit aspera verbera, & acres
V irgarum fasces, infectáque sanguine lora,
H astámque, & calamo pendentia pocula leui.
T res deinde ingentes, & acuta cuspide vectes
C ernere erat, quibus effossus palmasqúe, pedésque,
S ertáque nexilibus vepribus conserta rigebant.
I llic & longo Romani signa senatus
H astili suspensa, cauóque latentia cornu
L umina, quod superas abies tollebat ad auras,
Q uámque manu rex pro sceptro gestauit arundo,
O mnia quæ pueri cælestes ante gerebant,
S ingula quisque políque arcem per inane petebant.
S uspexere viri attoniti, aciéque sequentes
A lituum nubem, ac regem videre per auras
T ollentémque manus, cælique serena secantem,
C ùm subito rutila hæc venit vox reddita ab æthra:
N e trepidate. quid hæretis supera alta tuentes?
C um genitore Deus regnandum accepit olympum.
N ec mora: carminibus cæli domus ardua longè
A uditur resonare, modísque per astra canoris.
C ontra etiam plausere, atque hæc alterna canebant
L æta viri, cælúmque oculis animísque petebant.
O mnes ô plausu gentes linguísque fauete,
A tque Deum canite ascensu supera alta tenentem.
Q uadrupedum volucrúmque genus, mutæqúe natantes
E xultent, tractus terrarum vbicunque patentes.
I psi dent montes, ipsa & dent flumina vocem

Læta suam, & scatebris voluentes flumina fontes,
Quódque ambit longis terras anfractibus æquor,
Cuncta suum agnoscant autorem, & carmina dicant,
Semper vt idem ingens regnarit originis expers
Cum Genitore Deo. Deus omnia numine complens
Vt nullis mox principijs, aut semine nullo
Omnia condiderit, cælum terrásque, fretúmque,
Quæque vago paßim subsunt animantia cælo.
Vt terras ponto discluserit, æthera terris,
Luciferis cæli lustrauerit atria flammis,
Tellurisque sinum varijs appinxerit herbis,
Sufficiátque satis fruges, & vitibus almum
Humorem, tu cuncta moues, tibi maximus æther,
Quíque super latices concrescunt æthere, parent.
Nubila te, ventíque timent, te vesper & ortus
Obseruant, obeúntque tuo sua munera nutu,
Et tibi monstriferi obsequitur plaga cærula ponti.
Tu manibus validis terrarum pondera libras,
Atque grauem vacuo suspendis in aëre molem
Rerum elementa locans æterno fœdere, vt omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidis per inane vias is nubibus actus,
Aurarúmque sedens veheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irreuocabile adactis.
Semper idem ante tuos oculos præsénsque moratur,
Quódq; est, quódq; fuit, simul & quod deinde sequetur.
Ipse etiam parens tibi cæli in vertice fixus
Sol stetit, ipsa etiam surgens in cornua Luna,
Atque suos penitus requierunt sidera cursus.
Te mandante suam vim sæpe innoxius ignis
Dedidicit, pueri in medijs fornacibus astant

Illæsi, iactántque tuas ad sidera laudes.
Tu mare nauigerum concreta diuidis vnda,
Et populis medios das ire impunè per æstus.
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes.
Tu largam tactis è cautibus elicis vndam,
Idem largifluos fonteis & flumina sistens.
Ipsa tuo tremit aspectu contenita tellus,
Quósque procul tangis fumant ad sidera montes.
Assurgunt reges Dauidi, tibi sceptra, tibi arma
Deponunt, longéque tremunt, & numen adorant.
Tu surdis aures, oculos tu lumine captis,
Et vocem mutis, & vires sufficis ægris.
Tu reuocas in vitam obita iam morte sepultos,
Et rursum potes amissos accendere sensus.
Non te vis crudi perterruit horrida lethi,
Non Erebi confusa domus loca fœta timoris.
Te manes tremuere. plagæ regnator opacæ
Vmbrarum passim populantem immitia regna
Non tulit, atque imis trepidus se condidit antris,
Prostratæque metu procul Eumenides latitarunt,
Dum superas præda ingenti veherere is ad arces,
Nunc vbi iam victor regnas, superúmque beato
Concilio imperitas, prouisáque tempora longè
Disponens reparas fugientia secula mundo,
Nec requiesse sinis Solis voluentia lustra.
Salue opifex rerum, vastíque salutifer orbis,
Aspice nos propius, propius genus aspice nostrum,
Morte tua patet ætherei cui ianua olympi,
Et veteres tandem pater obliuiscitur iras.
Talia littorea læti sub rupe canebant
Vndeni proceres, omnísque effusa iuuentus.

Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animos firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauáque antra petebant.
Sicut vbi accipiter celsa de sede columbam
Sustulit apprensam, quam rostro euisceret vnco,
Diffugiunt aliæ huc illuc: mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant promissa magistri
Cælo expectantes venturum numen ab alto.
Iámque aderat promissa dies, deciésque tenebras
Flammiferas Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Cùm pater omnipotens cæli regione serena,
Sidera purpureo reficit qua purior æther
Lumine, cælicolûm in medio media arce sederet
Tempora dispensans, secretáque fœdera mundo.
Cui se tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radijs, ac mira luce coruscus
Obtulit, & magno genitorem affatus amore est:
O pater, & socijs tandem succurrere nostris
Tempus ait, quos amisso duce protinus omnes
Acer agit timor huc illuc, atque omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.
Discute terrorem hunc animis, & pectora firma,
Ne casus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Iudæáque passim
Insidias infensa odijs molitur iniquis.
Tu tamen hos olim fore, qui præstantibus ausis
Per gentes canerent nostrum indelebile nomen,
Quacunque Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuersos ad sacra vocarent,

Polli-

Pollicitus genitor, tibi nec sententia nutat.
Hos (quando cæli demum non abnuis arcem)
Ipse ego sæpe tua fretus pietate labantes
Firmaui, impleuíque animis. siquidem affore olympi
Promisi auxilium subito, & tutamen ab arce,
Quo freti reges, regúmque minacia iussa
Contemnant, alacrésque ruant in funera lethi
Sponte sua veræ pro relligionis amore.
Sic fatus palmas ferro ostentabat acuto,
Traiectósque pedes, & hians in pectore vulnus,
Setáque, & hamatos vepres, quos hostia gessit.
Annuit oranti, delibánsque oscula nato
Reddidit hæc pater æterno deuinctus amore.
Iam concessa petis: dabitur tibi nate quod optas.
Promissa (ne tende manus) afflabimus aura,
Quos vis, atque viros nostro flammabimus igni,
Vt pro te blandæ proiecto lucis amore
Non ferrum, aut flammas metuant, morsúsue ferarum,
Aut crinita rotis circum laniantibus haustra.
Quíque reformidant nunc omnes aëris auras,
Obijcient certis alacres se sponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, & vera virtute superbi.
Non illos æstus, non illos frigora sistent,
Lethiferum aut campos cùm sidus findit hiulcos:
Cærulea aut glacie cùm nectit flumina bruma.
Verùm vltra Gangem auditi, Bactra vltima supra
Ismara, Bistoniásque plagas, Serásque remotos
Gadibus, & virides penetrabunt voce Britannos:
Implebunt terras monitis, & cuncta nouantes
Templa pererrato statuent tibi maxima mundo,

Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diuisæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Sec'láque conuersis procedent aurea rebus,
Quæ tibi sæpe ego pollicitus, scísque omnia mecum.
Nec tantum tua nate pijs hæc vulnera olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Insontes primi scelus exitiale parentis.
Verum alios mox, atque alios per secula cælo
Efficient dignos, sua quos commissa piacla
Sidereis procul arcebant à sedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea vis, ea gratia mortis.
Atque adeo quodcunque homines ab origine rerum
Admisere, alijs quicquid peccabitur annis,
Huc coëat, satis illa tui pars parua, supérque
Omnia diluere, profúsque abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cùm scilicet olim
Ter centum prope lustra peregerit æthereus Sol,
Tum veri Graiûm obliti mendacia vates
Funera per gentes referent tua carmine verso,
Atque tuis omnes resonabunt laudibus vrbes,
Præsertim lætam Italiæ felicis ad oram,
Ardua vbi vagus, & muscoso serius amne
Purior electro, tortoque simillimus angui,
Qua rex fluuiorum Eridanus se turbidus infert
Mœnia turrigeræ stringens male tuta Cremonæ,
Vt sibi iam tectis vix temperet vnda caducis.
Illic tum niuei velut inter nubila Cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptæqúe puellæ
Carmina casta canent, mixtíque in gramine molli
Laudibus incipient certatim assuescere nostris,
Et teneri prima cœtus te voce sonabunt.

Hæc

Hæc tibi certa manent, hæc vis mouet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inspirauit amorem.
Interea scelus infandum pellacis Iudæ
Multa execrantes socij se ad iussa parabant
Munera diuersas sortiti protinus oras,
Quas peterent, moresque nouos, noua sacra docerent.
Quóue autem patribus bis senis cetera, vt ante,
Pareret pubes, numerum, sanctúmque senatum,
Quod superest, supplent, socijsque ex omnibus vnus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore
Matthia, obscurum genus, & sine luce propago.
Tum cuncti inter se mœsti sic ore precari:
Si nunc, si nobis aurai cælitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aspiret olympo,
Quandoquidem toties nobis Deus omnibus illum
Auxilio fore pollicitus. sane omnia vera
Prædixit. desit veris hoc hactenus vnum.
Talia suspensi secum ægra mente ferebant.
Ecce autem cæli ruere ardua visa repente,
Et superûm tonat ingenti domus alta fragore.
Suspiciunt, noua lux oculis diffulsit, & ingens
Visus ab æthereo descendere vertice nimbus
Lucis inardescens maculis, tectúmque per omne
Diuersi rumpunt radij, tum innoxius ignis
Omnibus extemplo supra caput astitit ingens,
Et circum rutilis incanduit aura fauillis,
Stricturis veluti crebræ crepitantibus olim
Dissiliunt scintillæ, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robustáque brachia tollunt
Candentem curua versantes forcipe massam.
Nam pater omnipotens, superáque æquæuus ab arce

F ilius aspirant unà omnipotentibus auris:
I nfundúntque viris numen. Deus ecce repente,
E cce Deus, cunctis diuinitus algida corda
I ncipiunt afflata calescere, numine tacti
I mplentur propiore viri, sacrúmque furorem
C oncepere, Deúmque imis haustre medullis.
N ec mora, nec requies: ter scintillantibus igneis
T errifico radijs fulgore, ter alitis auræ
T urbine correpti blando flammantur amore,
I gnescuntque animis, atque exultantia cunctis
E xercent acres stimulis præcordia motus.
D iffugiunt animis terrores, mira loquuntur,
M ira canunt. eadem varijs (mirabile dictu)
G entibus accipitur vox haud obscura, sibíque
Q uisque videbatur patrias haurire loquelas.
M ulti vt tunc ierant varijs huc partibus orbis
S acrorum studio, visendæque vrbis amore,
S olennem quæ luce illa celebrabat honorem
Q uinquaginta actis post orgia prima diebus
O rgia, cùm mensis epulandum apponimus agnum.
H îc sua verba audit tellure Libystide cretus,
H îc Galli sua, Romulidæ, Parthíque, Scythæque,
N ec non subiecti glaciali sidere Thraces,
A fríque, Cretésque, Phrygúmque è gente profecti,
A tque Indi, atque Arabes, & areniuagi Garamantes,
M irantur cuncti circum, mirantur & ipsi.
N amque hominem velut exuti, moribundáq; membra
M ente domos cæli peragrant, atque æthera apertum
I ntenti, & superûm taciti sermone fruuntur.
I ámque canunt ventura: animis Deus expulit atram
L ustrans corda intus nubem: quæ corpora circum

Cali-

Caligátque, hebetátque humanas humida mentes.
Quosque modo duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clausos,
Liberius nunc luce palam, atque licentiùs audent
Terrorum expertes, nec iam mortalia curant.
Non ferrum, aut flammas metuunt, morsúsue ferarum,
Sed regem vulgo testantur morte peremptum
Immerita, genus æthereo deducere olympo.
Iámque pudet metuisse omnes, animosáque lethi
Spes magis atque magis viget acris numinis haustu.
Haud secus ac crebris cùm rimis terra dehiscit,
Cùm sitit omnis ager, tum quæ morientia languent
Gramina, cœruleus si cælo venerit imber,
Continuo attollant rursus capita, aruáque ponant
Squalorem, redeátque decor suus omnibus agris.
Ergo abeunt varias longè latéque per oras
Diuersi, laudésque canunt, atque inclyta vulgo
Facta ducis, iámque (vt vates cecinere futurum
Antiqui) illorum vox fines exit in omnes.
Audijt & si quem medio ardens æthere iniquo
Sidere desertis plaga diuidit inuia terris,
Quíque orbem extremo circumsonat æquore pontus:
Continuo ponunt leges, morémque sacrorum
Vrbibus. infectum genti lustralibus vndis
Eluitur scelus, & veteris contagia culpæ,
Relligióque nouas noua passim exuscitat aras,
Protinus hinc populos Christi de nomine dicunt
Christiadas. toto surgit gens aurea mundo,
Seclorúmque oritur longè pulcherrimus ordo.

FINIS.

SIQVID HIC FACTVM DICTVMVE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA: INFECTVM, INDICTVMVE ESTO.

QVISQVIS ES, AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM, VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIIS A DVOBVS SVMMIS PONTT. DEMANDATVM SCITO, LEON. X. PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB. EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS. FAMILIA: CVIVS LIBERALITATI ATQ. INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTEIS, QVAE PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQVE REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM, NESCIVS NE ESSES.

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS POETICORVM, AD FRANCISCVM FRANCISCI REGIS FRANCIAE FILIVM, DELPHINVM, LIBER I.

SIT fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitúsque sacros recludere fontes,
Dum vatem egregium teneris educere ab annis
Heroum qui facta canat, laudésue Deorum,
Mente agito, vestríque in vertice sistere montis.
Ecquis erit iuuenum, segni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessæ mecum se credere rupi,
Lætæ vbi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Personat, indulgent choreis, & carmina dicunt?
Primus ades Francisce sacras ne despice Musas
Regia progenies, cui regum debita sceptra
Gallorum, cùm firma annis accesserit ætas.
Hæc tibi parua ferunt iam nunc solatia dulces,
Dum procul à patria raptum, amplexúque tuorum,
Ah dolor, Hispanis sors impia detinet oris
Henrico cum fratre. patris sic fata tulerunt
Magnanimi dum Fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lacrymis. fata aspera forsan
Mitescent, aderítque dies lætissima tandem,
Post triste exilium patrijs cùm redditus oris
Lætitiam ingentem populorum, omnésque per vrbes
Accipies plausus, & lætas vndique voces.

Vtá-

Votáque proreditu persoluent debita matres.
Interea te Pierides comitentur.in altos
Iam te Parnaßi mecum aude attollere lucos.
Iámque adeo in primis ne te non carminis vnum
Prætereat genus esse: licet celebranda reperti
Ad sacra sint tantum versus, laudésue Deorum
Dicendas, ne relligio sine honore iaceret.
Nam traxere etiam paulatim ad cetera Musas,
Versibus & varijs cecinerunt omnia vates.
Sed nullum è numero carmen præstantius omni,
Quàm quo post diuos heroum facta recensent,
Versibus vnde etiam nomen fecere minores.
Munere concessum Phœbi venerabile donum
Phæmonoes, quæ prima dedit (si vera vetustas)
Ex adyto haud alijs numeris responsa per orbem.
Tu verò ipse humeros explorans consule primum,
Atque tuis prudens genus elige viribus aptum.
Nam licet hîc diuos, ac Dis genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere gestas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta iuuabunt,
Seu scenam ingrediens populo spectacula prabes,
Siue elegis iuuenum lacrymas, quibus igne medullas
Vrit amor, seu pastorum de more querelas,
Et lites Siculi vatis modularis auena,
Siue aliud quodcunque canis, quo carmine cunque,
Nũquam hinc (ne dubita) prorsum inconsultus abibis.
Atque ideo quodcunque audes, quodcunque paratus
Aggrederis, tibi sit placidum, atque arriserit vltro
Ante animo: nec iussa canas, nisi forte coactus
Magnorum imperio regum, siquis tamen vsquam est,
Primores inter nostros qui talia curet.

Omnia

Omnia sponte sua, quæ nos elegimus ipsi,
Proueniunt, duro assequimur vix iussa labore.
Sed neque cùm primum tibi mentem inopina cupido,
Atque repens calor attigerit, subito aggrediendum est
Magnum opus: adde moram, tecúmque impensiùs antè
Consule, quicquid id est, partésque expende per omnes
Mente diu versans, donec noua cura senescat.
Ante etiam pelago quàm pandas vela patenti;
Incumbásque operi incipiens, tibi digna supellex
Verborum, rerúmque paranda est, próque videnda
Instant multa prius, quorum vatum indiget vsus.
Illis tempus erit mox cùm lætabere partis.
Sponte sua, dum forte etiam nil tale putamus,
In mentem quædam veniunt, quæ forsitan vltro,
Si semel exciderint, nunquam reuocata redibunt,
Atque eadem studio frustra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cùm iaciunt, veterum explorant opera inclyta vatum
Noctes atque dies, passímque accommoda cogunt
Auxilia, intentíque aciem per cuncta volutant.
Quin etiam prius effigiem formare solutis,
Totiúsque operis simulacrum fingere verbis
Proderit, atque omneis ex ordine nectere partes,
Et seriem rerum; & certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens vestigia tendere pergas.
Iámque hîc tempus erat dare vela vocantibus Euris,
Condendíque operis primas perscribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colenda,
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim insignem dabitur gestare coronam,
Pieridum choreas teneris nisi norit ab annis.

Postquam igitur primas fandi puer hauserit artes,
Iam tunc incipiat riguos accedere fonteis,
Et Phœbum, & dulces Musas assuescat amare.
Ille autem, paruum qui primis artibus ante
Imbuit, atque modos docuit, legésque loquendi,
Syncerus vocis cuperem, ac purißimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer, atque nefandi
Nescius imbiberit male gratæ semina linguæ,
Quæ post infecto ex animo radicitus vlla
Non valeas meliora docens euellere cura,
Idcirco mihi ne quisquam persuadeat oro,
Vt placeant qui, dum cupiunt se numine læuo
Tollere humo, & penitus iactant se ignota docere,
Conuentu in medio, septíque impube corona
Insolito penitus fandi de more magistri
Obscuras gaudent in vulgum spargere voces
Irrisi, fœdam illuuiem, atque immania monstra.
Non minus à recta mentis ratione feruntur
Decepti, quàm qui, liquidi cùm pocula fontes
Sufficiant, malunt graue olentem haurire paludem.
Ne mihi ne teneræ talis se admouerit auri,
Sed procul, ô procul ista ferat, natósque Getarum
Imbuat, aut siqua est gens toto obtusior orbe.
Iámque igitur mea cura puer penetralia vatum
Ingrediatur, & Aonia se proluat vnda.
Iámque sacrum teneris vatem veneretur ab annis,
Quem Musæ Minci herbosis aluêre sub antris,
Atque olim similem poscat sibi numina versum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora. iam fauet Ascanio, tactúsque dolore
Impubes legit æquales, quos impius hausit

Ante diem Mauors, & acerbo funere mersit.
Multa super Lauso, super & Pallante perempto
Multa rogat, lacrymas inter quoque singula fundit
Carmina, crudeli cùm raptum morte parenti
Ah miseræ legis Euryalum, pulchrósque per artus
Purpureum, letho dum voluitur, ire cruorem.
Nec non interea Graios accedere vates
Audeat, & linguam teneris assuescat vtranque
Auribus exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora est: nostro Aeneæ iam conferet igneis
Aeaciden flagrantem animis, Ithacúmque vagantem,
Atque ambos sæpe impellet concurrere vates.
Nunc geminas puer hûc aures, hûc dirige mentem.
Nam, quia non paucos parte ex vtraque poëtas
Nostrósque, Graiósque tibi se offerre videbis,
Quos hîc euites, quibus idem fidere tutus
Eualeas, dicam, ne quis te fallere possit.
Haud multus labor auctores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur sceptris insignis Homerus.
Hunc omnes alij obseruant. hinc pectore numen
Concipiunt vates, blandúmque Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima diuinò quanto quisque ortus Homero
Vicinus magis, est tanto præstantior omnis.
Degenerant adeo magis, ac magis vsque minores
Obliti veterum præclara inuenta parentum.
Iámque fere Inachiæ restincta est gloria linguæ
Omnis, & Argolici iussi concedere auitis
Sunt pulsi reges solijs, ciuésque coacti
Diuersa exilia, atque alienas quærere terras.
Hûc illûc inopes errant. habet omnia victor

B arbarus, & versis nunc luget Græcia fatis.
N ostri autem vt sanctum diuas Helicona colentes
C œperunt primùm in Latium transferre, fluebant
V ersu incomposito informes, artísque Pelasgæ
I ndociles Musæ fundebant carmina agresti
S yluicolas inter Faunos. tunc omne sonabat
A rbustum fremitu syluai frondosai.
N ondum acies, nondum arma rudi pater Ennius ore
T entarat, qui mox Graio de vertice primus
E st ausus, viridem in Latio sperare coronam.
T um rerum causas naturæ arcana latenteis
E xplorare ausi cecinerunt carmine dulci
O mnia Pierio spargentes nectare vates.
A tque ita deinde rudes paulatim sumere versus,
C œperunt formam insignem penitúsque Latini
A grestem exuerunt morem, liquidissima donec
T empestas veluti cæli post nubila, & imbres
E xtulit os sacrum soboles certissima Phœbi
V irgilius, qui mox veterum squalore, sitúque
D eterso in melius mira omnia rettulit arte,
V ocem, animúmque Deo similis. date lilia plenis
P ierides, calathis, tantóque assurgite alumno.
V nus hic ingenio præstanti gentis Achiuæ
D iuinos vates longè superauit, & arte,
A ureus, immortale sonans stupet ipsa, pauétque.
Q uamuis ingentem miretur Græcia Homerum:
H aud alio Latium tantum se tempore iactat.
T unc linguæ Ausoniæ potuit quæ maxima virtus
E sse fuit, cælóque ingens se gloria vexit
I taliæ, sperare nefas sit vatibus vltrà.
N ulla mora, ex illo in peius ruere omnia visa,

D ege-

Degenerare animi, atque retro res lapsa referri:
Hic nanque ingenio confisus posthabet artem.
Ille furit strepitu, tendítque æquare tubarum
Voce sonos, versúsque tonat sine more per omnes.
Dant alij cantus vacuos, & inania verba
Incassum, sola capti dulcedine vocis,
Pierides donec Romam, & Tyberina fluenta
Deseruere Italis expulsæ protinus oris.
Tanti causa mali Latio gens aspera aperto
Sæpius irrumpens. sunt iußi vertere morem
Ausonidæ victi, victoris vocibus vsi.
Ceßit amor Musarum. artes subière repente
Indignæ, atque opibus cuncti incubuère parandis.
Iampridem tamen Ausonios inuisere rursus
Cœperunt Medycum reuocatæ munere Musæ
Tuscorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis solamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miserati incommoda gentis,
Ne Danaum penitus caderet cum nomine virtus,
In Latium aduectos iuuenes, iuuenúmque magistros,
Argolicas arteis quibus esset cura tueri,
Securos Musas iußère, atque otia amare.
Illi etiam captas late misère per vrbes,
Qui doctas tabulas veterum monimenta virorum
Mercati pretio adueherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaum regnis opibúsque potitus.
Et tentamus adhuc sceptris imponere nostris
Externum, nec dum ciuiles condimus enses.
Hæc ætas omnis, vatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipsum ante alios animo venerare Maronem,
Atque vnum sequere, vtque potes, vestigia serua:

Qui si forte tibi non sufficit vnus,
Adde illi natos eodem quoque tempore vates.
Parce dehinc puer, atque alios ne quære doceri.
Nec te discendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cum firma aduenerit ætas,
Spectatum vt cunctos impune accedere detur.
Interea moniti vos hîc audite parentes.
Quærendus rector de millibus, éque legendus
Sicubi Musarum studijs insignis, & arte,
Qui curas dulces, caríque parentis amorem
Induat, atque velit blandum perferre laborem.
Illa suis niti nondum ausit viribus ætas,
Externæ sed opis alienæqúe indiga curæ est.
Nam puerum, ni præsentis vis fida regentis
Adsit, & hunc dulcem studiorum infundat amorem,
Illecebræ sacris auertant mille camœnis
Deceptum falsa melióris imagine curæ.
Sic quoque vbi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineas contos subitò erigit, & sua cuique
Robora, vt innixæ ventos, cælíque ruinam
Contemnant surgántque leues impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregijs, in primis optet amari,
Atque odium cari super omnia vitet alumni.
Ne forte & sacras simul oderit ille camœnas
Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers,
Deficiántque animi studiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras, & flagra magistri
Fœda ministeria, atque minis absistite acerbis.
Ne mihi ne quæso puerum quis verbera cogat

Duræ

Dura pati, neque enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Musæ gemitus, ægræqúe recedunt,
Illiúsque cadunt animi, nec iam amplius audet
Sponte sua quicquam egregium, ingratúmque laborem
Inuitus trahit ægrè, animóque ad verbera durat.
Vidi ego qui semper leuia ob commissa vocabat
Ad pœnam pueros, furijs insurgere, & ira
Terribilem, inuisos veluti sæuiret in hostes.
Hinc semper gemitus, hinc verbera dira sonabant.
Atque equidem memini cùm formidatus iniquis
Vrgeret pœnis solitóque immanior ille
Terreret turbam inualidam miserabile visu,
Forte puer prima signans nondum ora iuuenta
Insignis facie ante alios exegerat omnem
Cum socijs ludens lucem, oblitúsque timoris
Posthabuit ludo iussos ediscere versus.
Ecce furens animis multa increpat ille, minísque
Insurgens sæuo pauitantem territat ore
Horrendùm, & loris dextram crudelibus armat:
Quo subito terrore puer miserabilis acri
Corripitur morbo. paruo is post tempore vitam
Crescentem blanda cœli sub luce reliquit.
Illum populifer Padus, illum Serius imis
Seriadesque diu Nymphæ fleuêre sub vndis.
Tempore iam ex illo, vatem cum dura iubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit
Vocali inuisam feriens testudine frontem,
Debuerat sæuos factum monuisse magistros.
Vos tamen ô iussi iuuenes parete regentum
Imperijs, vltroque animos summittite vestros.
Si quem igitur clari formandi gloria vatis

Digna manet, verbis puerum compellat amicis
Sæpe rogans, laudísque animum pertentat amore.
Quandoquidem, hūc imis postquā semel ossibus ignem
Implicuit, labor inde leuis, sese excitat ardens
Sponte sua, durósque volens fert ille labores,
Et tacito viuens crescit sub pectore flamma.
Quid memorem (socium nam mos æqualibus annis
Iungere cui paribus studijs contendat alumnus)
Aemula cum virtus stimulis agitarit honestis?
Præsertim si victori sua præmia, rector
Pollicitus celerémue canem, pictámue pharetram.
Continuo videas studio gestire legendi
Ardentem, ac sera sub nocte vrgere laborem,
Dum timet alterius capiti spectare coronam.
Ast vbi sponte sua studia hæc assuerit amare,
Iam non laudis amor, non illum gloria tantùm
Sollicitat, sed mira operum dulcedine captus
Musárum nequit auelli complexibus arctis.
Nónne vides duri natos vbi sæpe parentes
Dulcibus armorum studijs, & discere auaras
Iusserunt arteis, mentem siquando libido
Nota subit, solitáque animum dulcedine mouit,
Vt læti rursum irriguos accedere fontes
Ardescant studijs, & nota reuisere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnántque parentum
Imperijs, nequit ardentes vis vlla morari:
Sic assuetus equus iam duris ora lupatis
Fortè procul notis si armata aspexit in aruis,
Hūc veterum feri cupit haud oblitus, amorum,
Atque hîc atque illic hæret, frenísque repugnat:
Quóue magis stimulis instas, hòc acriùs ille

Perfurit. it tandem multo vix verbere victus
Cœptum iter. ipsa tamen respectans crebra moratur
Pascua, & hinnitu latè loca complet acuto.
Ah quoties aliquis sacros reminiscitur agros
Fontes incassum, & lucos suspirat amatos
Dulcibus ereptus Musis puer, atria vt alta
Incoleret regum rebus præfectus agendis?
Tybure quàm mallet, gelido aut sub Tusculo iniquam
Pauperiémque pati, & ventos perferre niuales?
Contrà autem vanum multi effudêre laborem,
Quos frustra excoluisse solum malè pinguis harenæ
Pœnituit, ventísque viam tentasse negatis.
Quod ne cui sero contingat fortè docenti,
Continuò poterit certis præsciscere signis.
Nanque puer nullis rectorum hortatibus ipse
Sponte sua exercetur, amátque, rogátque docentes
Primus, inardescítque ingenti laudis amore.
Prouocat hinc socios pulchra ad certamina primus,
Exultátque animo victor, superatus amaris
Mordetur curis, latebrásque, & sola requirit
Infelix loca. ad æquales pudet ire, grauésque
Vultus ferre nequit cari rectoris inultus.
Nec lacrymis penitùs caruerunt ora decoris.
Hic mihi se diuis, fatísque volentibus affert.
Huic Musæ indulgent omnes, hunc poscit Apollo.
At nullam prorsus tibi spem frustrà excitet ille,
Quem non vlla mouet prædulcis gloria famæ,
Et præcepta negat duras dimittere in aures
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Deiicit, atque hebetes torpent in corpore sensus.
Huic curam moneo ne quisquam impendat inanem.

Nec placet ante annos vates puer. omnia iusto
Tempore proueniant. ah ne mihi olentia poma
Mitescant prius, autumnus bicoloribus vuis
Quàm redeat, spumétque cadis vindemia plenis.
Ante diem, nam lapsa cadent, ramósque relinquent
Maternos, calcabit humi proiecta viator.
Nec ludos puero abnuimus. subducere mentem
Interdum studijs liceat. defessus amœna
Rura petat, sæpe & mores obseruet agrestûm.
Et venator agat de vertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia ceruis.
Non ille intereà penitùs patietur inanem
Ire diem. comitum cœtu se subtrahet vltrò
Interdum, & sola secum meditabitur vmbra
Agrestem Faunis laudem, Musásque sub alta
Consulet Albunea vitreas Anienis ad vndas.
Nempe etiam alternis requiescere fœtibus arua
Permittunt sponte agricolæ, & cessare nouales.
Intereà vires tellus inarata resumit,
Quíque subit largis, respondet frugibus annus.
Verùm non eadem tamen omnibus esse memento
Ingenia. iuuentus sæpe est, cui carmina curæ,
Cui placeant Musæ, cui sit non læua voluntas,
Nititur ille tamen frustra, & contendit inani
Delusus studio, vetitísque accingitur ausis.
Numina læua obstant, precibúsque vocatus Apollo.
Orabit melius causas fors ille, animóque
Naturam, & cæcos rerum scrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultúsque frequens, & cura docentum
Imperat ingenijs, naturáque flectitur arte.
Nec labor ille quidem rectoribus vltimus, acres

Incauto iuueni stimulos auertere amoris,
Donec crescentem doceat maturior ætas
Ferre iugum, atque faces sæuásque Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in ossibus ignes
Versat amor, mollésque est intus cura medullas,
Nec miserum patitur vatum meminisse, nec vndæ
Castaliæ. tantum suspirat vulnere cæco.
Ante oculos simulacra volant noctésque, diésque
Nuntia virginei vultus, quem perditus ardet.
Nec potis est aliò fixam traducere mentem
Saucius ignari frustra miscere parentes
Pæonios succos, medicásque Machaonis artes
Consulere. interea penitus calor ille relinquit
Pierius. torquent alij cor molle calores.
Cùm verò iam pubescens mente altiùs hausit
Musarum dulcem, sanctíque Heliconis amorem,
Et sese Phœbo addixit, propriúmque sacrauit,
Haud tantum exploret vatum monimenta, sed idem
Consulat, atque alios auctores discat, vt acri
Nulla sit ingenio quam non libauerit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad vnguem
Fingere, & eloquij per campos ire patentes.
Ille decus Latij, magnæ lux altera Romæ
Ore effundit opes fandi certissimus auctor
Tantum omnes superas præclaræ munere linguæ,
Quantum ijt ante alias Romana potentia gentes.
Profuit & varios mores hominúmque locorúmque
Explorasse situs, multas terráque marique
Aut vidisse ipsum vrbes, aut narrantibus illis
Ex alijs nouisse, & pictum in pariete mundum.
Quid referam qui, vt sæua queant æquare canendo

Prælia, non horrent certamina Martis adire,
Per mediásque acies vadunt; & bella lacessunt?
At quia dura vetant longùm nos fata morari
In cunctis, reuocátque angusti terminus æui,
Vos sat erit pueri tantum omnes isse per artes,
Quarum summa sequi saltem fastigia oportet.
Nec refert rate qui varias legit æquoris oras,
Mercis vt in patriam referat se diues opimæ,
Si non cuncta oculis lustrauerit oppida passim,
Et circunfusis longum terat otia terris.
Sat fuerit portus, extremáque littora tantum
Explorasse. secùs toto vagus exulet æuo,
Et serus natos dulces, patriámque reuisat.
Nulla dies tamen interea, tibi nulla abeat nox,
Quin aliquid vatum sacrorum è fontibus almis
Hauseris, ac dulcem labris admoueris amnem.
Sed tibi præsertim princeps tunc hæreat illa
Cura animo, noctem atque diem tete excitet vna,
Omnem quam propter libuit perferre laborem.
Non hîc te quibus aut pedibus, spatijsúe monebo
Tendantur ducti versus. labor iste regentum
Postulat haud multum curæ, qui sæpe morando
Ipsa minutatim metiri carmina sectis
In partes membris, & tempora certa docebunt.
Continuò edico iam tunc animosus alumnus
In numerum incipiat sub leges cogere verba.
Iam tunc summissa meditetur carmina voce
Sermonum memor antiquis quos vatibus hausit.
Tum votis sibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuénsque pericli,
Diuidit hûc illûc animum, cunctámque pererrat

Natu-

Natutam rerum, versátque per omnia mentem,
Quis rebus dexter modus, aut quæ mollia fandi
Tempora vertuntur species in pectore mille.
Nec mora nec requies: dubio sententia surgit
Multa animo, variátque: omnes conuertitur anceps
In facies, nescítque etiam notissima, & hæret
Attonitus. nunc multa animum, nunc consulit aures
Secum mente agitans si qua olim audita recursent
Sponte sua, & memorem mentem excitat, atq; repostas
Thesauris depromit opes, lætúsque laboris
Ipse sui parto fruitur. multa ecce repentè
Fors inopina aperit cunctanti, aliúdque putanti.
Iámque hæc iámque illa attentat, texítque, retexítque,
Et varijs indefessus conatibus instat.
Sæpe etenim occurrunt haud dictu mollia, vbi hæret
Cura diu, multóque exercita corda labore.
Nunc hos nunc illos aditus vestigat, & omnia
Attentans scopulo longùm luctatur iniquo,
Dum se quæ ostendat facilis via, denique multa
Aut vi, aut cæli, & fortunæ munere victor
Exultat, domitóque animis it ad æthera monstro.
Ast vbi nulla viam nec vis, nec dextra aperit fors,
Nec prodest vires fessas renouare, nec aptum
Nunc hîc, nunc illic captare ad carmina tempus,
Inuitus cura absistit, tristísque relinquit
Cœpta infecta, pedem referens: ceu fortè viator
Siquis tendat iter campis, cui se amnis abundans
Ecce viæ in medio obijciat, spumísque fragosos
Post imbrem voluens montis de vertice fluctus
Horrescit, ripáque moratus obambulat anceps.
Tum demum metuens retro redit æger, itérque

Aut

Aut alia tenet, aut cedant dum flumina, differt.
Sed neque inexpertus rerum iam texere longas
Audeat Iliadas. paulatim aßueſcat, & ante
Incipiat graciles paſtorum inflare cicutas.
Iam poterit culicis numeris fera dicere fata,
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas, & amantes humida turmas,
Ordiríue dolos, & retia tenuis aranei.
Conſilijs etiam hîc noſtris, vobíſque docentes
Eſt monitis opus, ingenijs nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere ſeſe
Incipiant animi, videántque in carmine labem
Per ſe ipſi, & tacitò rubeant vltrò ora pudore.
Nam maculas ſi fortè omnes per carmina monſtret
Quæſitor ferus, abijciant ſpem protinus omnem,
Atque alias animo potiùs vertantur ad arteis.
Noſtrum igitur ſi fortè adeat puer indole limen
Egregia, vt conſulta petat parere paratus,
Quique velit ſeſe arbitrio ſupponere noſtro,
Excipiam placidus. nec me iuuenile pigebit
Ad cælum vultu ſimulato extollere carmen
Laudibus, & ſtimulos acres ſub pectore figam.
Poſt tamen vt multa ſpe mentem arrexerit ardens,
Siquis fortè inter veluti de vulnere claudus
Tardus eat verſus, quem non videt inſcius ipſe,
Deluſúſque ſonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, ægróque mederi
Addubitem, & ſemper meliora oſtendere pergam.
Quod ſupereſt, etiam moneo, crebérque monebo,
Ne quiſquam niſi curarum, liberque laborum
Inchoet egregium quicquam, verum procul vrbis

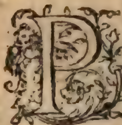
Attoni-

A ttonitæ fugiat strepitus, & amœna silentis
A ccedat loca ruris, vbi Dryadésque puellæ,
P anésque, Faunique, & montiuagi Syluani.
H îc læti haud magnis opibus, non diuite cultu
V itam agitant vates. procul est sceleratus habendi
H inc amor, insanæ spes longè, atque impia vota,
E t nunquam diræ subeunt ea limina curæ,
D ulcis, & alma quies, ac paucis nota voluptas.
A t nimiùm trux ille, ferísque è cautibus ortus,
Q ui sanctos, genus innocuum, populúmque deorum
A ut armis audet vates, aut lædere dictis.
V idi ego qui ad summos Musarum munere honores
E uecti, mox ingratos contemnere Musas,
N ec vates saltem alloquio dignarier ipsos.
P arcite mortales sacros vexare poëtas.
V ltores sperate Deos, sub numine quorum
S emper vita fuit vatum defensa piorum.
I lli omnes sibi fortunas posuêre volentes
S ub pedibus, regúmque & opes, & sceptra superba:
I ngenti vincunt animo, ac mortalia rident.
N on illis vsquam scelerum mens conscia cæcos
H orrescit cæli crepitus, ignémue coruscum,
C ùm pater omnipotens præruptas fulmine turres
I ngeminans quatit, ac montes diuerberat altos.
S ecuri terrorum hilares ad sidera mentes
A rrexêre, Deûmque agitant sine crimine vitam.
D ona Deûm Musæ. vulgus procul este profanum.
H as magni natas Iouis olim duxit ab astris
C allidus in terras insigni fraude Prometheus,
C ùm liquidos etiam mortalibus attulit ignes.
Q uippe rudes hominum mentes, & pectora dura

Ipse sagax animo miseratus, vbi astra per aurea
Ire datum, ac superum lætis accumbere mensis,
Miratus sonitum circunuoluentis olympi
Ingentem, magníque argutos ætheris orbes,
Quos, sua quenque, cient vario discrimine Musæ.
Continuò vtilius ratus est mortalibus addi
Post ignem nil posse, animúmque ad callida monuit
Furta vigil. Dij mox cælestia dona volentes
Concessêre, doli licet audentissimus ipse
Autor Caucaseo sæuas det vertice pœnas,
Quo terrore nisi multo post tempore inertes
Non ausi dias homines accersere Musas.
Sed ventura prius pandebant carmine soli
Cælicolæ, dubiísque dabant oracula rebus.
Ipse pater diuûm Dodonæ carmina primus
Et Lybicis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Insonuit Themis alma suos quoque pulcher Apollo
Responsis monuit Delphos, nec defuit olim
Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.
Tum Solymum prisci vates, tum sacra Sibyllæ
Nomina diuinas cæli in penetralia mentes
Arripuêre, Deúmque animis hausêre furentes.
Nec mora, quæ primum Fauni, vatésque canebant,
Carmina mortales passim didicêre per vrbes
Post epulas laudes heroûm, & facta canentes.
Quid mirandum homini cælo diuinitùs æquè
Concessum? mortale genus tua numina sentit
Quisquis es ille, Deus certè, qui pectora vatum
Incolis, afflatásque rapis super æthera mentes.
Te sine nil nobis lætum, nec amabile quicquam.
Ipse etiam volucres vario tua numina cantu
Testan-

Testantur, pecudésque feræ, mutæquè natantes
Ad tua iussa citæ properant. tua munera saxa
Dura mouent, syluásque trahunt hinc inde sequentes.
Te quoque senserunt olim impia Tartara, & vmbræ
Pallentes stupuêre. minas tibi ianitor orci
Oblitus, sæuas posuêre & Erinnyes iras.
Tu Iouis ambrosiis das nos accumbere mensis,
Tu nos Dijs æquas superis: tu blanda laborum
Sufficis, & duræ præsens solatia vitæ.
Salue hominum dulcis requies, diuûmque voluptas.
Ipse tuæ egregios audax nunc laudis honores
Ingredior vates idem superúmque sacerdos,
Sacráque dona fero teneris comitatus alumnis.

M. HIERONYMI VIDAE
CREMONENSIS
POETIC.
LIBER II.

ERGITE Pierides natæ Iouis: en mihi totum
Nunc fas venturis Helicona recludere seclis.
Inspirate animum, templa ipse in vestra sacerdos
Sacra ferens iuuenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter. vos mollia Diuæ
Siqua latent, vobis tantum diuortia nota,
Præsentes monstrate, nouósque ostendite calles
Quos teneam. Vos en omnes, vos Itala pubes,

Quæ iuga sub nostris nunc tendit ad ardua signis,
Supplicibus poscit votis, facilésque precatur.
Nam mihi nunc reperire apta, atque reperta docendum
Digerere, atque suo quæque ordine ritè locare.
Durus vterque labor. sed quos Deus adspicit æquus,
Sæpe suis subitò inuenient accommoda votis.
Altera nempe arti tantum est obnoxia cura,
Vnde solent laudem in primis optare poëtæ.
Vestibulum ante ipsum, primóque in limine semper
Prudentes leuiter rerum fastigia summa
Libant, & parcis attingunt omnia dictis,
Quæ canere statuêre, simul cælestia Diuûm
Auxilia implorant proprijs nil viribus ausi.
Quos ores autem non magni denique refert,
Dum memor auspicijs cuiusquam cuncta Deorum
Aggrediare. Iouis neque enim nisi ritè vocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus altum:
Nec sat opem implorare semel, Musásque ciere.
Sed quoties velúti scopuli durissima dictu
Obijcient sese tibi non superanda labore
Mortali, diuos toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facilésque legentum
Nil tumidus demulce animos, nec grandia iam tum
Conuenit, aut nimium cultum ostentantia fari.
Omnia, sed nudis prope erit fas promere verbis.
Ne si magna sones, cùm nondum ad prælia ventum,
Deficias medio irrisus certamine, cùm res
Postulat ingentes animos, virésque valentes.
Principijs potiùs semper maiora sequantur.
Protinus illectas succende cupidine mentes,
Et studium lectorum animis innecte legendi.

Iam

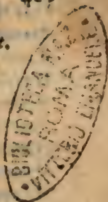
Iam verò cùm rem propones, nomine nunquam
Prodere conueniet manifesto. semper opertis
Indiciis, longè & verborum ambage petita
Significant, vmbráque obducunt. inde tamen ceu
Sublustri è nebula rerum tralucet imago,
Clarius & certis datur omnia cernere signis.
Hinc si dura mihi passus dicendus Vlysses,
Non illum vero memorabo nomine, sed qui
Et mores hominum multorum vidit, & vrbes
Naufragus euersæ post sæua incendia Troiæ.
Addam alia angustis complectens omnia dictis.
Ergo age quæ vates seruandi cura fatiget
Ordinis intentos operi, cùm carmine aperto
Rem tempus narrare, loco vt disposta decenti
Omnia sint opere in toto, nec meta laborum
Vsquam dissideat ingressibus vltima primis.
Principio inuigilant non expectata legenti
Promere, suspensósque animos nouitate tenere,
Atque per ambages seriem deducere rerum.
Nec, quacunque viam suadet res gesta, sequuntur.
Plerunque à mediis arrepto tempore fari
Incipiunt, vbi facta vident iam carmine digna.
Inde minutatim gestarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat ignarúsque viæ, incertúsque laborum.
Nanque vbi eum metam iam tum statuêre sub ipsam,
Lætior ingreditur spe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem propè adesse laboris.
Sed portus quos ante oculos habet vsque propinquos
Approperans, iam iámque tenet, similísque tenenti est.

Longa procul longo via diuidit inuia tractu.
Flectendi retro cursus, via plurima eunti
Restat adhuc, multúmque illi maris æquor arandum.
Haud sapiens quisquam, annales ceu congerat, Ilij
Inchoet excidium veteri pastoris ab vsque
Iudicio memorans ex ordine singula, quicquid
Ad Troiam Argolicis cessatum est Hectore duro.
Conueniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atque graues iras de virgine rapta
Auersi Aeacidæ præmittere, tum fera bella
Consurgunt, tum pleni amnes Danaúmq; Phrygúmq;,
Xanthúsque, Simoísque, & inundant sanguine fossæ.
Haud tamen interea quæ præcessere silendum,
Aulide iurantes Danaos, vectásque per æquor
Mille rates, raptúsque Helenes, & coniugis iras,
Quæque nouem Troia est annos perpessa priores,
Atque etiam in patriam si quis deducere adortus
Errantem Laërtiadem post Pergama capta,
Non illum Idæo soluentem è littore classem
Cum sociis primum memoret, Ciconésque subactos,
Sed iam tum Ogygiam delatum sistat ad altā
Virginis amissis sociis Atlantidos antra.
Exin post varios Phæacum in regna labores
Inferat. hic positus demum ipse miserrima mensis,
Errorésque suos narret, casúsque suorum.
Ante tamen si gesta canunt, ab origine causas
Expediunt, quis dehinc status, aut quæ tempora rerum.
Primus at ille labor versu tenuisse legentem
Suspensum, incertúmque diu, qui denique rerum
Euentus maneant, quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rursum induat arma.

In

In Teucros, cuiusue Dei Laërtius heros
Auxilio Polypheme tuis euadat ab antris,
Lectores cupidi expectant, durántque volentes,
Nec perferre negant superest quodcunque laborum,
Inde licet fessos somnus grauis auocet artus,
Aut epulis placanda fames Cereísque libido.
Hoc studium, hanc operam serò dimittimus ægri.
Nonne vides vt sæpe aliquis nimis arte superbit
Improbus, & captis animis illudere gaudet,
Et nunc hûc, deinde hûc mentes deducit hiantes,
Suspendítque diu miseros, torquétque legentes?
Ille quidem si te magnum certamen Atridæ,
Et Paridis multo promissum carmine nuper
Expectare auidum, sæuáque cupidine captum
Senserit, vsque morastrahet vltrò, & differet arma,
Dum celsa Priamo, patribúsque è turre Lacena
Nomine quenque suo reges ostendit Achiuos.
Ipsa procos etiam vt iussit certare sagittis
Penelope optatas promittens callida tedas
Victori, per quanta moræ dispendia mentes
Suspensas trahat ante, viri quàm proferet arcum
Thesauris clausum antiquis penitúsque repostum?
Haud tamen omninò incertum metam vsque sub ipsam
Exactorum operum lectorem in nube relinquunt.
Sed rerum euentus nonnulli sæpe canendo
Indiciis porrò ostendunt in luce maligna,
Sublustríque aliquid dant cernere noctis in vmbra.
Hinc pater Aeneam, multíque instantia vates
Fata docent Latio bella, horrida bella manere,
Atque alium partum Troianis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo, firmántque labantem

Spondentes meliora, & res in fine quietas.
Ipse quoque agnouit per se, cùm in limine belli
Nauibus egressus turmas inuasit agrestes,
Atque (omen pugnæ) prostrauit Marte Latinos
Occiso, ante alios qui sese obiecerat, hoste.
Fata Menœtiades etiam prædixerat olim
Victori moriens maiori instare sub hoste,
Quamuis haud fuerit res credita. tu quoque Turne
Præuidisse tuos poteras heu perdite casus
Longè ante exitium, cùm crebrò obscena volucris
Per clypeum, perque ora volans stridentibus alis
Omine turbauit mentem, admonuítque futuri.
Hinc tibi tempus erit, magno cùm optaueris emptum
Intactum Pallanta, & cùm spolia aurea balthei
Oderis, atque tibi haud stabit victoria paruo.
Nam iuuat hæc ipsos inter præscisse legentes,
Quàmuis sint & adhuc confusa, & nubila porrò.
Haud aliter longinqua petit qui forte viator
Mœnia si positas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis videt, incipit vltrò
Lætior ire viam, placidúmque vrgere laborem,
Quàm cùm nusquam vllæ cernuntur quas adit arces,
Obscurum sed iter tendit conuallibus imis.
Túque ideo nisi mente prius, nisi pectore toto
Crebra agites quodcunque canis, tecúmque premendo
Totum opus ædifices, iterúmque iterúmque retractes,
Laudatum alterius frustrà mirabere carmen.
Nec te fors inopina regat, casúsque labantem,
Omnia consiliis prouisa, animóque volenti
Certus age, ac semper nutu rationis eant res.
Quandoquidem sæpè incerti hùc illúcque vagamur,
Inque

Inque alia ex aliis inuiti illabimur orsa,
Dum multa ac varians animis sententia surgit.
Sæpè vides primis vt quidam longiùs orsis,
Digrediuntur, & obliti quasi cœpta priora
Longè aliis hærent nulla sermonibus arte,
Et longos peragrant tractus aliena canentes.
Ac velut in patriam peregrina si quis ab ora
Ire cupit post exilium, durósque labores,
Ille tamen recto non qua via tramite ducit,
Carpit iter, sed nunc vagus hâc, nunc errat & illâc,
Vndique dum studio fontes inuisit inani,
Fontésque fluuiósque, & amœnos frigere lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa supérque rotas, super axes multa morari
Tunc, cum bella manus poscūt atq; arma fremit Mars?
Nec si quem indecorémque animi, pugnásque perosum
Egregios inter memoras heroas in armis
Castra sequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, qualíue capillo
Incedat, captúsne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo vertex ductu consurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quasi nil tibi restet agendum.
Aptior Ausonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, sed consiliis non futilis auctor,
Diues opum, pollens lingua & popularibus auris.
Multa tamen Graiæ fert indulgentia linguæ,
Quæ nostros minus addeceant grauiora sequentes.
Quid tibi nonnullas arteis, studiúmque minorum
Indignum referam? sunt qui vt se plurima hoste
Ostentent, pateátque suarum opulentia rerum,
Quicquid opum congesserunt, sine more, sine arte

Irrisi effundunt, & versibus omnia aceruant,
Præcipuè siquid summotum, si quid opertum,
Atque parum vulgi notum auribus, aut radiantis
De cæli arcana ratione, Deûm'ue remota
Natura, aut animæ obscuro impenetrabilis ortu.
Sæpe etiam accumulant antiqua exempla virorum
(Carminis ingratum genus) hinc atque inde petita,
Quamuis sæpe illis tempúsque, locusqúe repugnet.
Ne pueri ne talem animis inducite morem,
Nec vos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud sum animi dubius magnos memorare poëtas
Interdum Solísque vias, Lunæqúe labores,
Astrorúmque ortus, qua vi tumida æquora surgant,
Vnde tremor terris, quàmuis illi orsa sequantur
Longè alia, aut duri cantantes prælia Martis,
Aut terræ mores varios, cultúsque docentes.
At priùs inuenêre locum, dein tempore capto
Talia subiiciunt parci, nec sponte videntur
Fari, ea rem credas hoc ipsam poscere, ita astum
Dissimulant, aditúsque petunt super omnia molles.
Cui pater Anchises natum opportuna rogantem
Non doceat, rursus ne animæ semel æthere cassæ
Ad cælum redeant, blandíque ad luminis auras?
Igneus an ne ollis vigor, & cælestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant?
Quandoquidē vt variū sit opus (nāque inde voluptas
Grata venit) rebus non vsque hærebis in iisdem.
Verùm vbi vis animis varius succurrere fessis,
Ingrediárque nouas facies, rerumqúe figuras,
Paulatim capto primis delabere cœptis
Tempore, nec positis insit violentia rebus

Omnia

Omnia sponte sua veniant, lateátque vagandi
Dulcis amor, cunctámque potens labor occulat artem.
Sic olim Aeneæ venturi haud inscius æui
Res Italûm in clypeo, Romanorúmque triumphos
Fecerat ignipotens, pugnatáque in ordine bella,
Stirpis ab Ascanio quondam genus omne futurum,
Tum si quis Latio cretus de sanguine vates
Prosequitur varias oras, moresque locorum,
Medósque Aethiopásque, & dites arboris Indos,
Immemor ille nimis patriæ, oblitúsue suorum,
Si non Italiæ laudes æquauerit astris,
Cui neque Medorum siluæ, neque Bactra, neque Indi,
Totáque thuriferis Panchaia certet arenis.
Quare etiam egregij vates ego carmina vestra
Haud equidem arguerim, qui pectora fessa legentum
Interdum, atque aures recreatis carmine dulci.
Non ego post Celei Crates, post tribula dicta,
Rastráque, plaustráque & inflexo cum vomere aratra
Addubitem flere extincti miserabile funus
Romani ducis, aut ruris laudare quietem
Post vites dictas Bacchi, & siluestria dona.
Vidi etiam qui iam perfecto munere longam
Subiecêre moram extremo sub fine vagantes
Exactorum operum, vacua dum carmina musæ
In longum traherent, cuius dulcedine mira
Fessi animi cuperent iterúmque iterúmque redire.
Me nulla idcirco quiret vis sistere, quin post
Naturas & apum dictas, & liquida mella
Tristis Aristæi questus, monitúsque parentis
Prosequerer dulci sermone, & Protea vinctum,
Addam Threicij carmen miserabile vatis,

Qualis populea queritur Philomela sub umbra,
Vt Rhodope, vt Pangæa fleant, Rhesi vt domus alta
Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyia:
Non aliam ob causam reges qui in prælia euntes
Dinumerant, populósque, moram traxêre canentes
Aut Ligurum regi ob casum Phaëtontis amati
Dum gemit, & mœstum musa solatur amorem,
In siluis cano natas in corpore plumas,
Aut rursum Hippolytum superas venisse sub auras
Pæoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Nec verò interea quæ cuique insignia, quæ arma
Prætereunt: pingunt clypeos, atque Hercule pulchro
Pulcher Auentinus satus olim insigne paternum
Centum angues, cinctámque gerit serpentibus Hydram.
Sæpè etiam loca amœna canunt, & frigida Tempe.
Nunc variis pingunt cùm floribus auricomum ver,
Nunc virides liquidis inducunt fontibus vmbras,
Crebráque fluuiorum in ripis spatiatur opacis,
Aut Veneti Eridani, aut Aetoli Acheloi.
Addunt & Panas, Faunos, Dryadásque puellas,
Et centum æquoreas Nereo genitore sorores.
Sæpe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiscere aliquid, breuiter mortalia corda
Quod moueat, tangens humanæ commoda vitæ.
Quódque olim iubeant natos meminisse parentes.
At non exiguis etiam te insistere rebus
Abnuerim, si magna voles componere paruis,
Aut Apibus Tyrios, aut Troia ex vrbe profectos
Formicis, Lybicum properant dum linquere littus.
Sed non Ausonij rectè fœdissima musca
Militis æquarit numerum, cùm plurima mulctram

Peruolitat, neque enim in Latio magno ore sonantem
Arma, ducésque decet tam viles decidere in res.
Nec dictis erit vllus honos, si cùm actus ab vrbe
Daunius hostili Teucris vrgentibus heros
Vix pugna absistit, similis dicetur asello
Quem pueri læto pascentem pinguia in agro
Ordea stipitibus duris detrudere tendunt
Instantes, quatiúntque sudes per terga, per armos.
Illi autem campo vix cedere, & inter eundum
Sæpè hîc atque illîc auidis insistere malis.
Omnia conueniunt, rerúmque simillima imago est.
Credo equidem, sed turpe pecus, nec Turnus Asellum
Turnus auis atauísque potens dignabitur heros.
Aptiùs hanc speciem referat Leo, quem neque terga
Ira dare, aut virtus patitur, neque sufficit vnus
Tendere tot contra, telísque obstare sequentum.
Hoc quoque non studiis nobis leuioribus instat
Curandum, vt, quando non semper vera profamur
Fingentes, saltem sint illa simillima veris.
Vidi aliquos, qui, cum Glauco medio æquore belli
Tydides ferus occurrit, vix credere possunt
Tot traxisse moras longis sermonibus vsos
Inter sese ambos, dum feruent omnia cæde.
Alter enim diri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falso alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam virtute Chimæram,
Et victos pariter Solymos, & Amazonas armis.
Nam quæ multa canunt ficta & non credita vates,
Dulcia quo vacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides, quam nec sibi denique aperti
Exposcunt, nec dissimulant, licet omnia obumbrent

Relligione Deum, quæ non credenda profantur.
Idcirco solis perhibent armenta locuta
Mortua, & in verubus Vulcano tosta Colurnis,
Vt minus acris equos itidem miremur Achillis,
Verbáque veliferas rostris fudisse carinas,
Omnia quæ porta veniunt insomnia eburna.
Disce etiam pulchri tibi si cura ordinis vlla est,
Res tantum semel effari, repetita bis aures
Ferre negant, subeunt fessas fastidia mentes.
Quanquam etiam hic nostris cernes differre Pelasgos.
Nam tibi non referent semel illi somnia Atridæ.
Nec sat erit si rettulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaum sese subduxerit armis,
Ipse iterum Aeacides nisi solo in littore ponti
Flens eadem æquoreæ narrauerit omnia matri.
Quin etiam reges cùm dant mandata ferenda,
Cuncta canunt priùs ipsi, eadem mox carmine eodem
Missi oratores repetunt nihil ordine verso,
Non sic Ausonius Venulus, legatus ab Arpis
Cùm redit Aetoli referens responsa tyranni.
Altum aliis assurgat opus, tu nocte diéque
Exiguum meditator, vbi sint omnia culta,
Et visenda nouis iterúmque, iterúmque figuris.
Quod si longarum cordi magis ampla viarum
Sunt spatia, angustis cùm res tibi finibus arcta,
In longum trahito arte. viæ tibi mille trahendi,
Mille modi. nam ficta potes multa addere veris,
Et petere hinc illinc variarum semina rerum.
Non'ne vides, vt nostra Deos in prælia ducant,
Hos Teucris, alios Danais socia arma ferentes,
Certantésque inter se odiis, donec pater ipse,

Concilium vocet, atque ingentes molliat iras?
Cùm secura tamen penitus natura Deorum
Degat, & aspectu nostro summota quiescat.
Addunt infernásque domos regna inuia viuis,
Tartareósque lacus, Ditémque, & Erinnyas atras.
Tum volucrum captant cantus, atque omnia pennæ.
Sæpe etiam hospitibus conuiuia læta receptis,
Regalésque canunt epulas, vbi multa repostis
Narrantur dapibus vario sermone vicißim.
Nunc ludos celebrant magnorum ad busta virorum,
Annua nunc patriis peragunt Diis sacra periclo
Seruati quondam, laudésque ad sidera tollunt
Aut Phœbi monstro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidæ, Cacum vt vidêre iacentem.
Rege sub Eurystheo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu. super omnia Caci
Speluncam adiiciunt, spirantémque ignibus ipsum.
An memorem, quandoque omnes intendere neruos
Cùm libuit, verbísque ipsam rem æquare canendo,
Seu dicenda feri tempestas horrida ponti,
Ventorum & rabies, fractæqúe ad saxa carinæ
Aut Siculo angusto, aut impacato Euxino?
Siue coorta repente lues, cum multa ferarum,
Corpora multa hominum letho data, siue Sicanæ
Dicendum quantis terra tonet Aetna ruinis
Prorumpens atram cæli vsque ad sidera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Vidisti cùm bella canunt horrentia & arma,
Arma fremunt, miscéntque equitũ, peditúmque ruinas.
Ante oculos Martis sese offert tristis imago,
Non tantum vt dici videantur, sed fieri res,

Vnde

Vnde ipsis nomen Graij fecere poëtis.
Armorum fragor audiri, gemitúsque cadentum,
Cadentúmque ictus, & inania vota precantum.
Quis quoque, cùm captas euoluunt hostibus vrbes,
Temperet à lacrymis? tectorum ad culmina sæuas
Ire faces, passímque domos inuoluere flammas
Cernere erit, trepidósque senes, puerósque parentes
Amplexos, flentésque ipsas ad sidera matres
Tollentes clamorem hostes intérque, suósque,
Abstractásque nurus adytis, arísque Deorum
Et crinem laniare, & pectora tundere palmis,
Hos fugere, ast illos ingentem abducere prædam,
Pérque domos, pérque alta ruunt delubra Deorum,
Atque hûc, atque illuc tota discurritur vrbe.
Quid cũ animis sacer est furor additus, atq; potẽs vis?
Nam variant species animorum, & pectora nostra
Nunc hos, nunc illos multo discrimine motus
Concipiunt, seu quod cæli mutatur in horas
Tempestas, hominúmque simul quoq; pectora mutant,
Seu quia non iidem respondent sæpe labore
Sensus effeti, atque animus cum corpore languet,
Seu quia curarum interdum, vacuíque doloris,
Interdum tristes cæco intus tundimur æstu.
Dij potius nostris ardorem hunc mentibus addunt,
Dij potius, felíxque ideo qui tempora quiuit,
Aduentúmque Dei, & sacrum expectare calorem,
Paulispérque operi posito subducere mentem,
Mutati donec redeat clementia cæli.
Sponte sua veniet iustum (ne accersite) tempus.
Interdum & siluis frondes, & fontibus humor
Desunt, nec victis semper caua flumina ripis

Plena

Plena fluunt, nec semper agros ver pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit sæpe poëtis.
Interdum exhaustæ languent ad carmina vires,
Absumptúsque vigor, studiorúmq; immemor est mens.
Torpescunt sensus, circum præcordia sanguis
Stat gelidus: credas penitus migrasse camœnas,
Notaq; nunquam ipsum rediturũ in pectora Phœbum.
Nil adeo Musæ, nil subuenit auctor Apollo.
Ah quoties aliquis frustra consueta retentat
Munera, nec cernit cælum se tendere contra,
Aduersósque Deos, atque implacabile numen?
Quidam autem inuentus, qui sæpe reduceret auras
Optatas veterum cantando carmina vatum,
Paulatímque animo blandum inuitaret amorem,
Donec collectæ vires, animíque refecti,
Et rediit vigor ille, velut post nubila, & imbres
Sol micat æthereus. unde hæc tam clara repente
Tempestas? Deus ecce Deus iam corda fatigat,
Altiùs insinuat venis, penitúsque per artus
Diditur, atque faces sæuas sub pectore versat.
Nec se iam capit acer agens calor, igneáque intus
Vis sæuit, totóque agitat se corpore numen.
Ille autem exultans iactat iam non sua verba,
Oblitúsque hominem, mirùm sonat. haud potis ignem
Excutere. inuitum miratur se ire, rapíque
Præcipitem te Phœbe vocans, te Phœbe prementem
Vociferans, plenúsque Deo stimulísque subactus.
Haud placidis. non ille dapum, non ille quietis,
Aut somni memor hanc potis est deponere curam.
Sæpe etiam in somnis memores Phœbeia versant
Munera, & inuenti quidam qui sæpe sopore

In medio Musis cecinêre, & Apolline digna.
Tantus amor famæ, præsentis tanta Dei vis.
Ne tamen ah nimium puer ô ne fide calori.
Non te fortuna semper permittimus vti,
Præsentíque aura, sæuum dum pectore numen
Insidet. at potius ratióque, & cura resistat,
Freno siste furentem animum, & sub signa vocato,
Et premere, & laxas scito dare cautus habenas.
Atque ideo semper tunc expectare iubemus,
Dum fuerint placati animi, compressus & omnis
Impetus. hîc recolens sedato corde reuise
Omnia, quæ cæcus menti subiecerit ardor.
Præterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam nisi vt assimulet, propiúsque sequatur.
Hanc vnam vates sibi proposuêre magistram,
Quicquid agunt, huius semper vestigia seruant.
Hinc varios moresque hominũ, moresque animantum,
Aut studia imparibus diuisa ætatibus apta
Effingunt facie verborum, & imagine reddunt
Quæ tardósque senes deceant, iuuenésque virentes,
Fœmineúmque genus, quantum quoque rura colenti,
Aut famulo distet regum alto è sanguine cretus.
Nam mihi non placeat teneros si sit grauis annos
Telemachus supra, senior si Nestor inani
Gaudeat & ludo, & canibus, pictísue pharetris.
Et quoniam in nostro multi persæpe loquuntur
Carmine, verba illis pro conditione virorum,
Aut rerum damus, & proprij tribuuntur honores,
Cuique suus, seu mas seu fœmina, siue Deus sit.
Semper enim summus diuûm pater, atque hominũ rex
Ipse in concilio fatur, si forte coorta

Seditio,

Seditio, paucis. at non Venus aurea contra
Pauca refert Teucrûm indignos miserata labores.
Ingreditur furiis, atque alta silentia rumpit
Acta furore graui Iuno, ac fœta vsque querelis.
Cumque etiam iuueni gliscat violentia maior,
Ardens cui virtus, animúsque in pectore præsens,
Nulla mora in Turno, nec dicta animosa retractat.
Stat conferre manum, & certamine prouocat hostem
Desertorem Asiæ, verùm quantum ille feroci
Virtute exuperat, tanto est impensiùs æquum
Et pietate grauem, & sedato corde Latinum
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.
Multum etiam intererit, Dido ne irata loquatur
An pacato animo. Libycas si linquere terras
Troianus paret, & desertum fallere amorem,
Sæuiet, ac tota passim bacchabitur vrbe
Mentis inops, immanis, atrox verba aspera rumpet,
Confusásque dabit voces, incertáque, & anceps
Quæ quibus anteferat. quantum ab distabit ab illa
Didone, excepit Teucros quæ nuper egentes,
Soluere corde metum, atque iubens secludere curas,
Inuitánsque suis vellent considere regnis?
Nec te oratores pigeat, artísque magistros
Consuluisse, Sinon Phrygios quo fallere possit
Arte dolis quocunque animos impellere doctus,
Quoue tenere queat Graios fandi auctor Vlysses
Stante domum Troia tandem discedere certos.
Quid tibi nunc dulcem præ cunctis Nestora dicam,
Qui toties inter primores Argiuorum
Ingentes potuit verbis componere lites,
Et mulcere animos, & mollia fingere corda?

Artibus

Artibus his certè Cytherea instructa, dolísque
Arma rogat nato genitrix, & adultera læsum
Vulcanum alloquitur, dictísque aspirat amorem.
Nam causas petit ex alto indeprensa, viríque
Circuit occulta verborum indagine mentem.
Discitur hinc etenim sensus, mentésque legentum
Flectere, diuersósque animis motus dare, vt illis
Imperet arte potens (dictu mirabile) vates.
Nam semper seu læta canat, seu tristia mœrens,
Affectus implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threicij quondam sors aspera vatis
Molliat, amissam dum solo in littore secum
Eurydicen solans ægrum testudine amorem
Te veniente die, te decedente vocaret?
Quid? puer Euryalus cum pulchros voluitur artus,
Ah dolor, inque humeros lapsa ceruice recumbens
Languescit moriens, ceu flos succisus aratro,
Ardet adire animus lectori, & currere in ipsum
Volscentem, puerique manum supponere mento
Labenti. ac largum frustra prohibere cruorem
Purpureo niueum signantem flumine pectus.
Postremo, tibi siqua instans dicenda, ruborem
Quæ tenerum incuterent Musis adaperta, chorisque
Virgineis, molli vel prælabere tactu
Dissimulans, vel verte alio, & rem suffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru cœlum omne ciebit,
Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
Deueniant, pudor vlterius nihil addere curet.
Nam sat erit, tellus quòd prima, & conscius æther
Connubij dent signum, vlulántque in vertice Nymphæ.
Néue aliis impar nimium ne Troilus armis

Ah puer infelix facito concurrat Achilli,
Quam quibus in Libyco conspexit littore pictum
Illum Anchisiades heros, dum victus anhelis
Fertur equis, currúque hæret resupinus inani,
Nec pueri veros congressus dicere cures.
Quid deceat, quid non, tibi nostri ostendere possunt.
Inuenta ex aliis disce, & te plurima Achiuos
Consulere hortamur veteres, Argiuáque regna
Explorare oculis, & opimam auertere gazam
In Latium, atque domum lætum spolia ampla referre,
Haud minor est adeo virtus, si te audit Apollo,
Inuenta Argiuum in patriam conuertere vocem,
Quàm si tute aliquid intactum inueneris antè.
Aspice vt insignis peregrino incedat in auro
Fatidicæ Mantus, & Minci filius amnis,
Fulgeat vt magni exuuias indutus Homeri,
Nec pudet. egregias artes ostenderit, esto,
Græcia, tradiderit Latio præclara reperta,
Dum post in melius aliunde accepta Latini
Omnia retulerint, dum longè maxima Roma
Vt belli studiis, ita doctis artibus omnes,
Quod Sol cunque videt terrarum, anteierit vrbes.
Dij Romæ indigetes, Troiæ túque auctor Apollo,
Vnde genus nostrum cæli se tollit ad astra,
Hanc saltem auferri laudem prohibete Latinis.
Artibus emineat semper, studiísque Mineruæ
Italia, & gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna recessit,
Tanta Italos inter creuit discordia reges.
Ipsi nos inter sæuos distringimus enses,
Nec patriam pudet externis aperire tyrannis.

S pes tamen Italiæ prostratæ affulserat ingens
N uper, & egregiis animos erexerat ausis.
H eu frustra inuidit laudi fors læua Latinæ,
N ec dum fata malis Italum exaturata quierunt,
I am gentes longè positæ trepidare, ducésque
E xterni. iam diues Arabs, iam Nilus, & Indus
A udierant longè Tusci decora alta Leonis,
A udierant Medycúmque genus, stirpémque Deorum.
I am tum ille egregias curas accinxerat ardens
P ro patriæ decore, pro libertate sepulta
A ntiquæ Ausoniæ germano fretus Iulo,
Q ui cum partitus curarum ingentia semper
P ondera commissas rerum tractabat habenas
I dem regnatórque hominum, diuûmque sacerdos.
I amque illum Europæ reges, génsque omnis in vnum
C onuersique oculos, conuersique ora tenebant.
I amque duces animis illum concordibus omnes
V elle sequi trepidos in Turcas arma parantem.
I llum quadriiugo inuectum per mœnia curru
R oma triumphato vidisses protinus orbe.
I llum Thybri pater lætanti spumeus alueo
E xciperes Tuscus Tuscum, veheresque per vndas
M iratus habitúsque nouos, hominumque figuras.
I ssent post currus capti longo ordine reges,
O blitúsque minas minio, iret barbarus hostis,
Q ui victis Solymis nunc, atque oriente subacto
E xultat fidens, orbísque affectat habenas
E fferus. atque Italæ iam iam (scelus) imminet oræ.
V isendi studio passim Romana iuuentus
P er fora, perque vias festa discurreret vrbe.
I pse suos solio fulgens pater aureus alto

Aspice-

Aspiceret cives longo post tempore visos,
Barbaricumque aurum, prædaque iuberet acervos
Sacratis adytis, penitúsque alta arce reponi.
Verum heu (Dij vestrum crimen) spes tanta repente
Italia absumpta, ac penitus fiducia cessit.
Egregius moriens heros secum omnia vertit.

M. HIERONYMI VIDAE CREMON. POET. LIB. III.

NVNC *autem linguæ studium, morémque loquendi,*
Quem vates, Musæque probent, atque auctor Apollo,
Expediam, curam extremam, finémque laborum.
Discendum indicia, & verborum lumina quæ sint
Munere Pieridum lustrandis addita rebus.
Ne te opere incœpto detineat ardua meta,
Audendum puer, atque invicto pectore agendum.
Iam te Pierides summa, en de rupe propinquum
Voce vocant, viridíque ostentant fronde coronam
Victori, atque animos stimulis hortatibus addunt.
Iámque rosas calathis spargunt per nubila plenis
Desuper, & florum placido te plurima nimbo
Tempestas operit, gratúmque effusus odorem
Ambrosiæ liquor aspirat diuina voluptas.
Verborum in primis tenebras fuge, nubiláque atra.
Nam neque (si tantum fas credere) defuit olim
Qui lumen iucundum vltro, lucémque perosus
Obscuro nebulæ se circumfuderit amictu.
Tantus amor noctis, latebræ tam dira cupido.
Ille ego sim, cui Pierides dent carmina Musæ
Lumine clara suo, externæ nihil indiga lucis.
Nec tamen id votis optandum denique magnis.

Ipse volens per te poteris, vis dædala fandi
Tot se adeo in facies, tot se conuertit in ora,
Mille trahens varia secum ratione colores.
Mille modis aperire datur, mentísque latebras,
Quíque latent tacito arcani sub pectore motus,
Si tibi, dum trepidas, non hac successerit, & lux
Non datur hinc, te verte aliò, luménque require
Nunc hâc, nunc illâc, donec diffulserit vltro,
Claráque tempestas cælo radiarit aperto.
Quin etiam angustis si non vrgebere rebus,
Cum fandi tibi mille viæ, tibi mille figuræ
Occurrent, tu mille vias, tu mille figuras,
Nunc hanc, nunc aliam ingredere, & mutare memento
Iámque hos, iámque alios haud segnis sumere vultus.
Nempe inde illectas aures immensa voluptas
Detinet, & dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curam impendunt, vt cernere nusquam
Sit formas similes naturæ exempla sequuti,
Dissimili quod sint facie quæcunque sub astris
Vitales carpunt auras, genus omne ferarum,
Atque hominum pictæ volucres, mutæqúe natantes.
Nónne vides verbis vt veris sæpe relictis
Accersant simulata, aliundéque nomina porrò
Transportent, apténtque aliis ea rebus, vt ipsæ
Exuuiásque nouas, res, insolitósque colores
Indutæ sæpe externi mirentur amictus
Vnde illi, lætæqúe aliena luce fruantur,
Mutatóque habitu, nec iam sua nomina mallent?
Sæpe ideo cum bella canunt, incendia credas
Cernere, diluuiúmque ingens surgentibus vndis.
Contra etiam Martis pugnas imitabitur ignis,

Cum furit accensis acies Vulcania campis.
Nec turbato oritur quondam minor æquore pugna.
Confligunt animosi Euri certamine vasto
Inter se, pugnántque aduersis molibus undæ.
Vsque adeo passim sua res insignia lætæ
Permutántque, iuuántque vicissim, & mutua sese
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum specie capti gaudent spectare legentes.
Nam diuersa simul datur è re cernere eadem
Multarum simulacra animo subeuntia rerum.
Ceu cùm forte olim placidi liquidissima ponti
Aequora vicina spectat de rupe viator,
Tantum illi subiecta oculis est mobilis unda.
Ille tamen siluas, intérque virentia prata
Inspiciens miratur, aquæ quæ purior humor
Cuncta refert, captósque eludit imagine visus.
Non aliter vates nunc hûc traducere mentes
Nunc illûc, animísque legentum apponere gaudet
Diuersas rerum species, dum tædia vitat.
Res humiles ille interea non secius effert
Splendore illustrans alieno, & lumina vestit,
Verborúmque simul vitat dispendia parcus.
Hunc fandi morem (si vera audiuimus) ipsi
Cælicolæ exercent cæli in penetralibus altis,
Pieridum chorus in terras quem detulit, olim,
Atque homines docuêre, Deum præclara reperta,
Illæ etenim Iouis æthereæ dicuntur in aula
Immixtæ superis festas agitare choreas,
Et semper canere alterna, Phœbíque fruuntur
Colloquio, vatúmque inspirant pectora ab alto.
Nec tamen haud solis fugit hæc me nota poëtis,

Verùm etiam auctores alij experiuntur, & audent,
Præcipuè orantes causas, fandíque magistri,
Seu sontes tendant legum compescere habenis,
Seu caros cupiant atris è mortis amicos
Faucibus eripere, & defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota voluptas
Exercet, dum læta seges, dum trudere gemmas
Incipiunt vites, sitientiáque ætheris imbrem
Prata bibunt, ridéntque satis surgentibus agri.
Hanc vulgo speciem propriæ penuria vocis
Intulit, indictísque vrgens in rebus egestas.
Quippe vbi se vera ostendebant nomina nusquam,
Fas erat hinc, atque hinc transferre, simillima veris.
Paulatim accreuêre artes, hominúmque libido,
Quódque olim vsus inops reperit, nunc ipsa voluptas
Postulat, hunc addens verborum rebus honorem.
Sic homines primùm venti vis aspera adegit,
Vitandíque imbres stipulis horrentia tecta
Ponere, & informi sedem arctam claudere limo.
Nunc altæ æratis trabibus, Pariísque columnis
Regifico surgunt ædes ad sidera luxu.
Parciùs ista tamen delibant, & minùs audent
Artifices alij, nec tanta licentia fandi
Cuique datur solis vulgo concessa poëtis.
Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, & se
Sponte sua spatiis angusti temporis arctant.
Liberius fas campum aliis decurrere apertum.
Sacri igitur vates facta, atque infecta canentes
Libertate palàm gaudent maiore loquendi,
Quæsitíque decent cultus magis, atque colores
Insoliti, nec erit tanto ars deprensa pudori.

crebrius

Crebrius hi fando gaudent super æthera miris
Tollere res (nec sit fas tantum credere) dictis.
It cælo clamor, tremit omnis murmure olympus.
Nec mora, bis vocem ingeminant vrbísque ruinas,
Fatáque, prœliáque, & sortem execrantur iniquam,
O pater, ô patria, ô Priami domus inclyta quondam,
Clamantes, cecidit prò Iuppiter Ilion ingens.
Quid cùm Neptunum dicunt mare, vina Lyæum,
Et Cererem frumenta, patrúmque è nomine natos
Significant, memorántque vrbes pro ciuibus ipsis?
Atque ideo timor attonitos cùm inuaserit Afros,
Africa terribili tremet horrida terra tumultu.
Nec deerit, tibi pro fluuiis, próque omnibus vndis
Pocula qui pressis Acheloia misceat vuis.
Ecce autem subitis conuersi vocibus vltrò
Sæpe aliquem longè absentem, desertáque, & antra,
Et solos monteis affantur: sæpe salutant
Siluásque, fluuiósque, & agros, sensúque carentes
Speluncas, velut hæc sint responsura vocata:
Et vos ô vacui compellant nomine saltus.
Prætereà verbis inimicos addere sensus
Oppositis, dum dissimulant, aliúdque videbis
Sæpe loqui, atque aliud simulata condere mente.
Egregia intereà coniux ita nocte suprema
Deiphobo fidum capiti subduxerat ensem.
Nec minùs insignis Drances, cum stragis aceruos
Tot dedit, & claris insigniit arua trophæis.
Quid sequar vlteriùs, quanta dulcedine captas
Detineant aures, vocem cùm rursus eandem
Ingeminant, modò non verborum cogat egestas?
Pan etiam Arcadia neges hoc si iudice præsens,

Pan etiam Arcadia dicam te iudice vanum.
Hæc adeò cùm sint, cùm fas audere poëtis
Multa modis multis, tamen obseruare memento
Siquando haud propriis rem mauis dicere verbis,
Translatísque aliunde notis, longéque petitis,
Ne nimiam ostendas, quærendo talia, curam.
Nanque aliqui exercent vim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipsis,
Inuitásque iubent alienos sumere vultus.
Haud magis imprudens mihi erit, & luminis expers
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis,
Quàm siquis stabula alta, lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præstiterit verò faciem, spolia & sua cuique
Linquere, & interdum propriis rem prodere verbis,
Indiciísque suis, ea sint modò digna Camœnis.
Res etiam poteris rebus conferre vicissim,
Nominibúsque ambas veríSque, suísque vocare.
Quod faciens, fuge verborum dispendia, paucísque
Includas numeris, vnde illa simillima imago
Ducitur, & breuiter confer. ne fortè priorum
Oblitus sermonum aliò traducere mentem,
Inque alia ex aliis videare exordia labi.
Iámque age, verborum qui sit delectus habendus,
Quæ ratio (nam nec sunt omnia versibus apta,
Omnia nec pariter tibi sunt vno ordine habenda)
Versibus ipsa etiam diuisa, & carmina quantum
Carminibus distant, tantum distantia verba
Sunt etiam inter se, quamuis communia multa
Interdum inuenies versus diffusa per omnes.
Multa decent scenam, quæ sunt fugienda canenti

Aut Diuûm laudes, aut Heroûm inclyta facta.
Ergo altè vestigia oculis, aciémque voluta
Verborum silua in magna, tum accommoda Musis
Selige, & insignes vocum depascere honores,
Vt nitidus puro versus tibi fulgeat auro.
Reiice degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecorésque notas, ne sit non digna supellex.
Quî fieri id possit, veterum te semita vatum
Obseruata docebit, adi monimenta priorum
Crebra oculis, animóque legens, & multa voluta.
Tum quamuis, longè si quis supereminet omnes,
Virtutem ex illo ac rationem discere fandi
Te iubeam, cui contendas te reddere semper
Assimilem, atque habitus, gressúsque effingere euntis,
Quantum fata sinunt, & non auersus Apollo.
Haud tamen interea reliquum explorare labores
Abstiteris vatum, moneo, suspectáque dicta
Sublegere, & variam ex cunctis abducere gazam,
Nec dubitem versus hirsuti sæpe poëtæ
Suspensus lustrare, & vestigare legendo,
Sicubi se quædam fortè inter commoda versu
Dicta meo ostendant; quæ mox melioribus ipse
Auspiciis proprios possim mihi vertere in vsus
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
Flumina sæpe vides immundo turbida limo,
Haurit aquam tamen inde frequens concursus, & altis
Important puteis ad pocula desuper illa
Occultis diffusa canalibus influit, omnémque
Illabens bibulis labem exuit inter arenas.
Nil adeò incultum, quod non splendescere possit,
Præcipuè si cura vigil non desit, & vsque

Mente premens multúmque animo tecum ipse volutes.
Atque ideo ex priscis semper quo more loquamur
Discendum, quorum depascimur aurea dicta,
Præcipuúmque auidi rerum populamus honorem.
Aspice vt exuuias, veterúmque insignia nobis
Aptemus. rerum accipimus nunc clara reperta:
Nunc seriem, atque animū verborū, verba quoq; ipsa.
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cùm vero cultis moliris furta poëtis,
Cautiùs ingredere, & raptus memor occule versis
Verborum indiciis, atque ordine falle legentes
Mutato noua sit facies, noua prorsus imago.
Munere (nec longum tempus) vix ipse peracto
Dicta recognosces veteris mutata poëtæ.
Sæpe palàm quidam rapiunt, cupiúntque videri
Omnibus intrepidi, ac furto lætantur in ipso
Deprensi, seu cum dictis nihil ordine verso
Longè alios iisdem sensus mira arte dedêre,
Exueruntqúe animos verborum impunè priores.
Seu cùm certandi priscis succensa libido,
Et possessa diu, sed enim malè condita victis
Extorquere manu iuuat, in meliúsque referre.
Ceu sata, mutatóque solo feliciùs olim
Cernimus ad cælum translatas surgere plantas.
Poma quoque vtiliùs succos oblita priores
Proueniunt. sic regna Asiæ, Troiæque penates
Transtulit, auspiciis Phrygius melioribus heros
In Latium, quamuis (nam Diuûm fata vocabant)
Inuitus Phœnissa tuo de littore cessit,
Nec connubia læta, nec incepti Hymenæi
Flexerunt immitem animum. tu victa dolore

Occidis.

Occidis, & curæ vix ipsa in morte relinquunt.
Nunquam ô Dardaniæ tetigissent vestra carinæ
Littora, fors nulli poteras succumbere culpæ.
Ergo agite ô mecum securi accingite furtis
Vnà omnes pueri, paßímque auertite prædam.
Infelix autem (quidam nam sæpe reperti)
Viribus ipse suis temerè qui fisus, & arti,
Externæ quasi opis nihil indigus abnegat audax
Fida sequi veterum vestigia, dum sibi præda
Temperat heu nimium, atque alienis parcere credit,
Vana superstitio, Phœbi sine numine cura.
Haud longum tales ideo lætantur, & ipsi
Sæpe suis superant monimentis: illaudatíque
Extremum ante diem fœtus fleuêre caducos,
Viuentésque suæ viderunt funera famæ.
Quàm cuperent vano potiùs caruisse labore,
Et quæ suis alias didicisse parentibus arteis?
Sæpe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atque aliud longè verbis proferre sub iisdem.
Nec mea tam sapiens per sese prodita quisquam
Furta redarguerit, quæ mox manifesta probabunt
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.
Tantùm absit, pœnæ metuens infamis vt ipse
Furta velim tegere, atque meas celare rapinas.
Non tamen omnia te priscis fas fidere, qui non
Omnia sufficient, quærenti pauca labore
Attentanda tuo nondum vlli audita supersunt.
Nos etiam quædam idcirco noua condere nulla
Relligio vetat, indictásque effundere voces.
Ne verò hæc penitùs fuerint ignota, suumque
Agnoscant genus, & cognatam ostendere gentem

Poßint,

Possint, ac stirpis nitantur origine certa.
Vsque adeò patriae tibi si penuria vocis
Obstabit. fas Graiugenûm felicibus oris
Devehere informem massam, quam incude Latina
Informans patrium iubeas dediscere morem.
Sic quondam Ausoniae succrevit copia linguae.
Sic auctum Latium, quò plurima transtulit Argis
Vsus, & exhaustis Itali potiuntur Athenis.
Nónne vides mediis ut multa erepta Mycenis
Graia genus fulgent nostris immixta, nec ullum
Appareat discrimen. eunt insignibus aequis
Vndique per Latios & cives, & advena tractus.
Iam dudum nostri cessit sermonis egestas.
Raro uber patriae, tibi raro opulentia deerit.
Ipse suis Cicero thesauris omnia promet,
Auctorésque alij nati felicibus annis
Omnia sufficient, nec solis crede poëtis.
Saepe etiam vidi veterum inter carmina vatum
Barbarico versus cultu, gazáque superbos,
Belgicáque immisit trans alpes esseda Gallus
In Latium, & longae Macedum venêre sarissae.
Et metuam ne deficiat me larga supellex
Verborum, angustíque premat sermonis egestas?
Quin & victa situ, si me penuria adaxit,
Verba licet renovare, licet tua sancta vetustas
Vatibus indugredi sacraria. saepius olli
Aetatis gaudent insignibus antiquai,
Et veterum ornatus induti incedere avorum.
Non tamen ille veter squalor fuat undíque, & ater
Verborum situs. his modus adsit denique, quando
Copia non desit, quorum nunc pervius usus.

Tum

Tum quoque si deerunt rebus sua nomina certa,
Fas illas apta verborum ambire corona.
Et latè circunfusis comprendere dictis.
Verba etiam tum bina iuuat coniungere in vnum
Molliter inter se vinclo sociata iugali.
Verum plura nefas vulgo congesta coire,
Ipsáque quadrifidis subniti carmina membris.
Itala nec paßim fert monstra tricorpora tellus.
Horresco diros sonitus, ac leuia fundo
Inuitus pertenticrepas per carmina voces.
Argolici quos ista decet concessa libido,
Talia connubia, & tales celebrent Hymenæos,
Tergeminas immane struant ad sidera moles
Pelion addentes ossæ, & Pelio Olympum.
At verbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpositis proscindere, séque parare,
Deterere interdum licet, atque abstraxe secando
Exiguam partem, & strinxisse fluentia membra.
Iccirco siquando ducum referenda virúmque
Nomina dura nimis dictu, atque asperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim, leuant, ac mollia reddunt,
Sichæúmque vocant mutata parte Sicarbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, & sæua gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladíque tumultus,
Quàm populos Itala quondam virtute subactos,
Atque triumphatas diuersó à littore gentes.
Sed neque verborum causa vis vlla canentem,
Consilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina sed rebus semper seruire iubeto
Omnia perpendens versus resonantia membra.

Verba

Verba etenim quædam ignarum te fallere possunt,
Ni vigiles, mandatum & munus obire recusent,
Furenturque operi clam sese, & inertia cessent.
Cetera dum labor exercet concordia iussus
Quæqúe suus. tantùm illa dabũt numerũq;, sonumqúe.
Atque ideo quid ferre queant, quid quæque recusent
Explorare prius labor esto, & munera iusta
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obscuros aliter crepitus, & murmura vana
Miscebis, ludésque sonis fallacibus aures.
Nec tamen interdum vacuas, animóque carentes
Addubitem ipse volens incassum fundere voces,
Verbáque, quæ nullo fungantur munere sensus,
Diues vt egregio tantum, & conspectus amictu
Versus eat, dulcíque sono demulceat aures.
Atque adeò quæ sint ne vero quære profectò
Illa, tibi se sponte dabunt per se obuia passim.
Sæpe autem ruptis vinclis exempta volutes
Membra, & compactum quæsitor disiice versum,
Pòst iterum refice, & partes in pristina redde
Partibus auulsas. nunquam te libera vinclis
Incautum fallent resoluto carmine verba.
Hûc ades. hîc penitùs tibi totum Helicona recludam.
Te Musæ puer hîc faciles penetralibus imis
Admittunt, sacrísque adytis inuitat Apollo.
Principio quoniam magni commercia cæli
Numina concessere homini, cui carmina curæ,
Ipse Deum genitor diuinam noluit artem
Omnibus expositam vulgò, immeritísque patêre.
Atque ideo, turbam quo longè arceret inertem
Angustam esse viam voluit, paucísque licere.

Multa

Multa adeò incumbunt doctis vigilanda poëtis.
Haud satis est illis vtcunque claudere versum,
Et res verborum propria vi reddere claras.
Omnia sed numeris vocum concordibus aptant,
Atque sono quæcunque canunt imitantur, & apta
Verborum facie, & quæsito carminis ore.
Nam diuersa opus est veluti dare versibus ora,
Diuersósque habitus, ne qualis primus, & alter,
Talis & inde alter, vultúque incedat eodem.
Hic melior motúque pedum, & pernicibus alis
Molle viam tacito lapsu per læuia radit.
Ille autem membris, ac mole ignauius ingens
Incedit tardo molimine subsidendo.
Ecce aliquis subit egregio pulcherrimus ore,
Cui lætum membris Venus omnibus afflat honorem.
Contrà alius rudis informes ostendit & artus,
Hirsutúmque supercilium, ac caudam sinuosam
Ingratus visu, sonitu illætabilis ipso.
Nec verò hæ sine lege datæ, sine mente figuræ,
Sed facies sua pro meritis, habitúsque sonúsque
Cunctis, cuíque suus, vocum discrimine certo.
Ergo vbi iam nautæ spumas salis ære ruentes
Incubuêre mari, videas spumare reductis
Conuulsum remis, rostrisqúe tridentibus æquor.
Tunc longè sale saxa sonant, tunc & freta ventis
Incipiunt agitata tumescere littore fluctus,
Illidunt rauco, atque refracta remurmurat vnda
Ad scopulos, cumulo insequitur præruptus aquæ mons:
Nec mora, Trinacriam cernas procul intremere omnem
Funditùs, & montes concurrere montibus altos.
Cùm verò ex alto speculatus cærula Nereus

Leniit in morem ſtagni, placidæqúe paludis,
Labitur uncta vadis abies, natat uncta carina.
Hinc etiam ſolers mirabere ſæpe legendo,
Sicubi Vulcanus ſiluis incendia miſit,
Aut agro ſtipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices, cùm tæda ſonorè
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.
Carmine nec leui dicenda eſt ſcabra crepido.
Tum, ſi læta canunt, hilari quoque carmina vultu
Incedunt, lætúmque ſonant haud ſegnia verba,
Seu cùm vere nouo rident prata humida, ſeu cùm
Panditur interea domus omnipotentis olympi.
Contra autem ſeſe triſtes inamabile carmen
Induit in vultus, ſi forte inuiſa volucris
Nocte ſedens ſerùm canit importuna per umbras,
Vt quondam in buſtis, aut culminibus deſertis.
Verba etiam res exiguas anguſta ſequuntur,
Ingentéſque iuuant ingentia, cuncta gygantem
Vaſta decent, vultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna oſſa, lacertíque,
Atque ideo ſi quid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter tecum quoque verba laborent
Segnia, ſeu quando vi multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, æquore ſeu cùm
Cornua velatarum obuertimus antennarum.
At mora ſi fuerit damno, properare iubebo.
Si ſe forte caua extulerit mala vipera terra,
Tolle moras, cape ſaxa manu, cape robora paſtor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite peſtem.
Ipſe etiam verſus ruat, in præcépſque feratur,
Immenſo cùm præcipitans ruit Oceano nox,

Aut

Aut cùm perculsus gráuiter procumbit humi bos.
Cumque etiam requies rebus datur, ipsa quoque vltrò
Carmina paulisper cursu cessare videbis
In medio interrupta, quierunt cùm freta ponti,
Postquam auræ posuêre, quiescere protinus ipsum
Cernere erit, mediísque inceptis sistere versum.
Quid dicam, senior cùm telum imbelle sine ictu
Inualidus iacit, & defectis viribus æger?
Nam quoque tum versus segni pariter pede languet.
Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore vires.
Fortem autem iuuenem deceat prorumpere in arces,
Euertisse domos, præfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, sternere turres
Ingentes, totóque ferum dare funera campo.
Nulla adeò vatum maior prudentia, quàm se
Aut premere, aut rerum pro maiestate canendo
Tollere. nunc illos animum summittere cernas
Verborum parcos, humilíque obrepere gressu,
Textáque vix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos verbis opulentos, ducite vena
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxósque, ingentésque. redundat copia læta
Vbere felici, verborúmque ingruit agmen
Hibernarum instar niuium, cùm Iuppiter Alpes
Frigidus aëreas, atque alta cacumina vestit.
Interdum verò cohibent vndantia lora,
Non humiles, non sublimes media inter vtrunque
Littus arant veluti spatia, & confinia radunt.
Sic demum portu læti conduntur in alto.
Quod superest, quæ postremò peragenda poëtæ
Expediam, postquam casus euaserit omnes.

Signáque perpetuum deduxit ad vltima carmen,
Exultans animo victor, lætúsque laborum
Non totam ſubitò præceps ſecura per vrbem
Carmina vulgabit. ah ne ſit gloria tanti,
Et dulcis famæ quondam maleſuada cupido.
At patiens operum ſemper, metuénsque pericli
Expectet, donec ſedata mente calorem
Paulatim exuerit, fœtúſque abolerit amorem
Ipſe ſui, curámque aliò traduxerit omnem.
Intereà fidos adit haud ſecurus amicos,
Vtque velint inimicum animum, frontíſque ſeueræ
Dura ſupercilia induere, & non parcere culpæ.
Hos iterum atque iterum rogat, admonitúsque latentis
Grates lætus agit vitij, & peccata fatetur
Sponte ſua, quamuis etiam damnetur iniquo
Iudicio, & falſum queat ereſellere crimen.
Tum demum redit, & poſt longa obliuia per ſe
Incipit hîc illîc veterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos noua ſe fert vndique imago,
Longè alia heu facies rerum, mutatáque ab illis
Carmina, quæ tantum antè recens confecta placebant.
Miratur tacitus, nec ſe cognoſcit in illis
Immemor, atque operum piget, ac ſeſe increpat vltro.
Tum retractat opus commiſſa piacula doctæ
Palladis arte luens. nunc hæc, nunc reiicit illa,
Omnia tuta timens, melioráque ſufficit illis,
Attondétque comas ſtringens, ſiluámque fluentem,
Luxuriémque minutatim depaſcit inanem
Exercens durum imperium, dum fundìtus omnem
Nocturnis inſtans operis, operíſque diurnis
V[illegible]erit labem, & commiſſa piarit.

Arduus

Arduus hic labor. hic autem durate poëtæ,
Gloria quos mouet æternæ pulcherrima famæ.
Tum siqua est etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingeniúque morari
Tempestas renuit, supplétque, & versibus affert
Inualidis miseratus opem, claudísque medetur.
Nec semel attrectare satis, verùm omne quotannis
Térque, quatérque opus euoluendum, verbáque versis
Aeternùm immutanda coloribus. omne frequenti
Sæpe reuisendum studio per singula carmen.
Quod non vna dies, fors afferet altera, & vltro
Nullo olim studio, nulla olim in carmine cura
Deprensæ per se prodentur tempore culpæ,
Quæque latent variâ densa inter nubila pestes.
Quin etiam doctum multum iuuet ille laborem,
Qui varias cæli crebro mutauerit oras.
Nanque etiam mutant animi, geniόque locorum
Diuersas species, diuersos pectora motus
Concipiunt, nostrísque nouæ sementibus offert
Vltro aliquid semper lucis, tenebræque recedunt,
Atque nouos operi semper fas addere flores.
Verùm esto hic etiam modus. huic imponere curæ
Nesciuêre aliqui finem, medicásque secandis
Morbis abstinuisse manus, & parcere tandem
Immites, donec macie confectus, & æger
Aruit exhausto velut omnis sanguine fœtus,
Natiuúmque decus posuit, dum plurima vbique
Deformat sectos artus inhonesta cicatrix.
Tuque ideo vitæ vsque memor breuioris, vbi annos
Post aliquot (neque enim numerũ, neque tempora pono
Certa tibi) addideris decoris satis, atque nitoris,

Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Perque manus, perque ora virûm permitte vagari.
Continuò læto te dulces undique amici
Gratantes plausu excipient. tua gloria cælo
Succedet, noménque tuum sinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffusum abolebitur æuo.
Et dubitamus opes animo contemnere auari,
Nec potiùs sequimur dulces ante omnia Musas?
O fortunati, quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta sequi, quæúe ipse canendo
Iussa dedi plenus Phœbo, attonitúsque furore.
Quando non artes satis ullæ, hominúmque labores,
Et mea dicta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium, ac præsens fauor omnipotentis olympi.
Ipse viam tantùm potui docuisse repertam
Aonas ad montes, longéque ostendere Musas
Plaudentes celsæ choreas in vertice rupis,
Quo me haud ire sinunt unquã fata inuida, & usque
Absterréntq;, arcéntq; procul, nec summa iugi unquam
Fas prensare manu fastigia. sat mihi, si quem
Si quem olim longè aspiciam mea fida sequutum
Indicia exuperasse viam, summóque receptum
Vertice, & hærentes socios iuga ad alta vocantem.
Sed non nulla tamen nostri quoque gratia facti
Forsan erit. me fida olim præcepta canentem
Stipabunt iuuenes denso circum agmine fusi,
Et vocem excipient intenti sensibus omnes.
Tum vita si iusta meæ procedere lustra
Fata sinent, nec me viridi succiderit æuo
Impia mors. olli gelida tardante senecta
Languentem, & sera defessum ætate magistrum

Certa-

Certatim prensa super alta cacumina dextra
Sæpe trahent, vltroque ferent per amœna locorum,
Et summi inualidum sistent ad limina Phœbi
Cantantem Musas, vatumque inuenta piorum.
Virgilij ante omnes, læti hic super astra feremus
Carminibus patrijs laudes: decus vnde Latinum:
Vnde mihi vires, animus mihi ducitur vnde.
Primus vt Aoniis Musas deduxerit oris
Argolicum resonans Romana per oppida carmen,
Vt iuuenis Siculas siluis inflarit auenas,
Vtque idem Ausonios animi miseratus agrestes
Extulerit sacros ruris super æthera honores
Triptolemi inuectus volucri per sidera curru,
Res demum ingressus Romanæ laudis ad arma
Excierit Latium omne, Phrygúmque instruxerit alas
Verba Deo similis. decus à te principe nostrum
Omne pater. tibi Graiugenûm de gente trophæa
Suspendunt Itali Vates tua signa sequuti.
Omnis in Elysiis vnum te Græcia campis
Miratúrque audítque vltro, assurgítque canenti.
Te sine nil nobis pulchrum. omnes ora Latini
In te, oculósque ferunt versi. tua maxima virtus
Omnibus auxilio est. tua libant carmina passim
Assidui, primis & te venerantur ab annis.
Ne tibi quis vatum certauerit. omnia cedant
Secla, nec inuideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum, tua præstans gloria fama,
Quo quenquam aspirare nefas, sese extulit alis.
Nil adeò mortale sonas. tibi captus amore
Ipse suos animos, sua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præstantem insigniit arte.

Q uodcunque hoc opis, atque artis, nostríque reperti
V ni grata tibi debet præclara iuuentus,
Q uam docui, & rupis sacræ super ardua duxi,
D um tua fida lego vestigia, te sequor vnum
O decus Italiæ, lux ô clarissima vatum,
T e colimus, tibi serta damus, tibi thura, tibi aras,
E t tibi ritè sacrum semper dicemus honorem,
C arminibus memores. salue sanctissime vates.
L audibus augeri tua gloria nil potis vltra,
E t nostræ nil vocis eget. nos aspice præsens,
P ectoribúsque tuos castis infunde calores
A duenlens pater, atque animis tete insere nostris.

F I N I S.

M. HIERONYMI VIDAE CREM.

BOMBYC. LIB. I.

Q V O S mores, quas aut paruis reptantibus artes
I uppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum
O re vomunt satiræ, vos mecum euoluite Nymphæ
S eriades. vos lanifici gregis aurea nostis
M unera, quæ pater Italiæ prior intulit olim
S erius huc patriis Serum deuectus ab oris.
T uque ades, & nostro succurre Isabella labori
N ympha Padi in ripa magnis è regibus orta
Q uæ gentem pulchra auxisti pulcherrima prole
G onsagam, exiguis ades huc non aspera cæptis.
E t vos ô placidæ properate, vbi quæque puellæ.
V estrum opus hoc, vestros faciles hîc discite cultus.
I d tineæ in siluis multis voluentibus annis
G entibus ignotum vixit genus, aurea frustra
E debant opera vmbriferis pendentia ramis.

Nam

Nam pluuiæ, latéque immites omnia venti
Vastabant, tenui nec honos nec gloria filo
Vlla erat, in siluis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum vrbes, nondum certos gens dura penates
Nouerat, aut vllas vitam excoluisse per arteis.
Verùm postquam homini diuini est muneris vsus
Traditus: in tectis atque intra septa domorum
Siluestres tineas alere, atque impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad summas emersere.
Quamuis esse aliquas etiam nunc fertur in oris
Longè aliis gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare sinunt, nullóque labore
Fila suo carpunt oneratis mollia ramis.
Nanque malo assuetæ arboribus frondentibus illæ
Pubentes siluas, & quæque tenerrima carpunt,
Inuissæqúe instant operi. non horrida multum
Flabra nocent, neque pronisi prudentibus imbres.
Quippe vbi senserunt in nubes aëra cogi,
Diffugiunt trepidæ, foliísque sub omnibus hærent,
Securæqúe hyemis velut alta ex arce sonantes
Accipiunt Austros, pulsatáque robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in siluis permitte vagari
Incustoditas, nec curam adhibere recusa
In tectis. huius non gratia parua laboris.
Haud longum tempus fluet, & iam stamine multo
Diues eris, filóque ibis spectabilis aureo.
Principio ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis vitæ spatia. breuis omnibus ætas,
Vix vlli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquam ex sese prolem vidêre creatam.

Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam euertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen restat genus his, neque morti
Est penitus locus, æternùm nam semina durant.
Ceu quondam siluæ si forte aut frigore diro,
Aut æstu arescant summæ, tamen abdita quædam
Vitalis superat vis in radicibus imis,
Et trunco exciso noua vere repullulat arbos.
Non secus extinctis bombycibus annuus ortus
Vsque noua in regnis proles succedit auitis.
Ne verò ante diem, sed tempestiua creata
Sit soboles, veto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonsis cùm gramina campis
Nondum vlla, aut frondes apparent arbore nullæ.
Ante noua incipiat morus reuirescere silua,
Neúe fames teneris, neúe obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obseruare solent, nam cùm sese illa virentem
Induit in frondem, nostris tum protinus oris
Excessisse hyemem, & manes abiisse sub imos
Nil dubitant, nec sæua vltra pecoriúe, satisúe
Frigoráue glaciemúe timent, canamúe pruinam.
Præterea tibi Lunai gelidæ incrementa
Sunt seruanda, senescentis fuge tempora læua.
Nec tum etiam liquidis cùm sese nuper ab vndis
Extulit Oceani, pallentésque humida vultus
Ostendit gracili incedens per inania cornu,
Vtile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altúmque per æthera vecta
Carpit iter, fratrémque audet se attollere contra.

Tum fas fœturæ, tum iustum incumbere tempus,
Quandoquidem validas crescenti à lumine vires
Semina concipiunt genitalia, tum fauet æther,
Maiorémque trahunt nascentia membra vigorem.
Quo foueas autem pacto, mos ipse fouendi
Haud simplex: sunt quæ calido sub Sole relinquunt
Oua, recens donec fœtus in luminis auras
Prodierit. tu conde sinu velamine tecta,
Nec pudeat roseas inter fouisse papillas,
Si te tangit honos, & flaui gloria fili.
Cumqúe dies, alterqúe dies processerit, ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina, ferqúe preces supplex, Diuísque litato
Auspicibus cunctorum operum, cum mane sacerdos
Synceram Cererem, & Lenæum libat honorem.
Nec non lanicij florem velamina prima
Suspendes templis. auertunt omnia fœtu
Munere placati superi mala, frigora, & æstus,
Et quæ multa solent bombyci instare pericla.
Interea populis sedes, & tecta futuris
Ipsa nouare iube, tabulatáque victa senecta.
Non aptæ sine sole domus, sine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione fenestræ
Admittant, quarum surgentes altera Phœbi
Spectet equos fessos contra altera, iámque cadentes,
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc iubeo, lini aut firmißima texta.
Vt neque concutiant venti, neque nubila nimbis
Conspergant, obsitqúe intus penetrabile frigus.
Nec postrema fuit cautis prætendere cura

Retia rara.auium insidias, & callida furta
Auerte, illudit passer custodibus olim
Improbus, illudit cortis cristata volucris.
Dant stragem passim rostris immitibus, implentque
Ingluuiem, ac viuo viua abdunt corpora busto.
Nec, quibus est, tineæ felicis copia multa,
Parietibus sedem affigunt. sed quattuor æquis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima suspendunt tabulata, aulæque per altos
Surgunt mille gradus, digestæque ordine sedes.
Túque etiam, variæ vt nequeant irrepere pestes,
Parietis antiqui vitium ne neglige segnis.
Sed calce, aut creta linito, atque angusta viarum
Quæque time. mus sæpe cauis sese abdidit imis
Luce latens, at cùm in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgétque graui custodia somno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, sæuítque per omnes
Cæde madens aulas, prædámque auertit ab altis
Porticibus satur, atque cauis epulatur in antris.
Molire insidias, deceptum carcere claude,
Ignarúsque doli ipse sibimet vincula nectat,
Dum petit ostensam confidentissimus escam.
Quædam etiam trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas sentibus armant
Sentibus, & tribulis, ac iuniperi hirsutæ
Vulnificos addunt gladios, circum vndique vt hostis
Indeprensus eat saltem per vulnera mille,
Nec referat captam multo nisi sanguine prædam.
Verùm age vix tenebras pepulit lux tertia rebus,
Ecce sinu incipiunt tepido calefacta moueri

Semina,

Semina, iam visenda nouis animalia formis
Irrepunt, passímque albis mantilibus errant.
Ne verò iam tum hæc thalamis sublimibus infer.
Exiguus primum capiet sobolem locus omnem:
Corpora deinde auctæ cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos, in vicos diuide gentem,
Diuisásque dabis sedes, secretáque regna.
Nec satis hoc semel. at quoties his arcta videbis
Esse domus spatia, augentur dum corpora cuique,
Has toties legere, inque nouas diducere sedes
Ne dubita, donec tabulas impleueris omnes.
Nec tamen interea paruas non pascere oportet.
Vt primum hauserunt cæli auras, pabula poscunt,
Assuescunt iam tum dapibus, mensásque requirunt.
Sed prodest, nondum thalamos experta puella
Prima manu teneras forsan si pascat alumnas.
Primam autem mori pubem, atque tenerrima semper
Quæque legunt, dum grex tener est, atque inscius æui.
Continuò veterum veluti memor ille parentum
Agnoscit vescas frondeis, ipsásque recentes
Deposcit. nam si plenis seruentur in horreis
Hesternæ, dulcis succi corrumpitur aura,
Et sapor ingratus subit, atque inamabilis haustu.
Mane petunt igitur siluas, & quæque reportant
Pabula lecta die famulæ, gratúmque laborem
Sortitæ inter se folia illibata canistris
Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Instaurant aliæ mensas, epulásque ministrant.
Pabula larga superiaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folióque iacenti
Victrices super assistunt, omnísque iuuentus

Vescitur,

Vescitur, atque auidæ dapibus implentur opimis.
Fit strepitus, longè qualem olim sæpe solemus
Cùm pluit, in tecto clausis audire fenestris.
Nec mora, nec requies, properant, & grandia morsu
Attondent folia emensæ, redeuntque, iterumque
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum,
Dum superant frondes, & plenæ pabula mensæ.
Tuque ideo parcis epulas moderare canistris,
Terque die tantum pasces, nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapésque
Accumules, mensásque oneres, auertitur vltro
Ingratam saturum morum pecus, atque repente
Ipsa parit largi fastidia copia victus.
Paulatim inuita, metuant sibi pabula semper
Deficere, expecténtque dapes. prius iniice ludens
Frondem vnam, ac certare sine, illæ protinus omnes
Arrexêre animos cupidæ, prædámque capessunt
Certatim, paritérque ingens subit ardor edendi.
Tum demum solitas epulas effunde canistris,
Dum dapis optatæ fuerit compressa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia victus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua,
Pabula deinde parum exhaustis duplicare iuuabit,
Et vix longa dies lapsas in pristina reddet.
Dira fames adeo nocet, ac penuria edendi.
Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Est bicolor morus, bombyx vescetur vtraque,
Vtraque grata illi, cui vero assuerit, eandem,
Nigra, albensue fuat, nullo discrimine amabit,

Quam-

Quamuis Ausoniis laudetur nigra puellis.
Forte etiam si deficiant folia omnia mori,
Et subito siluæ (Di talem auertite casum)
Thisbææ arescant nimio æstu, aut frigore, quæris
Quasnam tum, pereant ne res tibi funditus omnes,
Bombyci iubeam legere, & summittere frondes.
Orandi superi, eueniant ne talia nobis.
Si tamen vrgeris, conscendat robora pastor
Vlmea per siluas, & summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo.
Iámque ideo agricolæ morum didicêre per agros
Inserere vmbrosæ ramis ingentibus vlmi,
Et steriles siluæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ, si fœtus sibi nascitur antè
Quàm Thisbæa nouis adolescat frondibus arbos.
Vrticámque, rubósque legunt, dum plurimus humor
Vere subest. at tu teneris tunc parce puellis,
Crura, manúsque arment facito, nec robora dura
Ascendat, permitte in siluis innuba virgo.
Verum operum patiens anus, & cui durior annis
Sit cutis (ingratæ facilis iactura senectæ)
Munere fungatur tali, ne forte quis altis
Egressus siluis Satyrorum è gente procaci
Suspiciat, teneraqúe pudor notet ora puellæ.
Illa quoque in primis cura est vt pabula semper
Sicca legant, nulláque fluant aspergine siluæ
Aut pluuiæ, aut roris nocturni. quippe venenum
Sæpe fuit quamuis tenuis bombycibus humor.
Nunquam igitur, cum nox horis silet intempestis,
Accedant siluam. expectent dum gurgite Heoæ
Tethyos exierit, sursúmque eduxerit omnem

Collc-

Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et iam treis scandens supera alta peregerit horas.
Quod si forte etiam fuerit tunc humida silua,
Vt potes, è foliis stillantem decute rorem.
Profuit &, siquando matutina pruina
Perstrinxit teneras frondes, ostendere Soli
Cratibus impositas, & frigora vincere flammis.
Cumqúe tibi fuerint suspecti denique nimbi,
Appropera, calathos cape, moros scande, ministras
Voce voca, mitte in siluas, sine lege legunto
Obuia quæque, penum foliis, atque horrea comple,
Ne, dum sæuit hyems, perdant ieiunia pubem
Laniuomam, at parta securè fronde fruantur.
Quòd si adeò subitum cito non præuideris imbrem,
Ne turpi rigeat, maciéque, faméque senescat
Omne pecus, validos in siluas mitte colonos,
Qui tibi vtraque manu nunc hûc, nunc robora & illûc
Crebra agitent, frondem patulis tu impone canistris
Rorantem, quando fatis vrgemur acerbis.
At labor interea famulas exerceat alter.
Cura sit hesternæ semesas tollere mensæ
Relliquias, tabulísque immundam auertere ventris
Proluuiem, mane antè pecus quàm pabula gustet,
Tergendæ sedes, & gramine peruerrendæ.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatísque abigunt stabulis tristem omnibus auram.
Hinc leuiter digito medicatis sedibus omnes
Traducunt cœtus lætos melioribus auris,
Nec super extremas errare licentiùs oras
Permittunt. semper media ad penetralia cogunt,
Præcipitésque timent lapsus, altásque ruinas.

Huic

Huic generi facilis lethi via: protinus ægras
Delapsæ effundunt animas, lucémque relinquunt.
Siqua tamen superest, & cæli vescitur aura
Post casum, inspicito. nam si pars corporis vlla est
Læsa tibi deprensa, aliarum sedibus vltro
Proiice, nec frustra libeat tibi pascere inertem.
Nullam operam omnino, nullum expectabis ab illa
Certa opus. ignauum deducet inutilis æuum,
Et comitum egregias tantum mirabitur arteis.
Sæpe etiam impastas auerti pabula cernes,
Sopitásque graui veluti torpere veterno
In tabulis. hîc parce metu, ne corpora morbus
Forte aliquis, gentémque lues inuaserit ægram.
Hunc illis morem, natura hunc ipsa soporem
Addidit, indulgent somno, stratísque quiescunt,
Sopitisque dies alter transibit, & alter.
Cum verò expulerit noctem lux tertia rebus,
Consurgent, lætæqúe ad pabula nota redibunt.
Ergo illas tumidas iubeo obseruare. nec ingens
Nosse labor, ne improuisus sopor occupet. vltro
Signa dabunt ipsæ. cælo capita ardua tollent
Arrectæ, spernéntque dapes. tum pigra notabis
Corda, animos resides, insueta silentia mensis.
Non tamen adueniet somnus simul omnibus idem.
Insomnes aliquæ vigilant, dum turba quiescit
Cetera, nondum aptæ, teneros quibus alliget artus
Irrepens sopor, aduenient sua tempora & illis,
Atque omnes tandem demittent lumina somno.
Cura sit interea insomnes legere, atque vagantes,
Secretásque aliis aliam citò transfer in aulam.
Sopitæ stabulent simul. his par omnibus ætas.

Vnà

Vnà operi incumbent, & eodem tempore sese
Artubus exoluent supera ad connexa volantes.
Dumque Deus stratis thalamisue silentibus ales
Regnat lethæo perfundens corpora rore,
Pabula subtrahito solita, frondémque negato.
Nam tumidæ interea renouant torpentia alumnæ
Corpora, & exuuias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renouata iuuentam.
Ceu, fodère domos serpentum vbi lubrica turba
Sub terram veniente hyeme, stant frigore inertes,
Dum redeat terris tepidi clementia veris.
Tum demum egressi, ad Solem squalentia terga
Conuoluunt posita turpi cum pelle senectæ.
Annuus hic illis mos, at bombycibus ipsis
Ter pigra, dum viuent, renouabit corpora somnus:
Iámque age, iam grandes fœtus, iam ducitur ætas
Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operíque parant se.
Pabula iam saturæ fugiunt. noua quærere regna
Ardor agit. tollunt oculos, arrectáque terga.
Omnia vestigant latè loca, sicubi rami
Arbutei, per quos sua possint tendere fila,
Atque nouis priscos cupiunt mutare penates,
Et tabulæ extremis pendentes sedibus hærent.
Tum famulæ properare, omnes prouisa parare
Sarmenta, & steriles tectis inferre genistas.
Iámque illæ antiquas sedes, supera ardua linquant,
Atque noua hospitia inuadant per vimina lenta
Demissæ, nisi succurrat nuruum ocius omnis
Hinc atque inde manus durum miserata laborem.
Ipsæ nam manibus secernunt grandia natu

Corpora

Corpora iam matura operi, iámque apta labori,
Perramósque locant arentes agmina densa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeæ excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto sua cuique dies exemerit omnem
Alui insinceræ illuuiem, purúmque relinquat
Lanicium, & fili traducens simplicis aurum.
Sic vbi mitescunt pendentes vitibus vuæ,
Paulatim liquor ille intus rarescit, & aureus
Accedit color, elucent purissima musta.
Tum demum tabulis passim sarmenta relictis
Complerunt omnes, perqúe atria virgea latæ
Exercentur, & effundunt quæsita per æuum
Stamina ditis opes vteri, suspensaque densos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt.
Mille legunt, releguntqúe vias, atque orbibus orbes
Agglomerant, cæco donec se carcere claudant
Sponte sua. tanta est edendi gloria fili.
Mox autem clausæ. interiùs circum vndique lecta
Stamina condensant, teretísque oui instar opus fit.
Nullæ operum immunes. est omneis cernere passim
Noctes atque dies niti præstante labore,
Et quasi de palma summas contendere vires.
Aspicias quasdam incipere, primumqúe laborem
Tendere adhuc, quasdam obscuro iam carcere clausas.
Ast aliæ velut in nebula, fumóque nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus, & omnes
Fas oculis spectare vias, variumqúe laborem.
Quin & nonnullæ paribus communia curis
Associant opera, & nebula clauduntur eadem.
Quædam adeò (visu miserabile) sæpe repertæ,

Dum tendunt superare alias, instántque labori,
Vitam opere in medio clausæ sub nocte dedisse
Ante diem ah miseræ. iacuit labor interruptus.
Parua mora est tamen. vt se aliæ inclusêre latebris,
Extremóque manum summam imposuêre labori,
Exhaustæ intereunt omnes, terrásque relinquunt.
Ite animæ egregiæ, fortunatæque laborum
Vltrò in fata alacres. vobis nempe altera fato
Corpora debentur, vobis miserata priorem
Eripiet formam Venus, atque ad dulcia reddet
Lumina, & aëreas rursum reuocabit in auras.
Prima Venus docuit bombycem in tecta referre
Eductam siluis, atque hanc impendere curam.
Ante homines nati durum genus ilice rupta
In siluis nudi degebant more ferarum.
Nec dum vllus lini, nec dum vllus velleris vsus.
Verùm dura hyemis pellebant frigora, noctísque
Humorem fruticum se frondibus inuoluentes,
Et liquidos imbres vitabant arbore tecti,
Per noctémque cauis latitabant rupibus hirti.
Hîc illic mixti latos impune per agros
Cum nudis nudi iuuenes errare puellis.
Ast vbi crescenti paulatim cognitus orbi
Irrepsit pudor, exuuiis cœpêre ferarum,
Aut tergo bouis, aut villosi pelle leonis
Se tegere, & coriis inuoluere mollibus artus.
Ipsi etiam nudi degebant æthere in alto
Cælicolæ, cælíque nurus discrimine nullo.
Prima Deum Pallas docuit committere campo
E nodis lini segetem, & tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.

Illa

Illa quidem primum vario se ornauit amictu
Egregiam picto pallam circundata limbo.
Mox alias etiam texit ditissima diuas.
Nec mora, deinde nouam ostendit mortalibus artem.
Tantùm nuda Venus mœrebat muneris expers
Egregij, ob formam textrici inuisa Mineruæ,
Atque irrisa diu super Idalium frondosum
Se, natósque suos in siluis condidit atris,
Cui post optanti Fors & Deus attulit olim
Auxilium. nam Peliacis te in montibus altis
Phyllira Nympharum pulcherrima montanarum
Saturnus captus forma, & florentibus annis
Viderat errantémque, & gramina certa legentem.
Ah quoties precibus Nympham Deus aspernantem
Tentauit supplex, ingratáque munera verbis
Addidit? ah quoties nimbosis montibus errans
Matutinus iter tulit, & monstrauit in agris
Præsentes morbis herbas, vsumque medendi?
Illa auersa Deum semper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem supplex adit ipse, rogátque
Auxilium, & meriti promittit præmia tanti.
Diua monet duræ frustra præcordia Nymphæ
Tentari, nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus, nec muneribus mutarier vllis,
Fallendámque dolis tantùm, furtísque domandam.
Ergo se in faciem subitò transformet equinam
Imperat, & pascat qua gramina sueuerat illa
Quærere, vt ignaram furto aggrediatur opertus.
Nec mora præceptis. hinnitu Pelion altum
Clausus equo Deus impleuit, votóque potitus
Vi tenuit frustra pugnantem, & multa recusantem.

Exin promeritæ Veneri pro munere magno
Semina clausa dedit niueo tenuissima linteo,
Et meriti memor his, inquit, pulcherrima texes
Diua tibi insignes tunicas nihil indiga lanæ,
Aut lini, quæ dona negat tibi iniqua Minerua.
Hinc præcepta dedit, diuinam & prodidit artem,
Quam primus, nati fugeret cùm protinus iras,
Deprendit solis meditando in montibus olim.
Insuper admonuit venturi præscius æui
Quondam aliquos, sed enim multò post, affore vates,
Qui totum canerent præclara inuenta per orbem
Gratum opus Ausoniis, dum voluent fila, puellis.

M.HIERONYMI VIDAE CREM.

BOMBYC. LIB. II.

RVRSVS ades Nympha, inceptũ iam perfice munus
O decus Italidûm fortunatissima matrum,
Quæ vastas fessæ Italiæ miserata ruinas
Haud dubias pulchra spes nobis prole tulisti.
Tu iam læta tuos natos præstantibus ausis
Cælicolas ipsos supra se ferre videbis.
Aspice iam quantas ostentet corpore vires
Federicus puer, vt vultu decora alta parentum
Spondeat, vt veniant scintillæ ardentis ab ore,
Flagrantésque micent oculi, vtque horrentia semper
Bella sonet, puerique agitet se pectore Mauors,
Iámque adeò nunc arma placent. iam feruidus acri
Gaudet equo, indomitúsque animi, cupidúsque pericli.
Hunc iam regna Asiæ metuunt, oriénsque subactus,
Gangésque, Tigrisque tremunt, atque Indus Hydaspes.

Sæpe

Sæpe hunc Euphratæ propter vaga flumina Heoæ
Bellantem aspicient multa inter milia matres,
Horrescéntque animis hostem, pariterque timebunt
Egregio iuueni, cæcóque vrentur amore
Præstanti captæ forma, & iuuenilibus annis.
Gaudia mox trepidæ referet tibi quanta reuertens
Vltus auos Graium, Solymorumqúe eruta templa?
Tunc illum Minci in ripis facta ampla canentes
Carminibus tollent sublimem ad sidera vates.
Lanificas nos intereà reuocamur ad artes.
Frondosæ inuitant rursus sub tegmine mori
Seriades, gratáque legunt è fronde coronam,
Quando nondum ausim laurum sperare superbam,
Aut caput intonsis hederarum innectere ramis.
Ergo age, sarmentis dum se super aurea bombyx
Exercet, nitidúmque edit de pectore filum,
Nempe tuæ intereà prorsus nihil indiga curæ est,
Dum nouies roseus se lauerit æquore Titan,
Disce laboranti pecori non pigra mederi,
Tristibus & morbis occurrere. vos quoque nostri
Paruæ animæ exercent per tot discrimina casus,
Vestráque pallentes infestant corpora morbi.
Corrupta siue illa lues cæli influit aura,
Seu vitio infectæ frondis, gens labitur ægra,
Et cœtus subitò serpunt contagia in omnes.
Inuadit mors, intereunt data corpora letho,
Et thalamis passim tetro manantia tabo
Fusa iacent, perit omne pecus spes irrita fili.
Dij teneros, Dij vos fœtus arcete periclis,
Cùm nondum morbis præsentes omnibus herbas
Monstrarit natura, hominumúe industria solers

Nondum morborum causas deprenderit omnes.
Multa tamen, longo quæ nos inuenimus vsu,
Quæque alij docuère, tibi nunc dicere pergam.
Nil adeò tineis fuerit præsentiùs ægris,
Quàm subitò è medio iucundo lumine cassas
Tollere, ne totam perfusa cadauera tabo
Latiùs incestent miserando funere gentem.
Nec minus inde tibi tristis contagia cæli
Sit studium vitare. iuuat cùm lucidus æther,
Cùm noctis gelidum Sol rorem sustulit, & cùm
Inter se Alpinus Boreas, atque humidus Auster
Pacem agitant, vitro detracto aperire fenestras,
Quàque almam lucem aspiciant. quáque æthera purum,
Aurarúmque leues animas, & frigora captent.
Nempe intro veniens Zephyris variantibus aër
Aëra dispellit pigrum nouus, & graue olentes
Lustrat, agens sese, thalamos, variátque saluber,
Qui nisi mutetur crebro, corrumpitur, haustúsque
Inducit varios reptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices nisi sæpius vrna
Hauseris, vt subitò inde locum nouus occupet humor,
Continuò sapor immotæ vitiatur aquai,
Oráque potantum tristis perturbat amaror.
Tum verò ad Solem, blandique ad luminis auras
Exultare pecus videas, & corpora luci
Pandere. non tamen immisso sub Sole iacere
Securum fuit. aspiciant sed lumina longè.
Si verò fuerit gelidis Aquilonibus aër
Frigidus, aut nimbos spirantibus humidus Austris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes.
Ne tamen infestet lacrymosus lumina fumus,

Ipsos occuluère cauis fornacibus ignes,
Vnde aditus fumo sit nusquam in tecta, sed extra
Respirans Vulcanus in aëra fumet opertum.
At calor interea placidus diffunditur intus
Paulatim, & tepidi calida è fornace vapores.
Sunt etiam, quæ, cùm nigrescit fœtibus arbos,
Incipiunt cùm mora rubescere, pabula lecta
Retibus imponunt raris, in pérque foratis
Pellibus, in gyrúmque agitant, iactántque per auras.
Namque cadunt veluti per lata foramina grando
Nigrantes baccæ, vel quicquid inutile mensis,
Et tantùm folia ipsa manent, quod soluere mollem
Aluum mora ferunt, tristésque inducere morbos.
Præterea liquido respergi corpora oliuo
Mors erit extemplo ab miseris, lucémque relinquent.
Ergo vbi nocte gregẽ famulæ, & stabula alta reuisent,
Edico procul ardentem deponere testam,
In tenebris vbi pingue oleum depascitur ignis,
Ne super incautis gutta stillantis oliui
Decidat, ac totos deformet peste penates.
Vsque adeo in Venerem longas exercuit iras
Infensam inuentrix semper frondentis oliuæ.
Exin cùm liquor officiat bombycibus omnis,
Præcipuè sale qui fuerit vitiatus amaro
Cùm semel attigerit, miseris erit acre venenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpísque animis ignauia venit
Desidibus, tandem rumpuntur, & omnia tetro
Inficiunt tabo, sanies fluit vndique membris,
Nec quicquam salso Venerem æquore profuit ortam.
Quædam ideo siluas seruant noctésque, diésque.

Quandoquidem inuenta falso quæ pabula rore
Inuidia infecêre (scelus prohibete nefandum
Diíque, Deæqúe omnes) cæcum & liquêre venenum.
In siluis, quod mox foliis bibit inscia bombyx.
Arce etiam strepitus: cantu caua cornua rauco,
Fistuláque horribili procul absit ahenea bombo,
Tympanáque, & voces ludentis comprime pubis.
Inualidas sæpe exanimat leue murmur alumnas.
Sed neque tum pueri vastantes irrequieta
Cuncta manu hîc illîc, stragémque impunè ferentes,
Iámque has, iámque illas digitis dum tangere gaudent,
Intro ducantur, quos longè arcebis, & vltrò
Absistent, ætas si improuida ludificetur.
Verbis falle illos. tineas finge acre venenum
Inspirare anima, vel spicula linquere caudis,
Atque angues, colubrósque voca, dirósque chelydros.
Obseruabis item, ne qui gustauerit allij,
Aut cepæ, aut acris porri illætabile virus
Introeat, ne res pereat tibi funditus omnis.
Bombycem exanimem vidi sæpe ipse iacere
Afflatam famulæ grauiter spirantis odore.
Continuò vis illa subit, narésque lacessit,
Intimáque infestum venit ad præcordia virus.
Non igitur cunctis aditus permiseris, illas
Spectatum quicunque adeunt, quis spiritus ollis,
Quis vultus, vocísque sonus, quis euntibus vltrò
Sit gressus, qui oculíue, notes. discrimine nullo
Limine anus omnis monstra infelicia longè
Pelle, nocent cantu tristes, oculísque malignis.
Intro autem tantum iuuenes, pulchræqúe puellæ
Ducendæ, queis forma, ætásque ignara nocendi est.

His

Hic impunè choros agitent, alternáque læti
Idaliæ Veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi
Ipse senem vidisse ferum, cui dira rigebant
Ora, grauésque oculi suffecti sanguine circum,
Frónsque obscœna situ, hirtíque in vertice cani.
Ille truci (scelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenueis animas, paruásque volantes.
Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam,
Floribus & passim per agros incanuit arbor,
Ille hortis stragem dedit, arboribúsque ruinam,
Spémque anni agricolæ mœsti fleuêre caducam.
Nam quocunque aciem horribilem intẽdisset, ibi omneis
Cernere erat subitò afflatos languescere flores,
Mox album latè nimbum volitare per auras,
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyiæ,
Si quando iratus malè tutis incubet hortis.
Nostram igitur si fortè domum prætermeet olim
Pestis, & ira deum talis, cùm plurima reptans
Compleuit sedes omneis, atque atria circum,
Non illum affari libeat, longúmque morari.
Sed properate fores famulæ, properate, fenestras
Claudere, pestiferámque auertite limine cladem.
Iam promissa dies terris lucem intulit almam.
Iam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, vt pendula ramis
Omnibus hæserunt varij glomeramina fili,
Qualiter autumni primo cum frigore in hortis
Arboribus pendent haud vno poma colore.
Sic hærent nitidi vario discrimine ramis

Folliculi: sunt quæ viridem traxêre colorem
E foliis, quæ depasta est Saturnia bombyx,
Fila, auri quædam, electríque simillima puri.
Omnibus est reliquis color albi velleris instar.
Ergo vbi per ramos iam perfecisse laborem
Clausas, quanque suum, vigili exploraueris aure,
Atque vbi nec strepitus, nec vim datur ampliùs vllam
Audiri, sed iam motus requieuerit omnis:
Pelle moram exonerare ramos, impone canistris.
Carpe vtraque manu, & famulas properare iubeto.
Primum deinde labos extrema, & inutile quicquid
Lanicij detraxe, & luxuriantia circum
Vellera, quæ stuppæ veluti nodosa puellæ
Ruris pensa trahunt torquentes pollice fila,
Vnde sibi intexant festis gestanda diebus
Tegmina, cùm lætas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit, meliora Deorum
Imponunt aris. aliqua in spem gentis, & anni
Venturi ad sobolem seruant de more creandam.
Cetera dein varios deuoluunt vestis in vsus.
Quæ verò in generis spem vis seruare caduci,
Deligito ex omni numero. neglecta quotannis
Degenerant proles magis ac magis, atque propago
Deterior tibi semper erit labentibus annis.
Sed non ob sobolem multos seruare necesse est
Folliculos. capitum multorum semina partu
Vna dabit mater, centum quæque oua relinquet.
Quos igitur fœturæ habiles prouideris, omneis
Connectes ducto per acus vestigia filo.
Sed parcens leuiter terebrato, extremáque tantum
Tangito acu tenui, ne inclusa cadauera ferro

Ah violes, & res euertas funditus omnes.
Post hinc consertos ita frigida sub loca conde
Aut Bacchi in cella sub terram, aut sicubi montis
Exesi specus ardenti impenetrabile Phœbo,
Ne calor absumat defuncta cadauera vita,
Fata dabunt quibus ad iucundum surgere lumen
Rursus, & in paruas volucrum se vertere formas,
Cùm primùm cælo stellas Aurora fugarit,
Et decies roseos Sol lauerit æquore currus.
Nam quondã (vt perhibent) cum primos aurea fœtus
Nutriret Venus vmbrosis in vallibus Idæ,
Nuda cohors tenerum circum ludebat amorum,
Et nunc hîc manibus temerè dare pabula blandis,
Nunc illîc tractare leui reptantia tactu
Corpora, Acidaliósque toris diffundere flores,
Dum verò incauti nunc hûc, nunc protinus illûc
(Fortè parens aberat) studiis puerilibus errant,
Impliciti inter sese altis in cratibus vrgent.
Fit strepitus. pontes vastam traxêre ruinam
Lanifici stabula alta gregis. iacet vndique bombyx
Fusa solo, exanimum ingentes (miserabile) acerui.
Quam cladem accepit rediens vbi mater, & omnem
Cæde madere locum vidit procul, & genus omne
Funditus extinctum, totámque ab origine gentem,
Et famulas nusquam sibi, nusquam occurrere natos,
Qui sese abdiderant siluis, tacitique latebant,
Infelix stetit ingenti perculsa dolore.
Tum furiis acta hûc illûc clamore supremum
Idalium impleuit natos, famulásque requirens.
Nulla quies animo, noctésque, diésque vagatur,
Incassúmque gemens solos interrogat agros.

Infernas etiam sedes, atque atria Ditis
Aegra adiit, quò mœstæ animæ post fata feruntur
Squamigerũ pecudũ, atque hominũ, vitæqúe volantũ;
Si fortè ipse sibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reuerti
Corpora, vt inde nouam sobolem reuocaret in auras.
Iámque ibant vmbræ tenues Styga circunfusæ
Obscuram, nigrósque lacus, & rauca fluenta.
Tum dominæ aduentu lætæ circum ora volantes
Nondum oblitæ alis plausêre, & signa dederunt
Lætitiæ nondum trans liuida flumina vectæ.
Agnouit Venus, & secum est lætata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Auerni
Vt procul aspexit, multo est dignatus honore,
Permisitqúe animas in corpora tarda reuerti
Rursus, vt extinctam sobolem reuocaret in auras,
Semináque his generis penitùs repararet adempti.
Vtqúe sequi possent dominam supera alta petentem,
Corporibus geminas renouatis addidit alas.
Hanc legem posuit tamen, vt genus omne quotannis
Alitis in faciem se post opera atque labores
Verteret, & nigros Orci bis viseret amnes.
Vt quosdam populos in Hyperborea Pallene
Esse ferunt, qui se, vt nouies Tritonide in vnda
Merserunt, natis tollantur in aëra pennis.
Nonne vides, cùm carceribus exire reclusis
Instant ardentes, quanta nitantur opum vi?
Clausa obstat domus, & fili densissimus ordo.
Nec mora, nec requies, vestigant omnia circum,
Explorántque aditus omneis, si qua potis extra
Rumpere, & optatæ rursum se reddere luci.

Ecce autem vt rostro follem terebrauit acuto,
Protinus erumpit (visu mirabile monstrum)
Alitis in paruæ bombyx collecta figuram,
Et noua se rerum facies mirantibus offert.
Nam quæ longa fuit tinea olim, fit leuis alis
Papilio tineæ pallentes concolor artus.
Ergo carceribus cùm rupit multa viam vis,
Et sese cæcis populi eripuêre tenebris
Aligeri, atque iterum lucis venêre sub auras,
Hærent attoniti rerum nouitate, neque audent
Remigio alarum se aperto credere cælo,
Dissimilésque sui tacitè noua corpora secum
Mirari, forma nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et vires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memorésque sui, sed tum neque gustant
Pabula, nec vitæ quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Nunc etiam ante oculos Styx liuida, nigráque regna,
Tartareíque canis tria guttura, monstráque Ditis
Impacata, breuis ne vitæ gaudia quærant.
Idcirco aligeræ neque frondem suffice genti
Incassum, neque potandos admoueris amnes.
Carpe manu resides, & funibus insidentes,
In tabulámque refer stratam velamine molli.
Quippe vbi subtracto se rursum ad fata vocari
Senserunt victu, turbantur. tum simul omnes,
Excidium veluti cælo terrísque propinquum
Immineat, cùm supremo mortalia cuncta
Vna dies dabit exitio, multósque per annos
Sustentata ruet perituri machina mundi,

Attoniti dubiis properant succurrere rebus.
Concubitu indulgent omnes, vt semina gentis
Munere defuncti vitæ post fata relinquant,
Et seruare genus valeant, stirpémque tueri.
Nec verò, velut in siluis genus omne ferarum,
Alituúmque, vagos passim furantur amores,
Sed connubia certa, sed electi hymenæi.
Ille suam tenet, illa suum, dulcíque fruuntur
Amplexu caudis ambo per mutua nexis.
Instant, & validis iuncti compagibus hærent,
Nec Veneris breuis vsus erit, videre reuincti
Quartam sæpe diem, nec quas legêre relinquent,
Donec vterque cadat. neque enim, si viribus haustus
Mas prior occiderit, longùm tamen ipsa superstes
Fœmina erit, sed vbi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulsa sequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aspicies miserans confusa cadauera passim
Procubuisse toris genialibus. omnia primùm
Sedibus exportato, & tristia funera ducito.
Illis nanque operum est cunctorum finis & æui.
At verò quæ infusa vides mantilibus albis
Semina ceu milij exigui tenuissima coge.
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandæ.
His etenim sese reparat moribunda quotannis
Seminibus, sobolésque venit noua semper ad auras.
Abde domo. his aptam super omnia delige sedem,
Quo neque sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Boreæ Bruma in media. contraria vis est
Vtraque seminibus seruandis, frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, frustráque fouebis

Semen

Semen inane: calor verò si admissus in oua
Paulatim sese insinuet, parua est mora, proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cùm frondes iam consumptæ, cùm pabula siluæ
Deficiunt, & tonsa comam Thisbeia nudos
Ostentat ramos populatis frondibus arbor,
Quòd si spes generis defecerit omnis vbique,
Semináque aruerint Iouis implacabilis ira,
Sicut apes teneri reparantur cæde iuuenci.
Hic superaccedit tantum labor. ante iuuencus
Bis denósque dies, bis denásque ordine noctes
Graminis arcendus pastu, prohibendus ab vndis.
Interea in stabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia, & lactenti cortice ramos.
Viscera vbi cæsi fuerint liquefacta, videbis
Bombycem fractis condensam erumpere costis,
Atque globos toto tinearum efferuere tergo,
Et veluti putres passim concrescere fungos.
Quod superest moneo generis tibi semina sunto
Annua, degenerant supra annum condita, & inde
Omnis abit vigor, atque intùs vitalis hebet vis.
Tum verò lætas exercent fila puellas,
Haud breuis hic labor, exhausti cui nil satis vnquam,
Dum redeat moro attonsæ noua vere iuuentus.
Folliculos primùm domitant feruentibus vndis,
Filáque deuoluunt nigris fumantia ahenis,
Tum currente rota torquent, eadémque retorquent,
Staminéque implicito cura est dissoluere nodos.
Hinc vocat extremum tandem textura laborem,
Intendúntque nurus discretas pectine telas
Multifido, radiisque sonantibus intertexunt.

Iactan-

Iactantes dextra, læuáque sequentia fila,
Alternísque suus pedibus labor additus, atque
Desuper acta gemit tereti rota garrula neruo.
Nec mora, certantes properant, fallúntque laborem
Aut cantu, aut Veneris curæ narrantur inanes.
Nec modus est simplex texendi, nec genus vnum
Telarum, nunc rasa vides, & leuia texta,
Nunc pexis, leniterque attonsis mollia villis.
Quin etiam varios tenui subtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, siluásque virentes,
Pomaque, graminàque, & ceruos, capreásque fugaces.
Adde velut nebulas tenues velamina textu
Rara, quibus matres crines & tempora velant,
Intemplísque Deûm prohibent à puluere vultus.
Vidi etiam varium quæ mutant texta colorem,
Eludúntque oculos, vt discolor aura refulsit.
Quid sequar vlterius? nil vis humana reliquit
Intactum. filum tunicis includitur aureis,
Indutæque rigent fuluo sub tegmine vestes,
Vt quondam Phryxi de finibus Aeëtæis
Vecta ouis aurato fulgebat pectora villo,
Pectoráque, & pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem serere vndique morum,
Aut inter teneras bombycem ferre papillas?
Quid mirum, si iam totum diffusa per orbem
Saturni & Veneris pascunt pecora aurea gentes?
Mollia nec soli nouerunt stamina Seres.
Laniuomum ipsa genus Saturni munere magno
Iamdudum super Idalium, super alta Cythera
Transtulit & Venus, & nostras penetrauit ad oras.
Quippe olim (sed fama annis obscura) regebat

Felices

Felices Seras læti ditißimus agri
S erius antiquo patriæ de nomine dictus.
M ox acri infelix Phaethusæ incensus amore
I taliam petijt. postquam illam ad flumina magni
A udijt Eridani correptum fulmine fratrem
F lere diem noctémque, Iouis fera tela querentem.
S ed vix Ausonios fines, Oenotriáque arua
A ttigerat, nouus ecce illi cùm perculit aures
R umor, virgineam formam amisisse puellam,
P rotinus & longos ad cælum tendere ramos
P ro manibus, duróque includi pectora libro.
A h miseram, subitò stetit acri corda dolore
S aucius, insignémque à pectore rupit amictum
P ictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
T um viridi in ripa, caræ sub virginis vmbra
I mpleuit cælum questu, dilectáque frustra
R obora complexus tereti dabat oscula ligno.
E t tenero ereptos in cortice flebat amores
I nfelix. non sceptra animum, non regna p trentum
A lta mouere queunt, nec opimæ copia gazæ.
I n patriam negat ire, placet tantum It:'a tellus.
N ec procul Eridani ripis absistit, & omnem
V itam agit in lacrymis, bis senos ordine menses
I llum adeò perhibent solos fleuisse per agros,
E t tandem superos extrema voce precatum,
N eue oculis lacrymæ, neu deesset luctibus humor
P erpetuus, superis quæ vota audita repente.
P erstat in incepto: gemitu nemora omnia complet.
N on oc lis lacrymæ, non desit luctibus humor.
S oluunt se in lacrymas artus, & corpore toto
L iquitur humor, abítque omnis conuersus in vndas.

Fit fluuius, cursúque breuißimus exit in alueum
Abdua magne tuum, & tecum in vada soluitur alti
Eridani, atque pedes Phaëtusæ humectat amatæ
Flumine turrigeræ radens sata culta Cremonæ.
Mansit amor, veteres amni mansère calores.
Sæpe illum fama est clausam sub cortice Nympham
Tentasse, optatum mox ascendisse cubile,
Tandem iuncta Dryas fluuio est; licitísque hymenæis
Egressam rupta Diuam Deus arbore duxit.
Cui picturatas vario subtegmine vestes,
Illusásque auro tunicas, & tenuia læta
Texta dedit missa à patrijs sibi munera terris,
Paucáque præterea bombycis semina donis
Addidit, ostendens huius quis muneris vsus.
Ipsa, eadem egregias longo post tempore natas
Sericadas docuit patris de nomine dictas.
Mox illæ Ausonias paßim sparsere per vrbes,
Et morum vmbrosam latos seuêre per agros,
Vnde sacri viridem vates petiere coronam,
Et meritis gratas sibi deuinxêre puellas.

FINIS.

MARCI

MARCI HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS SCACCHIA LVDVS.

LVDIMVS effigiem belli, simulatáque veris
Prælia, buxo acies fictas, & ludicra regna,
Vt gemini inter se reges albúsque nigerque
Pro laude oppositi certent bicoloribus armis.
Dicite Seriades Nymphæ certamina tanta
Carminibus prorsus vatum illibata priorum.
Nulla via est, tamen ire iuuat, quo me rapit ardor,
Inuiáque audaci propero tentare iuuenta.
Vos per inaccessas rupes, & inhospita euntem
Saxa Deæ regite, ac secretum ostendite callem.
Vos huius ludi in primis meminisse necesse est.
Vos primæ studia hæc Italis monstrastis in oris
Scacchidis egregiæ monimentum insigne sororis.
Iuppiter AEthiopum sedes, & Memnonis arua
Iuerat Oceani mensas dignatus amici,
Qui sibi tum optatis iunxit Tellurem Hymenæis.
Affuit vnà omnis superûm chorus. omnia festo
AEquoris immensi resonabant littora plausu.
Vt dapibus compressa fames, mensæque remotæ,
Quo superûm mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam adferri iubet interpictam.
Sexaginta insunt & quattuor ordine sedes
Octono: parte ex omni via limite quadrat
Ordinibus paribus, nec non forma omnibus vna

Sedibus, æquale & spacium, sed non color vnus.
Alternant semper variæ, subeúntque vicißim
Albentes nigris, testudo picta supernè
Qualia deuexo gestat discrimina tergo.
Tum superis tacitè secum mirantibus inquit:
Marti aptam sedem, ludicráque castra videtis.
Hoc campo aduersas acies spectare licebit
Oppositis signis belli simulacra ciere,
Quæ quondam sub aquis gaudent spectacla tueri
Nereides, vastíque omnis gens accola ponti,
Siquando placidum mare, & humida regna quierunt.
En verò simulata adsunt qui prælia ludant.
Sic ait, & versa in tabulam deprompsit ab vrna
Arte laboratam buxum, simulatáque nostris
Corpora, torno acies fictas albásque nigrásque,
Agmina bina pari numeróque, & viribus æquis,
Bis niuea cum veste octo, totidémque nigranti.
Vt variæ facies, pariter sunt & sua cuique
Nomina, diuersum munus, non æqua potestas.
Illic & reges paribus capita alta coronis,
Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat. sunt qui pedibus certamina inire
Sueti, sunt & equis qui malint, quíque sagittis,
Nec deest quæ ferat armatas in prælia turres,
Bellua. vtrinque Indos credas spectare Elephantes.
Iámque aciem in versum statuunt, structæqúe cohortes
Procedunt campo, castrísque locantur vtrísque.
Linea principio sublimes vltima reges
Parte vtráque capit, quartis in sedibus ambos
Tractu eodem aduersos inter se, sex tamen æquis
In medio sedes spatijs hinc inde relictæ.

Sede

Sede albus sese nigra tenet. ater in alba,
Proxima reginas capit orbita. regibus ambæ
Hærent quæque suo dextrum latus altera læuum,
Altera lege datis tangunt stationibus, atrúmque
Atra tenet campum, spatio stat candida in albo,
Et proprium seruant prima statione colorem.
Inde sagittiferi iuuenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore niuali,
Nomen Areiphilos Graij fecere vocantes,
Quod Marti ante alios cari fera bella lacessant.
Continuò hos inter rex, nec non regia coniunx
Clauduntur medij. duo dehinc vtrinque corusci
Auratis equites sagulis, cristísque decori
Cornipides in aperta parant certamina Martis.
Tum geminæ velut extremis in cornibus arces
Hinc atque hinc altis stant propugnacula muris,
Quas dorso immanes gestant in bella Elephanti.
Postremò subeunt octo hinc, atque inde secundis
Ordinibus pedites, castrísque armantur vtrísque
Armigeri partim regis, partímque ministræ
Virginis armisonæ, quæ prima pericula belli,
Congressúsque ineant primos, pugnámque lacessant.
Non aliter campis legio se buxea vtrinque
Composuit duplici digestis ordine turmis,
Aduersísque ambæ fulsere coloribus alæ,
Quàm Gallorum acies Alpino frigore lacteæ
Corpora si tendant albis in prælia signis
Auroræ populos contra, & Phaëthonte perustos
Insano Aethiopas, & nigri Memnonis alas.
Tum pater Oceanus rursus sic ore locutus:
Cælicolæ iam quænam acies, quæ castra videtis

D iscite nunc (neque enim sunt hæc sine legibus armæ)
C ertandi leges, nequeant quas tendere contra.
P rincipio alterni reges in prælia mittunt
Q uem pugnæ numero ex omni elegêre suorum.
S i niger arma ferens primus processit in æquor,
C ontinuo aduersum semper se candidus offert:
N ec plures licet ire simul facto agmine in hostem.
P ropositum cunctis vnum, studium omnibus vnum
O bsessos reges inimicæ claudere gentis,
N e quo impune queant fugere, atque instantia fata
E uitare, etenim capiunt ita prælia finem.
H aud tamen interea cuneis obstantibus vltro
P arcunt, sed citius quo regem sternere letho
D esertum eualeant, cædunt ferro obuia passim
A gmina. rarescunt hîc illic funere semper
V traque castra nouo, magis ac magis area belli
P icturata patet, sternúntque, cadúntque vicissim.
S ed cædentem opus est sublati protinus hostis
S uccessisse loco, & conatus vindicis alæ
Sustinuisse semel. mox si vitauerit ictum,
I nde referre licet se in tutum præpete planta.
A t pedites prohibent leges certaminis vnos,
C um semel exierint (facilis iactura) reuerti.
N ec verò incessus cunctis bellantibus idem,
P ugnandíue modus. pedites in prælia euntes
E ualeant vnam tantum tránsmittere sedem,
I nque hostem tendunt aduersi, & limite recto.
C ongressu tamen in primo fas longiùs ire,
E t duplicare gradus concessum. at cominus hostem
C um feriunt, ictum obliquant, & vulnera furtim
I ntentant semper lateri, cauáque ilia cædunt.

Sed

Sed gemini claudunt aciem qui hinc inde Elephanti,
Cum turres in bella gerunt, ac prælia miscent,
Recta fronte valent dextra, læuáque, retróque
Ferre aditum contra, campumque impune per omnem
Proruere, ac totis paſsim dare funera castris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum,
Qui tantum mos conceſsus pugnantibus arcu
Dilectis Marti ante alios. nam semper vterque
Fertur in obliquum, spatijs nigrantibus alter,
Alter candenti semper se limite versat,
Directísque ineunt ambo fera bella sagittis,
Nec variare licet, quamuis fas ire per omnem
Hinc atque hinc campum, atq; omnes percurrere sedes.
Insultat sonipes ferus, atque repugnat habenis.
Nunquam continuo stipata per agmina ductu
Procurrit. tantum sursum sese arduus effert
Semper, & in gyrum greſsus magno impete lunat
Curuatos, duplicémque datur transmittere sedem.
Si nigrante priùs campo expectauerit, album
Mox petere, & sedis semper mutare colorem
Lex iubet, ac certo semper se sistere saltu.
At regina furens animis pars optima belli
In frontem, in terga, ac dextram, læuámque mouetur,
Itque iter obliquum, sed semper tramite recto
Procedit, neque enim curuato insurgere saltu
Cornipedum de more licet. non terminus olli,
Nec cursus meta vlla datur. quocunque libido
Impulerit, licet ire, modo ne ex agmine quisquam
Hostilíue, suóue aditus occludat eunti.
Nulli etenim super educto fas agmina saltu
Transiliſſe. equiti tantum hæc concessa potestas.

C autius arma mouent gentis regnator vterque,
I n quibus est omnis spes, ac fiducia belli.
O mnibus incolumi rege, stat cernere ferro,
S ublato, pugna excedunt, & castra relinquunt.
I lle adeo in bello captus secum omnia vertit.
E rgo hærens cunctatur, eum venerantur, & omnes
A gmine circunstant denso, mediúmque tuentur.
V tque armis sæpe eripiant, sua corpora bello
O bijciunt, mortémque optant pro rege pacisci.
N on illi studium feriendi, aut arma ciendi.
S e tegere est satis, atque instantia fata cauere.
H aud tamē obtulerit se quisquam impune propinquum
O buius, ex omni nam summum parte nocendi
I us habet. ille quidem haud procurrere longius ausit,
S ed postquam auspicijs primis progressus ab aula
Mutauit sedes proprias, non amplius vno
V lterius fas ire gradu, seu vulneret hostem,
S eu vim tela ferant nullam, atque innoxius erret.
H ic mos certandi, hæc belli antiquissima iura.
N unc aciem inter se certantes cernite vtranque.
S ic ait. at quoniam, quoties fera bella fatigant
M ortales, superi studijs diuersa fouentes
I psi etiam inter sese odijs bellantur iniquis,
M aximáque interdum toto ardent prælia cælo.
Iuppiter omnipotens solio rex fatus ab alto
O mneis abstinuisse iubet mortalibus armis,
A tque minis, ne quem foueant, perterret acerbis.
T um Phœbum vocat intonsum, Atlantísque nepotem
E gregium furto peperit quem candida Maia,
I nsignes ambos facie, & florentibus annis.
N udum Mercurius leuibus talaria plantis

Addiderat

Addiderat: nondum Titania lumina agebat
Per liquidum curru gemmato Phœbus olympum,
Tantum humeros pharetra insignis, & crinibus aureis.
Hos pater aduersis solos decernere iussit
Inter se studijs, & ludicra bella fouere,
Ac partes tutari ambas, quas vellet vterque.
Nec non proposuit victori præmia digna.
Dij magni sedêre. Deûm stat turba minorum
Circunfusa. cauent sed lege, & fœdere pacto,
Ne quisquam voce, aut nutu ludentibus ausit
Præuisos monstrare ictus, quem denique primum
Sors inferre aciem vocet, atque inuadere Martem.
Quæsitum, primúmque locum certaminis albo
Ductori tulit, vt quem vellet primus in hostem
Mitteret. id sanè magni referre putabant.
Tum tacitus secum versat quem ducere contra
Conueniat, peditémque iubet procedere campum
In medium, qui reginam dirimebat ab hoste.
Ille gradus duplices superat. cui tum arbiter ater
Ipse etiam aduersum recto de gente nigranti
Tramite agit peditem, atque iubet subsistere contra
Aduenientem hostem, paribúsque occurrere in armis.
Stant ergo aduersis inter se frontibus ambo
In medijs campi spatijs, ac mutua tentant
Vulnera nequicquam. neque enim vis vlla nocendi est
Armigeris, tractu dum miscent prælia eodem.
Subsidio socij dextra, læuáque frequentes
Hinc atque hinc subeunt, latè & loca milite complent.
Alternísque vices. nec dum tamen horrida miscent
Prælia, sed placidus medijs Mars ludit in armis.
Excursúsque breues tentant, tutíque tenent se.

Iamque pedes nigri rectoris, qui prior hostem
Contra iit, obliquum læua clam strinxerat ensem,
Atque album è medijs peditem citus abstulit armis,
Illiúsque locum arripuit præstantibus ausis
Ah miser. instantem lateri non viderat hostem.
Ipse etiam cadit, & pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuscæ regnator gentis ab aula
Subduxit sese media, penitúsque repostis
Castrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis stipantibus abditus hæsit.
Nec mora, surgit eques bellator læuus vtrinque,
Et medijs hinc inde insultant cœtibus ambo,
Alterníque ruunt, & spargunt fata per hostes.
Sternuntur pedites passim miseranda iuuentus,
Quod nequeant reuocare gradum. sonat vngula campo
In medio, & totis miscentur funera castris.
Dum verò peditum intentus Latonius heros
Cædibus instat atrox, equitémque per agmina versat
Vastatorem alæ piceæ, longe Arcada maior
Ardor agit tacitis iamdudum inuadere furtis
Magnum aliquid, peditúmque vltra sæpe obuia transit
Agmina cornipedem ducens in prælia læuum,
Qui regi insidias tendens hûc vertitur, atque hûc,
Per mediósque hostes impune infrenis oberrat.
Constitit, optatáque diu statione potitus
Lethum intentabat pariter regíque, Elephantíque,
Alæ qui dextro cornu turritus in auras
Attollens caput ingenti se mole tenebat.
Delius ingemuit clauso succurrere regi
Admonitus, nanque indefensum in morte Elephantem
Linquere se videt, atque ambos non posse periclo

Eri-

Eripere, & fatis vrgeri cernit iniquis.
Cura prior sed enim est trepidum defendere regem,
Quem rapit in dextrum latus: at niger emicat ense
Stricto eques & magnis Elephantem intercipit ausis,
Damnum ingens: neq; enim est seu post virginis arma
Bellantum numero ex omni magis vtilis alter.
Non tamen impune euades ait acer Apollo,
Et peditum cuneis, densáque indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu, certíque pericli
Frustra velle fugam, nam hinc fata minatur Amazon,
Inde obstat conserta phalanx. tandem altiùs acto
Virginis ense cadit, pulchræ solatia mortis.
Aestuat alba cohors latere heu minus vtilis vno,
Et magis, atque magis furit acri accensa dolore.
Sicut vbi dextrum taurus certamine cornu
Amisit, dum se aduerso fert pectore in hostem,
Sæuior in pugnam ruit armos sanguine, & altè
Colla animosa leuans, gemitu omnis sylua remugit.
Talis erat facies, cæsi post fata Elephantis,
Candentis turmæ. hinc furijs maioribus ardet
Phœbus, & vltrices hortatur in arma cohortes,
In ferrum, & cædes pronus, cupidúsque nocendi,
Incautúsque ambas perdit sine lege phalangas.
Dúmque hostes pariter cernat procumbere victos,
Ipse suos morti indefensos obijcit vltro.
Mercurius melior furto cunctatur, & hærens
Vsque alium ex alio spectando præuidet ictum.
Sæpe ille ex longo meditatus fata superbæ
Reginæ peditem perdendum comminus offert,
Dissimulátque dolos, mox pœnitet, & trahit alto
Improbus, errorem fingens, suspira corde.

Iam

Iámque sagittiferi è dextro spicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat. id hostis
Haud primùm sensit, peditémque trahebat in atram
Laeua aciem rerum ignarus. verùm improba cladem
Et tantas Erycina Venus miserata ruinas
Incauto iuueni furtim tacito innuit ore,
Atque oculis (Phœbo nam forte aduersa sedebat)
Nulla mora, ad nutus diuæ tremefactus Apollo
Constitit, atque oculis latè agmina circumspexit:
Et subitò insidias sensit, peditémque retraxit,
Quem contra impulerat dextra impiger: atque periclo
Reginam eripuit. tum Maia Atlantide cretus
Littoreum caueæ concessum vocibus implet,
Reginam captam ingeminans. fremit vndique turba
Cælicolûm studijs varijs, seséque tuetur
Phœbus, & his alto fatur de littore verbis:
Quæ porrò inuidia est dextram ludicra petenti
Præmia corrigere incautam, in meliúsque referre,
Cum nec pacta vetent? Quod si Maia sate post hac
Id sedet omnino prohiberi: lege caueto,
Quique prior fuerit digitis impulsus in hostem,
Siue albus, piceúsue fuat, discrimine nullo
Ille eat, & dubij subeat discrimina Martis.
Dixit, & hæc toto placuit sententia circo
Cælicolis. Venerem obtutu clam versus acerbo
Iuppiter increpuit. nec sensit filius Arcas.
Sed puer ingemuit labefactus corda dolore
Ingenti. vix se tenuit quin ludicra castra,
Inuictísque acies manibus confunderet ambas.
Tum secum statuit furti certare, dolísque
Omnibus, ac totis fraudes innectere castris.

Iam tum igitur iuuenem pharetratum in prælia ducens
Cornipedis simulare gradus iubet. ocius ille
Emicat, atque albæ reginæ fata minatur.
Non Phœbum latuêre doli. subrisit, & ore
Versus ad astantes: quamuis accommoda furtis
Mercurio sit dextra, inquit, fraudíque, dolísque
Callide Atlantiada inuigiles. haud me tamen vltra
Fallere erit. iámque improbe iniquam corrige dextram.
Spectantum cunei ingenti risêre theatro,
Atque Arcas, veluti deceptus imagine falsa,
Summisit buxum concesso in prelia gressu
Arcum intendentem, vigilat iam cautus Apollo
Fraudésque, insidiásque timens, occultáque furta.
Ille etenim persæpe, manu dum ducit in hostes
Alternam buxum, ius contra, & fœdera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Obiiciat simul, obseruet nisi prouidus hostis.
Iámque equitem contra nigrantem candidus arcum
Intendens sese opposuit pharetratus, & arcet
Reginæ iugulo interitum. tum dexter oberrat
Huc atque hûc Elephas, niueisque exultat in armis.
Hæserat in medio, dominæ regíque minatus
Albus eques ratus impunè, & iam sorte superbus
Nequicquam spoliorum animum pascebat amore.
Non tulit hanc speciem iuuenis pharetratus, & arcu
Contendit calamum, seséque immittit in hostem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Insigni pro laude, aluo mediæ hæsit arundo
Stridula, & ima chalybs descendit in ilia adactus.
Voluitur ille excussus humique, & calcibus auras
Verberat. in ventos vita indignata recessit.

Inde

Inde sagittiferum sternit pedes. hunc pedes alter
Hostili de plebe necat. pugna aspera surgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti.
Sæua pharetrigeri contendunt spicula neruis,
Quadrupedúmque gemit bicolor sub verbere campus.
Incaluêre animi parte ex vtráque, & in armis
Concurrunt densi. simul omnis cōpia gentis
Albæqúe, piceæque, duces, ambæqúe phalanges,
Confusæqúe acies magno certamine totis
Densantur campis, virtus, fortunáque in vnum
Conueniunt. hi nunc victores agmina versa
Aequore agunt toto, versis referuntur habenis
Nunc iidem, variántque vices, & fluctuat omnis
Area bellorum. vasti velut æquoris vndæ
Si quando inter se recluso carcere sæua
Bella cient animosi Euri, vertúntque profundum
Ionio in magno, aut vndisono Atlanteo,
Alternos voluunt procurua ad litora fluctus.
At medias acies inter crudescit Amazon
Candida plena animis, multísque in millibus ardet.
Nanq; sagittiferum incursans, rediénsque Elephantem
Nigrantes sternit dextra, læuáque per alas
Fulminat; atque manu spargens hastilia sæuit.
Bellanti dant tela locum, retróque residunt
Hinc, atque hinc inimicæ acies: per tela, per hostes
Illa ruit pulchram in mortem, simul vltima tentat
Castra fugæ fidens, animósque in bella viriles
Sæua gerit, penetrat cuneōs, aperítque viam vi.
Tandem fusca cohors, nigrantísque arbiter alæ
Ipse etiam arma suæ trepidus, virésque, animósque
Virginis implorat. nulla est mora, feruida Amazon

E mi-

Emicat, atque ardens, paribus se sistit in armis.
Quem primum hasta, aut quem postremũ bellica virgo
Demetis, aut quot humi candentia corpora linquis?
Semianimes voluuntur equi niueíque, nigríque
Et peditum cunei, dilectáque pectora Marti
Aligera iuuenes ineuntes bella sagitta.
Quis cladem fando illius, quis funera pugnæ,
Prostratósque duces speret se æquare canendo?
Sternitur omne solum buxo, atque miserrima cædes
Exoritur. confusa inter sese agmina cadunt,
Implicitæque ruunt albæ, nigræque phalanges.
Sternuntur pedites, & corpora quadrupedantum.
Nam versæ inter se iactantes mutua tela
Fœmineis ambæ nituntur Amazones armis
Vsque adeo certæ non cedere, donec in auras
Aut hæc, aut illa effundat cum sanguine multo
Sæuam animam, sola linquentes prælia morte.
Interea amborum populorum rector vterque
Captiuos hostes, & victa cadauera bello
Carcere seruabant castris vicina, cauentes
Ne capti semel aut obita iam morte iacentes
In vitam reuocati iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phœbeo Threicius Mars
Iunctus amicitia puero Arcadi, si quid amico
Fata sinant prodesse, animum per cuncta volutat,
Obseruátque omnes casus. tum corpora bina
Capta, pharetratum iuuenem, peditémque nigrantes
Cœtibus è functis iam vita, atque æthere cassis
Surripit; & castris rursum clam immittit apertis.
Ergo iterum gemini captiui prælia inibant,
Miscebántque manus animosi, atque arma ferebant.

Haud

Haud secus (vt perhibent) cum Colchis nacta cadauer
Aut virgo Massylla recens, cantúque triformem
Saepe ciens Hecaten, ac magni numina Ditis,
Falsam animam insinuat membris, aurásque loquaces.
Continuò erigitur corpus, loquitúrque, videtque,
Et viuos inter fruitur caelestibus auris.
Non tulit indignum facinus Iunonia proles
Mulciber (ille dolum solus deprendit) & ore
Inclamat, Phoebúmque monet. Thrax palluit heros
Deprensus. Phoebo exarsit dolor ossibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus iniqua
Praesidia abduci, atque indebita corpora bello
Protinus è castris iubet. atque retexere falsos
Hinc atque inde ictus, & cuncta in pristina reddit.
Iámque duces furijs ambo maioribus instant,
Reginásque ambas conuersa per agmina mittunt.
Caede madent illae toto aequore fata ferentes.
Considunt tandem obuersae, regésque tuentur
Quaeque suum. ecce autem bellatrix agminis albi
A tergo ferro inuasit, strauítque nigrantem
Ignaram. verùm ipsa etiam cadit icta sagitta
Ah misera, & spolijs haud longum exultat opimis.
Conuertêre oculos ambae hinc, atque inde cohortes,
Atque acies lacrymis, & foemineo vlulatu
Ambas incubuisse putes, dum funera ducunt.
Tum reges moestos ipsa ad praetoria densi
Agglomerant sese circum. timor omnibus idem
Incumbit. par tempestas, par hausit vtrosque
Diluuium populos, & sunt sua funera cuique.
Haud prorsus tamen ambobus defecerat omne
Robur. opes restant, & adhuc intacta iuuentus.

Tres pedites tibi Phœbe, sagittifer alter, & ingens
Bellua turrito dorso, totidémque tibi Arcas
Excepto Elephante, alta qui nuper in aula
Pace fruens cecidit positis inglorius armis
Eminus aligera percussus arundine pectus.
Sed dexter tibi restat eques imperditus hausit
Cetera bellantum Mars impius agmina, bellíque
Alea, florentes & desolauerat aulas.
At Cyllenæo iuueni spes occidit omnis.
Aestuat amissæ gentis memor, & suspirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna. fracta agmina bello
Reliquias tenues immitis Apollinis astu
Cautior in pugnam mittit, post funera tanta
Si qua fata sinant gentis sarcire ruinas.
It nigrum campis agmen, stat vbique morari,
Fortunámque omnem tentare, aditúsque nocendi.
Exultat contra non æquo prælia motu
Cynthius inuadens. facies indigna cohortum,
Heu facies miseranda ducum, raro agmine apertæ
Castra patent latè, viduatæ & ciuibus aulæ.
Mærebant vacuis thalamis regnator vterque
Iamdudum exosi sine coniuge tædia lecti.
Primus amor maneat quamuis immotus vtrísque,
Sors tamen ad noua coniugia, atque nouos hymenæos
Flectit iniqua. igitur primum rex agminis albi
Reginæ comites olim, fidásque ministras
Regali inuitat thalamo, quæ funera mœsta
Post fera bellatricis heræ tela irrita bello
Iactabant acies inter, cuneósque nigrantes
Oppetere amissæ dominæ pro cæde paratæ.

S ed prius explorare ausus sedet, atque viriles
C unctarum spectare animos, vt digna cubile
I ntret, in hostiles sedes, atque vltima castra
H ortatúrque, iubétque supremam apprendere metam.
N ulli fas etenim regis sperare cubile
(Pacta vetant)nisi quæ per tela inuecta, per hostes
T ransactis spatijs cunctis impune suprema
A ttigerit prius aduersi penetralia regis.
A rrexere animos famulæ, paritérque per hostes
L imitibus properant rectis. tamen ocior ante it,
T ertia quàm dextro ducebat semita cornu,
E xultátque agitátque animo connubia regis.
N am comites spe sublapsa cessere volentes.
I lla volat cœptis immanibus, addidit alas
G loria præpetibus plantis, & plurima merces.
N ulla obstat mora: nec facinus probibere tyranno
C ura nigro est, nouáque ipse etiam connubia tentat,
E t vacuis thalamis alias inducere nuptas.
E rgo iter alternæ accelerant, famulámque sinistram
Q uarto limite agit, saltu sed tardior vno
P arrhasius iuuenis, iámque imperterrita virgo
C andida facta potens voti penetrauerat omnes
S edes, atque alacris meta consederat alta.
T um rector iubet afferri sellámque, tiarámque
E xtinctæ ornatus, nec non fulgentia sceptra,
D ignatúrque toro meritam, optatísque hymenæis.
G audet cana cohors, insultátque eminus atræ.
H aud lacrymas cohibet Maia satus æthera voce
I ncessens, pictósque à pectore rupit amictus.
N igranti famulæ tantùm gradus vnus ad ipsam
R estabat metam ab miseræ, sed limite recto

Turritus fera fata Elephas impune minatur
Insurgens, si supremam contingere sedem
Audeat, & toto castra obsidet vltima tractu,
Et pauidam obseruans extremis sedibus arcet.
Interea noua regali dignata virago
Connubio exultans, toto dat funera campo.
Illam tollit honos nouus, & fortuna tumentem.
Fulminis in morem ruit atque nigrantia sæuit
Castra per, & sedes, ac sidera territat armis.
Horrescunt faciem inuisam nigra agmina crudæ
Virginis, atque imæ exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi vasto irrumpente fragore
Hoste, metúque omnes acti glomerantur in vnum
Aulaï in medio iuxta latera ardua regis.
Haud secus alta boues sparsæ per pascua quondam,
Vt sensere lupum venientem, protinus omnes
Conueniunt trepidæ, & fortem facto agmine taurum
Ductorem armenti implorant, ipsíque propinquant
Certatim inter se trudentes cornua rauco
Murmure, mugitu longè nemora alta resultant.
At regina furens trepidos toto agmine victrix
Impingens in terga, ipsíque ante omnia regi
Fata parans, pugnas alta ad prætoria miscet,
Nunc ruit huc, nuc huc, tunc &, nisi læua fuisset
Mens illi, poterat candentem inuadere sedem
Limite in obliquum quarto, & concludere fauces.
Vltimus ille labor regi, gentíque fuisset
Nigranti, & fatis Arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc lethi facilis via in ilia regis,
Nec poterat quisquam se tantæ opponere cladi.
Sensit Athlantiades tacitus, dubióque tremebant

Corda meis, accelerare hostem iubet improbus, ictum
Ne videat, verbísque rapit per inania mentem,
Castigátque moras. adeon' iuuat vsque morari,
Nec pudor est? quæ tanta animis ignauia? sic nos
Increpitas semper cunctantes impiger ipse?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus peditem imprudens dum captat Apollo
Præterijt fortunam, alacer vocem extulit astris
Lætitia exiliens Cyllenius. inde periclo
Regem ipsum eripiens opponit Amazonis armis
Haud inuitum equitem, qui sæuos arceat ictus.
Tum secum meditans candenti lethum elephanti,
Qui meta arcebat famulam, ne regis iniret
Concessos thalamos curuato perculit arcu.
Concidit, atque ictu tellurem bellua vasto
Pulsauit moriens, dum regi intentat Apollo
Nequicquam exitium. tum metam impunè ministra
Nigra tenet (nec Phœbus obest) iam regia coniux.
Iámque alacres paribus certamina viribus ambo
Rursum ineunt, nuptasqúe ferunt in bella secundas.
Tum, quanquam ambiguæ spes sint, incertáque belli
Alea adhuc, tamen, ac si palmæ certus, & omne
Discrimen positus sit supra, gaudia ficto
Ore puer Maiæ simulat, verbísque superbit
Improbus insultans, astus genus, & sua creber
Vocibus extollens albæ premit arma cohortis.
Quem sic deprensa iuuenis Latonius arte
Increpitat: nondum extremam dubio vltima bello
Imposuit fortuna manum, & iam voce superbis.
Proinde mihi insulta, & tumidis reple omnia verbis,
Certa tuum annuerit tibi cùm victoria Martem.

S ediam nulla mora eſt.tua nunc nunc irrita faxo
D icta manu.hæc fatus reginam hortatur in hoſtes.
C ontinuo exoritur magnum certamen, & ingens
H inc atque hinc rabies,dum fixum vincere vtriſque.
A udentes in tela ruunt.ſtat multus vbique
T error,vbique pauor,mortíſque ſimillima imago.
N ituntur cuncti aduerſi,ſeſéque viro vir
O btulit.inuigilant caſtris auertere peſtem
Q uiſque ſuis,hoſtémque fugant, hoſtiliáque ipſi
C aſtra petunt,variantqúe vices,fortunáque ludit
S pecupidos,& corda moræ impatientia torquet.
F unera ſpargebat fuſca regina cohortis
P er medias animoſa acies.non æmula contra
O ppoſuit ſeſe virgo,ſed calle per hoſtes
S ecreto interea regis tendebat ad alta
L imina.dein ſubito captis cuſtodibus arcis
I rruit,atque aditus irrumpens obſidet aulam,
I ntentátque necem regi.tum nigra virago,
P oſtquam altis vidit canam in penetralibus hoſtem,
C æde madens ſtrages cito linquit & imperfecta
F unera,& acta pedem retro exanimata repreſſit,
N ec timuit mediam ſe certæ opponere morti
E t patriæ,& trepido properans ſuccurrere regi.
H ic aliud maius Phœbo,grauiúſque dolendum
O bijcitur. nam cornipedem Cyllenius atrum
H uc illuc agitans campo inſultabat aperto.
A rdet equus,ſaltúque furit.nec deſtitit auſis,
D onec reginæ pariter,regíque minatus
O ptatam tenuit ſedem,exitióque futurus
A ut huic,aut illi nigrantibus obſtitit armis.
V t vidit,triſti turbatus pectus Apollo

I ngemuit, largúsque genis non defuit humor.
E t jam iam labi, atque retro sublapsa referri
S pes omnis. fluxæ vires, auersa deûm mens.
A rcas successu exultans, ac munere diuûm
L ætus, ouánsque, animum vocémque ad sidera tollit,
E t tandem rediit vigor in præcordia victo.
P rotinus inclusam feriens sub tartara mittit
R eginam, & spoliis potitur non segnis opimis.
T antum olli bellator equus cadit ilia fossus
V ltoris ferro regis. nondum tamen expes
P hœbus abit, sed pugnat adhuc, atque agminis albi
R elliquiæ pedites duo, & arcu insignis eburno
M artis amor iuuenis nequicquam bella lacessunt.
A udentes facit amissæ spes lapsa salutis,
S uccurrúntque duci labenti in funera. sed non
T alibus auxiliis, nec defensoribus istis
T empus eget. toto Maia satus æquore sæuit.
I nstat vi multa nigra virgo, septáque regis
C ircuit excidium intentans, hac perfurit, atque hac,
N ec requieuit enim, donec certamine iniquo
R elliquias gentis candentis, & vltima bello
A uxilia absumpsit. medio rex æquore inermis
C onstitit amissis sociis, velut æthere in alto
E xpulit ardentes flammas vbi lutea bigis
L uciferis aurora, tuus pulcherrimus ignis
L ucet adhuc Venus, & cælo mox vltimus exit.
N ulla salus illi superat, spes nulla salutis,
N on tamen excedit victus, sed claudere sese
H ostiles inter cuneos impune per enses
A ctus agit donec nusquam spatia vlla supersint
E ffugiis. nam si nemo illi fata minetur,

Nec

Nec superet sedes, quam impune capeßere poßit,
Nil tantorum operum impensis foret omnibus actum.
Sed labor effusus frustra, viresque fuissent,
Nec titulos quisquam, aut victoris nomen haberet.
Ergo per vacuas sedes, desertáque castra
Nunc huc, rursum illuc incertos implicat orbes
Diffugiens, niger insequitur rex æquore toto,
Atque fugæ semper spatiúmque, abitúmque relinquit.
Post vbi supremo tendentem limite greßum
Vidit, reginam sedes seruare secundas
Iußit, ab angustis ne se ille abducere posset
Ordinibus, tantúmque fugæ misero vltima restat
Linea. tum sese contra niger æmulus infert
Dux gentis propiore gradu, sedes tamen vna
Alterum ab alterius contactu summouet vsque.
Vt vero contra exultantem victus, & expes
Constitit inuitus, fortunam nacta virago
Extremam insiliit sedem, totoque minatur
Limite, nec misero restat locus amplius vsquam.
Tandem illum surgens virgo crudelis in ensem
Immolat, & finem imposuit sors aspera pugnæ
Ingenti superûm plausu, & clamore secundo.
Victor Atlantiades exultat littore toto
Improbus, & victo insultat, ridétque dolentem:
Quem pater omnipotens ad se vocat, & dat habere
Felicem virgam, qua puras euocet vmbras
Pallenti Styge, vt infectum scelus eluit ignis,
Quáque Erebo damnet sontes, & carcere cæco,
Détque, adimátque oculis somnos, & funere in ipso
Lumina lethæo claudat perfusa sopore.
Mox verò gratum ludum mortalibus ipse

O ſtendit deus & morem certaminis huius
I taliæ primum docuit celebrare colonos.
N anque olim, vt perhibent, dilectā Scacchida, qua non
I nter Seriadas præſtantior altera Nymphas,
C ompreſſit ripa errantem, & nil tale putantem,
D um paſcit niueos herboſa ad flumina olores:
T um bicolorem illi buxum dedit, atque pudoris
A miſſi pretium vario ordine picturatam
A rgentiquè auriquè grauem tabulam addidit, vſúmq;
E docuit. Nymphæquè etiam nunc ſeruat honorem,
E t nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
E xtremæquè hominum diuerſa ad littora gentes.
Omnia quæ puero quondam mihi ferre ſolebant
S eriades, patrij canerem dum ad flumina Serij.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS BVCOLICA.

ECLOGA I.

DAPHNIS.

Lycidas. Amyntas.

Absentem Daphnim Lycidas, & pulcher Amyntas
Pastores ambo, pueri ambo, ad Tybridis vndam
Flebant, & querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite vos Musæ, & iuuenum memorate querelas,
Dicite. nam motas ipsas ad carmina cautes,
Et requiesse suos perhibent vaga flumina cursus.
Incepit Lycidas, Lycidæ nam cedit Amyntas:
Has ô qui saltem voces tibi ventus ad aures
Daphni ferat, nostrum Daphni absens nosce dolorem,
Nunc seu te immemorem nostri, pecorisque relicti
Oblitum patria arua iuuant, & pascua tantum
Tusca tibi cordi Latij pro pinguibus agris
Antiqui Latij, & pro flauo Tyberino
Dilecti ripas formosas accolis Arni,
Seu tibi (quando vrgent sic Diuûm tristia iussa)
Sæpe animo occurrit quàm pinguia liqueris arua,
Dúmque acrem frustra quærens lenire dolorem
Secretos lucos solus, secreta pererras
Littora, ad hos cæli conuertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis: mea gaudia tellus
Illa habet, illa meos longè plaga seruat amores.
Daphni tuos abitus nostris in montibus vrsi
Informes gemuere. feræ lustra alta tenentes
Auditæ aëreis in verticibus vlulasse.

His passim audiri læta olim carmina in oris,
Carmináque, & dulces pastorum semper amores.
Nunc circum silet omnis ager. nunc pascua muta.
Hac subito liquit tecum omnis rura voluptas.
Hic aderas, aderant simul & fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharúmque timor per littora Fauni.
Hinc abes, hinc absunt simul & fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharúmque timor per littora Fauni.
Formosi hi tecum montes, formosáque prata.
Te sine deformes montes, deformia prata.
Non horti flores apibus, non sidera rorem
Sufficiunt, gelidæ non linquunt arua pruinæ.
Vix paucas æger deserto in littore Amyntas
Ducit oues, paucas deserta in rupe capellas
Horrentíque rubo, & carice pascit acuta.
Ah puer infelix, cui tu dum pascua cara
Commendas, & oues fido, atque armenta recedens,
Et tristis, dilecte vale, vix inquis, Amynta,
Nil potuit contra præ largo reddere fletu.
Illum, singultus dum non compescere longos,
Aut lachrymas valet, aprico de colle iuuencæ
Fluminis immemores, & graminis admiratæ
Indigno flentis pueri doluere dolore.
Sic Lycidas subito, sic deinde sequutus Amyntas:
Illa luce & oues fluuios, ac pabula læta
Fugère & saturis ipsi præsepibus vltro
Abstinuere boues clausi fœnilibus, & vos
Tardius ah miseræ rediistis monte capellæ.
Vt fontes sine aquis, vario vt sine gramine prata,
Vt sine Sole dies, Luna vt sine lumine noctes,
Hæc ita mœsta suo squalet sine Daphnide tellus.

Daphni decus ruris, pastorum Daphni voluptas,
Quæ modo surgebant tuguri tua culmina ad auras
Tybridis in ripa nunc semistructa videntur
Ipsa etiam absentem dominum deserta morari.
Illac præteriens subsistit sæpe viator,
Siue viam carpit pedibus, seu puppe per vndas,
Et secum admirans: quondam hæc felicia tecta,
Felices, inquit, horti, cùm Daphnis adesset:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite custodes pecoris, cohibete capellas
O vos, ô cohibete & oues, hædósue petulcos,
Ne vites carpant immiti dente nouellas,
Quas posuit modo discedens hinc ordine Daphnis.
Et dixit: tamen ista mei monimenta manebunt.
Crescetis vites, vobiscum consita crescet
Vlmus, & exilij nostri numerabitis annos.
Sic ait, & dulci sese diuellit ab ora
Inuitus, tristísque. tamen subsistit, & hæret
Hìc illic, colles & respiciebat amatos,
Optabátque oculos in cara linquere terra.
Pastores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant mœsti procul, ac discedere flebant.
At tu viue memor saltem pulcherrime nostri,
Viue tui memor ô Lycidæ pulcherrime Daphni.
Forsitan &, si quis cælo Deus aspicit alto
Pastorum curas, nostri miserebitur olim
Mitior, & caris reddet te protinus oris.
Sic pueri paribus se dum solantur auenis,
Illorum fera Tybris sub nocte querelas
Miratus flauum vitreis caput extulit antris.
Et vos ex imo gemuistis Naiades amne.

ECLOGA II.

CORYDON.

H O c mihi vos etiam Nymphæ concedite carmen
S eriades, vestris veniens quod nuper ab oris
C antabat Corydon, grata dum texit in vmbra
F iscellam amissi gregis immemor. ilicet illum
C antantem nostri densa cinxere corona
P astores admirati, Fauniqúe sequuti,
E t vos vicinis Dryades properastis ab antris.
N am Satyrum bifores audentem inflare cicutas,
I psum dum cantu vocat in certamina Phœbum
N unc canit, & dempta viuos cute detegit artus,
C ernenti, sparsæ rorabant sanguine siluæ.
N arcissi nunc formosi meditatur amorem.
A h puer infelix, quis te nouus error adegit?
A ut nihil est quod amas, & fallax ludit imago,
A ut tibi tute ignis, téque ardes nescius ipsum.
T u tam en hanc tenero male sanus pectore curam
N octes atque dies versas. tibi flamma medullis
A ltius insedit, séque ossibus implicat ignis.
P arcite fallaces puero iam parcite lymphæ.
I psæ etiam parcunt Nymphæ, quas lusit amantes.
I psi etiam parcunt iuuenes quos torsit amantes
D urus, communis Diuûm puer, atque hominum fax.
I llum etiam montésque feri, desertáque latè
F leuerunt nemora, vmbrosisqúe in vallibus amnes,
D um iacet in ripis, nec fonte recedit amato,
E t moriens cura extremum tabescit inani.
H æc felix Corydon. dehinc addit Ariona cantu
I nsignem. resonant omnes & Ariona saltus,

Et

Et nemora, & montes, atque vmbrosæ conualles.
Vos quoque muscosi meministis Arionis amnes.
Quæ vos Nereides tenuit mora? nam properarunt
Aequoris excitum pecus omne, armentáque Prothei,
Et curuam phocæ informes cinxere carinam,
Cùm nautæ insidijs sibi fata instantia cernens
Extremum caneret tristis solatia lethi:
Qualis Mæandri queritur moriturus ad vndam
Canus olor, qualis rauci per stagna Caystri.
Vos tamen ô tandem traxerunt carmina Nymphæ
Nereides, tutam cùm per vada salsa secaret
Supposito delphine viam, in patriámque rediret,
Dulcè etiam nunc fila mouens testudinis aureæ.
Quid caneret, nisi cœruleos per cœrula diuos?
Oceanum inprimis, cuius sanctissima vbique
Iura tremunt vndæ, tumidiqúe sub æquore fluctus,
A quo principium deducunt omnia passim
Flumina sub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita cursu.
Addit vt & cælum, cælíque nitentia tecta
Contemnat, liquidásque domos præponat olympo
Detentus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea vitrea auricomus depascitur igni
Arua die, vitreo Sol nocte expectat in antro
Hospitis Oceani mensis exceptus amicis.
Interea roseis satura ad præsepia glaucæ
Sufficiunt, & flumen equis, & pabula Nymphæ
Diuina, ambrosiámque, & Pæoniam panacæam.
Cetera dehinc etiam canit alti numina ponti,
Cum Nereo, Glaucóque tridentiferum Neptunum.
Addit Nereidas centum, centum addit amores

Nereidum. toto responsant æquora ponto,
Huc ades ô Galatea: ades huc Pisæa Arethusa,
Nerine Galatea, argentea Neptunine.
Restabat, nautam infandum quæ pœna sequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes,
Pergebátque canens Corydon, dum cuncta referret.
Sed non Sicanium non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum pastores protinus, omnes
Depereunt nymphæ, nympharum semper amores
Ille habet, ille ipsas vrit sæuo igne Napæas.
Hûc ades ô formose puer. tibi carmina amantes
Grata canunt Musæ. tibi magno captus amore
Ipse suos numeros addit sua munera Apollo,
Et quę sua viridem texit tibi fronde coronam.
Hæc Corydon Tyberi nuper mirante canebat.
Cætera pastores meminere ad flumina Mellæ.

ECLOGA TERTIA.

NICE.

Coniugis amissi funus pulcherrima Nice
Flebat, & in solis errabat montibus ægra,
Atque homines fugiens mœsto solatia amori
Nulla dabat, luctu sed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem. ipsi iam funera montes
Lugebant Dauali. Daualum omnia respondebant.
Interea Nymphæ Damon correptus amore,
Vicina vt paucas seruabat rupe capellas,
Omnibus ah demens syluis errabat, & agris,
Atque hæc nequicquam vacuas iactabat ad auras:
O quis te nostris oculis pulcherrima virgo
Obiecit Deus, & visam te protinus idem
Eripuit nobis, sæuo vt consumerer igni?

Siue

Siue Dea es nemorum (certè Dea) siue tibi alta
Vndarum dominæ parent maris æquora & amnes,
Illa meo nunquam facies de pectore abibit.
Illam vos etiam mecum discetis amare
Intonsi montes, vos vmbriferæ conualles.
Siue greges inter cantabo frigus, & auram,
Flumina seu propter salices in valle putabo,
Aut agitans instabo aliud quodcunque. tibi antè
Carmina pauca canam, & te pectore suspirabo,
Toto vnam te corde. priùs dediscet amare
Gramina ouis, nemora alta feræ, vaga flumina pisces,
Quàm tua de nostris vellatur cura medullis.
Si nec erunt Fauni, si nec mihi Oreades vllæ,
Montibus & solis dicam mea carmina syluis.
Ardebunt syluæ, montes ardebitis alti.
Quo fugis ah! Daualus non hæc post funera curat.
Siste gradum, atq; oculis rursum Dea reddere nostris.
O tibi si tantum hæ syluæ, si mollia prata
Hæc placeant, libeátque his mecum in vallibus esse,
O has felices syluas, felicia prata,
Formosas nimium siluas, formosáque prata,
Formosas valles, sed tu formosior illis.
Coniugis hîc mecum dum carpent grata capellæ
Gramina, facta canes ingentia, vt hostibus vnus
Obstiterit sæpè, & prostratas ceperit vrbes,
Vtque duces victos tot magnis ceperit ausis
Vna eadémque die, tecum omnia quæ modo montes
Cantabant ipsi, Daualum omnia respondebant.
Alma suum hîc tecum non dedignetur Adonim
Flere Venus, tecumqúe suas sociare querelas.
Ipse autem interea iuxta proiectus in herba

Insi.

Insignem calathum tibi iunco, & vimine texam,
Et totum miris pergam variare figuris.
Primus erit labor hic, primum hic tamen argumentum
Coniugis extincti funus, miserabile funus,
Dum queritur se non bello, non fortibus armis
Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido iuuenis morientis in ore,
Et sensim placida claudentur lumina morte.
Addua aquas iuxta fundet mœstissimus vrna,
Et circunfusæ tundent sua pectora Nymphæ
Spargentes stratis violam, mœstúmque Hyacinthum.
Exanimum circunstabunt regésque, ducésque
Mœrentes, largóque vndabunt omnia fletu.
Parte alia heroum multis comitantibus addam
Longum iter ingressam te, si quod numen eunti
Coniugis annueret cari producere fata.
Quos non interea Diuos in vota vocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?
Omnes sed frustra diuos in vota vocabis.
Muneribus frustra cumulabis grandibus aras.
Ibis multa metu suspensa, è montibus altis
Occurrent Dryades, & Oreades admiratæ,
Nympharúmque tibi passim chorus omnis eunti
Floribus è variis, viridíque è fronde coronas
Intexent sæui solatia vana doloris.
Cùm vero extinctum Daualum sæuissimus aures
Nuncius implebit, votis nihil omnibus actum,
Pallentem heu subito faciam, ingentíque dolore
Exanimem labi: stabunt circum ilicet omnes
Collapsam famulæ, gelidámque à flumine lympham
Rorabunt, gelida vix tu reuocabere lympha.

Quos ah dein gemitus, quæ tum lamenta referrem?
Si possent gemitus iunco, aut lamenta referri?
Crudeles diuos, crudelia fata vocares,
Crudelem terram, quòd non sponte hisceret, & non
Te subitò orantem miserata hauriret hiatu.
Haud aliter tantum finiri posse dolorem,
Etrusci montes, testes vos omnia scitis.
Omnia vos mœstæ lamenta audistis, & ipsi,
Dum miseret, celsis de verticibus vlulastis.
Nam mihi cuncta senex puero prædixerat olim,
Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon simul ibat. eum videre vagantem,
Atque hæc nequicquam fera sub nocte canentem
Carmina nymbosis stabulantes montibus vrsi,
Montibus & siluis, ac littoribus desertis.
Illa autem prærupta legens, atque inuia saxa
Nunc hac, nunc illac fugere indeprensa, nec vsquam
Apparere freti hyberna surdior vnda.
Illam vos amnes, vos ô genus amnibus vndæ,
Sistite, correptámque domum deducite Nymphæ.
Sola dies poterit tantum lenire dolorem

FINIS.

CARMINA DIVERSI GENERIS.

IO. MATTHAEO GIBERTO.

ME merita iuuant mea,
Optatóque diu perfruor ocio,
Per te quod peperi mihi
Giberte ô animi sola quies mei,
Pro quo mille adeam neces.
Nunc æstus vacuum glandifera iuuat
Euitare sub ilice,
Nunc audire Noti murmura garruli
Densus per nemorum comas
Haud longè scatebris fontis ab algidi.
Nec me desidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiæ.
Canto nam modò carmina,
Ad præscripta modo me sapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet vrbium
Roma principibus viris
Gratum inter proceres nobilem honoribus.
Suspiras tamen, & doles,
Fortunam cupiens persimilem meæ.
Mecum vt sæpe negotia
Vrbana, ac varias sollicitudines
Detestaris, & angeris,
Felicémque vocas me ter, & amplius.
Vt verum fatear tibi,

Permutare negem, tu tamen hæc cape
Hæc solatia amiculi,
Sortem æqua vt leuiùs mente feras tuam.
Sunt mortalibus omnia
Diuisâ studia, & munera disparis
Vitæ, vt quisque humeris valet,
Diuis cuique suum distribuentibus
Aequo iudicio omnibus.
Non fossórue, ouiúmue arbiter horridus
Clauum temperet vrbium.
Non, quem templa iuuant, curiáue, aut forum,
Sulcet diuite mercium
Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
Esses vt patriæ præsidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
Arteis. hoc dederunt dij studium tibi.
Ten' dices miserum rogo?
Nec contentus eris sorte tua dolens?
Vrbs te magna Quiritium
Mirata est puerum, publica munera
Tractantem grauiter, diu.
Vix nunc quarta tibi condita olympias,
Regum consilijs tamen
Iamdudum grauibus conscius interes.
Omnes Italiæ angulos
Fecisti meritis iam memores tui.
Omnis iam tibi Gallia,
Germanúsque ferox funera nil pauens
Debet. debet atrox Geta,
Debent Sauromatæque, & Morini vltimi,

Debent instabiles Scythæ,
    Et tellus vbicunque est habitabilis.
Sed nihil est quoque, si sapis,
    Quòd nostra hæc inhies vsque adeò ocia.
Ipsi quærimus indies
    Doctrina studióque hanc sapientiam,
Quam nec forsitan assequi
    Vnquam fata dabunt, aut labor irritus.
Huius tu nihil indiges.
    Fers tecum puer hanc matris ab vbere
Raro munere cælitum,
    Externaque tibi nulla opus est ope.

LEONI X. PONT. MAX.

Ecquis ô lætam Leo gratus vrbem
Erigit rumor fera te parare
Barbaræ iam iam Latio imminenti
    Funera genti?
Macte qui tantos animos superbus
Concipis, magnis noua te triumphis
Gloria inuitat, noua laurus, ô ter
    Maxime regum.
O diem illam, qua rediens in vrbem
Arduis figes spolia ampla templis,
Quem duces omnes sacra Vaticani ad
    Limina ducent.
Ante deiecti capita alta reges
Efferi incedent. minor ibit ille,
Qui modo deuicto Oriente Romæ
    Dira minatur.
O vbi hîc captas numerabis vrbes,
Et ducum vita exuuias carentum,

O tuum quæ tunc meritò lacessent
Gaudia pectus?
E rgo age arrectam Ausoniam, & paratos
P ublica Europæ voca ad arma reges,
I ámque spumosum videam latêre
Claßibus æquor.
H oc auent omnes Itali, exteríque.
G estiunt cunctis animi. paratur
M artis ad præclara opera, & labores
Pulchra iuuentus.
I pse ego, quamuis alia nitere
M ens erat lauro, ardeo nunc amore
M artis, armorúmque. tui relinquunt
Phœbe calores.
N unc vocant artes aliæ. iuuet me
I am grauem ferri strepitum, tubásque
H orridas audire, iuuet ruenteis
Cernere turmas.
I am mihi densum videor per agmen
C aßide inclusus caput insuetum
F unera horrendum fera fulminanti
Spargere dextra.
N on ego pro te, laribúsque, & aris
H orream extremos penetrare ad Afros,
N on ego Xanthum galea caua potare nec Indum.
P ulueris multum, patiénsque Solis
I bo quo Bellona vocabit, & Mars,
H ostium irrumpens cuneos ahena
Luce coruscus.
E t mihi pectus, mihi sanguis, & vis

Vuida, est præsens animus. trementi
Barbari tellure cadent mea sub
  Cuspide reges.
Ante me haud altèr vacuus timoris
Audeat muros superare capti
Oppidi, nemo prior obstinatas
  Rumpere in arces.
Forsan & vestros aliquis triumphos
Dum canet vates Asiam, Africámque
Cedere, & victum iuga vestra ferre
  Protinus orbem,
Me quoque heroas memorabit inter
Maximos. noscent animæ in periclis
Prodigum, expertémque metus futura
  Secula Vidam.

IO. MATTHAEO GIBERTO.

Hoc est olorum, dulciùs ut canant
  Giberte semper, quos senium premit,
  Illísque solis est senectus
  Vsque adeò potior iuuenta.
Non id sacratis vatibus accidit,
  Placere cantu Musa quibus dedit.
  His obstat vsque obliuiosa
  Consilijs melior senectus.
Vbi ligatus sanguis habet gelû,
  Languéntque vires, mentem aliæ illico
  Curæ fatigant, súntque semper
  Postera deteriora primis.
Natura rebus, cuique suum, dedit
  Tempus, quod vltra non bene progredi est.
  Non semper idem floret annus,

Aut folijs ſiluæ vireſcunt.
Lætis nitorem triſtis hiems agris
Aufert procellis, atque gelu potens.
Nec ſe recognoſcit ſepulta, &
Sub niuibus ſtupet alma tellus.
Quid? qui ruenti non ſemel obſtitit
Hoſti, vt trementem deſtituit vigor,
Sedet ſacramento ſolutus,
Et pueris ſua facta narrat.
Tu me tamen vis verſibus immori
Aeuo reclamante, & iuueni aptius
Subire diſcrimen, meamque
Sollicitans hiemem fatigas.
Ne coge, ſiqua forte niteſcimus,
Luci priori inſpergere nubila.
Iam fas Camœnis abdicato
Sit mihi ponere plectra, & artem.
Vos ô, quibus vis, & vigor integer,
Dum feruet intus laudis adhuc amor,
Perſtate, certatímque læti
Vela date egregio labori.
Mollem ſenectam me deceat magis
Traducere intra Socraticam domum,
Dum cogito quæ ſit beatis
Poſt cineres animis voluptas.

IO. MATTHAEO GIBERTO.

Scilicet hæc etiam noſtrorum ſumma malorum
Defuerat Giberte, mea vt tu ſola voluptas
Eripuere mihi longinquas miſſus in oras?
Saltem ego ſi tecum conſors, ſociúſque laborum
Veniſſem, non infelix mihi, dijſque viderer

I nuisus penitus. tibi si non utilis essem
C onsilijs, quando ante alios te maxima Pallas
E docuit, mentémque aspirat Iuppiter altam.
A ttamen hæsissem lateri fidissimus unus
V sque tuo, quascunque oras tecum ire paratus.
I pse ego prima viæ tentare pericula possem,
P érque niues altas vestigia figere primus,
Q uæ tutò mox tu quires seruare sequendo.
I tamen, & magnis de rebus comminus altos
P rò patria intrepidè reges affare, decúsque
T utare Italiæ, libertatémque tuorum,
T éque adeo egregijs clarum fer ad æthera factis.
I nterea solis agitans in montibus æuum
I nfelix ægrum Musis solabor amorem,
S i te absente tamen venient ad carmina Musæ,
N ec mihi longè abijt tecum irreuocatus Apollo.
N empe canam semper Medycum facta ampla tuorum
P ræclaræ decora alta domus. qua sospite nunquam
I taliam amissam; libertatémque fatebor,
F ata licet semper cœptis ingentibus obstent,
A tque ideo Leo mortales modo liquerit auras
E reptus medijs (sic Dij voluere) triumphis.
I nuidit libertatem fors læua ruenti
I taliæ, inuidit partum decus. omnis in illo
S pes pene extincta, & moriens secum omnia vertit.
T u tamen interea tanto Giberte dolori,
T am iusto parce ô gemitu, & mortalia tecum
V ersa animo, cautúsque viæ te crede periclis.
N ec tibi tam vilis vitæ sit facta cupido.
F orsitan & siqua est benefactis gratia, & usquam
P ræmia sunt laudi sua reges aduena amicos

Inue-

I uuenies, tua magna quibus notissima virtus.
N e tamen ô dulcem Ausoniam regionibus vllis
P osthabeas, caram néue obliuiscere Romam.
R umpe moras omneis, & caris reddere amicis.
I pse tuum expectans reditum his in montibus aras
M uneribus cumulo magnis, Nympháque precatus
O mnibus intacto voueo de flore coronas.
O illum mihi si concedant cernere amica
A stra diem, cùm tu extremis mihi redditus oris
N arrabis moré sque hominum, diuersa locorúmque
I ngenia, atque exhausta viæ quæcunque pericla.
S i verò ante tuos reditus me corpore fata
E xoluent isto, fert vt præsaga mihi mens,
D um desiderio, magnóque absentis amore
T abescens longum nequeo perferre dolorem,
T ecum erit hæc anima, & passim te amica sequetur
P érque niues altas, pérque aspera frigora Rheni.
S ic saltem tua me tunc cernere facta iuuabit.
T u demum rediens nostrum si forte sepulcrum
A spicies, præter penitus non immemor ibis.
N on lacrymas (neque enim tanti mea funera) posco,
M î sat erit, tacito tecum si pectore dices:
E t nostri non est expers hic puluis amoris.
T um mihi terra leuis, placida tum in morte quiescam.

GELELMI VIDAE ET LEONAE OSCASALAE PARENTVM MANIB.

HIc tamen vmbrosum nactus nemus, hîc loca sola
N e mea quis carpsit nimium lamenta seuerus,

Et nimium teneros fletus immiserit asper,
Mecum indulgebo luctu sub Thusculo alto,
Et lacrymis oculos explèbo, & pectora planctu.
Luce querar, noctémque meis ploratibus addam.
Quod solum reputans præsaga mente verebar,
Vnde meis posset fortuna illudere rebus,
Accidit. Acta ratis prope iam mea tuta tenebat
Tot pelagi è scopulis victrix, portúque subibat.
Non ego Palladias nequicquam industrius arteis
Tentaram abstrusas iam rerum accedere causas,
Iam poteram varios cæli deprendere motus,
Et liquidos radio mundi describere tractus,
Iámque canebam animis superans, audáxque intacta,
Quæ nulli cecinere. Leo iam carmina nostra
Ipse libens relegebat. ego illi carus, & auctus
Muneribúsque, opibúsque, & honoribus insignitus.
Omnia erant mihi læta. animo nihil amplius vltra
Optabam, cunctis sat erat factum vndique votis,
Et digito cæli contingere summa videbar.
Ecce repente autem stridens insibilat Eurus.
Aequora turbantur, portúque auellor ab ipso.
Ecce repente ruens mihi acerbus vulnerat aures
Nuntius, atque ambos docet amisisse parentes,
Ante quidem genitorem, ægram subito inde parentem.
Fulmine quo duplici afflatus iaceo. omnis abit mens,
Omnis & exanimi fugit de corpore sensus.
Heu genitor mihi adempte, repèns, heu mater adempta.
Non ego vos posthac, non amplius ora videbo
Cara, semel saltem ah licuisset vtrunque tueri
Ante obitus, vestráque oculos saturare figura,
Congressúque frui, farique nouissima verba.

Ah dolor, ah pietas, non flens morientia pressi
Lumina, funereum non sum comitatus honorem.
Non potui vestro vobis in tempore adesse
Gratus luce magis, vita iucundior ipsa.
Non potui vobis spectabilis affulsisse,
Cùm mihi mutato cursu fortuna veniret
Lætior, & nunquam optatos afferret honores,
Quos adij vestri tantum memor, haud mihi parcens,
Cui placitam Musis potius traducere vitam
Fixum erat, atque humilem rerum altas discere causas.
Vobis conspicuos vnis ingressus honores
Subdere cölla iugo potui male sueta, manúsque
Victus sponte dedi haud onus auersatus iniquum,
Quæ mihi cuncta olim (tibi enim commercia diuûm)
Prædixti toties venturi præscia mater.
Vos vnos agitabam animo, vestráque fruébar
Lætitia exultans, & gaudia vestra fouebam,
Mecum animo versans, quàm vobis illa futura
Læta dies, qua me vestris amplexibus vrgens
Irruerem improuisus ad oscula vix bene vtrique
Agnitus, insolitis titulis, & honoribus auctus
Scilicet, & longo tandem post tempore visus,
Dum tenuit me Roma, humili vos sede Cremonæ.
Vna erat hæc merces tantorum digna laborum.
Mens erat in gremijs studio iacere omnia vestris
Parta meo & tantum vestros exponere in vsus,
Vt fuerat par. vos claras me scilicet artes,
Re licet angusta, potius voluistis adire,
Quàm generi indignis studijs incumbere nostro.
Atque ideo doctas docilem misistis ad vrbes,
Quamuis in nostris lusisset lubrica rerum

Iam

Iam pridem fortuna, & opes vertiſſet auitas,
Et res fluxa alias potius reuocaret ad artes.
Quicquid opum hinc, quicquid nobis acceſſit honorũ,
Veſtrum eſt iure. fuiſſet ſat mihi cernere coram
Lætos, atque meis gaudere laboribus ambos,
Vt volucrem perhibent inimicam fontibus hydris,
Eſſe piam, memorémque parentibus indulgere,
Inualidíſque ſuo venatu tendere vitam.
In tota nihil eſſe domo me dulce fuiſſet,
Et nutus ſeruare, & iuſſa capeſſere veſtra
Subiectum, ac poſitis famulari faſcibus vltro.
Nil vnquam niſi quæ veſtris placitura fuiſſent
Auribus, effari potuiſſem. ſæpe ego ficto
Triſtia celaſſem mentitus gaudia vultu,
Ne vos afficeret, ſiquid me carperet intus.
Quicquid amarum in me latuiſſet, quicquid acerbum,
Ad vos arte pia tranſiſſent dulcia tantum.
Tædia me veſtræ cepiſſent nulla ſenectæ,
Nec quæ multa ſolent vitia, atque incommoda in illa
Eſſe ætate, meos poterant auertere ſenſus.
Cùm ſpueret veſtrum alteruter grauis, éxque crearet
Plurimus, & rauca conſpergeret omnia tuſſi,
Nulla horreſcentis vultu aſper ſigna dediſſem
Cuncta ferens, vos ætatis nanque ante tuliſtis
Plura immunda meæ, cùm cultus neſcius infans
Fœdarem toties in cunis humida ſtrata.
Siqua autem vobis caſſa, atque incondita verba
Exciderent, quando rerum illa eſt immemor ætas,
Riderem mecum. omnia pro puerilibus eſſent
Luſibus illa mihi, ceu vos riſiſtis & ipſi
Ad teneros luſus nati, imperfectáque verba,

Cùm

Cùm primas vix inciperem rudis edere voces.
Et quando mihi relligio sobolem abnuit, ambo
Cara fuissetis mihi pignora, dulcis vterque
Ceu puer, in nostra qui paruus luderet aula.
Cuncta, vtcunque forent, mihi dulcia vestra fuissent.
Infelix, caris quicunque parentibus audet
Dura loqui, aut aliud furijs immanibus actus
Moliri, extremas in mundi protinus oras
Ferte nefas, nostro nusquam memoretur in orbe.
Quod mare, quæ tellus portentum tale feretis?
Ferte procul nulla vnquam relligione piandum.
Scilicet ijs, per quos iucunda luce fruaris,
Lucem adimas ingratus, & almi luminis vsum
Eripias, per quos almum tibi lumen obortum est?
Ah mihi ne tantum sit credere. barbara corda
Vix capiunt Graijs per ludum inuenta poëtis,
In gnatos cùm tantus amor, cùm tanta parentum
Sit pietas, quibus vt proferrent fata, subirent
Ipsi millè neces, nec quicquam est dulce peremptis
Pignoribus, mœrent orbi, vitámque morantur
Inuisam nil debentes cælestibus auris.
Idcirco, vt duram natis auertere possint
Pauperiem, miserámque famem, tot adire labores
Cernimus, & certis vltro se offerre periclis.
Non me adeo fugit quantis pater optimè curis
Anxius, aut quanto indulgebas sponte labori,
Vt mihi res tenues per tot discrimina rerum
Eriperes tantis bellorum fluctibus, vt nil
Detractum, licet irent tempora dura, periret.
Tu quoque sancta parens varijs exercita curis
Pro gnato quas non aras, quæ non sacra adibas

Tem-

Templa? quibus non tunc onerabas æthera votis,
Caro cuncta timens capiti, bona cuncta precata?
Vt mihi ad ingenuas nitenti desuper arteis
Auxilium foret, & fauor omnipotentis olympi,
Et sors usque comes crescenti innexa veniret
Viuiti, quæ nos ad opes efferret auitas.
Præcipuè mihi ne macula ob contagia turpes,
Aut animi pestes, commerciaue ulla nocerent.
Sed mihi mens puro foret usque in corpore pura,
Ductáque ad extremum inculpata adolesceret ætas.
Omnibus ornatum dum vis excellere rebus.
Quæ vobis meritis pro tantis mutua contra
Persoluam infelix, quæ vobis digna rependam?
Cū mihi sint & opes, animus quoq;, & ampla volūtas
Idque unum affectarem. ast ô mortalia nunquam
Gaudia plena satis, nunquam secura voluptas.
Aut aliquid cumulo semper deest, aut reuocat se
Fors infida repente, oculósque auertit amicos.
Fallaces hominum spes, heu nostra irrita vota.
Nil firmum fatis, aut stabili munimine tutum.
Omnia in humanis rebus dubia, omnia nutant.
Vos mihi, læta forent cùm cætera, fata tulerunt,
Queis sine dulce mihi nihil est, nec amabile quicquam.
Accipite has saltem lacrymas, hæc carmina mœsta,
Quæ longum nati absentis testentur amorem.
Saluete æternùm cari, atque valete parentes.
Vida Gelelme vale. vale Oscafala Leoni.
Sit precor ô vobis requies æterna sepultis,
Et lux, quæ vestris æternùm affulgeat umbris.

CLEMENTI VII.
Pont. Max.

Clemens iniquis temporibus date
Tu semper alto pectore maxima
Versas, & vigeris regendo
Sollicitus super orbe curis.
Clades receptæ nunc etiam tibi
Frustra recursant, nec requiescere
Sinunt molestæ, dum peritus
Mente caues vigili in futurum.
Quiesce tandem, & cuncta videntibus
Hæc linque diuis, viue, nec omnibus
Angare defraudans querentem
Vsque adeo genium diebus.
Res ipse summus cælicolûm arbiter
Nostras profundo numine temperat,
Causisque causas vsque nectit
Perpetua in seriem catena,
Quam nulla possit vis hominum, aut Deûm
Loco mouere. hinc dura necessitas
Illa illa non æquos labores
Aut homini bona fert inempta.
An tu ille, nostris quæ modo vidimus
Bacchata terris bella, tot vrbium
Graues ruinas, tot virorum
Funera, perpetuásque clades,
Præsente quamuis consilio potens
Solo Latino auertere quiueris?
Deique decretum refringas
Duro adamante tot ante seclis
Incisum? auorum hæc parturijt scelus,

Delicta patrum his nos agitant malis,
Nostro & merentes crimine, illi hæc
Semina post obitus relinquunt.
Tu morte peius militiæ sciens
Bellum horruisti semper, & aleam
Periculosam pace tutus
Cuncta pati potius manente.
Te bella circum te tamen vndique
Venêre (inenitabile erat malum)
Longéque deductæ haud volentem his
Motibus implicuere causæ.
Peiora multo nunc quoque plurima
Nobis minantur sidera, ni Deus
Ille ipse placatus reflectat
Consilia in melius seuera.
Orandus ille est. ipse potens enim
Vnus morari, quæ properant, mala,
Solúsque, quam præfixit olim,
Ipse potest abolere legem.
Nostris rogatus forsitan annuet
Votis: ab alto plurimus æthere
In nostra dilapsus benigno
Pectora numine se refundet.
Sed ante mens est cuique latentibus
Purganda morbis. sunt quoque lurida
Mores retractandi, nec vltra
Progrediendum iter institutum.
Tu sacra verò, tu pater, vt decet,
Tractabis aris præficiens bonos,
Procúlque sacris inquinatum
Vulgus honoribus amouebis.

PACI.

Pax alma, dulce vbique nomen gentibus
Inter Deos pulcherrima
Pulcherrimos, quàm me tui expectatio
Torquet morantis ab nimis.
Tuum ne Diua viuus aduentum ampliùs,
Tempus videbo ne aureum?
Vnquam ne erit, mundum his tenebris obsitum
Tuo vt serenes lumine?
Quando expetentem me Dea spe id irrita
Tanto beabis munere?
Vereor, laboriosa ne longè prius
Vincat senectus languidum,
Quàm rursus vrbes diuites conuiuijs
Ludísque distinerier,
Quàm rura videam cantibus latissimis
Omni sonare ab angulo,
Vnisque ventorum duellis æquora
Metuenda, non Martis dolis.
Vt omne telum pereat, vt Chalybum genus
Haud nominetur ampliùs.
Vt regum auarities, & ambitio impotens
Sepulta sit sub æquore.
Absente te, vix vberes alunt agri
Nunquam colonum desidem:
Præsente verò, nuda saxa qui colit,
Vel dormiens, bonis fluit.
Tu grata Musis, tu in foro versantibus
Places, & vrbi præsides.
Tu merce transmarina opes parantibus
Voto inuocaris publico.

Te diuites, te vbique pauperum greges
Laboriosi prædicant.
Tibi vni, tibi pudicæ mulieres
Prægestientes supplicant.
Tui senes, tui pueri amantissimi,
Tui omnis ætas appetens.
Tu, si quid est mortalibus boni vspiam,
Id vna nobis comparas.
Tu sanitatem gentibus, sacráque & opes,
Et victum, & annonam, & merum,
Securitatem, literas & otium,
Et nuptias, & liberos,
Vitámque tandem affers amica cantibus,
Aduersa verò luctibus.
Tui simul Mars hauserit pedis sonum
Facesset hinc celerrimus.
Simul quiescent furta, cædes, vulnera,
Strages, ruinæ, incendia,
Tot orbitates liberorum, tot stupra,
Crebrísque raptus virginum.
Nec auditur amplius clangor tubæ
Viros cientis ad necem,
Iuuenémque vellentis tenellæ ab coniugis
Gremio metu inspersum genas.
Quæ, pluráque viri si viderent principes
Cùm bella initio cogitant:
Vel abstinerent, vel quibusuis ponerent
Mox cœpta conditionibus,
Neque eos libido, neque adeò ageret gloria,
Vt perderent cæci omnia.
Istis si ego ab malis procul tandem absiem

Tranquillitati redditus,
Videámque pendentes aceruos arduis
Scutorum vbique postibus,
Araneorum fila quos obduxerint
Nigros vetusto in puluere,
Ensésque rursus, ferreásque cuspides
In vomerem conflarier,
Vitam haud recusem pauperem traducere
Fodiens agrum incuruus manu.
Saltem animus ablatis mihi his terroribus
Quiesceret liberrimus.
Possem laborem versibus solarier
Cinctus olea canum caput.
Et nocte pauculos reuoluerem libros,
Vel imbre detentus die.
O Diua largitrix bonorum vna omnium
Quo te vocabo nomine?
Quibus te honestis efferam præconijs?
Dignum vnde te verbum exprimam?
O pulcra salue, iam recurre huc aurea,
Et nos tuo vultu bea.

TELLVRI.

Has tibi terra fabas Albæ contermina muris
Dat Vida: in facili tu bona conde sinu.
Has serit esuriem populi miseratus egentis,
Pallida dum capta sæuit in vrbe fames.
Hoc ieiuna famem solari turba paratu
Et teneras poterit carpere dente fabas.
Ille sua aspectans campum sublimis ab arce
Concipiet dulcem pectore lætitiam.

Hos legere, hos lectis vesci, prædámque viuentem
Vectam humero aspiciet ferre domum saturos.
Quam iuuet his sua vastari populatibus arua,
Et messes condi in horrea viua suas?
Tu bona tu interea tellus ne desice iactis
Seminibus, nusquam sit prior vlla seges.

SCIPIONI VEGIO
medico.

Phœbo alius voti reus, herbarúmque potenti
Thura ferat nato, sacrásque exuscitet aras.
Ipse meis Vegi semper celebrabere donis,
Semper honore meo, te numinis instar habebo,
Ipse suas arteis vltro, suo munera Apollo
Concessit tibi, nec primos habet alter honores.
Tu reuocare animas in lucem corpore functas
Faucibus ex orci, atque hominum producere fata.
Tu potes in media cymbam Styge sistere onustam,
Et vetitam nautæ seniori auertere prædam.
Quicquid ero posthac, quicquid mea cura laborum,
Atque operum tentabit, erit Vegi optime munus
Artis opisque tuæ. tua me solertia vitæ
Reddidit in medio iactatum vortice lethi.
Stabam indeprenso consumptus languida morbo
Membra. lues penitus totos exederat artus.
Circum aderant omnes ægræ, mea lumina, Musæ,
Atque mihi inceptam miseri solatia lethi
Tendebant frustra palmarum è fronde coronam,
Quam mihi Idumæo sub vertice festinarant,
Dum canerem, vnigenæ crudelia funera regis.
His mea inexcitus tu limina sponte subisti,

Ipsa salus tecum pariter mihi visa subisse.
Vt vidi, vt penitus fugit de corpore languor,
Atque suum redijt membris in pristina robur?
Quo tibi, quas potero tanto pro munere grates
Semper agã, & tibi nunc, vtcunq; hæc carmina pango.
Tu verò exigui munus ne despice amici,
Et seruasse pium non dedignabere vatem
Tot titulos inter, procerum post nomina tanta,
Pæonijs quos tu succis à morte reduxti.
Nec me post ipsos pigeat subnectere reges
Seruatos. non me tibi gloria sospite nulla est.
Si mihi opes, regúmque genus læua astra negarunt
Nascenti, at mihi casta domus, sine labe penates,
Est animus, qui vincat opes, regúmque coronas
Contemptu rerum rectíque insignis amore.
Forsitan ij meritò tibi debita præmia soluent
Aurum ingens, gemmásque, & latis prædia fundis,
Ipse ego nil horum. sed, dum mihi vita manebit,
Te, munúsque tuum memor imo in pectore condens,
Seruabo vsque recens, nullóque abolebitur æuo.
Præterea, si quid poterunt quoque carmina nostra,
Quicquid agam, quicquid Musis suadentibus edam,
Semper eris mecum tentati muneris autor.
Auspice te iuuet incepto me carmine regem
Cælicolûm canere, & Musas super astra vocare,
Atque inter diuûm sit dulce senescere laudes.
Te sine nulla meis accedet gloria cœptis.

ROMA DISCEDENS.

ROma vale: tibi debeo plurima, quod mihi per te
Partum est ingenuis artibus, vnde habeam,

Nec iam egeam addictus nulli. mihi id est satis abs te:
Cætera, quæ poteras mi dare, linquo aliis,
Plúsque meis oculis absens te semper amabo:
Et procul, vt colimus numina sancta colam.

IN QVENDAM.

Carmine quid carpis, qui nunquam carmine lædit,
Cui nunquam insontes, & sine felle placent?
Vnum id te cruciat, quod vulgi à moribus absim,
Hincque meis tendis moribus insidias,
Méque remordentem cuperes tua cernere contra.
Nunquam hoc efficies. candida Musa mea est.

IN COENACVLO VILLAE suæ Roncianæ.

Hospes si olus, dapésque inemptas non piget
Cœnare mecum, accumbe, personam exue,
Natura disces quantulo indigeat cibi,
Ne transmarinis sit opus apparatibus.

FINIS.

QVAE Vida agnouit, explorataq́ue habuit, sua huc omnia ipse de scrinio suo deprompta adhuc viuens congessit. Si quid fortè præterea vllo vnquam tempore adiectum fuerit, adulterinum censeto ab aliquo aut maligno, aut in re aliena nimis officioso ac diligente, adinuentum: quod de Poëticis tantùm dictum volo. Nam quę soluta oratione ad Christi rem spectantia idem auctor conscripsit, propediem se itidem superstitem sospitemq; in lucem editurũ sperat, Deo Opt. Max. approbante, atque iuuante, cui vni se, suaq́ue omnia addixit, ac consecrauit.

ANTVERPIAE, EXCVDEBAT
CHRISTOPH. PLANTINVS.
ANNO M. D. LXVI.

